

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

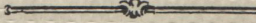
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ARISTOTELES

BİRİNCİ
ÇÖZÜMLEMELER
ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN
ALİ HOUSHIARY

*Bu dizi Saffet Babür'ün yönetiminde
Dost Kitabevi Yayınları için hazırlanmaktadır.*

Birinci Çözümlmeler

D

Klasikler

- 1) GÖKYÜZÜ ÜZERİNE, Aristoteles, Aralık 1997
- 2) KARAKTERLER, Theophrastos, Mayıs 1998

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

Aristoteles

Yunancadan Çeviren
ALİ HOUSHIARY

ISBN 975-7501-45-X

ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ
BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

© Dost, 1998

Bu kitabın yayın hakları
Dost Kitabevi Yayınları'na aittir.
Birinci Baskı, Ekim 1998, Ankara

Yunancadan çeviren, Ali Houshiary

Yayına Hazırlayan, Saffet Babür
Ofset Hazırlık, Mehmet Dirican - Dost İTB
Baskı ve Cilt, Pelin Ofset

Dost Kitabevi Yayınları
Karanfil Sokak, 29/4, Kızılay 06650, Ankara
Tel: (0312) 418 87 72 Fax: (0312) 418 03 55
raulman@domi.net.tr

ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ
BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

SIGLA

<i>An. Pr.</i> 24 ^a 10-31 ^a 17	codices	<i>ABCd</i>
31 ^a 18-49 ^a 26		<i>ABCdn</i>
49 ^a 27-69 ^b 4		<i>ABCn</i>
69 ^b 4- <i>An. Post.</i> 82 ^a 2		<i>ABCdn</i>
<i>An. Post.</i> 82 ^a 2-100 ^b 17		<i>ABdn</i>

A (Bekkeri atque Waitzii) = Urbinas 35, saec. ix vel x ineuntis

B (Bekkeri atque Waitzii) = Marcianus 201, anni 955

C (Bekkeri atque Waitzii) = Coislinianus 330, saec. xi

d (Waitzii) = Laurentianus 72.5, saec. xi

n (Waitzii) = Ambrosianus 490 (olim L 93 sup.), saec. ix

Γ = Georgii traductio Syriaca *An. Pr.*

Π = Probae (?) traductio Syriaca *An. Pr.* 24^a10-29^b28

Al = Alexander in *An. Pr.* i

Am = Ammonius in *An. Pr.* i

An = Anonymus in *An. Post.* ii*

E = Eustratius in *An. Post.* ii

P = Philoponus et Ps.-Philoponus in *An. Pr.* et *Post.*

T = Themistius in *An. Post.*

Al^c, Am^c, An^c, E^c, P^c = Alexandri, etc., citatio

Al^l, Am^l, An^l, E^l, P^l = Alexandri, etc., lemma

RARO CITANTUR

D (Bekkeri atque Waitzii) = Parisinus gr. 1843, saec. xiii

F (Waitzii) = Vaticanus 209, saec. xiv

M (Waitzii) = Marcianus App. iv.51, saec. xv

a (Waitzii) = Angelicus 42 (olim C 3.13), saec. xiv

c (Waitzii) = Vaticanus 1024, saec. xi

f (Waitzii) = Marcianus App. iv.5, saec. xiv

i (Waitzii) = Laurentianus 72.15, saec. xiv

m (Waitzii) = Ambrosianus 687 (olim Q 87), saec. xv

p (Waitzii) = Ambrosianus 535 (olim M 89), saec. xiv

u (Waitzii) = Basileensis 54 (F ii.21), saec. xii

* Etiam 90^b16 91^b18 94^a34 99^b3, 6 ubi adnotatio ambigua esse videtur.

Πρῶτον εἰπεῖν περὶ τί καὶ τίνος ἐστὶν ἡ σκέψις, ὅτι περὶ 24^a
ἀποδείξιν καὶ ἐπιστήμης ἀποδεικτικῆς· εἶτα διορίσαι τί
ἐστὶ πρότασις καὶ τί ὅρος καὶ τί συλλογισμός, καὶ ποῖος
τέλειος καὶ ποῖος ἀτελής, μετὰ δὲ ταῦτα τί τὸ ἐν ὄλῳ εἶ-
ναι ἢ μὴ εἶναι τὸδε τῷδε, καὶ τί λέγομεν τὸ κατὰ παντὸς
ἢ μηδενὸς κατηγορεῖσθαι. 15

Πρότασις μὲν οὖν ἐστὶ λόγος καταφατικός ἢ ἀποφατικός
τινος κατὰ τινος· οὗτος δὲ ἢ καθόλου ἢ ἐν μέρει ἢ ἀδιόριστος.
λέγω δὲ καθόλου μὲν τὸ παντὶ ἢ μηδενὶ ὑπάρχειν, ἐν μέρει
δὲ τὸ τινὶ ἢ μὴ τινὶ ἢ μὴ παντὶ ὑπάρχειν, ἀδιόριστον δὲ τὸ
ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν ἄνευ τοῦ καθόλου ἢ κατὰ μέρος, οἷον 20
τὸ τῶν ἐναντίων εἶναι τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην ἢ τὸ τὴν ἡδονὴν μὴ εἶ-
ναι ἀγαθόν. διαφέρει δὲ ἡ ἀποδεικτικὴ πρότασις τῆς διαλε-
κτικῆς, ὅτι ἡ μὲν ἀποδεικτικὴ λήψις θατέρου μορίου τῆς ἀντιφά-
σεως ἐστὶν (οὐ γὰρ ἐρωτᾷ ἀλλὰ λαμβάνει ὁ ἀποδεικνύων), ἡ δὲ
διαλεκτικὴ ἐρώτησις ἀντιφάσεως ἐστὶν. οὐδὲν δὲ διοίσει πρὸς τὸ 25
γενέσθαι τὸν ἑκατέρου συλλογισμόν· καὶ γὰρ ὁ ἀποδεικνύων
καὶ ὁ ἐρωτῶν συλλογίζεται λαβὼν τι κατὰ τινος ὑπάρχειν
ἢ μὴ ὑπάρχειν. ὥστε ἔσται συλλογιστικὴ μὲν πρότασις ἀπλῶς
κατάφασις ἢ ἀπόφασίς τινος κατὰ τινος τὸν εἰρημένον τρό-
πον, ἀποδεικτικὴ δέ, ἂν ἀληθὴς ἢ καὶ διὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς 30
ὑποθέσεων εἰλημμένη, διαλεκτικὴ δὲ πυνθανομένῳ μὲν ἐρώ- 24^b
τησις ἀντιφάσεως, συλλογιζομένῳ δὲ λήψις τοῦ φαινομένου
καὶ ἐνδόξου, καθάπερ ἐν τοῖς Τοπικοῖς εἴρηται. τί μὲν οὖν ἐστὶ
πρότασις, καὶ τί διαφέρει συλλογιστικὴ καὶ ἀποδεικτικὴ καὶ
διαλεκτικὴ, δι' ἀκριβείας μὲν ἐν τοῖς ἐπομένοις ρηθήσεται,
πρὸς δὲ τὴν παρούσαν χρεῖαν ἱκανῶς ἡμῖν διωρίσθω τὰ νῦν. 15

Ὅρον δὲ καλῶ εἰς ὃν διαλύεται ἡ πρότασις, οἷον τό τε κατη-
γορούμενον καὶ τὸ καθ' οὗ κατηγορεῖται, προστιθεμένου [ἢ διαι-
ρουμένου] τοῦ εἶναι ἢ μὴ εἶναι. συλλογισμὸς δὲ ἐστὶ λόγος ἐν
ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαί-

24^a 10 ἐστὶν οἱν. C² 11 ἐπιστήμην ἀποδεικτικὴν Al 17 τινος^a codd.
AlAmP: + ἡ τινος ἀπὸ τινος AmP^o: καὶ τινος ἀπὸ τινος P^o 29 ἡ ἀπόφασίς
om. C¹ τινος² + ἡ τινος ἀπὸ τινος AmP^o 17 προστιθεμένου C² AlP^o:
ἡ προστιθεμένου ABCdΓ ἡ διαιρουμένου seclusi: habent codd. AlAmP:
καὶ διαιρουμένου Π 18 ἡ CAlAmP^o: καὶ ABd 19 τινῶν . . . ἀνάγκης
CAlAmP, fecit d: τι . . . ἀνάγκης fecit A: τῶν κειμένων om. B¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

İlkin araştırmanın ne konusunda ve neyin araştırması olduğunu söyle- 24^a
mek gerekir. Tanıtlama konusunda ve tanıtlamalı bilimin araştırması;
sonra şunları tanımlamak gerekir: Öncül, terim, tasım nedir, tam ile
tam olmayan tasım nasıldır; bunlardan sonra da şu nesnenin şu nesne-
de bütün olarak bulunması veya bulunmaması nedir ve de bütüne ya
da hiçbir şeye yüklemek derken ne söyleriz. 15

'Öncül' bir şeye ilişkin bir şeyin evetlendiği veya değillendiği bir
önermedir; bu ise tümel, tikel veya belirsiz olur. 'Tümel' dediğim, bir
şeyin hepsinde bir şey bulunması veya hiçbirinde bir şey bulunmaması,
'tikel', kiminde bulunması, kiminde bulunmaması veya hepsinde bu-
lunmaması; 'belirsiz' ise tümellik veya tikellikten bağımsız olarak bir
şeyde bir şey bulunup bulunmaması: Sözceliği 'karşıtların bilimi aynı- 20
dır' veya 'haz iyi değildir'. Doğrudan tanıtlamalı öncül diyalektik
öncülden şöyle ayrımlıdır: Doğrudan tanıtlamalı olan çelişmenin bir
parçasının kabulü (çünkü tanıtlayan sormaz, kabul eder), diyalektik
olan ise çelişmenin soruluşudur. Ama her ikisinden tasım oluşması 25
bakımından hiçbir ayrımları olmayacak; çünkü hem tanıtlayan hem
soran, bir şeye ilişkin bir şeyin bulunup bulunmamasını kabul ederek
çıkartım yapar. Dolayısıyla tasımsal öncül, söylediğimiz tarzda, saltık
olarak bir şeye ilişkin bir şeyin evetlenmesi veya değillenmesi olacak;
doğru ve başlangıç kabulleri aracılığıyla elde edilmişse doğrudan tanı- 30
lamalı, *Topikler*'de söylendiği gibi, araştırın için çelişmenin soruluşu, 24^b
çıkartım yapan için görünenin ve genel kanının kabulü ise diyalektiktir.
Öncülün ne olduğu, tasımsal, doğrudan tanıtlamalı ve diyalektik
olanlar arasında hangi ayrımın bulunduğu ileride kesince açıklanacak;
şimdilik şu andaki kullanım açısından bunları yeterince belirlemiş
olduk. 15

Öncülün ayrıştığı şeye 'terim' diyorum, sözceliği yüklenilen ile ol-
mak veya olmamak eklenerek [ya da ayrılarak] kendisine yüklenen.
İçinde belli şeylerin belirtilmesiyle, belirtilmiş olanlardan başka bir
şeyin, bunların böyle olması açısından zorunlu olarak sonuçlandığı

- 20 νει τῷ ταῦτα εἶναι. λέγω δὲ τῷ ταῦτα εἶναι τὸ διὰ ταῦτα συμβαίνειν, τὸ δὲ διὰ ταῦτα συμβαίνειν τὸ μηδενὸς ἔξωθεν ὄρου προσδεῖν πρὸς τὸ γενέσθαι τὸ ἀναγκαῖον. τέλειον μὲν οὖν καλῶ συλλογισμόν τὸν μηδενὸς ἄλλου προσδεόμενον παρὰ τὰ εἰλημμένα πρὸς τὸ φανῆναι τὸ ἀναγκαῖον, ἀτελὴ δὲ τὸν προσ-
25 δεόμενον ἢ ἐνὸς ἢ πλειόνων, ἃ ἔστι μὲν ἀναγκαῖα διὰ τῶν ὑποκειμένων ὄρων, οὐ μὴν εἰληπται διὰ προτάσεων. τὸ δὲ ἐν ὅλῳ εἶναι ἕτερον ἐτέρῳ καὶ τὸ κατὰ παντὸς κατηγορεῖσθαι θατέρου θάτερον ταῦτόν ἐστιν. λέγομεν δὲ τὸ κατὰ παντὸς κατηγορεῖσθαι ὅταν μηδὲν ἢ λαβεῖν [τοῦ ὑποκειμένου]
30 καθ' οὗ θάτερον οὐ λεχθῆσεται· καὶ τὸ κατὰ μηδενὸς ὡσαύτως.
25^a Ἐπεὶ δὲ πᾶσα πρότασις ἐστὶν ἢ τοῦ ὑπάρχειν ἢ τοῦ ἐξ 2 ἀνάγκης ὑπάρχειν ἢ τοῦ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν, τούτων δὲ αἱ μὲν καταφατικαὶ αἱ δὲ ἀποφατικαὶ καθ' ἐκάστην πρόσρην, πάλιν δὲ τῶν καταφατικῶν καὶ ἀποφατικῶν αἱ μὲν καθόλου
5 αἱ δὲ ἐν μέρει αἱ δὲ ἀδιόριστοι, τὴν μὲν ἐν τῷ ὑπάρχειν καθόλου στερητικὴν ἀνάγκη τοῖς ὅροις ἀντιστρέφειν, ὅλον εἰ μηδεμία ἡδονὴ ἀγαθόν, οὐδ' ἀγαθόν οὐδὲν ἔσται ἡδονή· τὴν δὲ κατηγορικὴν ἀντιστρέφει μὲν ἀναγκαῖον, οὐ μὴν καθόλου ἀλλ' ἐν μέρει, ὅλον εἰ πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ ἀγαθόν τι εἶναι ἡδο-
10 νήν· τῶν δὲ ἐν μέρει τὴν μὲν καταφατικὴν ἀντιστρέφειν ἀνάγκη κατὰ μέρος (εἰ γὰρ ἡδονὴ τις ἀγαθόν, καὶ ἀγαθόν τι ἔσται ἡδονή), τὴν δὲ στερητικὴν οὐκ ἀναγκαῖον· (οὐ γὰρ εἰ ἄνθρωπος μὴ ὑπάρχει τινὶ ζῳῳ, καὶ ζῳον οὐχ ὑπάρχει τινὶ ἀνθρώπῳ).
Πρῶτον μὲν οὖν ἔστω στερητικὴ καθόλου ἢ *A B* πρότασις.
15 εἰ οὖν μηδενὶ τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρχει, οὐδὲ τῷ *A* οὐδενὶ ὑπάρξει τὸ *B*· εἰ γὰρ τινι, ὅλον τῷ *Γ*, οὐκ ἀληθὲς ἔσται τὸ μηδενὶ τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρχειν· τὸ γὰρ *Γ* τῶν *B* τί ἐστίν. εἰ δὲ παντὶ τὸ *A* τῷ *B*, καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *A* ὑπάρξει· εἰ γὰρ μηδενί, οὐδὲ τὸ *A* οὐδενὶ τῷ *B* ὑπάρξει· ἀλλ' ὑπέκειτο παντὶ ὑπάρχειν.
20 ὁμοίως δὲ καὶ εἰ κατὰ μέρος ἐστὶν ἡ πρότασις. εἰ γὰρ τὸ *A* τινὶ τῷ *B*, καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *A* ἀνάγκη ὑπάρχειν· εἰ γὰρ μηδενί, οὐδὲ τὸ *A* οὐδενὶ τῷ *B*. εἰ δέ γε τὸ *A* τινὶ

^b20 τὸ] τῷ *C* 21 συμβαίνειν om. *ΓΠ* τῷ δὲ *AC* 27 ἕτερον+ἐν *BC* 28 θάτερον θατέρου *ΓΠ* 29 κατηγορεῖσθαι om. *ΓΠ* τοῦ ὑποκειμένου *BCdΠ*: τῶν τοῦ ὑποκειμένου *A*: om. *Al* 25^a12 οὐ γὰρ εἰ *BC^d*, fecit *A*: εἰ γὰρ *C* 15 τῷ *CΠAl*: τῶν *ABC^d* τῷ *μηAl^c*: τῶν *ABCd* 16 τῷ^a *B^mΠ*: τῶν *ABCd* 18 τῷ] τῶν *A^s* τῶν *a ΓΠ* ὑπάρξει *ΓΠ*: ὑπάρχει *ABCd* 19 τῷ *ABCdAl^c*: τῶν *A^sΓP^c* 21 τῷ *bis fmAl*: τῶν *ABCd* *a* ὑπάρχει *C* 22 τῷ *fmAl*: τῶν *ABCd* *β+ὑπάρξει fm*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

uslamlama 'tasım'dır. 'Bunların böyle olması açısından' dediğim, sonu- 20
cun bunlardan ötürü çıkması; 'sonucun bunlardan ötürü çıkması'
ise, zorunlu sonucun oluşması için terimin dışında hiçbir şeyin gerek-
memesi. Zorunlu sonucu açık kılmak için alınanlar dışında hiçbir
şeyi gerektirmeyen tasıma 'tam' diyorum; taşıyıcı terimlerden ötürü
zorunlu olan, oysa öncüllerde söylenmemiş bir veya daha çok şeyi 25
gerektilirene ise 'tam olmayan'. Bir nesnenin ötekinde bütün olarak
bulunmasıyla ötekinin her berikiye yüklenmesi aynı şeydir. [Taşıyıcı-
nın içinde] ötekinin ona ilişkin söylenemeyeceği hiçbir şey bulunma-
dığında 'hepsine yüklenme' diyoruz; 'hiçbirine yüklenmeme'de de
bu böyle. 30

- 2 Madem her öncül <bir şeyde bir şeyin> bulunduğunu, zorunlu 25^a
olarak bulunduğunu veya bulunmasının olası olduğunu belirtir, her
birinin belirttiği bakımından bunların kimi evetleyici, kimi değilleyici;
yine evetleyici ile değilleyici olanların kimi tümel, kimi tikel, kimi de 5
belirsiz; bulunma durumunda tümel olumsuz öncülü terimleriyle evir-
mek zorunlu; sözgelişi: Hiçbir haz iyi değilse, hiçbir 'iyi' haz olmayacak.
Olumlu olanı ise tümel değil, tikel olarak evirmek zorunlu; sözgelişi:
Her haz iyi ise, kimi 'iyi' haz olmalı. Tikellerden evetleyici olanı tikel 10
olarak evirmek zorunlu (kimi haz iyi ise, kimi 'iyi' de haz olacak);
olumsuz olanı ise evirmemek zorunlu (nitekim 'kimi canlı insan değil-
se, kimi insan da canlı değil' olmaz).

AB öncülü ilkin tümel olumsuz olsun. A hiçbir B'da bulunmazsa,
B hiçbir A'da bulunmayacak; çünkü B kimi A'da, sözgelişi Γ 'da ise, 15
'A hiçbir B'da bulunmaz' doğru olmayacak: Çünkü B'lardan kimisi
 Γ 'dır. A her B'da ise, B kimi A'da bulunacak: Çünkü hiçbirinde bulun-
mazsa, hiçbir A da hiçbir B'da bulunmayacak; ne ki A'nın her B'da
bulunduğu kabul edilmişti. Öncül tikelse de bu böyle. Nitekim A 20
kimi B'da ise, B'nın da kimi A'da bulunması zorunlu; çünkü hiçbirinde

τῷ *B* μὴ ὑπάρχει, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *A* μὴ ὑπάρχειν, ὅλον εἰ τὸ μὲν *B* ἐστὶ ζῶον, τὸ δὲ *A* ἄνθρωπος· ἄνθρωπος μὲν γὰρ οὐ παντὶ ζῳῷ, ζῶον δὲ παντὶ ἀνθρώπῳ 25 ὑπάρχει.

- 3 Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔξει καὶ ἐπὶ τῶν ἀναγκαίων προτάσεων. ἡ μὲν γὰρ καθόλου στερητικὴ καθόλου ἀντιστρέφει, τῶν δὲ καταφατικῶν ἑκατέρα κατὰ μέρος. εἰ μὲν γὰρ ἀνάγκη τὸ *A* τῷ *B* μηδενὶ ὑπάρχειν, ἀνάγκη καὶ τὸ *B* τῷ *A* μη- 30 δενὶ ὑπάρχειν· εἰ γὰρ τινὶ ἐνδέχεται, καὶ τὸ *A* τῷ *B* τινὶ ἐνδέχοιτο ἄν. εἰ δὲ ἐξ ἀνάγκης τὸ *A* παντὶ ἢ τινὶ τῷ *B* ὑπάρχει, καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *A* ἀνάγκη ὑπάρχειν· εἰ γὰρ μὴ ἀνάγκη, οὐδ' ἂν τὸ *A* τινὶ τῷ *B* ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχοι. τὸ δ' ἐν μέρει στερητικὸν οὐκ ἀντιστρέφει, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν δι' ἣν 35 καὶ πρότερον ἔφαμεν.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἐνδεχομένων, ἐπειδὴ πολλαχῶς λέγεται τὸ ἐνδέχεσθαι (καὶ γὰρ τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ μὴ ἀναγκαῖον καὶ τὸ δυνατόν ἐνδέχεσθαι λέγομεν), ἐν μὲν τοῖς καταφατικοῖς ὁμοίως ἔξει κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν ἐν ἅπασιν. εἰ γὰρ τὸ *A* 40 παντὶ ἢ τινὶ τῷ *B* ἐνδέχεται, καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *A* ἐνδέχοιτο 25^b ἂν· εἰ γὰρ μηδενί, οὐδ' ἂν τὸ *A* οὐδενὶ τῷ *B*· δέδεικται γὰρ τοῦτο πρότερον. ἐν δὲ τοῖς ἀποφατικοῖς οὐχ ὡσαύτως, ἀλλ' ὅσα μὲν ἐνδέχεσθαι λέγεται τῷ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν ἢ τῷ μὴ ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν, ὁμοίως, ὅλον εἴ τις φαίῃ τὸν 5 ἄνθρωπον ἐνδέχεσθαι μὴ εἶναι ἵππον ἢ τὸ λευκὸν μηδενὶ ἱματίῳ ὑπάρχειν (τούτων γὰρ τὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης οὐκ ὑπάρχει, τὸ δὲ οὐκ ἀνάγκη ὑπάρχειν, καὶ ὁμοίως ἀντιστρέφει ἢ πρότασις· εἰ γὰρ ἐνδέχεται μηδενὶ ἀνθρώπῳ ἵππον, καὶ ἄνθρωπον ἐγχωρεῖ μηδενὶ ἵππῳ· καὶ εἰ τὸ λευκὸν ἐγχωρεῖ μηδενὶ 10 ἱματίῳ, καὶ τὸ ἱμάτιον ἐγχωρεῖ μηδενὶ λευκῷ· εἰ γὰρ τινὶ ἀνάγκη, καὶ τὸ λευκὸν ἱματίῳ τινὶ ἔσται ἐξ ἀνάγκης· τοῦτο γὰρ δέδεικται πρότερον), ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐν μέρει ἀποφατικῆς· ὅσα δὲ τῷ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τῷ πεφυκέναι λέγεται ἐνδέχεσθαι, καθ' ὃν τρόπον διορίζομεν τὸ ἐνδεχόμενον, οὐχ 15

^a 23 τῶν β *A²BCdΓΠ* τῶν α *CGΠP* 29-34 εἰ... ὑπάρχοι codd. *ΓΠAIP*: secl. Becker 30 τῶν β *A²CGΠ* καὶ *BP^c*: om. *ACd* τῶν α *A²CGΠ* 31, 32 τῷ] τῶν *A²CGΠ* 33 τῷ *ABdAl*: τῶν *A²CGΠ* μὴ ἀνάγκη] ἐνδέχεται μηδενὶ *P⁷⁹* 34 τῶν β *A²CGΠ* ὑπάρχη fecit *A* 39 καὶ τὸ δυνατόν codd. *ΓΠAIP*: secl. Becker ^b 1 τῶν β *A²CGΠ* τῷ *ABdAl*: τῶν *CGΠ* 2-3 εἰ... πρότερον codd. *ΓΠAl*: secl. Becker 2 τῶν β *CGΠ* 4 ἀνάγκης + μὴ *A²B²CdΓAl* 5 μὴ^a om. *AB²CdAIP* 7 οὐχ om. *ΓΠ* 8 ὑπάρχει *Γ*; μὴ ὑπάρχειν *CP* 14 τὸ *Cd²Al*: om. *ABd*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

bulunmazsa, hiçbir A da hiçbir B'da olmaz. Ama A kimi B'da bulunmazsa, B'nin da kimi A'da bulunmaması zorunlu olmaz; sözgelişi B 'canlı', A 'insan' ise: İnsan her canlıda değil, ne ki canlı her insanda 25 bulunur.

3 Zorunlu öncüllerde de aynı tarz geçerli olacak: Tümel olumsuz tümel olarak evrilir, evetleyicilerden her biriye tikel olarak. A'nın hiçbir B'da bulunmaması zorunluysa, B'nin da hiçbir A'da bulunma- 30 ması zorunlu; çünkü kiminde bulunması olasıysa, A'nın da kimi B'da bulunması olası olsa gerek. A her veya kimi B'da zorunlu olarak bulunursa, B'nin da kimi A'da bulunması zorunlu; çünkü bu zorunlu olmasa, hiçbir A zorunlu olarak kimi B'da bulunmasa gerek. Tikel olumsuz 35 daha önce söylediğimiz nedenden ötürü evrilmez.

Olası olanlara gelince, madem 'olası olma' çok anlamlı kullanılır ('zorunlu', 'zorunlu olmayan' ile 'olanaklı'nın olası olduğunu söyleriz), evetleyici olanlarda hepsindeki evirmenin benzeri geçerli olacak. 40 A'nın her ya da kimi B'da bulunması olasıysa, B'nin da kimi A'da 25^b bulunması olası olsa gerek; çünkü hiçbirinde bulunması olası değilse, hiçbir A'nın da hiçbir B'da bulunması olası olmasa gerek; nitekim bu, daha önce tanıtlandı. Değilleyici olanlarda ise bu böyle değil; ne ki olası olma 'zorunlu olarak bulunma' veya 'zorunlu olmayarak bulunma' için söylenirse, bu böyle; sözgelişi birisi, insanın at olmamasının 5 veya akın hiçbir giyside bulunmamasının olası olduğunu söylese (çünkü bunlardan biri zorunlu olarak bulunmama, ötekiyse zorunlu olmayarak bulunma ve öncül benzer evrilir: Atın hiçbir insanda bulunmaması olasıysa, insanın da hiçbir atta bulunmaması olası; akın hiçbir 10 giyside bulunmaması olasıysa, giysinin de hiçbir akta bulunmaması olası; giysinin kimi akta bulunması zorunluysa, ak da zorunlu olarak kimi giyside bulunacak; bu daha önce tanıtlandı), tikel değilleyicide de bu böyle; ne ki 'çoğu kez olma'ya ve 'doğal olma'ya olası olma denirse –ki olası olanı bu tarzda tanımlıyoruz– olumsuz evirmelerde bu böyle 15

ὁμοίως ἔξει ἐν ταῖς στερητικαῖς ἀντιστροφαῖς, ἀλλ' ἡ μὲν καθόλου στερητική πρότασις οὐκ ἀντιστρέφει, ἡ δὲ ἐν μέρει ἀντιστρέφει. τοῦτο δὲ ἔσται φανερόν ὅταν περὶ τοῦ ἐνδεχομένου λέγωμεν. νῦν δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ἔστω πρὸς τοῖς εἰρημένοις δῆ-
 20 λον, ὅτι τὸ ἐνδέχασθαι μηδενὶ ἢ τινὶ μὴ ὑπάρχειν καταφατικὸν ἔχει τὸ σχῆμα (τὸ γὰρ ἐνδέχεται τῷ ἔστιν ὁμοίως τάττεται, τὸ δὲ ἔστιν, οἷς ἂν προσκατηγορήται, κατάφασιν αἰ ποιεῖ καὶ πάντως, οἷον τὸ ἔστιν οὐκ ἀγαθόν ἢ ἔστιν οὐ λευκόν ἢ ἀπλῶς τὸ ἔστιν οὐ τοῦτο· δειχθήσεται δὲ καὶ τοῦτο διὰ τῶν ἐπο-
 25 μένων), κατὰ δὲ τὰς ἀντιστροφὰς ὁμοίως ἔξουσι ταῖς ἄλλαις.

Διωρισμένων δὲ τούτων λέγωμεν ἤδη διὰ τίνων καὶ πότε 4 καὶ πῶς γίνεται πᾶς συλλογισμός· ὕστερον δὲ λεκτέον περὶ ἀποδείξεως. πρότερον δὲ περὶ συλλογισμοῦ λεκτέον ἢ περὶ ἀποδείξεως διὰ τὸ καθόλου μᾶλλον εἶναι τὸν συλλογισμόν·
 30 ἢ μὲν γὰρ ἀπόδειξις συλλογισμός τις, ὁ συλλογισμός δὲ οὐ πᾶς ἀπόδειξις.

Ὅταν οὖν ὅροι τρεῖς οὕτως ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους ὥστε τὸν ἔσχατον ἐν ὧν εἶναι τῷ μέσῳ καὶ τὸν μέσον ἐν ὧν τῷ πρώτῳ ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη τῶν ἄκρων εἶναι συλλογισμόν
 35 τέλειον. καλῶ δὲ μέσον μὲν ὁ καὶ αὐτὸ ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλο ἐν τούτῳ ἐστίν, ὁ καὶ τῇ θέσει γίνεται μέσον· ἄκρα δὲ τὸ αὐτὸ τε ἐν ἄλλῳ ὄν καὶ ἐν ᾧ ἄλλο ἐστίν. εἰ γὰρ τὸ Α κατὰ παντὸς τοῦ Β καὶ τὸ Β κατὰ παντὸς τοῦ Γ, ἀνάγκη τὸ Α κατὰ παντὸς τοῦ Γ κατηγορεῖσθαι· πρότερον γὰρ εἴρηται πῶς τὸ
 40 κατὰ παντὸς λέγομεν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ μὲν Α κατὰ μηδενὸς τοῦ Β, τὸ δὲ Β κατὰ παντὸς τοῦ Γ, ὅτι τὸ Α οὐδενὶ τῷ Γ ὑπάρξει. εἰ δὲ τὸ μὲν πρῶτον παντὶ τῷ μέσῳ ἀκολουθεῖ, τὸ δὲ μέσον μηδενὶ τῷ ἐσχάτῳ ὑπάρχει, οὐκ ἔσται συλλογισμός τῶν ἄκρων· οὐδὲν γὰρ ἀναγκαῖον συμβαίνει τῷ ταῦτα
 5 εἶναι· καὶ γὰρ παντὶ καὶ μηδενὶ ἐνδέχεται τὸ πρῶτον τῷ ἐσχάτῳ ὑπάρχειν, ὥστε οὔτε τὸ κατὰ μέρος οὔτε τὸ καθόλου γίνεται ἀναγκαῖον· μηδενὸς δὲ ὄντος ἀναγκαίου διὰ τούτων οὐκ ἔσται συλλογισμός. ὅροι τοῦ παντὶ ὑπάρχειν ζῶον-ἄνθρωπος-ἵππος, τοῦ μηδενὶ ζῶον-ἄνθρωπος-λίθος. οὐδ' ὅταν μήτε τὸ
 10 πρῶτον τῷ μέσῳ μήτε τὸ μέσον τῷ ἐσχάτῳ μηδενὶ ὑπάρχῃ, οὐδ' οὕτως ἔσται συλλογισμός. ὅροι τοῦ ὑπάρχειν ἐπιστήμη-

ἔστι στερητική om. ΓΠ 19-25 νῦν . . . ἄλλαις codd. ΓΠΑIP: secl. Becker 26 λέγωμεν δ' ΑΙ: λέγομεν ΑΒCδ 30 τίς+ἐστι C 38 τὸ'] καὶ τὸ ΓΠ 26*2 ἀκολουθεῖ ΑΙ: ὑπάρχει codd. 10 ὑπάρχει Β

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

olmayacak: Tümel olumsuz öncül evrilmez, tikel olanı evrilir. Olası olan üzerine konuştuğumuzda bu açık olacak. Şimdilik, söylenenlerde bizim için şu kadarı açık olsun: 'Hiçbirinde veya kiminde bulunmaması olası' evetleyici bir biçim taşır (çünkü 'olasıdır' ile '-dır' aynı düzeyde bulunur; herhangi bir şeyle birlikte yüklenen '-dır' ise, her zaman ve her seferinde evetleme yapar; sözgelisi 'iyi olmayan-dır', 'ak olmayan-dır' veya saltık olarak 'bu olmayandır'; bu da ileride tanıtlanacak), evrilmeleri bakımından ise ötekilere benzer olacaklar. 25

4 Bunları saptadıktan sonra, her tasım nelerle, ne zaman ve nasıl oluşur, şimdi söyleyelim; tanıtılma üzerine sonradan konuşmak gerekir. Tasım daha çok tümele ilişkin olduğundan, tanıtılmadan önce tasım üzerine konuşmak gerekir; çünkü kimi tasım tanıtılma, ama 30 her tasım tanıtılma değil.

Üç terim birbirine, sonuncu ortancada bütün olarak bulunacak, ortanca da birincide bütün olarak bulunacak veya bulunmayacak biçimde bağlı olduğunda, uçlardan tam bir tasımın ortaya çıkması zorunlu. Kendisi başkasında bulunan, başkasını kendisinde bulun- 35 duran, yerleştirme bakımından da orta olana 'orta terim' diyorum; kendisi başkasında bulunan ile kendisinde başkasını bulunduran <terimlere> ise 'uçlar'. A her B'ya, B da her Γ'ya yüklenirse, A'nın her Γ'ya yüklenmesi zorunlu; nasıl 'hepsine yüklenme' dediğimiz daha 40 önce söylendi. Benzer olarak, A hiçbir B'ya yüklenmezse, B da her 26^a Γ'ya yüklenirse, A hiçbir Γ'da bulunmayacak. Birinci <terim> ortancanın hepsine uyuyorsa, ortanca da sonuncunun hiçbirinde bulunmuyorsa, uçlardan bir tasım ortaya çıkmayacak; çünkü bunların böyle olmasıyla hiçbir zorunlu sonuç çıkmaz; nitekim birinci terimin, sonuncunun hem hepsinde bulunması hem hiçbirinde bulunmaması olası; dolayısıyla ne tikel ne tümel bir zorunlu sonuç oluşur; hiçbir zorunlu sonuç yoksa, bunlarla bir tasım ortaya çıkmayacak. <Birincinin, sonuncunun> hepsinde bulunması için terimler 'canlı', 'insan', 'at'; hiçbirinde <bulunmaması için> 'canlı', 'insan', 'taş'. Birinci terim ortancanın hiçbirinde, ortanca da sonuncunun hiçbirinde bulunma- 10 dığında, böylece de hiçbir tasım olmayacak. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler 'bilim', 'çizgi', 'tıp'; bulunmaması için

γραμμῇ-ιατρική, τοῦ μὴ ὑπάρχειν ἐπιστήμη-γραμμῇ-μονάς. καθόλου μὲν οὖν ὄντων τῶν ὄρων, δῆλον ἐν τούτῳ τῷ σχήματι πότε ἔσται καὶ πότε οὐκ ἔσται συλλογισμός, καὶ ὅτι ὄντος τε συλλογισμοῦ τοὺς ὄρους ἀναγκαῖον ἔχειν ὡς εἵπομεν, 15 ἂν θ' οὕτως ἔχωσιν, ὅτι ἔσται συλλογισμός.

Εἰ δ' ὁ μὲν καθόλου τῶν ὄρων ὁ δ' ἐν μέρει πρὸς τὸν ἕτερον, ὅταν μὲν τὸ καθόλου τεθῇ πρὸς τὸ μείζον ἄκρον ἢ κατηγορικὸν ἢ στερητικόν, τὸ δὲ ἐν μέρει πρὸς τὸ ἔλαττον κατηγορικόν, ἀνάγκη συλλογισμὸν εἶναι τέλειον, ὅταν δὲ πρὸς τὸ ἔλαττον ἢ 20 καὶ ἄλλως πως ἔχωσιν οἱ ὄροι, ἀδύνατον. λέγω δὲ μείζον μὲν ἄκρον ἐν ᾧ τὸ μέσον ἐστίν, ἔλαττον δὲ τὸ ὑπὸ τὸ μέσον ὄν. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ. οὐκοῦν εἰ ἔστι παντὸς κατηγορεῖσθαι τὸ ἐν ἀρχῇ λεχθέν, ἀνάγκη τὸ Α τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. καὶ εἰ τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Β 25 ὑπάρχει, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ, ἀνάγκη τὸ Α τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν. ὠρισταὶ γὰρ καὶ τὸ κατὰ μηδενὸς πῶς λέγομεν. ὥστε ἔσται συλλογισμὸς τέλειος. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἀδιόριστον εἴη τὸ Β Γ, κατηγορικὸν ὄν. ὁ γὰρ αὐτὸς ἔσται συλλογισμὸς ἀδιόριστου τε καὶ ἐν μέρει ληφθέντος. 30

Ἐὰν δὲ πρὸς τὸ ἔλαττον 30 τον ἄκρον τὸ καθόλου τεθῇ ἢ κατηγορικόν ἢ στερητικόν, οὐκ ἔσται συλλογισμός, οὔτε καταφατικοῦ οὔτε ἀποφατικοῦ τοῦ ἀδιόριστου ἢ κατὰ μέρος ὄντος, οἷον εἰ τὸ μὲν Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχει ἢ μὴ ὑπάρχει, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχει. ὄροι τοῦ ὑπάρχειν ἀγαθόν-ἐξίς-φρόνησις, τοῦ μὴ ὑπάρχειν ἀγαθόν-ἐξίς- 35 ἀμαθία. πάλιν εἰ τὸ μὲν Β μηδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α τινὶ τῷ Β ἢ ὑπάρχει ἢ μὴ ὑπάρχει ἢ μὴ παντὶ ὑπάρχει, οὐδ' οὕτως ἔσται συλλογισμός. ὄροι λευκόν-ἵππος-κύκνος, λευκόν-ἵππος-κόραξ. οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ εἰ τὸ Α Β ἀδιόριστον. 39

Οὐδ' ὅταν τὸ μὲν πρὸς 39 τῷ μείζονι ἄκρῳ καθόλου γένηται ἢ κατηγορικόν ἢ στερητικόν, 26^b τὸ δὲ πρὸς τῷ ἐλάττονι στερητικόν κατὰ μέρος, οὐκ ἔσται συλλογισμός [ἀδιόριστου τε καὶ ἐν μέρει ληφθέντος], οἷον εἰ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχει, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ μὴ, ἢ εἰ μὴ

^a13 οὖν om. C 23 γ + α. β. γ Β 24 ἔστι + κατὰ d: + παντὸς κατὰ C
29 ὄν om. CΠ 31 ἦ¹ om. CΠ 32 τοῦ f: οὔτε ABCdΓΠ 33
ἢ AdAl: τοῦ C, fecit B: οὔτε d^aΓΠ τῶν β Α^aΓ 36 ἦ om. ΓΠ 37
ἦ¹ om. C 38 ὄροι + τοῦ μὲν ὑπάρχειν CΠ λευκόν^a] τοῦ δὲ μὴ ὑπάρχειν
λευκόν CΠ 39 ἀδιόριστον + εἴη CΓΠ b²-3 οὐκ . . . ληφθέντος BC,
fecit A: ἀδιόριστον . . . ληφθέντος om. d¹ et fort. AIP 4 ἦ εἰ] ὑπάρχει ἢ CΓΠ

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

'bilim', 'çizgi', 'birim'. İmdi terimler tümel olduğunda şu açık: Bu konumda tasım ne zaman ortaya çıkıp çıkmayacak, tasımın ortaya çıkması için terimlerin dediğimiz gibi bağlı olmaları zorunlu, böyle 15 bağlandıklarında tasım ortaya çıkacak.

Terimlerden biri tümel öteki –berikiye göre– tikelse, büyük uç ister olumlu ister olumsuz olsun tümel olarak, küçük uç da olumlu ve tikel olarak öne sürüldüğünde, tam bir tasımın ortaya çıkması 20 zorunlu; küçük uç tümel olduğunda veya terimler başka bir tarzda birbirine bağlı olduğunda, tasımın ortaya çıkması olanaksız. 'Büyük uç' dediğim, orta terimi kendisinde bulunduran; 'küçük uç' ise orta terimin altında olan. A her B'da, B kimi Γ'da bulunsun. 'Hepsine yüklenme' başta söylenense, A'nın kimi Γ'da bulunması zorunlu. A hiçbir B'da bulunmasa, B kimi Γ'da bulunursa, A'nın kimi Γ'da bulun- 25 maması zorunlu; 'hiçbirine yüklenmeme'yi de nasıl söylediğimiz belirlenmişti; dolayısıyla bu, tam bir tasım olacak. Olumlu olan BΓ öncülü belirsiz olsa da bu böyle; çünkü öncül ister belirsiz, ister tikel alınsın, tasım aynı olacak. 30

Küçük uç –olumlu veya olumsuz– tümel olarak öne sürülürse, öteki evetleyici veya değilleyici, belirsiz veya tikel olsa da bir tasım ortaya çıkmayacak; sözgelişi, A kimi B'da bulunsun bulunmasın, B her Γ'da bulunursa. <Birincinin, sonucunda> bulunması için terimler 'iyi', 'huy', 'sağduyu'; bulunmaması için 'iyi', 'huy', 'bilgisizlik'. Yine 35 B hiçbir Γ'da bulunmuyorsa, A kimi B'da bulunsun bulunmasın veya hepsinde bulunmasın, böylece de hiçbir tasım ortaya çıkmayacak. Terimler 'ak', 'at', 'kuğu'; 'ak', 'at', 'kuzgun'. AB öncülü belirsiz ise de aynı terimler alınabilir.

Büyük uç olumlu veya olumsuz tümel, küçük uç olumsuz tikel olduğunda [belirsiz veya tikel alınsa da], bir tasım olmayacak; sözgelişi 26^b A her B'da bulunursa, B kimi Γ'da bulunmazsa veya her Γ'da bulun-

5 παντὶ ὑπάρχει· ὥ γὰρ ἂν τινι μὴ ὑπάρχῃ τὸ μέσον, τοῦτω
καὶ παντὶ καὶ οὐδενὶ ἀκολουθήσει τὸ πρῶτον. ὑποκείσθωσαν
γὰρ οἱ ὅροι ζῶον-ἄνθρωπος-λευκόν· εἴτα καὶ ὧν μὴ κατη-
γορεῖται λευκῶν ὁ ἄνθρωπος, εἰλήφθω κύκνος καὶ χιών·
οὐκοῦν τὸ ζῶον τοῦ μὲν παντὸς κατηγορεῖται, τοῦ δὲ οὐδενός, ὥστε
10 οὐκ ἔσται συλλογισμός. πάλιν τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Β ὑπαρ-
χέτω, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπαρχέτω· καὶ οἱ ὅροι ἔστωσαν
ἄψυχον-ἄνθρωπος-λευκόν· εἴτα εἰλήφθωσαν, ὧν μὴ κατη-
γορεῖται λευκῶν ὁ ἄνθρωπος, κύκνος καὶ χιών· τὸ γὰρ ἄψυ-
χον τοῦ μὲν παντὸς κατηγορεῖται, τοῦ δὲ οὐδενός. ἔτι ἐπεὶ ἀδιό-
15 ριστον τὸ τινὶ τῷ Γ τὸ Β μὴ ὑπάρχειν, ἀληθεύεται δέ, καὶ
εἰ μηδενὶ ὑπάρχει καὶ εἰ μὴ παντί, ὅτι τινὶ οὐχ ὑπάρχει,
ληφθέντων δὲ τοιούτων ὅρων ὥστε μηδενὶ ὑπάρχειν οὐ γίνεται
συλλογισμός (τοῦτο γὰρ εἴρηται πρότερον), φανερόν οὖν ὅτι
τῷ οὕτως ἔχειν τοὺς ὅρους οὐκ ἔσται συλλογισμός· τὴν γὰρ ἂν
20 καὶ ἐπὶ τούτων. ὁμοίως δὲ δειχθήσεται καὶ εἰ τὸ καθόλου
21 τεθείη στερητικόν.

21 Οὐδὲ ἐὰν ἄμφω τὰ διαστήματα κατὰ μέ-
ρος ἢ κατηγορικῶς ἢ στερητικῶς, ἢ τὸ μὲν κατηγορικῶς τὸ δὲ
στερητικῶς λέγεται, ἢ τὸ μὲν ἀδιόριστον τὸ δὲ διωρισμένον, ἢ
ἄμφω ἀδιόριστα, οὐκ ἔσται συλλογισμός οὐδαμῶς. ὅροι δὲ κοινοὶ
25 πάντων ζῶον-λευκόν-ἵππος, ζῶον-λευκόν-λίθος.

Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὡς ἐὰν ἢ συλλογισμός ἐν
τούτῳ τῷ σχήματι κατὰ μέρος, ὅτι ἀνάγκη τοὺς ὅρους οὕτως
ἔχειν ὡς εἵπομεν· ἄλλως γὰρ ἐχόντων οὐδαμῶς γίνεται. δῆ-
λον δὲ καὶ ὅτι πάντες οἱ ἐν αὐτῷ συλλογισμοὶ τέλειοι εἰσι·
30 (πάντες γὰρ ἐπιτελοῦνται διὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς ληφθέντων), καὶ ὅτι
πάντα τὰ προβλήματα δείκνυται διὰ τούτου τοῦ σχήματος·
καὶ γὰρ τὸ παντὶ καὶ τὸ μηδενὶ καὶ τὸ τινὶ καὶ τὸ μὴ τινὶ
ὑπάρχειν. καλῶ δὲ τὸ τοιοῦτον σχῆμα πρῶτον.

Ὅταν δὲ τὸ αὐτὸ τῷ μὲν παντὶ τῷ δὲ μηδενὶ ὑπάρ- 5
35 χῃ, ἢ ἐκατέρῳ παντὶ ἢ μηδενὶ, τὸ μὲν σχῆμα τὸ τοιοῦτον
καλῶ δεύτερον, μέσον δὲ ἐν αὐτῷ λέγω τὸ κατηγορούμενον
ἀμφοῖν, ἄκρα δὲ καθ' ὧν λέγεται τοῦτο, μεῖζον δὲ ἄκρον τὸ
πρὸς τῷ μέσῳ κείμενον· ἔλαττον δὲ τὸ πορρωτέρῳ τοῦ μέσου.
τίθεται δὲ τὸ μέσον ἔξω μὲν τῶν ἄκρων, πρῶτον δὲ τῇ θέσει.

b7 οἱ om. C κατηγορεῖται Α 19 τῷ . . . ὅρους] οὕτως ἐχόντων
τῶν ὅρων C τῷ] τὸ dΠ 20 καὶ εἰ CAl: κἂν ABd 21 τεθῇ α οὐδδ
+ γε AC μέρος + ἢ C 32 τὸ³ om. ABd τινὶ . . . μὴ fecit B
34 ὑπάρχῃ om. ΓΠ 37 δὲ¹] μὲν ΓΠ 38 ἔλαττον . . . μέσου om. B¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

mazsa, çünkü birinci terim, –kiminde ortancanın bulunmadığı– so- 5
nuncunun hem hepsine uyacaktır hem hiçbirine uymayacaktır. Terim-
ler ‘canlı’, ‘insan’, ‘ak’ olarak varsayılın; sonra insanın yüklenmediği
aklardan ‘kuğu’ ve ‘kar’ alınsın. Canlı ötekinin hepsine yüklenir, beri-
kinin hiçbirine yüklenmez; dolayısıyla bir tasım ortaya çıkmayacak.
Yine A hiçbir B’da bulunmasın, B kimi Γ’da bulunmasın; terimler de 10
‘cansız’, ‘insan’, ‘ak’ olsun; sonra insanın yüklenmediği aklardan ‘kuğu’
ve ‘kar’ alınsın; cansız berikinin hepsine yüklenir, ötekinin hiçbirine
yüklenmez. Öte yandan madem ki ‘B kimi Γ’da bulunmaz’ belirsiz ve 15
B ister hiçbir Γ’da ister her Γ’da bulunmasın ‘B kimi Γ’da bulunmaz’
doğrudur, terimler ‘B hiçbir Γ’da bulunmaz’ olarak alındıkta tasım
oluşmadığından (bu daha önce söylendi), açık ki terimlerin böyle
bağlanmasıyla tasım ortaya çıkmayacak; yoksa ötekilerde de tasım 20
oluşurdu. Tümel öncül olumsuz öne sürülse de bu böyle tanıtlanacak.

Olumlu, olumsuz, biri olumlu öteki olumsuz, biri belirsiz öteki
belirli veya her ikisi de belirsiz söylensin, aralıkların ikisi de tikel ise,
hiçbir tarzda bir tasım olmayacak. Hepsi için ortak terimler ‘canlı’,
‘ak’, ‘at’; ‘canlı’, ‘ak’, ‘taş’.

25

İmdi söylenenlerden şu açık: Bu konumda tikel sonuçlu bir tasımın
olması için terimlerin dediğimiz gibi bağlı olmaları zorunlu; başkaca
bağlananlardan hiçbir tarzda tasım oluşmaz. Ayrıca şu da açık: Bu
konumdaki tasımların hepsi tam (çünkü hepsi başlangıçta alınanlarla 30
tamamlanıyor) ve bu konumla bütün problemler tanıtlanır: <Bir
şeyin, ötekinin> hepsinde bulunduğu, hiçbirinde bulunmadığı, ki-
minde bulunduğu, kiminde bulunmadığı. Böyle bir konuma ‘ilk ko-
num’ diyorum.

5 Aynı terim birinin hepsinde bulunup ötekinin hiçbirinde bulunma-
dığında veya her ikisinin hepsinde bulunduğu ya da hiçbirinde 35
bulunmadığında, böyle bir konuma ‘ikinci konum’ diyorum; bu ko-
numda her ikisine yüklenene ‘orta terim’, kendilerine ilişkin bunun
söylendiği terimlere ‘uçlar’, ortancanın yakınına konulana ‘büyük
uç’, ortancanın uzağındakine ‘küçük uç’ diyorum. Orta terim uçların
dışında bulunur, yerleştirme bakımındansa birincidir. Bu konumda

τέλειος μὲν οὖν οὐκ ἔσται συλλογισμὸς οὐδαμῶς ἐν τούτῳ τῷ σχή- 27^a
ματι, δυνατὸς δ' ἔσται καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου τῶν ὄρων
ὄντων. καθόλου μὲν οὖν ὄντων ἔσται συλλογισμὸς ὅταν τὸ μέ-
σον τῷ μὲν παντὶ τῷ δὲ μηδενὶ ὑπάρχῃ, ἂν πρὸς ὅποτερωοῦν
ἦ τὸ στερητικόν· ἄλλως δ' οὐδαμῶς. κατηγορείσθω γὰρ τὸ Μ 5
τοῦ μὲν Ν μηδενός, τοῦ δὲ Ξ παντός. ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ
στερητικόν, οὐδενὶ τῷ Μ ὑπάρξει τὸ Ν· τὸ δέ γε Μ παντὶ τῷ
Ξ ὑπέκειτο· ὥστε τὸ Ν οὐδενὶ τῷ Ξ· τοῦτο γὰρ δέδεικται πρό-
τερον. πάλιν εἰ τὸ Μ τῷ μὲν Ν παντὶ τῷ δὲ Ξ μηδενί,
οὐδὲ τὸ Ξ τῷ Ν οὐδενὶ ὑπάρξει (εἰ γὰρ τὸ Μ οὐδενὶ τῷ Ξ, οὐδὲ 10
τὸ Ξ οὐδενὶ τῷ Μ· τὸ δέ γε Μ παντὶ τῷ Ν ὑπῆρχεν· τὸ ἄρα
Ξ οὐδενὶ τῷ Ν ὑπάρξει· γεγένηται γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον
σχῆμα)· ἐπεὶ δὲ ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν, οὐδὲ τὸ Ν οὐδενὶ τῷ
Ξ ὑπάρξει, ὥστ' ἔσται ὁ αὐτὸς συλλογισμὸς. ἔστι δὲ δεικνύναι
ταῦτα καὶ εἰς τὸ ἀδύνατον ἄγοντας. ὅτι μὲν οὖν γίνεται συλ- 15
λογισμὸς οὕτως ἐχόντων τῶν ὄρων, φανερόν, ἀλλ' οὐ τέλειος· οὐ
γὰρ μόνον ἐκ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιτελεῖται τὸ
ἀναγκαῖον. ἐὰν δὲ τὸ Μ παντός τοῦ Ν καὶ τοῦ Ξ κατηγορῇται,
οὐκ ἔσται συλλογισμὸς. ὅροι τοῦ ὑπάρχειν οὐσία-ζῶον-ἄνθρωπος,
τοῦ μὴ ὑπάρχειν οὐσία-ζῶον-ἀριθμός· μέσον οὐσία. οὐδ' ὅταν 20
μήτε τοῦ Ν μήτε τοῦ Ξ μηδενὸς κατηγορῇται τὸ Μ. ὅροι τοῦ
ὑπάρχειν γραμμή-ζῶον-ἄνθρωπος, τοῦ μὴ ὑπάρχειν γραμμή-
ζῶον-λίθος. φανερόν οὖν ὅτι ἂν ἡ συλλογισμὸς καθόλου τῶν
ὄρων ὄντων, ἀνάγκη τοὺς ὅρους ἔχειν ὡς ἐν ἀρχῇ εἵπομεν·
ἄλλως γὰρ ἐχόντων οὐ γίνεται τὸ ἀναγκαῖον. 25

Ἐὰν δὲ πρὸς τὸν ἕτερον ἢ καθόλου τὸ μέσον, ὅταν μὲν
πρὸς τὸν μείζω γένηται καθόλου ἢ κατηγορικῶς ἢ στερητικῶς,
πρὸς δὲ τὸν ἐλάττω κατὰ μέρος καὶ ἀντικειμένως τῷ καθόλου
(λέγω δὲ τὸ ἀντικειμένως, εἰ μὲν τὸ καθόλου στερητικόν, τὸ
ἐν μέρει καταφατικόν· εἰ δὲ κατηγορικόν τὸ καθόλου, τὸ ἐν 30
μέρει στερητικόν), ἀνάγκη γίνεσθαι συλλογισμὸν στερητικόν
κατὰ μέρος. εἰ γὰρ τὸ Μ τῷ μὲν Ν μηδενὶ τῷ δὲ Ξ τινὶ
ὑπάρχει, ἀνάγκη τὸ Ν τινὶ τῷ Ξ μὴ ὑπάρχειν. ἐπεὶ γὰρ
ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν, οὐδενὶ τῷ Μ ὑπάρξει τὸ Ν· τὸ δέ γε Μ

27^a3 οὖν om. C ὄντων+τῶν ὄρων CΓ 4 οὐδενὶ C καὶ ΓΠ
8 πρότερον+εἰ γὰρ τὸ μ οὐδενὶ τῷ ξ (ν C) οὐδὲ τὸ ξ (ν C) οὐδενὶ τῷ μ (cf. 10-
11) A¹B¹C 10 τὸ ξ τῷ ν BCdΓΠAl; τῷ ξ τὸ ν A¹: τὸ ν τῷ ξ itm: τὸ
ξ B^a εἰ . . . 11 M¹ om. Bd τῷ . . . 11 τῷ^a fecit A 11 τὸ ἄρα]
ὥστε τὸ CΠ: ὥστε ἄρα τὸ Γ 15 ἀπάγοντας CdΓΠ

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

bir tasım hiçbir tarzda tam olmayacak, ama terimler tümel olsun 27^a
olmasın tasım olanaklı olacak. Terimler tümelse, ortaınca birinin hep-
sinde bulunup ötekinin hiçbirinde bulunmadığında –ikisinden her-
hangi biri olumsuz olabilir– tasım ortaya çıkacak; başkaca hiçbir tarzda
bu olmaz. M hiçbir N'ye yüklenmeyip her E'ye yüklensin. Madem 5
olumsuz olanı evrilir, N hiçbir M'de bulunmayacak; M'nün her E'de
bulunduğu ise kabul edilmişti; dolayısıyla N hiçbir E'de bulunmaz;
bu daha önce tanıtlandı. Yine M her N'de bulunup hiçbir E'de bulun-
mazsa, hiçbir E hiçbir N'de bulunmayacak (nitekim M hiçbir E'de 10
bulunmazsa, hiçbir E hiçbir M'de bulunmaz; ne ki M her N'de bulu-
nuyordu; öyleyse E hiçbir N'de bulunmayacak; yine ilk konum oluş-
tu); madem olumsuz olanı evrilir, hiçbir N hiçbir E'de bulunmayacak,
dolayısıyla tasım <deminkinin> aynısı olacak. Bu, olanaksıza
<ergi> ile de tanıtlanabilir. İmdi terimler böylece bağlandığında tasım 15
oluşur, bu açık, ne ki tam olmaz; çünkü zorunlu sonuç yalnızca başta-
kilerden değil başkalarından da çıkar. M her N ile her E'ye yüklenirse,
bir tasım olmayacak. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler
'töz', 'canlı', 'insan'; bulunmaması için 'töz', 'canlı', 'sayı' –orta terim 20
'töz'. M hiçbir N ile hiçbir E'ye yüklenmediğinde de bir tasım olmaz.
<Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler 'çizgi', 'canlı', 'insan';
bulunmaması için 'çizgi', 'canlı', 'taş'. İmdi şu açık: Terimler tümel olup
tasım oluştuğunda, terimlerin başta söylediğimiz gibi bağlanmaları zo-
runlu; başkaca bağlananlardan zorunlu bir sonuç oluşmaz. 25

Orta terim ötekilerden birine tümel olarak bağlanırsa, büyük uca
tümel olumlu veya olumsuz, küçük uca tikel ve tümelin çelişigi olarak
bağlandığında ('çelişik olarak' dediğim, öteki tümel olumsuzsa tikel
evetleyici, tümel olumluysa tikel olumsuz olması), tikel olumsuz so-
nuçlu bir tasımın oluşması zorunlu. M hiçbir N'de bulunmayıp kimi
E'de bulunursa, N'nün kimi E'de bulunmaması zorunlu. Madem
olumsuz olanı evrilir, N hiçbir M'de bulunmayacak; M'nün kimi E'de

35 ὑπέκειτο τινὶ τῷ Ξ ὑπάρχειν· ὥστε τὸ N τινὶ τῷ Ξ οὐχ ὑπάρ-
 ξει· γίνεται γὰρ συλλογισμὸς διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. πά-
 λιν εἰ τῷ μὲν N παντὶ τὸ M , τῷ δὲ Ξ τινὶ μὴ ὑπάρχει,
 ἀνάγκη τὸ N τινὶ τῷ Ξ μὴ ὑπάρχειν· εἰ γὰρ παντὶ ὑπάρ-
 χει, κατηγορεῖται δὲ καὶ τὸ M παντὸς τοῦ N , ἀνάγκη τὸ M
 27^b παντὶ τῷ Ξ ὑπάρχειν· ὑπέκειτο δὲ τινὶ μὴ ὑπάρχειν. καὶ εἰ
 τὸ M τῷ μὲν N παντὶ ὑπάρχει τῷ δὲ Ξ μὴ παντί, ἔσται
 συλλογισμὸς ὅτι οὐ παντὶ τῷ Ξ τὸ N · ἀπόδειξις δ' ἡ αὐτή.
 εἰ δὲ τοῦ μὲν Ξ παντὸς τοῦ δὲ N μὴ παντὸς κατηγορηται,
 5 οὐκ ἔσται συλλογισμὸς. ὅροι ζῶον-οὐσία-κόραξ, ζῶον-λευκόν-
 κόραξ. οὐδ' ὅταν τοῦ μὲν Ξ μηδενός, τοῦ δὲ N τινός. ὅροι τοῦ
 ὑπάρχειν ζῶον-οὐσία-μονάς, τοῦ μὴ ὑπάρχειν ζῶον-οὐσία-
 ἐπιστήμη.

Ὅταν μὲν οὖν ἀντικείμενον ᾗ τὸ καθόλου τῷ κατὰ μέρος,
 10 εἴρηται πότε ἔσται καὶ πότε οὐκ ἔσται συλλογισμὸς· ὅταν δὲ
 ὁμοιοσχήμονες ὦσιν αἱ προτάσεις, ὅλον ἀμφοτέραι στερητικαὶ
 ἢ καταφατικαί, οὐδαμῶς ἔσται συλλογισμὸς. ἔστωσαν γὰρ
 πρῶτον στερητικαί, καὶ τὸ καθόλου κείσθω πρὸς τὸ μείζον
 ἄκρον, ὅλον τὸ M τῷ μὲν N μηδενὶ τῷ δὲ Ξ τινὶ μὴ ὑπαρ-
 15 χέτω· ἐνδέχεται δὴ καὶ παντὶ καὶ μηδενὶ τῷ Ξ τὸ N ὑπάρ-
 χειν. ὅροι τοῦ μὲν μὴ ὑπάρχειν μέλαν-χίων-ζῶον· τοῦ δὲ παντὶ
 ὑπάρχειν οὐκ ἔστι λαβεῖν, εἰ τὸ M τῷ Ξ τινὶ μὲν ὑπάρχει
 τινὶ δὲ μὴ. εἰ γὰρ παντὶ τῷ Ξ τὸ N , τὸ δὲ M μηδενὶ τῷ N ,
 τὸ M οὐδενὶ τῷ Ξ ὑπάρξει· ἀλλ' ὑπέκειτο τινὶ ὑπάρχειν.
 20 οὕτω μὲν οὖν οὐκ ἐγγχωρεῖ λαβεῖν ὅρους, ἐκ δὲ τοῦ ἀδιορίστου δει-
 κτέον· ἐπεὶ γὰρ ἀληθεύεται τὸ τινὶ μὴ ὑπάρχειν τὸ M τῷ
 Ξ καὶ εἰ μηδενὶ ὑπάρχει, μηδενὶ δὲ ὑπάρχοντος οὐκ ἦν συλ-
 λογισμὸς, φανερόν ὅτι οὐδὲ νῦν ἔσται. πάλιν ἔστωσαν κατηγορι-
 καί, καὶ τὸ καθόλου κείσθω ὁμοίως, ὅλον τὸ M τῷ μὲν N
 25 παντὶ τῷ δὲ Ξ τινὶ ὑπαρχέτω. ἐνδέχεται δὴ τὸ N τῷ Ξ καὶ
 παντὶ καὶ μηδενὶ ὑπάρχειν. ὅροι τοῦ μηδενὶ ὑπάρχειν λευκόν-
 κύκνος-λίθος τοῦ δὲ παντὶ οὐκ ἔσται λαβεῖν διὰ τὴν αὐτὴν αἰ-
 τίαν ἤνπερ πρότερον, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀδιορίστου δεικτέον. εἰ δὲ τὸ
 καθόλου πρὸς τὸ ἑλαττον ἄκρον ἐστί, καὶ τὸ M τῷ μὲν Ξ μη-
 30 δενὶ τῷ δὲ N τινὶ μὴ ὑπάρχει, ἐνδέχεται τὸ N τῷ Ξ καὶ

^a35 ὑπόκειται $A^1 B C \Gamma \Pi$ τῷ³ $B C A I$: τῶν $I d \Gamma$ ὑπάρχει C 37 ὑπάρ-
 χῃ $A^1 B$ 38 ὑπάρξει $C \Gamma \Pi$ ^b4 παντὸς + τὸ μ $C \Gamma \Pi$ κατηγορεῖται + τὸ
 μ d^2 7 τοῦ + δὲ C 14 τὸ δὲ A 17 λαβεῖν + ὅρους $C \Pi$ 18 μὴ +
 ὑπάρχει $C \Pi$ οὐδενὶ C 19 ὑπάρχει C τινὶ + μὴ $C^1 \Pi$ 20 ἀορί-
 στου d^1 27 τὸ C

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

bulunduğu kabul edilmişti; dolayısıyla N kimi Ξ 'de bulunmayacak; 35
tasım ilk konum sayesinde oluşuyor. Yine M her N'de bulunup kimi
 Ξ 'de bulunmazsa, N'nün kimi Ξ 'de bulunmaması zorunlu, çünkü her
 Ξ 'de bulunursa, M de her N'ye yüklenirse, M'nün her Ξ 'de bulunması
zorunlu; ne ki M'nün kimi Ξ 'de bulunmadığı kabul edilmişti. M her 27^b
N'de bulunup her Ξ 'de bulunmazsa, tasım 'N her Ξ 'de bulunmaz'
sonuçlu olacak; bunun tanıtlanması da aynı. M her Ξ 'ye yüklenip her
N'ye yüklenmezse, bir tasım olmayacak. Terimler 'canlı', 'töz', 'kuzgun';
'canlı', 'ak', 'kuzgun'. M hiçbir Ξ 'ye yüklenmediğinde, ama kimi N'ye 5
yüklendiğinde de bu böyle. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için
terimler 'canlı', 'töz', 'birim'; bulunmaması için 'canlı', 'töz', 'bilim'.

Tümel öncül tikel olana çelişik olduğunda, tasımın ne zaman orta-
ya çıkacağı, ne zaman çıkmayacağı söylendi; öncüller benzer biçimli, 10
sözelgişi her ikisi de olumlu veya olumsuz olduğunda, hiçbir tarzda
bir tasım olmayacak. Öncüller ilkin olumsuz olsunlar, büyük uç da
tümel öne sürülsün; sözelgişi M hiçbir N ile kimi Ξ 'de bulunmasın:
O halde N'nün hem her Ξ 'de bulunması hem hiçbir Ξ 'de bulunma- 15
ması olası. <Birincinin, sonucunda> bulunmaması için terimler 'ka-
ra', 'kar', 'canlı'; ne ki M kimi Ξ 'de bulunup kiminde bulunmazsa,
<birincinin, sonuncunun> hepsinde bulunması için terim alınamaz.
Çünkü N her Ξ 'de bulunursa, M de hiçbir N'de bulunmazsa, M hiçbir
 Ξ 'de bulunmayacak; ne ki M'nün kimi Ξ 'de bulunduğu kabul edil-
mişti. Demek ki terimler bu tarzda alınamaz, tanıtlamayı belirsiz olan- 20
dan yapmak gerekir: Madem ki M hiçbir Ξ 'de bulunmasa da kiminde
bulunmadığını söylemek doğru, M hiçbir Ξ 'de bulunmazken tasım
ortaya çıkmadığından, açık ki şimdi de tasım ortaya çıkmayacak.
Yine öncüller olumlu olsunlar, büyük uç da benzer tarzda tümel öne
sürülsün; sözelgişi M her N ile kimi Ξ 'de bulunsun. O halde N'nün 25
hem her Ξ 'de bulunması hem hiçbir Ξ 'de bulunmaması olası. <Bir-
cinin, sonuncunun> hiçbirinde bulunmaması için terimler 'ak',
'kuğu', 'taş'; daha öncekiyle aynı nedenden ötürü, <birincinin, sonun-
cunun> hepsinde bulunması için terim alınamayacak: Tanıtlamayı
belirsiz olandan yapmak gerekir. Küçük uç tümel ise ve M hiçbir Ξ
ile kimi N'de bulunmazsa, N'nün hem her Ξ 'de bulunması hem hiçbir 30

παντί καὶ μηδενὶ ὑπάρχειν. ὅροι τοῦ ὑπάρχειν λευκόν-ζῶον-κόραξ, τοῦ μὴ ὑπάρχειν λευκόν-λίθος-κόραξ. εἰ δὲ κατηγορικαὶ αἱ προτάσεις, ὅροι τοῦ μὴ ὑπάρχειν λευκόν-ζῶον-χιών, τοῦ ὑπάρχειν λευκόν-ζῶον-κύκνος. φανερόν οὖν, ὅταν ὁμοιοσχήμενες ὦσιν αἱ προτάσεις καὶ ἡ μὲν καθόλου ἡ δ' ἐν μέρει, 35 οὐδαμῶς γίνεται συλλογισμός. ἀλλ' οὐδ' εἰ τινὶ ἐκατέρῳ ὑπάρχει ἢ μὴ ὑπάρχει, ἢ τῷ μὲν τῷ δὲ μή, ἢ μηδετέρῳ παντί, ἢ ἀδιορίστως. ὅροι δὲ κοινοὶ πάντων λευκόν-ζῶον-ἄνθρωπος, λευκόν-ζῶον-ἄψυχον.

Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἐάν τε οὕτως ἔχωσιν οἱ 28^a ὅροι πρὸς ἀλλήλους ὡς ἐλέχθη, γίνεται συλλογισμὸς ἐξ ἀνάγκης, ἂν τ' ἢ συλλογισμός, ἀνάγκη τοὺς ὅρους οὕτως ἔχειν. δηλὸν δὲ καὶ ὅτι πάντες ἀτελεῖς εἰνὶν οἱ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι συλλογισμοὶ (πάντες γὰρ ἐπιτελοῦνται προσλαμβανομένων 5 τινῶν, ἃ ἢ ἐνυπάρχει τοῖς ὅροις ἐξ ἀνάγκης ἢ τίθενται ὡς ὑποθέσεις, οἷον ὅταν διὰ τοῦ ἀδυνάτου δεικνύωμεν), καὶ ὅτι οὐ γίνεται καταφατικὸς συλλογισμὸς διὰ τούτου τοῦ σχήματος, ἀλλὰ πάντες στερητικοί, καὶ οἱ καθόλου καὶ οἱ κατὰ μέρος.

6 Ἐὰν δὲ τῷ αὐτῷ τὸ μὲν παντί τὸ δὲ μηδενὶ ὑπάρχη, 10 ἢ ἄμφω παντί ἢ μηδενί, τό μὲν σχῆμα τὸ τοιοῦτον καλῶ τρίτον, μέσον δ' ἐν αὐτῷ λέγω καθ' οὐ ἄμφω τὰ κατηγορούμενα, ἄκρα δὲ τὰ κατηγορούμενα, μεῖζον δ' ἄκρον τὸ πορρώτερον τοῦ μέσου, ἔλαττον δὲ τὸ ἐγγύτερον. τίθεται δὲ τὸ μέσον ἔξω μὲν τῶν ἄκρων, ἔσχατον δὲ τῇ θέσει. τέλειος μὲν οὖν οὐ γί- 15 νεται συλλογισμὸς οὐδ' ἐν τούτῳ τῷ σχήματι, δυνατὸς δ' ἔσται καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου τῶν ὁρῶν ὄντων πρὸς τὸ μέσον. 17

Καθόλου 17

μὲν οὖν ὄντων, ὅταν καὶ τὸ Π καὶ τὸ Ρ παντὶ τῷ Σ ὑπάρχη, ὅτι τινὶ τῷ Ρ τὸ Π ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης· ἐπεὶ γὰρ ἀντιστρέφει τὸ κατηγορικόν, ὑπάρξει τὸ Σ τινὶ τῷ Ρ, ὥστ' ἐπεὶ τῷ μὲν Σ 20 παντὶ τὸ Π, τῷ δὲ Ρ τινὶ τὸ Σ, ἀνάγκη τὸ Π τινὶ τῷ Ρ ὑπάρχειν· γίνεται γὰρ συλλογισμὸς διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. ἔστι δὲ καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου καὶ τῷ ἐκθέσθαι ποιεῖν τὴν ἀποδείξιν· εἰ γὰρ ἄμφω παντὶ τῷ Σ ὑπάρχει, ἂν ληφθῇ τι τῶν Σ οἷον τὸ Ν, τούτῳ καὶ τὸ Π καὶ τὸ Ρ ὑπάρξει, ὥστε τινὶ τῷ Ρ τὸ Π 25

^b32 εἰ δέ] ἐπειδὴ d 33-4 χιών . . . ζῶον υιη. C¹ 34 τοῦ + δὲ
CΠ ὅτι ἐὰν C: ὅτι ἂν d 37 ἢ μὴ ὑπάρχει υιη. B¹ 18 μὴδ' ἐτέρῳ
C 28^a4 ὅτι καὶ C d 9 ἀλλ' ἀπαντες C 10 ὅταν d 18 οὖν
υιη. C ὄντων + τῶν ὁρῶν CΠ 23 τῷ] τοῦ C 25 ὑπάρχει . IdΠ

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Σ'de bulunmaması olası. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler 'ak', 'canlı', 'kuzgun'; bulunmaması için 'ak', 'taş', 'kuzgun'. Öncüller olumluysa bulunmaması için terimler 'ak', 'canlı', 'kar'; bulunması için 'ak', 'canlı', 'kuğu'. İmdi öncüller benzer biçimli ve biri tümel öteki tikel olduğunda tasımın hiçbir tarzda oluşmadığı açık. 35 Orta terim her iki ucun kiminde bulunup kiminde bulunmazsa, veya birinin kiminde bulunup ötekinin kiminde bulunmazsa, veya her ikisinin hepsinde bulunmazsa, veya belirsiz olarak bulunursa tasım olmayacak. Hepsi için ortak terimler 'ak', 'canlı', 'insan'; 'ak', 'canlı', 'cansız'.

İmdi söylenenlerden şu açık: Terimler birbirine söylendiği gibi bağ- 28^a lanırsa, tasım zorunlu olarak oluşur; tasım ortaya çıktığındaysa, terimlerin böylece bağlı olmaları zorunlu. Ayrıca şu da açık: Bu konumdaki tasımların hiçbirisi tam değil (nitekim hepsi, zorunlu olarak terimlerde 5 içerilen veya varsayımlar olarak öne sürülen kimi başka alınanlarla tamamlanır; sözgelişi olanaksıza <ergi> ile tanıtlama yaptığımızda); ve bu konumda evetleyici sonuçlu bir tasım oluşamaz, ister tümel ister tikel olsun hepsi olumsuz sonuçlu olur.

6 Terimlerden biri aynı terimin hepsinde bulunup öteki hiçbirinde 10 bulunmazsa veya her ikisi de aynı terimin hepsinde bulunur ya da hiçbirinde bulunmazsa, böyle bir konuma 'üçüncü konum' derim; bu konumda öteki iki terimin yüklendiği terime 'orta terim', yüklenenlere 'uçlar', orta terimin uzağındakine 'büyük uç', yakınındakine 'küçük uç' diyorum. Orta terim uçların dışında bulunur, yerleştirme bakımından 15 sonuncudur. Bu konumda hiçbir tasım tam olmayacak, ama terimler ortancaya tümel bağlansın bağlanmasın tasım olanaklı olacak.

Terimler tümelse, hem Π hem P her Σ'da bulunduğunda, Π zorunlu olarak kimi P'da bulunacak; madem ki olumlu olanı evrilir, Σ kimi P'da bulunacak; dolayısıyla Π her Σ'da, Σ kimi P'da bulunduğu- 20 dan, Π'nin kimi P'da bulunması zorunlu; tasım ilk konum sayesinde oluyor. Bunun tanıtlaması hem olanaksıza <ergi> ile hem de bir terimin parçasını öne sürmekle yapılabilir; nitekim her ikisi de her Σ'da bulunursa, Σ'lardan kimi, sözgelişi N alındığında, hem Π hem P bunda bulunacak; dolayısıyla Π kimi P'da bulunacak. P her Σ'da 25

ὑπάρξει. καὶ ἂν τὸ μὲν P παντὶ τῷ Σ , τὸ δὲ Π μηδενὶ
ὑπάρχει, ἔσται συλλογισμὸς ὅτι τὸ Π τινὶ τῷ P οὐχ ὑπάρ-
ξει ἐξ ἀνάγκης· ὁ γὰρ αὐτὸς τρόπος τῆς ἀποδείξεως ἀντι-
στραφείσης τῆς $P \Sigma$ προτάσεως. δειχθεῖν δ' ἂν καὶ διὰ τοῦ
10 ἀδυνάτου, καθάπερ ἐπὶ τῶν πρότερον. ἔαν δὲ τὸ μὲν P μηδενὶ
τὸ δὲ Π παντὶ ὑπάρχει τῷ Σ , οὐκ ἔσται συλλογισμὸς. ὅροι
τοῦ ὑπάρχειν ζῶον-ἵππος-ἄνθρωπος, τοῦ μὴ ὑπάρχειν ζῶον-
ἄψυχον-ἄνθρωπος. οὐδ' ὅταν ἄμφω κατὰ μηδενὸς τοῦ Σ λέ-
γεται, οὐκ ἔσται συλλογισμὸς. ὅροι τοῦ ὑπάρχειν ζῶον-ἵππος-
35 ἄψυχον, τοῦ μὴ ὑπάρχειν ἄνθρωπος-ἵππος-ἄψυχον· μέσον
ἄψυχον. φανερόν οὖν καὶ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι πότ' ἔσται καὶ
πότ' οὐκ ἔσται συλλογισμὸς καθόλου τῶν ὄρων ὄντων. ὅταν μὲν
γὰρ ἀμφοτέροι οἱ ὅροι ὦσι κατηγορικοί, ἔσται συλλογισμὸς
ὅτι τινὶ ὑπάρχει τὸ ἄκρον τῷ ἄκρῳ, ὅταν δὲ στερητικοί, οὐκ
28^b ἔσται. ὅταν δ' ὁ μὲν ᾗ στερητικὸς ὁ δὲ καταφατικός, ἔαν μὲν
ὁ μείζων γένηται στερητικὸς ἄτερος δὲ καταφατικός, ἔσται
συλλογισμὸς ὅτι τινὶ οὐχ ὑπάρχει τὸ ἄκρον τῷ ἄκρῳ, ἔαν
δ' ἀνάπαλιν, οὐκ ἔσται.

5 'Ἐὰν δ' ὁ μὲν ᾗ καθόλου πρὸς τὸ μέσον ὁ δ' ἐν μέρει,
κατηγορικῶν μὲν ὄντων ἀμφοῖν ἀνάγκη γίνεσθαι συλλογι-
σμόν, ἂν ὅποτεροσοῦν ᾗ καθόλου τῶν ὄρων. εἰ γὰρ τὸ μὲν P
παντὶ τῷ Σ τὸ δὲ Π τινὶ, ἀνάγκη τὸ Π τινὶ τῷ P ὑπάρ-
χειν. ἐπεὶ γὰρ ἀντιστρέφει τὸ καταφατικόν, ὑπάρξει τὸ Σ
10 τινὶ τῷ Π , ὥστ' ἐπεὶ τὸ μὲν P παντὶ τῷ Σ , τὸ δὲ Σ τινὶ τῷ
 Π , καὶ τὸ P τινὶ τῷ Π ὑπάρξει· ὥστε τὸ Π τινὶ τῷ P . πάλιν
εἰ τὸ μὲν P τινὶ τῷ Σ τὸ δὲ Π παντὶ ὑπάρχει, ἀνάγκη
τὸ Π τινὶ τῷ P ὑπάρχειν· ὁ γὰρ αὐτὸς τρόπος τῆς ἀποδεί-
ξεως. ἔστι δ' ἀποδείξαι καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου καὶ τῇ ἐκθέσει,
15 καθάπερ ἐπὶ τῶν πρότερον.

15 'Ἐὰν δ' ὁ μὲν ᾗ κατηγορικὸς ὁ δὲ
στερητικὸς, καθόλου δὲ ὁ κατηγορικὸς, ὅταν μὲν ὁ ἐλάττων ᾗ
κατηγορικὸς, ἔσται συλλογισμὸς. εἰ γὰρ τὸ P παντὶ τῷ Σ ,
τὸ δὲ Π τινὶ μὴ ὑπάρχει, ἀνάγκη τὸ Π τινὶ τῷ P μὴ ὑπάρ-
χειν. εἰ γὰρ παντί, καὶ τὸ P παντὶ τῷ Σ , καὶ τὸ Π παντὶ

²⁶ ὑπάρχει Ad 28 τρόπος + ἔσται C : + ἐστὶ Π 30 τῶν] τοῦ
 $CG\Pi$ μὴδενὶ + τὸ σC : + τῷ $\sigma \Pi$ 34 ἔστι d 35-6 τοῦ... ἄψυχον
 $om. d^1$ 37 μὲν $om. C^1$ 38 τεθῶσι $CG\Pi$ 39 Π ἢ $om. \Gamma\Pi$ 8
 σ + ὑπάρχει $CG\Pi$ 11 ὥστε + καὶ $B^2 CG\Pi A^1 c$ 15 ἐπὶ] καὶ ἐπὶ $CG\Pi$
πρότερον $B A^1 c$: προτέρων ACd 17 ρ + μὲν $\Gamma\Pi$ σ + ὑπάρχει C 18
ὑπάρχει] ὑπάρχει B^1

bulunup Π hiçbir Σ 'da bulunmadığında, ' Π kimi P 'da zorunlu olarak bulunmayacak' sonuçlu bir tasım ortaya çıkacak; $P\Sigma$ öncülü evrilirse de tanıtılmanın tarzı aynı olacak. Bu, daha öncekinde olduğu gibi olanaksıza <ergi> ile tanıtlanabilir. P hiçbir Σ 'da bulunmayıp Π her Σ 'da bulunursa, tasım olmayacak. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler 'canlı', 'at', 'insan'; bulunmaması için 'canlı', 'cansız', 'insan'. Her iki terim hiçbir Σ 'ya ilişkin söylenmediğinde, tasım ortaya çıkmayacak. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler 'canlı', 'at', 'cansız'; bulunmaması için 'insan', 'at', 'cansız' –orta terim 'cansız'. İmdi terimler tümel olduğunda, bu konumda tasımın ne zaman ortaya çıkacağı, ne zaman çıkmayacağı açık. Nitekim terimlerin her ikisi de olumlu olduğunda, 'bir uç öteki ucun kiminde bulunur' sonuçlu bir tasım ortaya çıkacak; olumsuz olduklarında ise, tasım ortaya çıkmayacak. Biri olumsuz öteki evetleyici olduğunda, büyük uç olumsuz öteki evetleyici ise, 'bir uç öteki ucun kiminde bulunmaz' sonuçlu bir tasım ortaya çıkacak; tersi olursa, tasım olmayacak.

Terimlerden birisi orta terime tümel öteki tikel bağlanırsa, ikisi de olumlu olduğunda –terimlerden herhangi biri tümel olabilir–, tasımın oluşması zorunlu. P her Σ 'da, Π kimi Σ 'da bulunursa, Π 'nin kimi P 'da bulunması zorunlu. Madem evetleyici olanı evrilir, Σ kimi Π 'de bulunacak; dolayısıyla P her Σ 'da, Σ ise kimi Π 'de bulunduğundan, P da kimi Π 'de bulunacak; dolayısıyla Π kimi P 'da bulunacak. Yine P kimi Σ 'da, Π her Σ 'da bulunursa, Π 'nin kimi P 'da bulunması zorunlu; tanıtılma tarzı aynı. Bu, daha öncekinde olduğu gibi hem olanaksıza <ergi> ile hem de bir terimin parçasını öne sürmekle tanıtlanabilir.

Terimlerden biri olumlu öteki olumsuz, olumlu olan da tümel ise, küçük uç olumlu olduğunda tasım ortaya çıkacak. P her Σ 'da bulunup Π kimi Σ 'da bulunmazsa, Π 'nin kimi P 'da bulunmaması zorunlu. Çünkü Π her P 'da, P da her Σ 'da bulunursa, Π da her Σ 'da buluna-

τῷ Σ ὑπάρξει· ἀλλ' οὐχ ὑπῆρχεν. δέκνυνται δὲ καὶ ἄνευ τῆς 20
ἀπαγωγῆς, ἐὰν ληφθῇ τι τῶν Σ ᾧ τὸ Π μὴ ὑπάρχει.
ὅταν δ' ὁ μείζων ᾗ κατηγορικός, οὐκ ἔσται συλλογισμός, οἷον
εἰ τὸ μὲν Π παντὶ τῷ Σ, τὸ δὲ Ρ τινὶ τῷ Σ μὴ ὑπάρχει. ὅροι
τοῦ παντὶ ὑπάρχειν ἐμψυχον-ἄνθρωπος-ζῶον. τοῦ δὲ μηδενὶ
οὐκ ἔστι λαβεῖν ὅρους, εἰ τινὶ μὲν ὑπάρχει τῷ Σ τὸ Ρ, τινὶ δὲ 25
μὴ· εἰ γὰρ παντὶ τὸ Π τῷ Σ ὑπάρχει, τὸ δὲ Ρ τινὶ τῷ Σ,
καὶ τὸ Π τινὶ τῷ Ρ ὑπάρξει· ὑπέκειτο δὲ μηδενὶ ὑπάρχειν.
ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς πρότερον ληπτέον· ἀδιορίστου γὰρ ὄντος τοῦ
τινὶ μὴ ὑπάρχειν καὶ τὸ μηδενὶ ὑπάρχον ἀληθὲς εἰπεῖν τινὶ μὴ
ὑπάρχειν· μηδενὶ δὲ ὑπάρχοντος οὐκ ἦν συλλογισμός. φανερόν 30
οὖν ὅτι οὐκ ἔσται συλλογισμός. ἐὰν δ' ὁ στερητικός ᾗ καθόλου τῶν
ὄρων, ὅταν μὲν ὁ μείζων ᾗ στερητικός ὁ δὲ ἐλάττων κατηγορι-
κός, ἔσται συλλογισμός. εἰ γὰρ τὸ Π μηδενὶ τῷ Σ, τὸ δὲ Ρ
τινὶ ὑπάρχει τῷ Σ, τὸ Π τινὶ τῷ Ρ οὐχ ὑπάρξει· πάλιν γὰρ
ἔσται τὸ πρῶτον σχῆμα τῆς Ρ Σ προτάσεως ἀντιστραφείσης. 35
ὅταν δὲ ὁ ἐλάττων ᾗ στερητικός, οὐκ ἔσται συλλογισμός. ὅροι
τοῦ ὑπάρχειν ζῶον-ἄνθρωπος-ἄγριον, τοῦ μὴ ὑπάρχειν ζῶον-
ἐπιστήμη-ἄγριον· μέσον ἐν ἀμφοῖν τὸ ἄγριον. οὐδ' ὅταν ἀμφό-
τεροι στερητικοὶ τεθῶσιν, ἥ δ' ὁ μὲν καθόλου ὁ δ' ἐν μέρει. ὅροι
ὅταν ὁ ἐλάττων ᾗ καθόλου πρὸς τὸ μέσον, ζῶον-ἐπιστήμη- 29^α
ἄγριον, ζῶον-ἄνθρωπος-ἄγριον· ὅταν δ' ὁ μείζων, τοῦ μὲν
μὴ ὑπάρχειν κόραξ-χιών-λευκόν. τοῦ δ' ὑπάρχειν οὐκ ἔστι
λαβεῖν, εἰ τὸ Ρ τινὶ μὲν ὑπάρχει τῷ Σ, τινὶ δὲ μὴ ὑπάρχει.
εἰ γὰρ τὸ Π παντὶ τῷ Ρ, τὸ δὲ Ρ τινὶ τῷ Σ, καὶ τὸ Π τινὶ τῷ 5
Σ· ὑπέκειτο δὲ μηδενί. ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀδιορίστου δεικτέον. 6

Οὐδ' ἂν 6

ἐκάτερος τινὶ τῷ μέσῳ ὑπάρχει ἢ μὴ ὑπάρχει, ἢ ὁ μὲν ὑπάρ-
χει ὁ δὲ μὴ ὑπάρχει, ἢ ὁ μὲν τινὶ ὁ δὲ μὴ παντί, ἢ ἀδιορίστως,
οὐκ ἔσται συλλογισμός οὐδαμῶς. ὅροι δὲ κοινοὶ πάντων ζῶον-
ἄνθρωπος-λευκόν, ζῶον-ἄψυχον-λευκόν. 10

^b20 ὑπῆρχε+ παντί C 22 κατηγορικός+ὁ δ' ἐλάττων μερικός στερητικός
A²B² 23 ὑπάρχει A¹: om. d 28 ἀορίστου A 29 ὑπάρχον]
ὑπάρχειν A² 30 μηδενὶ . . . συλλογισμός om. ΓΠ ὑπάρχοντι C¹
οὐκ ἦν συλλογισμός om. C 31 οὖν oim. ABd 32 ὁ δὲ ἕτερος
κατηγορικός d²: ὁ δὲ ἐλάττων ἢ καταφατικός Π: om. AdΓ 38 ἐν om.
CΠ 39 ὅροι+ τοῦ μὴ ὑπάρχειν A²CGΠ 29^a1 ἐπιστήμη] ἄνθρωπος
fecit B 2 ζῶον] τοῦ ὑπάρχειν ζῶον C: τοῦ δὲ ὑπάρχειν ζῶον ΓΠ
ἄνθρωπος] ἐπιστήμη fecit B μείζων+ἢ καθόλου CΠ: +ἢ Γ 6 σ+
ὑπάρξει CΓΠ ἀορίστου A 7 μὴ ὑπάρχει C ἢ . . . 8 μὴ ὑπάρχει
AdA1: om. BCΠ

cak; ne ki bulunmazdı. Bu, onda Π 'nin bulunmadığı, Σ 'nin kimi alınır- 20
sa, tündengelimden bağımsız olarak da tanıtlanabilir. Büyük uç olum-
lu olduğunda tasım olmayacak; sözgelişi Π her Σ 'da bulunup P kimi
 Σ 'da bulunmazsa. <Birincinin, sonuncunun> hepsinde bulunması
için terimler 'diri', 'insan', 'canlı'. Ne ki P kimi Σ 'da bulunup kiminde
bulunmazsa, < Π 'nin hiçbir P'da> bulunmaması için terimler alına- 25
maz; çünkü Π her Σ 'da, P da kimi Σ 'da bulunursa, Π de kimi P'da
bulunacak; ne ki Π 'nin hiçbir P'da bulunmadığı kabul edilmişti. Öy-
leyse bunu daha önceki gibi ele almak gerekir: 'Kiminde bulunmaz'
belirsiz olduğu için, hiçbirinde bulunmasa da kiminde bulunmadığını
söylemek doğru; ama P hiçbir Σ 'da bulunmadığında tasım olmazdı. 30
Demek bir tasımın ortaya çıkmayacağı açık. Terimlerden olumsuz
olanı tümel olursa, büyük uç olumsuz, küçük uç olumlu olduğunda,
tasım olacak. Π hiçbir Σ 'da bulunmayıp P kimi Σ 'da bulunursa, Π
kimi P'da bulunmayacak; çünkü $P\Sigma$ öncülü evrildiğinde yine ilk ko- 35
num oluşacak. Küçük uç olumsuz olduğunda, tasım olmayacak. <Bi-
rincinin, sonuncuda> bulunması için terimler 'canlı', 'insan', 'yaba-
nıl'; bulunmaması için 'canlı', 'bilgi', 'yabanıl' –her ikisinde de orta
terim 'yabanıl'. Öncüllerin her ikisi de olumsuz, ama biri tikel öteki
tümel öne sürüldüğünde de tasım olmayacak. Küçük uç ortancaya
tümel bağlandığında terimler 'canlı', 'bilgi', 'yabanıl'; 'canlı', 'insan', 29^a
'yabanıl'. Büyük uç tümel olduğunda, <birincinin, sonuncuda> bu-
lunmaması için 'kuzgun', 'kar', 'ak'. Ne ki P kimi Σ 'da bulunup kimin-
de bulunmazsa, < Π 'nin P'da> bulunması için terim alınamaz. Nite-
kim Π her P'da, P ise kimi Σ 'da bulunursa, Π da kimi Σ 'da bulunur; 5
ne ki Π 'nin hiçbir Σ 'da bulunmadığı varsayılmıştı. Dolayısıyla tanıtlı-
mayı belirsiz olandan yapmak gerekir.

Terimlerden her biri ortancanın kiminde bulunup kiminde bulun-
madığında, veya biri bulunup öteki bulunmadığında, veya biri kiminde
bulunup öteki hepsinde bulunmadığında, veya belirsiz olarak bu-
lunduklarında, tasım hiçbir tarzda ortaya çıkmayacak. Hepsi için or-
tak terimler 'canlı', 'insan', 'ak'; 'canlı', 'cansız', 'ak'.

Φανερόν οὖν καὶ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι πότ' ἔσται καὶ πότ' οὐκ ἔσται συλλογισμός, καὶ ὅτι ἐχόντων τε τῶν ὄρων ὡς ἐλέχθη γίνεται συλλογισμός ἐξ ἀνάγκης, ἂν τ' ἡ συλλογισμός, ἀνάγκη τοὺς ὄρους οὕτως ἔχειν. φανερόν δὲ καὶ ὅτι πάν-
15 τες ἀτελεῖς εἰσὶν οἱ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι συλλογισμοί (πάν-
τες γὰρ τελειοῦνται προσλαμβανομένων τινῶν) καὶ ὅτι συλλο-
γίσασθαι τὸ καθόλου διὰ τούτου τοῦ σχήματος οὐκ ἔσται, οὔτε
στερητικὸν οὔτε καταφατικόν.

Δήλον δὲ καὶ ὅτι ἐν ἅπασιν τοῖς σχήμασιν, ὅταν μὴ γί-
20 νηται συλλογισμός, κατηγορικῶν μὲν ἢ στερητικῶν ἀμφοτέ-
ρων ὄντων τῶν ὄρων οὐδὲν ὅλως γίνεται ἀναγκαῖον, κατηγορικοῦ
δὲ καὶ στερητικοῦ, καθόλου ληφθέντος τοῦ στερητικοῦ αἰεὶ γίνεται
συλλογισμός τοῦ ἐλάττονος ἄκρου πρὸς τὸ μείζον, οἷον εἰ τὸ
μὲν *A* παντὶ τῷ *B* ἢ τινί, τὸ δὲ *B* μηδενὶ τῷ *Γ*. ἀντιστρεφο-
25 μένων γὰρ τῶν προτάσεων ἀνάγκη τὸ *Γ* τινὶ τῷ *A* μὴ ὑπάρ-
χειν. ὁμοίως δὲ καπὶ τῶν ἐτέρων σχημάτων· αἰεὶ γὰρ γίνεται
διὰ τῆς ἀντιστροφῆς συλλογισμός. δήλον δὲ καὶ ὅτι τὸ ἀδιό-
ριστον ἀντὶ τοῦ κατηγορικοῦ τοῦ ἐν μέρει τιθέμενον τὸν αὐτὸν
ποιήσει συλλογισμὸν ἐν ἅπασιν τοῖς σχήμασιν.

30 Φανερόν δὲ καὶ ὅτι πάντες οἱ ἀτελεῖς συλλογισμοὶ τε-
λειοῦνται διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. ἡ γὰρ δεικτικῶς ἢ διὰ τοῦ
ἀδυνάτου περαίνονται πάντες· ἀμφοτέρως δὲ γίνεται τὸ πρῶτον
σχῆμα, δεικτικῶς μὲν τελειουμένων, ὅτι διὰ τῆς ἀντιστροφῆς
ἐπεραίνοντο πάντες, ἢ δ' ἀντιστροφή τὸ πρῶτον ἐποίει σχῆμα,
35 διὰ δὲ τοῦ ἀδυνάτου δεικνυμένων, ὅτι τεθέντος τοῦ ψεύδους ὁ συλ-
λογισμός γίνεται διὰ τοῦ πρώτου σχήματος, οἷον ἐν τῷ τελευ-
ταίῳ σχήματι, εἰ τὸ *A* καὶ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρχει, ὅτι τὸ
A τινὶ τῷ *B* ὑπάρχει· εἰ γὰρ μηδενί, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*,
οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *A*· ἀλλ' ἦν παντί. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.
29^b Ἔστι δὲ καὶ ἀναγαγεῖν πάντας τοὺς συλλογισμοὺς εἰς
τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι καθόλου συλλογισμοὺς. οἱ μὲν
γὰρ ἐν τῷ δευτέρῳ φανερόν ὅτι δι' ἐκείνων τελειοῦνται, πλήν
οὐχ ὁμοίως πάντες, ἀλλ' οἱ μὲν καθόλου τοῦ στερητικοῦ ἀντι-
5 στραφέντος, τῶν δ' ἐν μέρει ἐκάτερος διὰ τῆς εἰς τὸ ἀδύνα-
τον ἀπαγωγῆς. οἱ δ' ἐν τῷ πρώτῳ, οἱ κατὰ μέρος, ἐπιτελοῦν-

^a12 τε om. d 16-17 τὸ καθόλου συλλογίσασθαι CΓΠ 17 ἔστιν CΠ
οὐδὲ *A* 19 ὅτι καὶ *C*: καὶ d γένηται d 21 τῶν ὄρων] ἐπὶ μέρους τῶν
ὄρων Π, fecit *A*²: καὶ ἐπὶ μέρους τῶν ὄρων *C*: τῶν ὄρων ἢ ἐπὶ μέρους *Γ*
27 ὅτι καὶ *Cd* 29 ποιεῖ CΓΠ 30 ὅτι καὶ *C* 35 δὲ om. d¹Γ ψευδοῦς
ABd 36-8 ἐν . . . *B*¹, fecit *A*²

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

İmdi bu konumda tasım ne zaman ortaya çıkacak, ne zaman çıkmayacak bu açık: Terimler denildiği gibi bağlandığında tasım zorunlu olarak oluşur, tasım olduğunda terimlerin böylece bağlı olmaları zorunlu. Ayrıca şu da açık: Bu konumdaki tasımların hiçbirisi tam değil 15 (çünkü hepsi kimi başka alınanlarla tamamlanır); ve bu konumla, ister olumsuz ister evetleyici, tümel bir çıkarım yapılamayacak.

7 Şu açık: Bütün konumlarda, tasım oluşmadığı zaman, terimlerin her ikisi de olumlu veya olumsuz olursa genel olarak hiçbir zorunlu 20 sonuç oluşmaz; ama biri olumlu öteki olumsuzsa, olumsuz olanı tümel alındığında küçük ucu büyüğe bağlayan bir tasım her zaman oluşur; sözgelişi A her veya kimi B'da bulunup B hiçbir Γ 'da bulunmazsa: Öncüller evrildiğinde Γ 'nın kimi A'da bulunmaması zorunlu. Öteki 25 konumlarda da bu böyle; çünkü her zaman evirmeyle tasım oluşur. Şu da açık: Konumların hepsinde, tikel olumlu olanın yerine konulan belirsiz öncül, tasımı aynı kılacak.

Tam olmayan bütün tasımların birinci konumla tamladıkları da 30 açık. Çünkü hepsi ya doğrudan tanıtlamalı olarak ya da olanaksıza <ergi> ile tamamlanırlar; ama her iki durumda da birinci konum oluşur: Doğrudan tanıtlamalı olarak tamlandıklarında, hepsi evirme yoluyla tamamlanır, evirmeyse birinci konumu ortaya çıkarır; olanaksıza <ergi> ile tanıtlandıklarında, yanlış öncülün kabul edilmesiyle 35 tasım birinci konum sayesinde oluşur. Sözgelişi en son konumda: A ile B her Γ 'da bulunurlarsa, A kimi B'da bulunur; nitekim A hiçbir B'da bulunmazsa, B ise her Γ 'da bulunursa, A hiçbir Γ 'da bulunmaz; ne ki her Γ 'da bulunuyordu. Ötekilerde de bu böyle.

Tasımların hepsi birinci konumdaki tümel sonuçlu tasımlara indir- 29^b genebilir. Nitekim ikinci konumdakilerin –her ne kadar hepsi aynı tarzda değilse de– onlarla tamladıkları açık: Tümel sonuçlular olumsuz öncülün evrilmesiyle, tikel sonuçlulardan her biri olanaksıza 5 <ergi> ile. Birinci konumdaki tikel sonuçlular kendileriyle de ta-

ταὶ μὲν καὶ δι' αὐτῶν, ἔστι δὲ καὶ διὰ τοῦ δευτέρου σχήματος
 δεικνύναι εἰς ἀδύνατον ἀπάγοντας, ὅλον εἰ τὸ *A* παντὶ τῷ *B*,
 τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ*, ὅτι τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ*. εἰ γὰρ μηδενί, τῷ
 δὲ *B* παντί, οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *B* ὑπάρξει· τοῦτο γὰρ ἴσμεν διὰ 10
 τοῦ δευτέρου σχήματος. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ στερητικοῦ ἔσται
 ἡ ἀπόδειξις. εἰ γὰρ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ*
 ὑπάρχει, τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ* οὐχ ὑπάρξει· εἰ γὰρ παντί, τῷ δὲ
B μηδενὶ ὑπάρχει, οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *B* ὑπάρξει· τοῦτο δ' ἦν τὸ
 μέσον σχῆμα. ὥστ' ἐπεὶ οἱ μὲν ἐν τῷ μέσῳ σχήματι συλ- 15
 λογισμοὶ πάντες ἀνάγονται εἰς τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ καθόλου
 συλλογισμούς, οἱ δὲ κατὰ μέρος ἐν τῷ πρώτῳ εἰς τοὺς ἐν
 τῷ μέσῳ, φανερόν ὅτι καὶ οἱ κατὰ μέρος ἀναχθῆσονται εἰς
 τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι καθόλου συλλογισμούς. οἱ δ'
 ἐν τῷ τρίτῳ καθόλου μὲν ὄντων τῶν ὄρων εὐθὺς ἐπιτελοῦνται 20
 δι' ἐκείνων τῶν συλλογισμῶν, ὅταν δ' ἐν μέρει ληφθῶσι, διὰ
 τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν τῶν ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι· οὗτοι
 δὲ ἀνήχθησαν εἰς ἐκείνους, ὥστε καὶ οἱ ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι,
 οἱ κατὰ μέρος. φανερόν οὖν ὅτι πάντες ἀναχθῆσονται εἰς τοὺς
 ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι καθόλου συλλογισμούς. 25

Οἱ μὲν οὖν τῶν συλλογισμῶν ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν
 δεικνύντες εἴρηται πῶς ἔχουσι, καὶ καθ' ἑαυτοὺς οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ
 σχήματος καὶ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἐκ τῶν ἐτέρων.

8 Ἐπεὶ δ' ἕτερόν ἐστιν ὑπάρχειν τε καὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρ-
 χειν καὶ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν (πολλὰ γὰρ ὑπάρχει μὲν, οὐ 30
 μέντοι ἐξ ἀνάγκης· τὰ δ' οὐτ' ἐξ ἀνάγκης οὐθ' ὑπάρχει ὅλως,
 ἐνδέχεται δ' ὑπάρχειν), ὅλον ὅτι καὶ συλλογισμὸς ἐκάστου
 τούτων ἕτερος ἔσται, καὶ οὐχ ὁμοίως ἐχόντων τῶν ὄρων, ἀλλ'
 ὁ μὲν ἐξ ἀναγκαίων, ὁ δ' ἐξ ὑπαρχόντων, ὁ δ' ἐξ ἐνδεχο-
 μένων. 35

Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἀναγκαίων σχεδὸν ὁμοίως ἔχει καὶ
 ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων· ὡσαύτως γὰρ τιθεμένων τῶν ὄρων ἐν
 τε τῷ ὑπάρχειν καὶ τῷ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρ-
 χειν ἔσται τε καὶ οὐκ ἔσται συλλογισμὸς, πλην διοίσει τῷ
 προσκειῖσθαι τοῖς ὅροις τὸ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρ- 30^a
 χειν. τό τε γὰρ στερητικὸν ὡσαύτως ἀντιστρέφει, καὶ τὸ ἐν

29^b9 τινὶ τῷ *Γ* 2^a om. d¹ γ+ὑπάρξει *CP*: +ὑπάρχει *Γ* 17 πρώτῳ]
 α *B* 20 τρίτῳ] γ *B* 22 πρώτῳ] α *B* σχήματι+ἀνάγονται εἰς
 τοὺς καθόλου *C* 23 τρίτῳ] γ *B* 24 οἱ om. *B* 25 πρώτῳ] α *B*
 28 ἀλλήλους *B* 2^a *Al*: ἄλλους *ABd* ἐτέρων *d* *ΓΠ*^c: +σχημάτων *ABC*:
 +τῷ μέσῳ ἢ τῷ ἀνάγεσθαι εἰς τὸ πρῶτον ut vid. *Al* 30^a1 προκειῖσθαι *AC*¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

mamlanırlar, ama ikinci konum aracılığıyla olanaksıza indirgenerek de tanıtlanabilirler; sözgelişi A her B'da, B kimi Γ'da bulunursa, A kimi Γ'da bulunur: A hiçbir Γ'da olmayıp her B'da bulunursa, B hiçbir Γ'da bulunmayacak; bunu ikinci konum sayesinde biliyoruz. Tanıt- 10
lama olumsuz sonuçlu olanda da benzer tarzda olacak. A hiçbir B'da bulunmayıp B kimi Γ'da bulunursa, A kimi Γ'da bulunmayacak: A her Γ'da bulunup hiçbir B'da bulunmazsa, B hiçbir Γ'da bulunmayacak: Bu ise orta konum idi. Dolayısıyla madem orta konumdaki 15
bütün tasımlar birinci konumdaki tümel sonuçlu tasımlara, birinci konumdaki tikel sonuçlular da orta konumdakilere indirgenebilirler, açık ki <birinci konumdaki> tikel sonuçlular birinci konumdaki tümel sonuçlu tasımlara da indirgenebilecekler. Üçüncü konumda-
kiler, terimleri tümel olduğunda doğrudan doğruya bu tasımlarla, bir 20
terim tikel alındığında birinci konumdaki tikel sonuçlu tasımlarla tamlanırlar; bunlar da birinci konumdaki tümel sonuçlulara indirgenmişlerdir; dolayısıyla üçüncü konumdaki tikel sonuçlular da onlara indirgenebilirler. İmdi bütün tasımların birinci konumdaki tümel so-
nuçlu tasımlara indirgenebileceği açık. 25

Demek ki tasımlardan bulunup bulunmamayı tanıtlayanların nasıl oldukları, hem aynı konumdan olanların kendi kendilerine ilişkin olarak, hem de farklı konumdan olanların birbirlerine göre nasıl oldukları söylendi.

- 8 Madem ki bulunma, zorunlu olarak bulunma ve olası bulunma farklıdır (nitekim pek çok şey gerçekten bulunur, ama zorunlu olarak 30
bulunmaz; pek çok şey de ne zorunlu olarak bulunur ne de genel anlamda bulunur, ama bulunması olasıdır), şu açık: Bunların her biri için farklı bir tasım olacak, terimleri de benzer tarzda bağlanmayacaktır: Bir tasım zorunlu var olanlardan, öteki bulunanlardan, bir başkası da olası olanlardan ortaya çıkacaktır. 35

Zorunlular ile bulunanlardan oluşan tasımlar aşağı yukarı benzer; terimleri ister bulunma ister zorunlu olarak bulunma veya bulunmama bakımından belirlensin, tasımın oluşup oluşmaması benzer tarzda olacaktır –her ne kadar 'zorunlu olarak bulunma veya bulunmama'nın 30^a
terimlere eklenmesi açısından ayrımlı olsalar da. Olumsuz olanı

ὁλῶ εἶναι καὶ τὸ κατὰ παντὸς ὁμοίως ἀποδώσωμεν. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις τὸν αὐτὸν τρόπον δειχθήσεται διὰ τῆς ἀντιστροφῆς τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχειν· ἐν δὲ τῷ μέσῳ σχήματι, ὅταν ἡ τὸ καθόλου καταφατικὸν τὸ δ' ἐν μέρει στερητικόν, καὶ πάλιν ἐν τῷ τρίτῳ, ὅταν τὸ μὲν καθόλου κατηγορικόν τὸ δ' ἐν μέρει στερητικόν, οὐχ ὁμοίως ἔσται ἡ ἀπόδειξις, ἀλλ' ἀνάγκη ἐκθεμένους ᾧ τινὶ ἐκάτερον μὴ ὑπάρχει, κατὰ τούτου ποιεῖν τὸν συλλογισμόν· ἔσται γὰρ ἀναγκαῖος ἐπὶ τούτων· εἰ δὲ κατὰ τοῦ ἐκτεθέντος ἔστιν ἀναγκαῖος, καὶ κατ' ἐκείνου τινός· τὸ γὰρ ἐκτεθὲν ὅπερ ἐκεῖνό τί ἐστίν. γίνεται δὲ τῶν συλλογισμῶν ἐκάτερος ἐν τῷ οἰκείῳ σχήματι.

15 Συμβαίνει δὲ ποτε καὶ τῆς ἐτέρας προτάσεως ἀναγ- 9
καίας οὔσης ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὸν συλλογισμόν, πλὴν οὐχ ὅποτέρας ἔτυχεν, ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸ μείζον ἄκρον, ὅλον εἰ τὸ μὲν *A* τῷ *B* ἐξ ἀνάγκης εἴληπται ὑπάρχον ἢ μὴ ὑπάρχον, τὸ δὲ *B* τῷ *Γ* ὑπάρχον μόνον· οὕτως γὰρ εἰλημμένων τῶν
20 προτάσεων ἐξ ἀνάγκης τὸ *A* τῷ *Γ* ὑπάρξει ἢ οὐχ ὑπάρξει. ἐπεὶ γὰρ παντὶ τῷ *B* ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει ἢ οὐχ ὑπάρχει τὸ *A*, τὸ δὲ *Γ* τι τῶν *B* ἐστί, φανερόν ὅτι καὶ τῷ *Γ* ἐξ ἀνάγκης ἔσται θάτερον τούτων. εἰ δὲ τὸ μὲν *A B* μὴ ἔστιν ἀναγκαῖον, τὸ δὲ *B Γ* ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγ-
25 καῖον. εἰ γὰρ ἔστι, συμβήσεται τὸ *A* τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης διὰ τε τοῦ πρώτου καὶ διὰ τοῦ τρίτου σχήματος. τοῦτο δὲ ψεῦδος· ἐνδέχεται γὰρ τοιοῦτον εἶναι τὸ *B* ᾧ ἐγχωρεῖ τὸ *A* μηδενὶ ὑπάρχειν. ἔτι καὶ ἐκ τῶν ὄρων φανερόν ὅτι οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον, ὅλον εἰ τὸ μὲν *A* εἴη κί-
30 νησις, τὸ δὲ *B* ζῶον, ἐφ' ᾧ δὲ τὸ *Γ* ἄνθρωπος· ζῶον μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀνάγκης ἐστί, κινεῖται δὲ τὸ ζῶον οὐκ ἐξ ἀνάγκης, οὐδ' ὁ ἄνθρωπος. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ στερητικόν εἴη τὸ *A B*· ἡ γὰρ αὕτη ἀπόδειξις. ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν, εἰ μὲν τὸ καθόλου ἔστιν ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμ-
35 πέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον, εἰ δὲ τὸ κατὰ μέρος, οὐκ ἀναγκαῖον, οὔτε στερητικῆς οὔτε κατηγορικῆς οὔσης τῆς καθόλου προ-

25 τὸ] ὅτι τὸ *CG* 6 τὸ + μὲν *C* 7 ὅταν + ἡ *C* 10 ὑπάρχει *A*¹ *d*
τοῦτο *B*² *C*: τούτων *Γ* 11 ἀναγκαίως *C*¹ 16 τὸν οἰν. *C* 20 ἡ
οὐχ ὑπάρξει οἰν. *d* 21 γὰρ + τὸ *a CG* 22 τὸ *a* οἰν. *CG* τῷ *ABCP*:
τὸ *B*² *d* 24 ἔστι *d* τὸ οἰν. *C* 25 ἔσται *C* 27 γὰρ] δὲ *Al*
30 τὸ² οἰν. *d*¹ 35 οὐκ] οὐκουν *d* 36 -τικῆς ... τῆς et 38^b -τι τῷ *β* ...
συλλογισμός fecit *A*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

benzer tarzda evrilir, 'bütünüde olma' ile 'hepsine yüklenme'yi aynı tarzda açıklayacağız. Zorunlu sonuç, bulunma durumunda olduğu gibi, aynı tarzda, evirmeyle tanıtlanacak; ne ki orta konumda tümel öncül evetleyici, tikel olanı olumsuz olduğunda ve yine üçüncü konumda tümel olan olumlu, tikel olan olumsuz olduğunda, tanıtılma benzer olmayacak; tersine ötekinin onun kiminde bulunmadığı terimin o parçasını öne sürerek tasımı buna göre oluşturmak zorunlu; çünkü zorunlu sonuç bunlarda ortaya çıkacak: Ama zorunlu sonuç öne sürülen parçaya ilişkinse, o terimin kimine de ilişkin: Çünkü öne sürülen parça o terimin kimidir. Tasımlardan her biriye uygun konumda oluşur.

- 9 Bazen öncüllerden biri zorunlu olduğunda zorunlu sonuçlu bir tasım oluşur, bununla birlikte herhangi biri gelişigüzel zorunlu olduğunda değil, büyük uç zorunlu olduğunda; sözgelişi 'A' B'da zorunlu olarak bulunan veya bulunmayan olarak, 'B' ise yalnızca Γ 'da bulunan olarak alındıysa: Öncüller böylece alındığında A zorunlu olarak Γ 'da bulunacak veya bulunmayacak. Madem A zorunlu olarak her B'da bulunuyor veya bulunmuyor, Γ ise B'lardan kimidir, açık ki bu durumlardan biri Γ için zorunlu olarak geçerli olacak. AB öncülü zorunlu olmayıp B Γ zorunluysa, sonuç zorunlu olmayacak. Zorunlu olursa, birinci ve üçüncü konumlar sayesinde A kimi B'da zorunlu olarak bulunabilecek. Ne ki bu yanlış; hiçbirinde A'nın bulunmadığı bir B'nin olması olası. Öte yandan sonucun zorunlu olamayacağı terimlerden de açık; sözgelişi A 'devinim', B 'canlı', Γ 'insan' olursa: İnsan zorunlu olarak canlıdır, canlı zorunlu olmayarak devinir, insan da öyle. AB öncülü olumsuz olsa da bu böyle; çünkü tanıtılması aynı. Tikel sonuçlu tasımlarda, tümel öncül zorunlu ise, sonuç zorunlu olacak; tikel olanı zorunluysa, tümel öncül ister olumlu ister olumsuz olsun, sonuç

τάσεως. ἔστω δὴ πρῶτον τὸ καθόλου ἀναγκαῖον, καὶ τὸ μὲν *A* παντὶ τῷ *B* ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ* ὑπαρχέτω μόνον· ἀνάγκη δὴ τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης· τὸ γὰρ *Γ* ὑπὸ τὸ *B* ἐστί, τῷ δὲ *B* παντὶ 40 ὑπῆρχεν ἐξ ἀνάγκης, ὁμοίως δὲ καὶ εἰ στερητικὸς εἴη ὁ συλ- 30^b λογισμός· ἡ γὰρ αὕτη ἔσται ἀπόδειξις. εἰ δὲ τὸ κατὰ μέ- ρος ἐστὶν ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον (οὐδὲν γὰρ ἀδύνατον συμπίπτει), καθάπερ οὐδ' ἐν τοῖς καθό- λου συλλογισμοῖς. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν στερητικῶν. ὅροι κί- 5 νησις-ζῶον-λευκόν.

- 10 Ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου σχήματος, εἰ μὲν ἡ στερητικὴ πρό- τασις ἐστὶν ἀναγκαία, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον, εἰ δ' ἡ κατηγορικὴ, οὐκ ἀναγκαῖον. ἔστω γὰρ πρῶτον ἡ στε- ρητικὴ ἀναγκαία, καὶ τὸ *A* τῷ μὲν *B* μηδενὶ ἐνδεχέσθω, τῷ 10 δὲ *Γ* ὑπαρχέτω μόνον. ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν, οὐδὲ τὸ *B* τῷ *A* οὐδενὶ ἐνδέχεται· τὸ δὲ *A* παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρχει, ὥστ' οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *B* ἐνδέχεται· τὸ γὰρ *Γ* ὑπὸ τὸ *A* ἐστίν. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ πρὸς τῷ *Γ* τεθείη τὸ στερητικόν· εἰ γὰρ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *Γ* ἐνδέχεται, οὐδὲ τὸ *Γ* οὐδενὶ τῷ *A* ἐγχωρεῖ· 15 τὸ δὲ *A* παντὶ τῷ *B* ὑπάρχει, ὥστ' οὐδενὶ τῷ *B* τὸ *Γ* ἐνδέχε- ται· γίνεται γὰρ τὸ πρῶτον σχῆμα πάλιν. οὐκ ἄρα οὐδὲ τὸ *B* τῷ *Γ*· ἀντιστρέφει γὰρ ὁμοίως. 18

Εἰ δὲ ἡ κατηγορικὴ πρότα- 18 σις ἐστὶν ἀναγκαία, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ *A* παντὶ τῷ *B* ἐξ ἀνάγκης, τῷ δὲ *Γ* μη- 20 δενὶ ὑπαρχέτω μόνον. ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ στερητικοῦ τὸ πρῶ- τον γίνεται σχῆμα· δέδεικται δ' ἐν τῷ πρώτῳ ὅτι μὴ ἀναγ- καίας οὔσης τῆς πρὸς τὸ μείζον στερητικῆς οὐδὲ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον, ὥστ' οὐδ' ἐπὶ τούτων ἔσται ἐξ ἀνάγκης. ἔτι δ' εἰ τὸ συμπέρασμα ἐστὶν ἀναγκαῖον, συμβαίνει τὸ *Γ* τινὶ τῷ 25 *A* μὴ ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης. εἰ γὰρ τὸ *B* τῷ *Γ* μηδενὶ ὑπάρχει ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ τὸ *Γ* τῷ *B* οὐδενὶ ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης. τὸ δὲ γε *B* τινὶ τῷ *A* ἀνάγκη ὑπάρχειν, εἴπερ καὶ τὸ *A* παντὶ τῷ *B* ἐξ ἀνάγκης ὑπῆρχεν. ὥστε τὸ *Γ* ἀνάγκη τινὶ τῷ *A* μὴ ὑπάρχειν. ἀλλ' οὐδὲν κωλύει τὸ *A* τοιοῦτον λη- 30

^a39 δὲ *d* 40 δὲ + γε *A*^a παντὶ + τὸ *a* *ACdΓ* ^b1 ἐξ ἀνάγκης ὑπῆρχεν
A^a: ὑπῆρχεν ἐξ ἀνάγκης τὸ *a* *d* δὲ] γὰρ *A*^a 14 *kān* εἰ *Aldina* τεθείη
*AlP*¹: τεθῇ codd. 16 τῷ^a *P*: τῶν codd. 17 ἄρα + δὲ *C* 23
τῷ μείζον *C* 27 μηδενὶ *d* 28 γε om. *B* 30 τινὶ
om. *d*¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

zorunlu olmayacak. İlkın tümel öncül zorunlu olsun: A her B'da zorunlu olarak bulunsun, B kimi Γ 'da yalnızca bulunsun; o halde A'nın zorunlu olarak kimi Γ 'da bulunması zorunlu; çünkü Γ B'nin altındadır, 40 A ise her B'da zorunlu olarak bulunuyordu; tasım olumsuz sonuçlu 30^b olsa da bu böyle: Bunun tanıtılması da aynı olacak. Tikel öncül zorunlu olursa, sonuç zorunlu olmayacak (nitekim <bu sonucu yadsımla> olanaksız hiçbir sonuç çıkmaz), tümel sonuçlu tasımlarda da olmadığı gibi. Olumsuz sonuçlu tasımlarda da bu böyle. Terimler 'devi- 5 nim', 'canlı', 'ak'.

10 İkinci konuma gelince, olumsuz öncül zorunlu olursa, sonuç da zorunlu olacak; olumlu olanı zorunluysa, sonuç zorunlu olmayacak. İlkın olumsuz öncül zorunlu olsun: A'nın hiçbir B'da bulunması olası 10 olmasın, A Γ 'da yalnızca bulunsun. Madem olumsuz olanı evrilir, hiçbir B'nin hiçbir A'da bulunması olası değil; ama A her Γ 'da bulunur, dolayısıyla B'nin hiçbir Γ 'da olması olası olmaz; çünkü Γ A'nın altındadır. Γ olumsuz kabul edilse de bu böyle: A'nın hiçbir Γ 'da bulunması olası değilse, hiçbir Γ 'nın hiçbir A'da bulunması da olası olmaz; ama 15 A her B'da bulunur, dolayısıyla Γ 'nın hiçbir B'da bulunması olası olmaz; çünkü yine ilk konum oluşur. Demek B'nin Γ 'da bulunması da olası değil, çünkü benzer tarzda evrilir.

Olumlu öncül zorunlu olursa, sonuç zorunlu olmayacak. A her B'da zorunlu olarak bulunsun, A hiçbir Γ 'da yalnızca bulunmasın. 20 Olumsuz olanı evrildiğinde birinci konum oluşur; ama birinci konumda, olumsuz büyük uç zorunlu değilse sonucun zorunlu olmayacağı tanıtlandı, dolayısıyla bunlarda da hiçbir şey zorunlu olarak ortaya çıkmayacak. Öte yandan sonuç zorunlu olursa, 'T kimi A'da zorunlu 25 olarak bulunmaz' sonucu çıkar. Çünkü B hiçbir Γ 'da zorunlu olarak bulunmazsa, Γ da hiçbir B'da zorunlu olarak bulunmayacak. Ama A her B'da zorunlu olarak bulunduyorsa, B'nin da kimi A'da bulunması zorunlu. Dolayısıyla Γ 'nın kimi A'da bulunmaması zorunlu. Ne ki hiçbir şey, hepsinde Γ 'nın bulunması olası olan böyle bir A'nın alınma- 30

φθῆναι ὥ παντὶ τὸ Γ ἐνδέχεται ὑπάρχειν. ἔτι καὶ ὅρους ἐκ-
 θέμενον εἴη δεῖξαι ὅτι τὸ συμπέρασμα οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον
 ἀπλῶς, ἀλλὰ τούτων ὄντων ἀναγκαῖον. οἶον ἔστω τὸ Α ζῶον,
 τὸ δὲ Β ἄνθρωπος, τὸ δὲ Γ λευκόν, καὶ αἱ προτάσεις ὁμοίως
 35 εἰλήφθωσαν· ἐνδέχεται γὰρ τὸ ζῶον μηδενὶ λευκῷ ὑπάρχειν.
 οὐχ ὑπάρξει δὴ οὐδ' ὁ ἄνθρωπος οὐδενὶ λευκῷ, ἀλλ' οὐκ ἐξ
 ἀνάγκης· ἐνδέχεται γὰρ ἄνθρωπον γενέσθαι λευκόν, οὐ μέντοι
 ἕως ἂν ζῶον μηδενὶ λευκῷ ὑπάρχη. ὥστε τούτων μὲν ὄν-
 των ἀναγκαῖον ἔσται τὸ συμπέρασμα, ἀπλῶς δ' οὐκ ἀναγ-
 40 καῖον.

31^α Ὅμοιως δ' ἔξει καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν.
 ὅταν μὲν γὰρ ἡ στερητικὴ πρότασις καθόλου τ' ᾗ καὶ ἀναγ-
 καία, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον· ὅταν δὲ ἡ κατ-
 ηγορικὴ καθόλου, ἡ δὲ στερητικὴ κατὰ μέρος, οὐκ ἔσται τὸ
 5 συμπέρασμα ἀναγκαῖον. ἔστω δὴ πρῶτον ἡ στερητικὴ καθ-
 ὄλου τε καὶ ἀναγκαία, καὶ τὸ Α τῷ μὲν Β μηδενὶ ἐνδεχέ-
 σθω ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ ὑπαρχέτω. ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει
 τὸ στερητικόν, οὐδὲ τὸ Β τῷ Α οὐδενὶ ἐνδέχεται ἂν ὑπάρχειν·
 τὸ δέ γε Α τινὶ τῷ Γ ὑπάρχει, ὥστ' ἐξ ἀνάγκης τινὶ τῷ Γ
 10 οὐχ ὑπάρξει τὸ Β. πάλιν ἔστω ἡ κατηγορικὴ καθόλου τε καὶ
 ἀναγκαία, καὶ κείσθω πρὸς τῷ Β τὸ κατηγορικόν. εἰ δὴ τὸ
 Α παντὶ τῷ Β ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρ-
 χει, ὅτι μὲν οὐχ ὑπάρξει τὸ Β τινὶ τῷ Γ, φανερόν, ἀλλ' οὐκ
 ἐξ ἀνάγκης· οἱ γὰρ αὐτοὶ ὅροι ἔσονται πρὸς τὴν ἀπόδειξιν
 15 οἷον ἐπὶ τῶν καθόλου συλλογισμῶν. ἀλλ' οὐδ' εἰ τὸ στερητι-
 κὸν ἀναγκαῖον ἔστιν ἐν μέρει ληφθέν, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα
 ἀναγκαῖον· διὰ γὰρ τῶν αὐτῶν ὁρῶν ἡ ἀπόδειξις.

Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ σχήματι καθόλου μὲν ὄντων τῶν 11
 ὁρῶν πρὸς τὸ μέσον καὶ κατηγορικῶν ἀμφοτέρων τῶν προ-
 20 τάσεων, εἴαν ὁποτερονοῦν ᾗ ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμπέρασμα
 ἔσται ἀναγκαῖον. εἴαν δὲ τὸ μὲν ᾗ στερητικόν τὸ δὲ κατηγορι-
 κόν, ὅταν μὲν τὸ στερητικὸν ἀναγκαῖον ᾗ, καὶ τὸ συμπέρα-
 σμα ἔσται ἀναγκαῖον, ὅταν δὲ τὸ κατηγορικόν, οὐκ ἔσται ἀναγ-
 καῖον. ἔστωσαν γὰρ ἀμφότεραι κατηγορικαὶ πρῶτον αἱ προ-
 25 τάσεις, καὶ τὸ Α καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπαρχέτω, ἀναγ-

^b31 τῷ γ Α¹Β¹Δ¹ 33 ἀναγκαῖον Β¹ 35 λευκῷ Cδ A1c: λευκὸν AB
 31^a2 τ' om. Β¹ 9 τῷ ιηΓ: τῶν ABCd ὑπάρξει d τῷ ΓΡ: τῶν codd.
 13 τινὶ om. Γ 17 ἀπόδειξις + ἐνὸς μόνου μεταλαμβανομένου A1^ν^p
 20 ὁποτερονοῦν (+ ἡ η^a) ἀναγκαῖος η 21 κατηγορικόν τὸ δὲ στερη-
 τικόν ηΓ

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

sını engellemez. Öte yandan terimlerden bir parçanın öne sürülmesiyle, sonucun saltık anlamda zorunlu olmadığı, bunların böyle olması açısından zorunlu olduğu tanıtılansa gerek. Sözgelisi A 'canlı', B 'insan', Γ 'ak' olsun, öncüller de benzer tarzda alınsın: Canlının hiçbir akta bulunmaması olası. O halde insan hiçbir akta bulunmayacak, 35 ne ki zorunlu olarak değil; nitekim insanın ak doğması olası –her ne kadar canlının hiçbir akta bulunmadığı sürece olası olmasa da. Dolayısıyla bunların böyle olması açısından sonuç zorunlu olacak, saltık anlamda zorunlu değil. 40

Tikel sonuçlu tasımlarda da bu böyle olacak. Olumsuz öncül tümel 31^a ve zorunlu olduğunda, sonuç da zorunlu olacak; olumlu öncül tümel, olumsuz olanı tikel olduğunda, sonuç zorunlu olmayacak. İlk olumsuz öncül tümel ve zorunlu olsun. A'nın hiçbir B'da bulunması olası olmasın, A kimi Γ'da bulunsun. Madem olumsuz olanı evrilir, B'nin hiçbir A'da bulunması olası olmasa gerek; ama A kimi Γ'da bulunur, dolayısıyla B kimi Γ'da zorunlu olarak bulunmayacak. Yine olumlu 10 öncül tümel ve zorunlu olsun, B da olumlu kabul edilsin. O halde, A her B'da zorunlu olarak bulunup kimi Γ'da bulunmazsa, B kimi Γ'da bulunmayacak, bu açık, ne ki zorunlu olarak değil; tanıtılama için tümel sonuçlu tasımlardaki aynı terimler kullanılabilir. Tikel alı- 15 nan olumsuz öncül zorunlu olursa, sonuç zorunlu olmayacaktır; bunun tanıtılması da aynı terimlerle olur.

- 11 En son konumda terimler ortancaya tümel bağlandığında ve her iki öncül olumlu olduğunda, ikisinden biri zorunluysa sonuç da 20 zorunlu olacak. Biri olumsuz öteki olumluysa, olumsuz olanı zorunlu olduğunda, sonuç zorunlu olacak; olumlu olanı zorunlu olduğunda, sonuç zorunlu olmayacak. İlk her iki öncül de olumlu olsun: Hem A hem B her Γ'da bulunsun, AΓ da zorunlu olsun. Madem B her 25

καῖον δ' ἔστω τὸ *A Γ*. ἐπεὶ οὖν τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρχει, καὶ τὸ *Γ* τινὶ τῷ *B* ὑπάρξει διὰ τὸ ἀντιστρέφειν τὸ καθόλου τῷ κατὰ μέρος, ὥστ' εἰ παντὶ τῷ *Γ* τὸ *A* ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει καὶ τὸ *Γ* τῷ *B* τινί, καὶ τῷ *B* τινὶ ἀναγκαῖον ὑπάρχειν τὸ *A*. τὸ γὰρ *B* ὑπὸ τὸ *Γ* ἐστίν. γίγνεται οὖν τὸ πρῶτον σχῆμα. 30
ὁμοίως δὲ δευχθήσεται καὶ εἰ τὸ *B Γ* ἐστὶν ἀναγκαῖον· ἀντιστρέφει γὰρ τὸ *Γ* τῷ *A* τινί, ὥστ' εἰ παντὶ τῷ *Γ* τὸ *B* ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, καὶ τῷ *A* τινὶ ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης. 33

Πά- 33

λιν ἔστω τὸ μὲν *A Γ* στερητικόν, τὸ δὲ *B Γ* καταφατικόν, ἀναγκαῖον δὲ τὸ στερητικόν. ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τινὶ τῷ *B* τὸ *Γ*, 35
τὸ δὲ *A* οὐδενὶ τῷ *Γ* ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ τῷ *B* τινὶ ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης τὸ *A*. τὸ γὰρ *B* ὑπὸ τὸ *Γ* ἐστίν. εἰ δὲ τὸ κατηγορικὸν ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. ἔστω γὰρ τὸ *B Γ* κατηγορικόν καὶ ἀναγκαῖον, τὸ δὲ *A Γ* στερητικόν καὶ μὴ ἀναγκαῖον. ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ καταφατικόν, ὑπάρξει καὶ τὸ 40
Γ τινὶ τῷ *B* ἐξ ἀνάγκης, ὥστ' εἰ τὸ μὲν *A* μηδενὶ τῷ *Γ* τὸ δὲ *Γ* τινὶ τῷ *B*, τὸ *A* τινὶ τῷ *B* οὐχ ὑπάρξει· ἀλλ' οὐκ ἐξ 31^b
ἀνάγκης· δέδεικται γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι ὅτι τῆς στερητικῆς προτάσεως μὴ ἀναγκαίως οὔσης οὐδὲ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον. ἔτι κἀν διὰ τῶν ὁρων εἴη φανερόν. ἔστω γὰρ τὸ μὲν *A* ἀγαθόν, τὸ δ' ἐφ' ᾧ *B* ζῶον, τὸ δὲ *Γ* ἵππος. τὸ 5
μὲν οὖν ἀγαθὸν ἐνδέχεται μηδενὶ ἵππῳ ὑπάρχειν, τὸ δὲ ζῶον ἀνάγκη παντὶ ὑπάρχειν· ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη ζῶόν τι μὴ εἶναι ἀγαθόν, εἴπερ ἐνδέχεται πᾶν εἶναι ἀγαθόν. ἢ εἰ μὴ τοῦτο δυνατόν, ἀλλὰ τὸ ἐγρηγορέναι ἢ τὸ καθεύδειν ὅρον θετέον· ἅπαν γὰρ ζῶον δεκτικὸν τούτων. 10

Εἰ μὲν οὖν οἱ ὅροι καθόλου πρὸς τὸ μέσον εἰσὶν, εἴρηται πότε ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον· εἰ δ' ὁ μὲν καθόλου ὁ δ' ἐν μέρει, κατηγορικῶν μὲν ὄντων ἀμφοτέρων, ὅταν τὸ καθόλου γένηται ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον. ἀπόδειξις δ' ἡ αὕτη ἢ καὶ πρότερον· ἀντιστρέφει γὰρ 15
καὶ τὸ ἐν μέρει κατηγορικόν. εἰ οὖν ἀνάγκη τὸ *B* παντὶ τῷ

²⁶ ὑπάρχει om. nΓ ²⁷ τῷ καθόλου τὸ Cn ²⁹ καὶ² . . . ³⁰ A] ἀναγκαῖον καὶ τὸ α τινὶ τῷ β ὑπάρχειν nΓ ³⁰ σχῆμα om. d ³¹ πάλιν ὁμοίως nΓ ³² τῷ¹] καὶ τῷ AC¹dn: καὶ τῷ β καὶ τῷ Γ ³³ τὸ B¹: τῶν Γ ³⁶ οὐδὲ] ὥστε οὐδὲ n ³⁶⁻⁷ τὸ α ἐξ ἀνάγκης nΓ ³⁸ οὐκ ἔστι d ⁴¹ τὸ om. d¹ τῷ BGAI¹P: τῶν ACdn ^{b1} τῷ bis ΓAI¹P: τῶν codd. ⁵ ἐφ' ᾧ om. nΓ ⁶ ἵππῳ om. d¹ ⁸ ἢ εἰ] εἰ δὲ n ⁹ τὸ² nP^c: om. ABCd ¹¹ οἱ om. A

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Γ 'da bulunur, tümelin tikele evrilmesiye Γ da kimi B'da bulunacak, dolayısıyla A her Γ 'da zorunlu olarak bulunup Γ kimi B'da bulunuyorsa, A'nın kimi B'da bulunması zorunlu; çünkü B Γ 'nın altındadır. Demek ki ilk konum oluşur. B Γ zorunlu olsa da bu böyle tanıtlanacak; 30 çünkü 'T kimi A'da bulunur' tarzında bir evirme olur, dolayısıyla B her Γ 'da zorunlu olarak bulunursa, kimi A'da da zorunlu olarak bulunacak.

Yine A Γ öncülü olumsuz, B Γ evetleyici, olumsuz olanı zorunlu olsun. Madem 'T kimi B'da bulunur' tarzında bir evirme olur, A ise 35 hiçbir Γ 'da zorunlu olarak bulunmaz, A zorunlu olarak kimi B'da bulunmayacak; çünkü B Γ 'nın altındadır. Olumlu öncül zorunluysa, sonuç zorunlu olmayacak. B Γ öncülü olumlu ve zorunlu, A Γ olumsuz ve zorunsuz olsun. Madem evetleyici olanı evrilir, Γ da kimi B'da 40 zorunlu olarak bulunacak; dolayısıyla A hiçbir Γ 'da bulunmayıp Γ kimi B'da bulunursa, A kimi B'da bulunmayacak; ne ki zorunlu olarak 31^b değil: Nitekim ilk konumda, olumsuz öncül zorunlu olmadığında sonucun zorunlu olamayacağı tanıtlandı. Öte yandan bu, terimlerle de açık olsa gerek. A 'iyi', B 'canlı', Γ 'ar' olsun. İyinin hiçbir atta bulun- 5 maması olası, canlının her atta bulunması zorunlu: Ne ki her canlının iyi olması olasıysa, kimi canlının iyi olmaması zorunlu değil. Bu olanaklı değilse, terim olarak 'uyanık' veya 'uykuda'yı öne sürmek gerekir: Bunlar her canlı için uygun. 10

Terimler ortancaya tümel bağlanırsa, sonucun ne zaman zorunlu olacağı söylendi; öncüllerden biri tümel öteki tikel ve her ikisi de olumlu olursa, tümel olanı zorunlu olduğunda sonuç da zorunlu olacak. Tanıtlaması daha öncekiyle aynı: Tikel olumlu olanı evrilir. 15 B'nin her Γ 'da bulunması zorunluysa, A da Γ 'nın altındaysa, B'nin

Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α ὑπὸ τὸ Γ ἐστίν, ἀνάγκη τὸ Β τινὶ τῷ Α ὑπάρχειν. εἰ δὲ τὸ Β τῷ Α τινί, καὶ τὸ Α τῷ Β τινὶ ὑπάρχειν ἀναγκαῖον· ἀντιστρέφει γάρ. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ Α
 20 Γ εἴη ἀναγκαῖον καθόλου ὄν· τὸ γὰρ Β ὑπὸ τὸ Γ ἐστίν. εἰ δὲ τὸ ἐν μέρει ἐστὶν ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. ἔστω γὰρ τὸ Β Γ ἐν μέρει τε καὶ ἀναγκαῖον, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Γ ὑπαρχέτω, μὴ μέντοι ἐξ ἀνάγκης. ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ Β Γ τὸ πρῶτον γίνεται σχῆμα, καὶ ἡ μὲν κα-
 25 θόλου πρότασις οὐκ ἀναγκαία, ἡ δ' ἐν μέρει ἀναγκαία. ὅτε δ' οὕτως ἔχοιεν αἱ προτάσεις, οὐκ ἦν τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον, ὥστ' οὐδ' ἐπὶ τούτων. ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν ὅρων φανερόν. ἔστω γὰρ τὸ μὲν Α ἐγγήγοις, τὸ δὲ Β δίπουν, ἐφ' ᾧ δὲ τὸ Γ ζῶον. τὸ μὲν οὖν Β τινὶ τῷ Γ ἀνάγκη ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α τῷ
 30 Γ ἐνδέχεται, καὶ τὸ Α τῷ Β οὐκ ἀναγκαῖον· οὐ γὰρ ἀνάγκη δίπουν τι καθεύδειν ἢ ἐγγηγορέναι. ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων δειχθήσεται καὶ εἰ τὸ Α Γ εἴη ἐν μέρει τε καὶ
 33 ἀναγκαῖον.

Εἰ δ' ὁ μὲν κατηγορικὸς ὁ δὲ στερητικὸς τῶν ὅρων, ὅταν μὲν ἢ τὸ καθόλου στερητικὸν τε καὶ ἀναγκαῖον, καὶ τὸ
 35 συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον· εἰ γὰρ τὸ Α τῷ Γ μηδενὶ ἐνδέχεται, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρχει, τὸ Α τινὶ τῷ Β ἀνάγκη μὴ ὑπάρχειν. ὅταν δὲ τὸ καταφατικὸν ἀναγκαῖον τεθῇ, ἢ καθόλου ὄν ἢ ἐν μέρει, ἢ τὸ στερητικὸν κατὰ μέρος, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ταῦτά α καὶ
 40 ἐπὶ τῶν πρότερον ἐροῦμεν, ὅροι δ' ὅταν μὲν ἢ καθόλου τὸ κατηγορικὸν ἀναγκαῖον, ἐγγήγοις-ζῶον-ἄνθρωπος, μέσον ἄν-
 32^a θρωπος, ὅταν δ' ἐν μέρει τὸ κατηγορικὸν ἀναγκαῖον, ἐγγήγοις-ζῶον-λευκόν· ζῶον μὲν γὰρ ἀνάγκη τινὶ λευκῷ ὑπάρχειν, ἐγγήγοις δ' ἐνδέχεται μηδενί, καὶ οὐκ ἀνάγκη τινὶ ζῳῳ μὴ ὑπάρχειν ἐγγήγοισιν. ὅταν δὲ τὸ στερητικὸν ἐν μέ-
 5 ρει ὄν ἀναγκαῖον ἢ, δίπουν-κινούμενον-ζῶον, μέσον ζῶον.

Φανερόν οὖν ὅτι τοῦ μὲν ὑπάρχειν οὐκ ἔστι συλλογισμὸς, 12
 ἐὰν μὴ ἀμφοτέραι ὥσιν αἱ προτάσεις ἐν τῷ ὑπάρχειν, τοῦ δ' ἀναγκαίου ἔστι καὶ τῆς ἐτέρας μόνον ἀναγκαίας οὔσης. ἐν

b₁₉ καὶ εἰ ACAL: εἰ καὶ Bdn 29 α+ παντὶ d² 31 τι+ μὴ n¹ Al^c
 ἢ ἐγγηγορέναι om. nΓ 36 B . . . Γ] γ . . . β n¹ Γ 39 α om. n
 40 προτέρων Cdn: ἐτέρων d² καθόλου τὸ nΓ: τὸ καθόλου ABCd 41
 μέσον+δὲ C 32^a5 ὄν om. d μέσον ζῶον CΓ: ζῶον μέσον B², conl.
 Al: δίπουν μέσον AdnAl et ut vid. B: δίπουν μέσον ζῶον d²: μέσον δίπουν
 p₉₀

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

kimi A'da bulunması zorunlu. B kimi A'da ise, A'nın kimi B'da bulunması da zorunlu: Çünkü bu evrilebilir. AΓ öncülü zorunlu ve tümel olsa da bu böyle; çünkü B Γ'nın altındadır. Tikel olanı zorunluysa, 20 sonuç zorunlu olmayacak. BΓ öncülü tikel ve zorunlu olsun, A her Γ'da bulunsun –zorunlu olarak değil. BΓ evrildiğinde ilk konum oluşur: Tümel öncül zorunlu değil, tikel olanı zorunlu. Öncüller böylece 25 bağlandığında sonuç zorunlu olmuyordu, dolayısıyla bunlarda da zorunlu değil. Öte yandan bu, terimlerden de açık. A 'uyanık', B 'iki ayaklı', Γ 'canlı' olsun. B'nin kimi Γ'da bulunması zorunlu, A'nın Γ'da bulunması olası, ne ki A'nın B'da bulunması zorunlu değil; nite- 30 kim kimi iki ayaklının uykuda veya uyanık olması zorunlu değil. AΓ öncülü tikel ve zorunlu olsa da, aynı terimlerle bu böyle tanıtlanacak.

Terimlerden biri olumlu öteki olumsuz ise, tümel olanı olumsuz ve zorunlu olduğunda sonuç da zorunlu olacak; A'nın hiçbir Γ'da 35 bulunması olası değilse, B da kimi Γ'da bulunursa, A'nın kimi B'da bulunmaması zorunlu. Evetleyici olanı zorunlu öne sürüldüğünde, ister tümel ister tikel olsun veya olumsuz öncül tikel olsun, sonuç zorunlu olmayacak. Tanıtlaması daha öncekilerde söylediklerimizle aynı: Tümel öncül olumlu ve zorunlu olduğunda terimler 'uyanık', 40 'canlı', 'insan' –orta terim 'insan'–, tikel öncül olumlu ve zorunlu 32^a olduğunda 'uyanık', 'canlı', 'ak'; canlının kimi akta bulunması zorunlu, uyanığın hiçbir akta bulunmaması olası ve uyanığın kimi canlıda bulunmaması zorunlu değil. Tikel olan olumsuz öncül zorunlu olduğunda, 'iki ayaklı', 'devinen', 'canlı' –orta terim 'canlı'. 5

12 İmdi şu açık: Her iki öncül de bulunma durumunda değilse 'bulunur' sonuçlu bir tasım oluşmaz, ikisinden yalnızca biri zorunlu olduğunda da tasım zorunlu sonuçlu olur. Ama tasımlar ister evetleyici

ἀμφοτέροις δέ, καὶ καταφατικῶν καὶ στερητικῶν ὄντων τῶν συλλογισμῶν, ἀνάγκη τὴν ἑτέραν πρότασιν ὁμοίαν εἶναι τῷ 10 συμπεράσματι. λέγω δὲ τὸ ὁμοίαν, εἰ μὲν ὑπάρχον, ὑπάρχουσαν, εἰ δ' ἀναγκαῖον, ἀναγκαίαν. ὥστε καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι οὐκ ἔσται τὸ συμπεράσμα οὐτ' ἀναγκαῖον οὐθ' ὑπάρχον εἶναι μὴ ληφθείσης ἀναγκαίας ἢ ὑπαρχούσης προτάσεως.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀναγκαίου, πῶς γίνεταί καὶ τίνα διαφο- 15
13 ρὰν ἔχει πρὸς τὸ ὑπάρχον, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς· περὶ δὲ τοῦ ἐνδεχομένου μετὰ ταῦτα λέγωμεν πότε καὶ πῶς καὶ διὰ τίνων ἔσται συλλογισμός. λέγω δ' ἐνδέχεσθαι καὶ τὸ ἐνδεχόμενον, οὐ μὴ ὄντος ἀναγκαίου, τεθέντος δ' ὑπάρχειν, οὐδὲν ἔσται διὰ τοῦτ' ἀδύνατον· τὸ γὰρ ἀναγκαῖον ὁμωνύμως ἐνδέχεσθαι 20 λέγομεν. [ὅτι δὲ τοῦτ' ἔστι τὸ ἐνδεχόμενον, φανερόν ἐκ τε τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν καταφάσεων τῶν ἀντικειμένων· τὸ γὰρ οὐκ ἐνδέχεται ὑπάρχειν καὶ ἀδύνατον ὑπάρχειν καὶ ἀνάγκη μὴ ὑπάρχειν ἥτοι ταῦτά ἐστιν ἢ ἀκολουθεῖ ἀλλήλοις, ὥστε καὶ τὰ ἀντικείμενα, τὸ ἐνδέχεται ὑπάρχειν καὶ οὐκ 25 ἀδύνατον ὑπάρχειν καὶ οὐκ ἀνάγκη μὴ ὑπάρχειν, ἥτοι ταῦτά ἔσται ἢ ἀκολουθοῦντα ἀλλήλοις· κατὰ παντός γὰρ ἢ φάσις ἢ ἡ ἀπόφασις. ἔσται ἄρα τὸ ἐνδεχόμενον οὐκ ἀναγκαῖον καὶ τὸ μὴ ἀναγκαῖον ἐνδεχόμενον.] συμβαίνει δὲ πάσας τὰς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεις ἀντιστρέφειν 30 ἀλλήλαις. λέγω δὲ οὐ τὰς καταφατικὰς ταῖς ἀποφατικαῖς, ἀλλ' ὅσαι καταφατικὸν ἔχουσι τὸ σχῆμα κατὰ τὴν ἀντίθεσιν, οἷον τὸ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν τῷ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν, καὶ τὸ παντὶ ἐνδέχεσθαι τῷ ἐνδέχεσθαι μηδενὶ καὶ μὴ παντί, καὶ τὸ τινὶ τῷ μὴ τινί. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 35 ἐπεὶ γὰρ τὸ ἐνδεχόμενον οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον, τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἐγχωρεῖ μὴ ὑπάρχειν, φανερόν ὅτι, εἰ ἐνδέχεται τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν, ἐνδέχεται καὶ μὴ ὑπάρχειν· καὶ εἰ παντὶ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, καὶ παντὶ ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν. ὁμοίως δὲ κατὰ τῶν ἐν μέρει καταφάσεων· ἢ γὰρ αὕτη 40 ἀπόδειξις. εἰσὶ δ' αἱ τοιαῦται προτάσεις κατηγορικαὶ καὶ 32^β οὐ στερητικαί· τὸ γὰρ ἐνδέχεσθαι τῷ εἶναι ὁμοίως τάττεται, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον.

*17 λέγομεν *Ad* 20 ἀναγκαῖον + ὄν *n* 21-γ ὅτι... ἐνδεχόμενον *codd.*
*ΓAI*P: *secl.* Becker 22 καὶ τῶν καταφάσεων *om.* *n* 23-4 καὶ¹...
ὑπάρχειν *om.* *n*¹ 25 ἀντικείμενα *n*Γ: + τούτοις *ABCD* 25 et 26 καὶ + τὸ C
26 ἥτοι] ἡ *n* 27 ἡ] ἡ *n*: ἡ ἢ *A*³ 28 κατάφασις *Cd* ἀπόφασις + ἔστιν *A*:
+ ἔσται *Γ* 33 τῷ] τὸ *A*¹ 34 καὶ¹ + τῷ *n* 40 δὲ *om.* *BC*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

ister olumsuz sonuçlu olsunlar, her ikisinde de öncüllerden birinin sonuca benzer olması zorunlu. Benzer dediğim, sonuç bulunma durumu- 10 mundaysa öncülün bulunma durumunda olması, sonuç zorunluysa öncülün zorunlu olması. Dolayısıyla şu da açık: Zorunlu veya bulunma durumunda bir öncül alınmadan sonuç ne zorunlu ne de bulunma durumunda olacak.

13 Zorunlu sonuçlu tasım üzerine –nasıl oluştuğu ve bulunma durumu- 15 munda olandan ne ayrımı olduğu üzerine– aşağı yukarı yeterince konuşuldu; bunlardan sonra olası sonuçlu tasım üzerine –tasımın ne zaman, nasıl ve nelerle ortaya çıkacağını– konuşalım. ‘Olası olma’ ile ‘olası olan’ dediğim, zorunlu olmayan, bulunduğu öne sürülen, öne sürülmesiyle olanaksız hiçbir şey çıkmayacak olandır; zorunlu olanın olası olduğunu eşanlamlı bir tarzda söyleriz. [‘Olası olan’ın 20 böyle olduğu, evetlemeleri ve çelişik değillemelerinden açık: ‘Bulunması olası değil’, ‘bulunması olanaksız’, ‘bulunmaması zorunlu’ aynı şeydir veya birbirine uyar; dolayısıyla çelişikleri de, ‘bulunması olası’, 25 ‘bulunması olanaksız değil’, ‘bulunmaması zorunlu değil’ aynı şeydir veya birbirine uyar; çünkü evetlemesi veya değillemesi her nesneye ilişkin geçerli. O halde olası olan zorunlu olmayacak, zorunlu olmayan da olası olacak.] Olası olmaya ilişkin bütün öncüller birbirlerine evri- 30 lebilirler. Dedğim, evetleyicilerin değilleyicilere evrilebildiği değil, evetleyici biçimi olanların karşılıma göre evrilebildikleri; sözgelişi ‘bulunması olası’ ‘bulunmaması olası’ya, ‘hepsinde bulunması olası’ ‘hiçbirinde –hepsinde– bulunmaması olası’ya, ‘kiminde bulunması olası’ ‘kiminde bulunmaması olası’ya. Ötekilerde de tarz aynı. Madem 35 ki olası olan zorunlu değil, zorunlu olmayan da bulunmayabilir, şu açık: A’nın B’da bulunması olasıysa, bulunmaması da olası; hepsinde bulunması olasıysa, hepsinde bulunmaması da olası. Tikel evetleme- 40 lerde de bu böyle; tanıtlaması da aynı. Böyle öncüller olumludur, 32^b olumsuz değil; nitekim daha önce de söylendiği gibi, ‘olası olma’ ile ‘olma’ aynı düzeyde bulunur.

Διωρισμένων δὲ τούτων πάλιν λέγωμεν ὅτι τὸ ἐνδέχε-
 5 σθαι κατὰ δύο λέγεται τρόπους, ἓνα μὲν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ
 πολὺ γίνεσθαι καὶ διαλείπειν τὸ ἀναγκαῖον, ὡς τὸ πολιοῦ-
 σθαι ἄνθρωπον ἢ τὸ αὐξάνεσθαι ἢ φθίνειν, ἢ ὅλως τὸ πεφυ-
 κὸς ὑπάρχειν (τοῦτο γὰρ οὐ συνεχές μὲν ἔχει τὸ ἀναγκαῖον
 10 διὰ τὸ μὴ αἰε εἶναι ἄνθρωπον, ὅντος μέντοι ἀνθρώπου ἢ ἐξ
 ἀνάγκης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔστιν), ἄλλον δὲ τὸ ἀόριστον, ὃ καὶ
 οὕτως καὶ μὴ οὕτως δυνατόν, ὡς τὸ βαδίζειν ζῶον ἢ
 βαδίζοντος γενέσθαι σεισμόν, ἢ ὅλως τὸ ἀπὸ τύχης γινώ-
 μενον· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον οὕτως πέφυκεν ἢ ἐναντίως. ἀντιστρέ-
 φει μὲν οὖν καὶ κατὰ τὰς ἀντικειμένας προτάσεις ἐκάτερον
 15 τῶν ἐνδεχομένων, οὐ μὴν τὸν αὐτὸν γε τρόπον, ἀλλὰ τὸ μὲν
 πεφυκὸς εἶναι τῷ μὴ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν (οὕτω γὰρ ἐνδέ-
 χεται μὴ πολιοῦσθαι ἄνθρωπον), τὸ δ' ἀόριστον τῷ μηδὲν μᾶλ-
 λον οὕτως ἢ ἐκείνως. ἐπιστήμη δὲ καὶ συλλογισμὸς ἀποδεικτι-
 κὸς τῶν μὲν ἀορίστων οὐκ ἔστι διὰ τὸ ἄτακτον εἶναι τὸ μέσον,
 20 τῶν δὲ πεφυκῶν ἔστι, καὶ σχεδὸν οἱ λόγοι καὶ αἱ σκέψεις
 γίνονται περὶ τῶν οὕτως ἐνδεχομένων· ἐκείνων δ' ἐγχαρεῖ μὲν
 γενέσθαι συλλογισμόν, οὐ μὴν εἰσθῆ γε ζητεῖσθαι.

Ταῦτα μὲν οὖν διορισθήσεται μᾶλλον ἐν τοῖς ἐπομένοις·
 νῦν δὲ λέγωμεν πότε καὶ πῶς καὶ τίς ἔσται συλλογισμὸς ἐκ τῶν
 25 ἐνδεχομένων προτάσεων. ἐπεὶ δὲ τὸ ἐνδέχεσθαι τότε τῷδε
 ὑπάρχειν διχῶς ἔστιν ἐκλαβεῖν· ἢ γὰρ ὡς ὑπάρχει τότε ἢ ὡς
 ἐνδέχεται αὐτὸ ὑπάρχειν—τὸ γάρ, καθ' οὗ τὸ Β, τὸ Α ἐν-
 δέχεσθαι τούτων σημαίνει θάτερον, ἢ καθ' οὗ λέγεται τὸ Β
 ἢ καθ' οὗ ἐνδέχεται λέγεσθαι· τὸ δέ, καθ' οὗ τὸ Β, τὸ Α
 30 ἐνδέχεσθαι ἢ παντὶ τῷ Β τὸ Α ἐγχαρεῖν οὐδὲν διαφέρει—
 φανερόν ὅτι διχῶς ἂν λέγοιτο τὸ Α τῷ Β παντὶ ἐνδέχεσθαι
 ὑπάρχειν. πρῶτον οὖν εἴπωμεν, εἰ καθ' οὗ τὸ Γ τὸ Β ἐνδέ-
 χεται, καὶ καθ' οὗ τὸ Β τὸ Α, τίς ἔσται καὶ ποῖος συλλο-
 γισμός· οὕτω γὰρ αἱ προτάσεις ἀμφοτέραι λαμβάνονται
 35 κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι, ὅταν δὲ καθ' οὗ τὸ Β ὑπάρχει τὸ Α
 ἐνδέχεται, ἢ μὲν ὑπάρχουσα ἢ δ' ἐνδεχομένη. ὥστ' ἀπὸ
 τῶν ὁμοιοσημῶν ἀρκτέον, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις.

^b4-22 Διωρισμένων . . . ζητεῖσθαι codd. ΓΑΙΡ: susp. Becker 4 λέγομεν
 ΑΒ³CD 5 τῷ ὡς η 7 αὐξέσθαι η 9 εἶναι + τὸν C 10 ἄλλο
 Α³η 11 ἢ + τὸ ΑΒδ 14 καὶ codd. ΑΙ: om. Pacius et ut vid. Γ
 21 ἐκείνως Βδ² 23 οὖν om. C 24 λέγωμεν ΒδηΓ: λέγομεν ΑC καὶ
 πῶς ΒΓ: om. ΑCδη 25-32 ἐπεὶ . . . ὑπάρχειν codd. ΓΑΙΡ: secl. Becker
 33 τῷ β η³ 34-7 οὕτω . . . ἄλλοις codd. ΓΡ: secl. Becker 35
 ὑπάρχει Β 37 ὁμοιοσημῶν Α¹ καὶ om. ηΓ

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Bunları saptadıktan sonra olası olmanın iki tarzda söylendiğini yine belirtelim: Biri, çoğu kez olup zorunlu olmama, sözgelişi insanın 5 grileşmesi, gelişmesi, bozulması veya genelde doğal olarak bulunan (insan her zaman var olmadığı için, bu sürekli olarak zorunlu olmayı içermez; doğrusu insan var oldukça ya zorunlu olarak ya da çoğu kez meydana gelir); öteki, böyle olup olmaması olanaklı olan bir belirsiz 10 olma, sözgelişi canlının yürümesi, yürürken deprem olması veya genelde belirsiz olarak oluşun: Çünkü hiçbirinin başkaca olmaktan çok böylece olması doğal olarak gerekmez. İmdi her iki tarzda olası olanlardan her bir öncül çelişğine evrilir, ne ki aynı tarzda değil; 'doğal 15 olma' zorunlu olarak bulunmama bakımından evrilir (böylece insanın grileşmemesi olası olur); 'belirsiz olma' ise başkaca olmaktan çok böylece olmasının gerekmemesi bakımından. Bilim ile tanıtlamalı tasım belirsiz nesnelerle ilgili değil, yoksa orta terim değişken olur; bunlar doğal nesnelerle ilgili ve uslamlamaları ile araştırmaları aşağı 20 yukarı böyle olası nesneler hakkında olur; ötekilerle ilgili bir tasım da oluşabilir, ama herhalde onların incelenmesi alışılmış bir şey.değil.

Bunlar ileride daha ayrıntılı belirlenecek; şimdilik olası öncüllerden hangi tasımın ne zaman, nasıl oluşacağını söyleyelim. Madem ki 25 'şunun şunda bulunması olası' iki tarzda anlaşılabilir: Ya şunun şunda bulunduğu ya da bunun şunda bulunabildiği – 'B'nın A'ya ilişkin olması olası', ya B'nın A'ya ilişkin söylendiğini ya da B'nın A'ya ilişkin söylenebildiğini imler; 'B'nın A'ya ilişkin olması olası' ile 'A her B'da olabilir' ayrımlı değil–, şu açık: 'A'nın her B'da bulunması olası' iki 30 tarzda söylenebilir. İmdi ilkin, Γ'nın B'ya ilişkin olması, B'nın da A'ya ilişkin olması olasıysa, hangi tasımın nasıl oluşacağını söyleyelim; çünkü böylece alınan öncüllerin her ikisi de olası olmaya ilişkin, ama B'nın ilişkin olduğunda A'nın bulunması olası olduğunda, öncüllerden 35 biri bulunma durumunda öteki olası olma durumunda olur. Dolaşısıyla ötekilerde de olduğu gibi benzer biçimli olanlardan başlamak gerekir.

14 Ὅταν οὖν τὸ *A* παντὶ τῷ *B* ἐνδέχεται καὶ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*, συλλογισμὸς ἔσται τέλειος ὅτι τὸ *A* παντὶ τῷ *Γ* ἐνδέχεται ὑπάρχειν. τοῦτο δὲ φανερόν ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ· τὸ γὰρ 40 ἐνδέχεσθαι παντὶ ὑπάρχειν οὕτως ἐλέγομεν. ὁμοίως δὲ καὶ 33^α εἰ τὸ μὲν *A* ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, ὅτι τὸ *A* ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ *Γ*· τὸ γὰρ καθ' οὗ τὸ *B* ἐνδέχεται, τὸ *A* μὴ ἐνδέχεσθαι, τοῦτ' ἦν τὸ μηδὲν ἀπολείπειν τῶν ὑπὸ τὸ *B* ἐνδεχομένων. ὅταν δὲ τὸ *A* παντὶ τῷ *B* ἐν- 5 δέχεται, τὸ δὲ *B* ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ *Γ*, διὰ μὲν τῶν εἰλημμένων προτάσεων οὐδεὶς γίνεται συλλογισμὸς, ἀντιστραφείσης δὲ τῆς *B Γ* κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι γίνεται ὁ αὐτὸς ὅσπερ πρότερον. ἐπεὶ γὰρ ἐνδέχεται τὸ *B* μηδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, ἐνδέχεται καὶ παντὶ ὑπάρχειν· τοῦτο δ' εἴρηται πρότε- 10 ρον. ὥστ' εἰ τὸ μὲν *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ δ' *A* παντὶ τῷ *B*, πάλιν ὁ αὐτὸς γίνεται συλλογισμὸς. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις ἢ ἀποφάσεις τεθείη μετὰ τοῦ ἐνδέχεσθαι. λέγω δ' ὅλον εἰ τὸ *A* ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ *B* καὶ τὸ *B* μηδενὶ τῷ *Γ*· διὰ μὲν γὰρ τῶν εἰλημμένων προτάσεων 15 οὐδεὶς γίνεται συλλογισμὸς, ἀντιστρεφόμενων δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς ἔσται ὅσπερ καὶ πρότερον. φανερόν οὖν ὅτι τῆς ἀποφάσεως τιθεμένης πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον ἢ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις ἢ οὐ γίνεται συλλογισμὸς ἢ γίνεται μὲν ἀλλ' οὐ τέλειος· ἐκ γὰρ τῆς ἀντιστροφῆς περαίνεται τὸ ἀναγκαῖον. 20 Ἐὰν δ' ἡ μὲν καθόλου τῶν προτάσεων ἡ δ' ἐν μέρει ληφθῇ, πρὸς μὲν τὸ μείζον ἄκρον κειμένης τῆς καθόλου συλλογισμὸς ἔσται [τέλειος]. εἰ γὰρ τὸ *A* παντὶ τῷ *B* ἐνδέχεται, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ* ἐνδέχεται. τοῦτο δὲ φανερόν ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ ἐνδέχεσθαι. πάλιν εἰ τὸ *A* ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ *B*, 25 τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ* ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ἀνάγκη τὸ *A* ἐνδέχεσθαι τινὶ τῶν *Γ* μὴ ὑπάρχειν. ἀπόδειξις δ' ἡ αὐτή. ἐὰν δὲ στερητικὴ ληφθῇ ἡ ἐν μέρει πρότασις, ἡ δὲ καθόλου καταφατικὴ, τῇ δὲ θέσει ὁμοίως ἔχωσιν (ὅλον τὸ μὲν *A* παντὶ τῷ *B* ἐνδέχεται, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ* ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν), διὰ μὲν 30

33^α1 λέγομεν *nAl*^c 4 μὴ om. *nΓ* et ut vid. *Al* 9 ὥσπερ *Adn*: ὅσπερ καὶ *C*: ὥσπερ καὶ *C*² ἐπεὶ . . . 10 πρότερον om. *n*¹ 11 ἐπεὶ *B* 14 et 15 τῷ *Γ*: τῶν codd. 17 ὅσπερ *BΓ*: ὥσπερ *n*: ὡς *ACd* καὶ om. *B*¹ 20 περαίνεται *A*²*nΓ*: γίνεται *ABCD* 23 τέλειος susp. Becker, om. ut vid. *AlP* 25 ἐνδέχεσθαι *dΓAl*: ἐνδέχεσθαι α. β. γ. *ABCn*³: ἐνδέχεσθαι β. *n*: ἐνδέχεσθαι παντὶ *B*³: κατὰ παντὸς ἐνδέχεσθαι *C*²*d*² 26 τῷ *CnΓ*: τῶν *ABd* 29 ἔχουσιν *n*² ὅλον]+εἰ con. Waitz ἐνδέχεται Waitz 30 ἐνδέχεται *n*

14 A'nın her B'da ve B'nin her Γ 'da bulunması olası olduğunda, 'A'nın her Γ 'da bulunması olası' sonuçlu tam bir tasım ortaya çıkacak. Bu, tanımdan açık: 'Hepsinde bulunması olası'yı böylece açıkladık. Benzer 40 tarzda, A'nın hiçbir B'da bulunmaması ve B'nin her Γ 'da bulunması 33^a olasıysa, A'nın hiçbir Γ 'da bulunmaması olası olur; çünkü 'B'nin ilişkin olması olası olanın A olmaması olası', B'nin altında olmaları olası olanlardan hiçbirini dışta bırakmaz. A'nın her B'da bulunması, B'nin 5 hiçbir Γ 'da bulunmaması olası olduğunda, alınan öncüllerle hiçbir tasım oluşmaz, ne ki B Γ öncülü 'olası olma'ya göre evrilirse öncekiyle aynı tasım oluşur. Madem B'nin hiçbir Γ 'da bulunmaması olası, her Γ 'da bulunması da olası; bu daha önce söylendi. Dolayısıyla B'nin 10 her Γ 'da, A'nın her B'da bulunması olasıysa, yine aynı tasım oluşur. Her iki öncül için 'olası olma'yla birlikte 'değilleme' kabul edilse de bu böyle. Dediğim, sözgelişi A'nın hiçbir B'da ve B'nin hiçbir Γ 'da bulunmaması olasıysa: Alınan öncüllerle hiçbir tasım oluşmaz, evril- 15 diklerindeyse yine öncekiyle aynı tasım oluşacak. İmdi şu açık: Küçük uç veya her iki öncül değilleme olarak öne sürüldüğünde, ya bir tasım oluşmaz ya da oluşur fakat tam olmaz; çünkü zorunlu sonuç evir- 20 meden çıkar.

Öncüllerden biri tümel öteki tikel alındıysa, büyük uç tümel öne sürüldüğünde, [tam] bir tasım ortaya çıkacak. A'nın her B'da, B'nin kimi Γ 'da bulunması olasıysa, A'nın kimi Γ 'da bulunması olası. Bu, 'olası olma'nın tanımından açık. Yine A'nın hiçbir B'da bulunmaması, 25 B'nin kimi Γ 'da bulunması olasıysa, 'A'nın kimi Γ 'da bulunmaması olası' bir zorunluluk. Tanıtlaması ise aynı. Tikel öncül olumsuz, tümel olanı evetleyici alındıysa, yerleştirme bakımından da benzerseler (söz- gelişi A'nın her B'da bulunması, B'nin kimi Γ 'da bulunmaması olası), 30

τῶν εἰλημμένων προτάσεων οὐ γίνεται φανερός συλλογισμός, ἀντιστραφεύσης δὲ τῆς ἐν μέρει καὶ τεθέντος τοῦ Β τινὶ τῷ Γ ἐνδέχασθαι ὑπάρχειν τὸ αὐτὸ ἔσται συμπέρασμα ὃ καὶ πρό-
34 τερον, καθάπερ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς.

34 Ἐὰν δ' ἡ πρὸς τὸ μείζον
35 ἄκρον ἐν μέρει ληφθῇ, ἡ δὲ πρὸς τὸ ἔλαττον καθόλου, εἴαν
τ' ἀμφοτέραι καταφατικαὶ τεθῶσιν εἴαν τε στερητικαὶ εἴαν τε
μὴ ὁμοιοσχήμονες, εἴαν τ' ἀμφοτέραι ἀδιόριστοι ἢ κατὰ μέ-
ρος, οὐδαμῶς ἔσται συλλογισμός· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ Β
ὑπερτείνειν τοῦ Α' καὶ μὴ κατηγορεῖσθαι ἐπ' ἴσων· ᾧ δ' ὑπερ-
40 τείνει τὸ Β τοῦ Α, εἰλήφθω τὸ Γ· τούτῳ γὰρ οὔτε παντὶ
33^b οὔτε μηδενὶ οὔτε τινὶ οὔτε μὴ τινὶ ἐνδέχεται τὸ Α ὑπάρχειν, εἴ-
περ ἀντιστρέφουσιν αἱ κατὰ τὸ ἐνδέχασθαι προτάσεις καὶ τὸ
Β πλείοσιν ἐνδέχεται ἢ τὸ Α ὑπάρχειν. ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν
ὄρων φανερόν· οὕτω γὰρ ἐχουσῶν τῶν προτάσεων τὸ πρῶτον
5 τῷ ἐσχάτῳ καὶ οὐδενὶ ἐνδέχεται καὶ παντὶ ὑπάρχειν ἀναγ-
καῖον. ὅροι δὲ κοινοὶ πάντων τοῦ μὲν ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης
ζῶον-λευκόν-ἄνθρωπος, τοῦ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι ζῶον-λευκόν-
ἰμάτιον. φανερόν οὖν τούτον τὸν τρόπον ἐχόντων τῶν ὄρων ὅτι
οὐδεὶς γίνεται συλλογισμός. ἡ γὰρ τοῦ ὑπάρχειν ἢ τοῦ ἐξ
10 ἀνάγκης ἢ τοῦ ἐνδέχεσθαι πᾶς ἐστὶ συλλογισμός. τοῦ μὲν
οὖν ὑπάρχειν καὶ τοῦ ἀναγκαίου φανερόν ὅτι οὐκ ἔστιν· ὁ μὲν
γὰρ καταφατικὸς ἀναιρεῖται τῷ στερητικῷ, ὁ δὲ στερητικὸς
τῷ καταφατικῷ. λείπεται δὴ τοῦ ἐνδέχεσθαι εἶναι· τοῦτο δ'
ἀδύνατον· δέδεικται γὰρ ὅτι οὕτως ἐχόντων τῶν ὄρων καὶ
15 παντὶ τῷ ἐσχάτῳ τὸ πρῶτον ἀνάγκη καὶ οὐδενὶ ἐνδέχεται
ὑπάρχειν. ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἐνδέχεσθαι συλλογισμός· τὸ
γὰρ ἀναγκαῖον οὐκ ἦν ἐνδεχόμενον.

Φανερόν δὲ ὅτι καθόλου τῶν ὄρων ὄντων ἐν ταῖς ἐνδε-
χομέναις προτάσεσιν αἰεὶ γίνεται συλλογισμός ἐν τῷ πρῶ-
20 τῳ σχήματι, καὶ κατηγορικῶν καὶ στερητικῶν ὄντων,
πλὴν κατηγορικῶν μὲν τέλειος, στερητικῶν δὲ ἀτελής. δεῖ
δὲ τὸ ἐνδέχεσθαι λαμβάνειν μὴ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, ἀλ-
λὰ κατὰ τὸν εἰρημένον διορισμόν. ἐνίοτε δὲ λαμβάνει τὸ
τοιούτον.

25 Ἐὰν δ' ἡ μὲν ὑπάρχειν ἢ δ' ἐνδέχεσθαι λαμβάνηται 15
τῶν προτάσεων, ὅταν μὲν ἡ πρὸς τὸ μείζον ἄκρον ἐνδέχεσθαι

^a37 ὁμοιοσχήμονες CδP: ὁμοσχήμενες ABη 39 τοῦ C^aP: τὸ ABCδη
40 τοῦ] τὸ η ^b14 τῶν ὄρων om. δ¹ 18 ὄντων τῶν ὄρων δ¹ 21 μὲν +
όντων ηΓ 22 μὴ + τὸ δ

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

alınan öncüllerle açık bir tasım oluşmaz; ne ki tikel öncül evrilip 'B'nin kimi Γ 'da bulunması olası' öne sürüldüğünde, öncekiyle aynı sonuç ortaya çıkacak, başlangıçtakilerdeki gibi.

Büyük uç tikel, küçük uç tümel alındıysa –ister her ikisi de olumlu, olumsuz veya ayrık biçimli, ister her ikisi de belirsiz veya tikel öne sürülsün–, hiçbir tarzda bir tasım olmayacak: Çünkü B'nin A'nın kapsamını aşmasına ve bu iki terimin eşit olarak yüklenmemesine bir engel yok; A'nın ötesine geçen B, Γ olarak alınsın: Olası öncüller evriliyorsa ve B'nin, A'nın bulunduğundan daha fazla nesnede bulunması olasıysa, A'nın her, hiçbir veya kimi Γ 'da bulunup bulunmaması olası. Öte yandan bu terimlerden de açık; terimler böylece bağlandığında, birincinin hem hiçbir sonuncuda bulunmaması olası hem de her sonuncuda bulunması zorunlu. <Birincinin, sonuncuda> zorunlu olarak bulunması için hepsinin ortak terimleri 'canlı', 'ak', 'insan'; bulunmamasının olası olması için 'canlı', 'ak', 'giysi'. Demek terimler bu tarzda bağlandığında hiçbir tasımın oluşmadığı açık. Çünkü her tasım, bir şeyin bulunduğu, zorunlu olarak bulunduğu veya bulunmasının olası olduğu sonucunu ortaya çıkarır. Burada, bulunduğu veya zorunlu olarak bulunduğu sonucunun ortaya çıkmadığı açık; nitekim evetleyici olan olumsuz olanla çürütülür, olumsuz olan ise evetleyici olanla. O halde bulunmasının olası olduğu sonucu kalır geriye; ama bu olanaksız: Terimler böylece bağlandığında, birincinin hem her sonuncuda bulunmasının zorunlu hem de hiçbirinde bulunmamasının olası olduğu tanıtlandı. Dolayısıyla 'bulunması olası' sonuçlu bir tasım oluşmasa gerek; çünkü zorunlu olan olası olan değil.

Şu açık: Olası öncüllerde terimler tümel olduğunda, ister olumlu ister olumsuz olsunlar, birinci konumda her zaman bir tasım oluşur; olumlu olduklarında tasım tam olur, olumsuz olduklarında tam olmaz. 'Olası olma'yı zorunlu olanlardaki gibi değil, söylenen tanıma göre anlamak gerekir. Bu bazen gözden kaçıyor.

15 Öncüllerden biri bulunma durumunda öteki olası alınırsa, büyük uç olasılığı imlediğinde, tasımların hepsi tam ve söylenen tanıma göre 25

σημαίνῃ, τέλειοί τ' ἔσονται πάντες οἱ συλλογισμοὶ καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι κατὰ τὸν εἰρημένον διορισμόν, ὅταν δ' ἡ πρὸς τὸ ἔλαττον, ἀτελεῖς τε πάντες, καὶ οἱ στερητικοὶ τῶν συλλογισμῶν οὐ τοῦ κατὰ τὸν διορισμὸν ἐνδεχομένου, ἀλλὰ τοῦ μηδενὶ 30 ἢ μὴ παντὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν· εἰ γὰρ μηδενὶ ἢ μὴ παντὶ ἐξ ἀνάγκης, ἐνδέχεσθαι φαμεν καὶ μηδενὶ καὶ μὴ παντὶ ὑπάρχειν. ἐνδεχέσθω γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ κείσθω ὑπάρχειν. ἐπεὶ οὖν ὑπὸ τὸ Β ἐστὶ τὸ Γ, τῷ δὲ Β παντὶ ἐνδέχεται τὸ Α, φανερόν ὅτι καὶ τῷ Γ 35 παντὶ ἐνδέχεται. γίνεται δὴ τέλειος συλλογισμός· ὁμοίως δὲ καὶ στερητικῆς οὔσης τῆς Α Β προτάσεως, τῆς δὲ Β Γ καταφατικῆς, καὶ τῆς μὲν ἐνδέχεσθαι τῆς δ' ὑπάρχειν λαμβανομένης, τέλειος ἔσται συλλογισμός ὅτι τὸ Α ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν.

40

Ὅτι μὲν οὖν τοῦ ὑπάρχειν τιθεμένου πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον 34^α τέλειοι γίνονται συλλογισμοί, φανερόν· ὅτι δ' ἐναντίως ἔχοντος ἔσονται συλλογισμοί, διὰ τοῦ ἀδυνάτου δεικτέον. ἅμα δ' ἔσται δῆλον καὶ ὅτι ἀτελεῖς· ἡ γὰρ δεῖξις οὐκ ἐκ τῶν εἰλημμένων προτάσεων. πρῶτον δὲ λεκτέον ὅτι εἰ τοῦ Α ὄντος 5 ἀνάγκη τὸ Β εἶναι, καὶ δυνατοῦ ὄντος τοῦ Α δυνατόν ἔσται καὶ τὸ Β ἐξ ἀνάγκης. ἔστω γὰρ οὕτως ἐχόντων τὸ μὲν ἐφ' ᾧ τὸ Α δυνατόν, τὸ δ' ἐφ' ᾧ τὸ Β ἀδύνατον. εἰ οὖν τὸ μὲν δυνατόν, ὅτε δυνατόν εἶναι, γένοιτ' ἂν, τὸ δ' ἀδύνατον, ὅτ' ἀδύνατον, οὐκ ἂν γένοιτο, ἅμα δ' εἴη τὸ Α δυνατόν καὶ τὸ Β 10 ἀδύνατον, ἐνδέχοιτ' ἂν τὸ Α γενέσθαι ἄνευ τοῦ Β, εἰ δὲ γενέσθαι, καὶ εἶναι· τὸ γὰρ γεγονός, ὅτε γέγονεν, ἔστιν. δεῖ δὲ λαμβάνειν μὴ μόνον ἐν τῇ γενέσει τὸ ἀδύνατον καὶ δυνατόν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἀληθεύεσθαι καὶ ἐν τῷ ὑπάρχειν, καὶ ὅσα-χῶς ἄλλως λέγεται τὸ δυνατόν· ἐν ᾧ πασι γὰρ ὁμοίως ἔξει. 15 ἔτι τὸ ὄντος τοῦ Α τὸ Β εἶναι, οὐχ ὡς ἐνός τινος ὄντος τοῦ Α τὸ Β ἔσται δεῖ ὑπολαβεῖν· οὐ γὰρ ἔστιν οὐδὲν ἐξ ἀνάγκης ἐνός τινος ὄντος, ἀλλὰ δυοῖν ἐλαχίστοιον, οἷον ὅταν αἱ προτάσεις οὕτως ἔχωσιν ὡς ἐλέχθη κατὰ τὸν συλλογισμόν. εἰ γὰρ τὸ

^b27 συμβαίνει η² 29 τε om. C καὶ . . . συλλογισμῶν et 31-2 μηδενὶ . . . παντὶ codd. ΓΑΙΡ: οἱ συλλογισμοὶ καὶ et μὴ conl. Becker 34 παντὶ om. η¹ 36 δὲ] δὴ η 38 λαμβανομένης Α²Βδ²ηΓ: λαμβανούσης ΑCδ 39 ἔσται ΒδηΓ: om. AC 34^a1 τοῦ om. η¹ ἄκρον om. η 2 ἔχοντες Α¹ 4 ὅτι καὶ d: ὅτι C¹ 7 καὶ dηΓ: om. ABC ἐχόντων+τῶν ὄρων Α² 9 ὅτι Α ὅτ' ἀδύνατον ΑΒ²Cδ²ηΑΙ: ὅταν δυνατόν Βd 10 εἴη scripsi: εἰ codd. ΑΙ: om. Γ 14 καὶ¹ om. C α8 δυεῖν Β ἐλαχίστου Β: ἐλάχιστον Β^a

olası sonuçlu olacaklar; küçük uç olasılığı imlediğinde, hiçbir tam olmaz ve tasımlardan olumsuz sonuçlu olanları, olasılığın tanımına göre değil, 'birinci, hiçbir veya her sonuncuda zorunlu olarak bulunmaz' tarzında sonuçlanırlar; nitekim bir nesne zorunlu olarak ötekinin hiçbirinde veya hepsinde bulunmuyorsa, hem hiçbirinde hem de hepsinde bulunmamasının olası olduğunu söyleriz. A'nın her B'da bulunması olası olsun, B'nin her Γ 'da bulunduğu öne sürülmüş olsun. Madem Γ B'nin altında, A'nın ise her B'da bulunması olası, açık ki A'nın her Γ 'da bulunması da olası. O halde tam bir tasım oluşur; benzer tarzda, AB öncülü olumsuz, B Γ evetleyici, öteki olası beriki bulunma durumunda alındığında, 'A'nın hiçbir Γ 'da bulunmaması olası' sonuçlu tam bir tasım ortaya çıkacak.

İmdi küçük uç bulunma durumunda öne sürüldüğünde tam tasımlar oluşur, bu açık; ne ki öncüller karşıt tarzda olduklarında tasımların oluşacaklarını olanaksız <ergi> ile tanıtlamak gerekir. Aynı zamanda bunların tam olmadıkları da açık olacak; çünkü tanıtlama alınan öncüllerden çıkmıyor. İlk A var olduğunda B'nin de var olması zorunluysa, A olanaklı olduğunda zorunlu olarak B'nin de olanaklı olacağını söylemek gerekir. Terimler böylece bağlandıklarında A 'olanaklı', B 'olanaksız' olsun. Olanaklıysa, var olması olanaklı olduğunda, oluşabilir; olanaksızsa, var olması olanaksız olduğunda, oluşmasa gerek; aynı anda A 'olanaklı' B 'olanaksız' olursa, A'nın B'dan bağımsız olarak oluşması olası olsa gerek; oluşması olası ise, var olması da olası; nitekim oluşan, oluştuğu anda, vardır. Olanaklı ile olanaksız yalnızca oluşta değil, doğrulukta, bulunmada ve olanaklının söylendiği böyle başka şeylerde de ele almak gerekir; çünkü hepsinde bu böyle olacak. Öte yandan 'A var olduğu anda B vardır', tek bir A var olduğunda B var olacakmış gibi anlamamak gerekir; çünkü kimi tek şey var olduğunda hiçbir şey zorunlu olarak var olmaz, en azından iki şey sayesinde var olur; sözgelişi tasıma ilişkin alınmış öncüller

20 Γ κατὰ τοῦ Δ, τὸ δὲ Δ κατὰ τοῦ Ζ, καὶ τὸ Γ κατὰ τοῦ Ζ
 ἐξ ἀνάγκης· καὶ εἰ δυνατόν ἐκάτερον, καὶ τὸ συμπέρασμα
 δυνατόν. ὥσπερ οὖν εἴ τις θεῖη τὸ μὲν Α τὰς προτάσεις, τὸ δὲ
 Β τὸ συμπέρασμα, συμβαίνοι ἂν οὐ μόνον ἀναγκαίου τοῦ Α
 ὄντος ἅμα καὶ τὸ Β εἶναι ἀναγκαῖον, ἀλλὰ καὶ δυνατοῦ δυνατόν.
 25 Τούτου δὲ δειχθέντος, φανερόν ὅτι ψεύδους ὑποτεθέν-
 τος καὶ μὴ ἀδυνάτου καὶ τὸ συμβαῖνον διὰ τὴν ὑπόθεσιν
 ψεύδος ἔσται καὶ οὐκ ἀδύνατον. οἷον εἰ τὸ Α ψεύδος μὲν ἔστι
 μὴ μέντοι ἀδύνατον, ὄντος δὲ τοῦ Α τὸ Β ἔστι, καὶ τὸ Β ἔσται
 ψεύδος μὲν οὐ μέντοι ἀδύνατον. ἐπεὶ γὰρ δέδεικται ὅτι εἰ
 30 τοῦ Α ὄντος τὸ Β ἔστι, καὶ δυνατοῦ ὄντος τοῦ Α ἔσται τὸ Β δυ-
 νατόν, ὑπόκειται δὲ τὸ Α δυνατόν εἶναι, καὶ τὸ Β ἔσται δυ-
 νατόν· εἰ γὰρ ἀδύνατον, ἅμα δυνατόν ἔσται τὸ αὐτὸ καὶ
 ἀδύνατον.

Διωρισμένων δὴ τούτων ὑπαρχέτω τὸ Α παντὶ τῷ Β,
 35 τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ ἐνδεχέσθω· ἀνάγκη οὖν τὸ Α παντὶ τῷ
 Γ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν. μὴ γὰρ ἐνδεχέσθω, τὸ δὲ Β παντὶ
 τῷ Γ κείσθω ὡς ὑπάρχον· τοῦτο δὲ ψεύδος μὲν, οὐ μέντοι
 ἀδύνατον. εἰ οὖν τὸ μὲν Α μὴ ἐνδέχεται παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β
 παντὶ ὑπάρχει τῷ Γ, τὸ Α οὐ παντὶ τῷ Β ἐνδέχεται· γί-
 40 νεται γὰρ συλλογισμός διὰ τοῦ τρίτου σχήματος. ἀλλ' ὑπέ-
 κειτο παντὶ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν. ἀνάγκη ἄρα τὸ Α παντὶ
 34^b τῷ Γ ἐνδέχεσθαι· ψεύδους γὰρ τεθέντος καὶ οὐκ ἀδυνάτου τὸ
 συμβαῖνόν ἐστιν ἀδύνατον. [ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διὰ τοῦ πρώτου
 σχήματος ποιῆσαι τὸ ἀδύνατον, θέντας τῷ Γ τὸ Β ὑπάρ-
 χειν. εἰ γὰρ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχει, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ
 5 Β ἐνδέχεται, κἂν τῷ Γ παντὶ ἐνδέχοιτο τὸ Α. ἀλλ' ὑπέκειτο
 μὴ παντὶ ἐγχωρεῖν.]

Δεῖ δὲ λαμβάνειν τὸ παντὶ ὑπάρχον μὴ κατὰ χρόνον
 ὀρίσαντας, οἷον νῦν ἢ ἐν τῷδε τῷ χρόνῳ, ἀλλ' ἀπλῶς· διὰ
 τοιούτων γὰρ προτάσεων καὶ τοὺς συλλογισμοὺς ποιούμεν,
 10 ἐπεὶ κατὰ γε τὸ νῦν λαμβανομένης τῆς προτάσεως οὐκ ἔσται
 συλλογισμός· οὐδὲν γὰρ ἴσως κωλύει ποτὲ καὶ παντὶ κινου-

21 δυνατόν + δ' ΑΒδη: an + δη?	24 ἅμα om. ACd	28 -τος δὲ . . .
καὶ fecit Α	29 μέντοι + γε η	30 δυνατόν τὸ β C
ηΓ	32-3 εἰ . . . ἀδύνατον om. η ¹	38 μὲν om. d
ABCdAl	41 ἐνδέχεσθαι codd. ΓAlP: secl. Becker	ἄρα om. d ¹
b ¹ ὑποτεθέντος η	2-6 ἐγχωρεῖ . . . ἐγχωρεῖν codd. AlP: secl. Becker	
5 καὶ ABCηΓ	ἐνδέχεται d: ἂν ἐνδέχοιτο η	7 ὑπάρχειν η
διὰ . . . συλλογισμός codd. Γ: secl. Becker		8-11
	11 καὶ om. CηΓ	

böyle olduklarında. Γ Δ 'ya ilişkin, Δ Z 'ya ilişkin ise, Γ zorunlu olarak 20
 Z 'ya ilişkin olur; ikisinden her biri olanaklı ise, sonuç da olanaklı
 olur. Şunun gibi: Birisi A 'yı öncül, B 'yı sonuç olarak öne sürerse,
 bundan yalnızca A zorunlu olduğunda B 'nın da aynı anda zorunlu
 olduğu değil, biri olanaklı olduğunda ötekinin de olanaklı olduğu
 sonucu çıksa gerek.

Madem bu tanıtlandı, açık ki olanaklı ve yanlış bir kabul söz konu- 25
 su olduğunda, bu kabulden ötürü sonuç da olanaklı ve yanlış çıkacak.
 Sözgelisi A yanlış ama olanaksız değilse, A var olduğunda B varsa, B
 da yanlış olacak ama olanaksız olmayacak. Madem A var olduğunda
 B 'nın var olacağı tanıtlandı, A olanaklı olduğunda B da olanaklı 30
 olacak; A 'nın olanaklı olduğu kabul edildi, öyleyse B 'da olanaklı ola-
 cak; çünkü olanaksız olursa, aynı nesne aynı anda hem olanaklı hem
 olanaksız olabilecek.

Bunları saptadıktan sonra, A her B 'da bulunsun, B 'nın her Γ 'da 35
 bulunması olası olsun: ' A 'nın her Γ 'da bulunması olası' bir zorunluluk. Bu
 olası olmasın, ama B 'nın her Γ 'da bulunduğu öne sürülsün: Bu
 yanlış ama olanaksız değil. İmdi A 'nın her Γ 'da bulunmaması olası
 olup B her Γ 'da bulunursa, A 'nın her B 'da bulunmaması olası: Tasım
 üçüncü konumda oluşuyor. Ne ki ' A 'nın her B 'da bulunması olası' 40
 kabul edilmişti. Bundan dolayı ' A 'nın her Γ 'da bulunması olası' bir
 zorunluluk; olanaklı ve yanlış bir kabul olmasına rağmen sonuç ola- 34^b
 naksızdır. [B 'nın Γ 'da bulunduğu öne sürülürse, bunu birinci konumda
 da olanaksız kılmak olası. Nitekim B her Γ 'da bulunuyorsa ve A 'nın
 her B 'da bulunması olasıysa, A 'nın her Γ 'da bulunması da olası olsa 5
 gerek. Ne ki ' A 'nın her Γ 'da bulunmaması olası' kabul edilmişti.]

'Hepsinde bulunan'ı sınırlanmış bir zamana, sözgelisi şimdi veya
 doğrudan belli bir zamana göre değil, saltık olarak anlamak gerekir;
 madem öncül şimdiye ilişkin alınırsa tasım olmayacak, tasımları da 10
 böyle öncüllerle kurarız; sözgelisi başka hiçbir nesne devinmezse, her-

μένω ἄνθρωπον ὑπάρχειν, οἷον εἰ μηδὲν ἄλλο κινοῖτο· τὸ δὲ κινούμενον ἐνδέχεται παντὶ ἵππῳ· ἀλλ' ἄνθρωπον οὐδενὶ ἵππῳ ἐνδέχεται. ἔτι ἔστω τὸ μὲν πρῶτον ζῶον, τὸ δὲ μέσον κινούμενον, τὸ δ' ἔσχατον ἄνθρωπος. αἱ μὲν οὖν προτάσεις ὁμοίως 15 ἔξουσιν, τὸ δὲ συμπέρασμα ἀναγκαῖον, οὐκ ἐνδεχόμενον· ἐξ ἀνάγκης γὰρ ὁ ἄνθρωπος ζῶον. φανερόν οὖν ὅτι τὸ καθόλου ληπτέον ἀπλῶς, καὶ οὐ χρόνῳ διορίζοντας.

Πάλιν ἔστω στερητικὴ πρότασις καθόλου ἡ *A B*, καὶ εὐλήφθω τὸ μὲν *A* μηδενὶ τῷ *B* ὑπάρχειν, τὸ δὲ *B* παντὶ 20 ἐνδεχέσθω ὑπάρχειν τῷ *Γ*. τούτων οὖν τεθέντων ἀνάγκη τὸ *A* ἐνδέχεσθαι μηδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν. μὴ γὰρ ἐνδεχέσθω, τὸ δὲ *B* τῷ *Γ* κείσθω ὑπάρχον, καθάπερ πρότερον. ἀνάγκη δὴ τὸ *A* τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν· γίνεται γὰρ συλλογισμὸς διὰ τοῦ τρίτου σχήματος· τοῦτο δὲ ἀδύνατον. ὥστ' ἐνδέχουτ' ἂν τὸ 25 *A* μηδενὶ τῷ *Γ*. ψεύδους γὰρ τεθέντος ἀδύνατον τὸ συμβαῖνον. οὗτος οὖν ὁ συλλογισμὸς οὐκ ἔστι τοῦ κατὰ τὸν διορισμὸν ἐνδεχομένου, ἀλλὰ τοῦ μηδενὶ ἐξ ἀνάγκης (αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀντίφασις τῆς γενομένης ὑποθέσεως· ἐτέθη γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, ὁ δὲ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλο- 30 γισμὸς τῆς ἀντικειμένης ἐστὶν φάσεως). ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν ὄρων φανερόν ὅτι οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἐνδεχόμενον. ἔστω γὰρ τὸ μὲν *A* κόραξ, τὸ δ' ἐφ' ᾧ *B* διανοούμενον, ἐφ' ᾧ δὲ *Γ* ἄνθρωπος. οὐδενὶ δὴ τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρχει· οὐδὲν γὰρ διανοούμενον κόραξ. τὸ δὲ *B* παντὶ ἐνδέχεται τῷ *Γ*. παντὶ 35 γὰρ ἀνθρώπῳ τὸ διανοεῖσθαι. ἀλλὰ τὸ *A* ἐξ ἀνάγκης οὐδενὶ τῷ *Γ*· οὐκ ἄρα τὸ συμπέρασμα ἐνδεχόμενον. ἀλλ' οὐδ' ἀναγκαῖον αἰεὶ. ἔστω γὰρ τὸ μὲν *A* κινούμενον, τὸ δὲ *B* ἐπιστήμη, τὸ δ' ἐφ' ᾧ *Γ* ἄνθρωπος. τὸ μὲν οὖν *A* οὐδενὶ τῷ *B* ὑπάρξει, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ* ἐνδέχεται, καὶ οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα 40 ἀναγκαῖον· οὐ γὰρ ἀνάγκη μηδένα κινεῖσθαι ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη τινά. δῆλον οὖν ὅτι τὸ συμπέρασμά ἐστι τοῦ μηδενὶ 35* ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν. ληπτέον δὲ βέλτιον τοὺς ὅρους.

Ἐὰν δὲ τὸ στερητικὸν τεθῇ πρὸς τὸ ἐλαττον ἄκρον ἐνδέχεσθαι σημαῖνον, ἐξ αὐτῶν μὲν τῶν εἰλημμένων προτάσεων

^b13 παντὶ+τῷ *n* 14-17 ἐτι . . . ζῶον codd. *ΓΑΙΡ*: secl. Becker
18 ἀπλῶς] ἀορίστως *C* διορίζοντας *C*²*n*: διορίζοντι *ABd* 19-35*2 πάλιν
. . . ὅρους codd. *ΓΑΙΡ*: secl. Becker 28 ἐστιν om. *d*¹ 29 ὑπετέθη *n*
31 φάσεως *A*¹*C*²*n**ΓΡ*^c: ἀντιφάσεως *ABCd* 33 μὲν+ἐφ' ᾧ *n*: +ἐφ' ᾧ *Γ*
36 ἀνθρώπῳ+ἐνδέχεται *n* 40-1 καὶ . . . ἀναγκαῖον om. *Al* 35*1
ὅτι om. *d*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

halde hiçbir şey insanı böyle bir zamanda her devinen nesnede bulunmaktan alıkoyamaz: Ama devinenin her atta bulunması olası; ne ki insanın hiçbir atta bulunmaması olası. Öte yandan ilk terim 'canlı', orta terim 'devinen', sonuncusu 'insan' olsun. İmdi öncüller benzer 15 olacaklar, ama sonuç olası değil, zorunlu olur: Çünkü insan zorunlu olarak canlıdır. İmdi açık ki tümel olan saltık anlamda anlaşılmalı, sınırlanan bir zaman açısından değil.

Yine AB öncülü tümel ve olumsuz olsun: A'nın hiçbir B'da bulunmadığı kabul edilsin, B'nin her Γ 'da bulunması olası olsun. Bunlar 20 öne sürüldüğünde, 'A'nın hiçbir Γ 'da bulunmaması olası' zorunlu olur. Bu olası olmasın, ama daha önceki gibi B'nin Γ 'da bulunduğu öne sürülsün: O halde A'nın kimi B'da bulunması zorunlu: Tasım üçüncü konumda oluşuyor; ne ki bu olanaksız. Dolayısıyla A'nın hiçbir Γ 'da 25 bulunmaması olası olsa gerek; çünkü bunun yanlış olduğu öne sürüldüğünde sonuç olanaksız olur. Demek ki bu tasımın sonucu olasılığın tanımına göre değil, 'zorunlu olarak hiçbirinde bulunmaz' sonuçlu olur (nitekim bu sonuç konulmuş varsayımın çelişmesidir: A'nın zorunlu olarak kimi Γ 'da bulunduğu öne sürüldü, ama bu tasım olanak- 30 sız <ergi> ile sonuç olarak öncülün çelişliğini ortaya çıkarır). Öte yandan terimlerden de sonucun olası olmayacağı açık. A 'kuzgun', B 'düşünen', Γ 'insan' olsun. Bu durumda A hiçbir B'da bulunmaz: Hiçbir 'düşünen' kuzgun değil. Ama B'nin her Γ 'da bulunması olası: Düşünmenin her insanda bulunması olası. Ne ki A zorunlu olarak hiçbir Γ 'da bulunmaz: Bundan dolayı sonuç olası değil. Ne ki sonuç her zaman zorunlu da olmaz. A 'devinen', B 'bilim', Γ 'insan' olsun. Bu durumda A hiçbir B'da bulunmayacak, ama B'nin her Γ 'da bulunması 40 olasıdır, sonuç da zorunlu olmayacak: 'Hiçbir insanın devinmemesi zorunlu' değil, fakat 'kimi insanın devinmesi zorunlu değil'. İmdi 'hiçbirinde zorunlu olarak bulunmaz' sonucunun ortaya çıktığı açık. Ama 35^a terimleri daha iyi almak gerekir.

Küçük uç olumsuz kabul edilip olasılığı imlerse, böyle alınan öncül-

- 5 οὐδεὶς ἔσται συλλογισμός, ἀντιστραφείσης δὲ τῆς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεως ἔσται, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ A παντὶ τῷ B , τὸ δὲ B ἐνδεχέσθω μηδενὶ τῷ Γ . οὕτω μὲν οὖν ἐχόντων τῶν ὄρων οὐδὲν ἔσται ἀναγκαῖον· ἐὰν δ' ἀντιστραφῇ τὸ $B \Gamma$ καὶ ληφθῇ τὸ B παντὶ τῷ Γ ἐν-
 10 δέχεσθαι, γίνεται συλλογισμός ὥσπερ πρότερον· ὁμοίως γὰρ ἔχουσιν οἱ ὅροι τῇ θέσει. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ στερητικῶν ὄντων ἀμφοτέρων τῶν διαστημάτων, ἐὰν τὸ μὲν $A B$ μὴ ὑπάρχειν, τὸ δὲ $B \Gamma$ μηδενὶ ἐνδέχεσθαι σημαίῃ· δι' αὐτῶν μὲν γὰρ τῶν εἰλημμένων οὐδαμῶς γίνεται τὸ ἀναγκαῖον, ἀντι-
 15 στραφείσης δὲ τῆς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεως ἔσται συλλογισμός. εἰλήφθω γὰρ τὸ μὲν A μηδενὶ τῷ B ὑπάρχειν, τὸ δὲ B ἐνδέχεσθαι μηδενὶ τῷ Γ . διὰ μὲν οὖν τούτων οὐδὲν ἀναγκαῖον· ἐὰν δὲ ληφθῇ τὸ B παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεσθαι, ὅπερ ἐστὶν ἀληθές, ἡ δὲ $A B$ πρότασις ὁμοίως ἔχῃ, πάλιν
 20 ὁ αὐτὸς ἔσται συλλογισμός. ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχειν τεθῇ τὸ B παντὶ τῷ Γ καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν, οὐκ ἔσται συλλογισμός οὐδαμῶς, οὔτε στερητικῆς οὔσης οὔτε καταφατικῆς τῆς $A B$ προτάσεως. ὅροι δὲ κοινοὶ τοῦ μὲν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν λευκόν-ζῶον-χιών, τοῦ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι λευκόν-ζῶον-πίττα.
 25 Φανερόν οὖν ὅτι καθόλου τῶν ὄρων ὄντων, καὶ τῆς μὲν ὑπάρχειν τῆς δ' ἐνδέχεσθαι λαμβανομένης τῶν προτάσεων, ὅταν ἡ πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον ἐνδέχεσθαι λαμβάνηται πρότασις, αἰεὶ γίνεται συλλογισμός, πλην ὅτε μὲν ἐξ αὐτῶν ὅτε δ' ἀντιστραφείσης τῆς προτάσεως. πότε δὲ τούτων ἐκάτε-
 30 ρος καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, εἰρήκαμεν.
- 30 Ἐὰν δὲ τὸ μὲν καθόλου
 τὸ δ' ἐν μέρει ληφθῇ τῶν διαστημάτων, ὅταν μὲν τὸ πρὸς τὸ μείζον ἄκρον καθόλου τεθῇ καὶ ἐνδεχόμενον, εἴτ' ἀποφατικὸν εἴτε καταφατικόν, τὸ δ' ἐν μέρει καταφατικόν καὶ ὑπάρχον, ἔσται συλλογισμός τέλειος, καθάπερ καὶ καθόλου
 35 τῶν ὄρων ὄντων. ἀπόδειξις δ' ἡ αὕτη ἡ καὶ πρότερον. ὅταν δὲ καθόλου μὲν ἢ τὸ πρὸς τὸ μείζον ἄκρον, ὑπάρχον δὲ καὶ μὴ ἐνδεχόμενον, θάτερον δ' ἐν μέρει καὶ ἐνδεχόμενον, ἐὰν τ' ἀποφατικαὶ ἐὰν τε καταφατικαὶ τεθῶσιν ἀμφοτέραι, ἐὰν

²⁶⁻¹⁵ καθάπερ ... ἔσται οἱ. A 8 τῷ $Ad\Gamma$: τῶν $BC\eta$ 9 ἐνδέχε-
 σθαι οἱ. $\eta\Gamma A\Gamma^c$ 13 ὑπάρχει $ABCD$ σημαίνει d : συμβαίνει d^2 14
 οὐδαμῶς] οὐ $\eta\Gamma$ 16 συλλογισμός+α. β. γ. η ὑπάρχειν C 17
 ἐνδεχέσθω $\eta\Gamma$ 21 παντὶ οἱ. η μὴ² οἱ. B^cC 27 λαμβάνη η
 29 τῆς οἱ. d

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

lerden hiçbir tasım ortaya çıkmayacak; ama olasılığa ilişkin öncül 5
evrildiğinde, daha öncekilerdeki gibi olacak. A her B'da bulunsun,
B'nın hiçbir Γ 'da bulunmaması olası olsun. Terimler böylece bağlan-
dıklarında hiçbir zorunlu sonuç çıkmayacak; ama $B\Gamma$ öncülü evrilip
'B'nın her Γ 'da bulunması olası' alınır, daha önceki gibi bir tasım 10
oluşur: Çünkü terimler yerleştirme bakımından benzer tarzda bağlilar.
Aralıkların her ikisi olumsuz olduğunda, AB öncülü bulunmamayı,
 $B\Gamma$ öncülü hiçbirinde bulunmamanın olası olduğunu imlerse de, tarz
aynı: Böyle alınan öncüllerde zorunlu bir sonuç hiçbir tarzda oluşmaz,
ama olasılığa ilişkin öncül evrildiğinde bir tasım ortaya çıkacak. 'A 15
hiçbir B'da bulunmaz' ile 'B'nın hiçbir Γ 'da bulunmaması olası' alınsın.
Bunlarla hiçbir zorunlu şey çıkmaz; ne ki 'B'nın her Γ 'da bulunması
olası' alınır –ki bu doğru–, AB öncülü de benzer olursa, yine aynı
tasım oluşacak. B'nın her Γ 'da bulunmadığı –'bulunmaması olası' 20
değil– öne sürüldüğünde, AB öncülü ister olumsuz ister evetleyici
olsun, tasım hiçbir tarzda oluşmayacak. <Birincinin, sonuncuda>
zorunlu olarak bulunması için ortak terimler 'ak', 'canlı', 'kar'; bulun-
masının olası olmaması için 'ak', 'canlı', 'zift'.

İmdi şu açık: Terimler tümel olup öncüllerden biri bulunma duru- 25
munda öteki olası alındıysa, küçük ucu içeren öncül olası alındığında
tasım her zaman oluşur; ne ki kimileyin bu öncüllerden kimileyin de
bir öncülün evrilmesinden tasım oluşur. Bunlardan her birinin ne
zaman ve hangi nedenle olduğunu söyledik. 30

Aralıklardan biri tümel öteki tikel alınır, büyük uç –ister değil-
leyici ister evetleyici– tümel ve olası, tikel olan da evetleyici ve bulun-
ma durumunda öne sürüldüğünde, terimler tümel iken olduğu gibi
tam bir tasım oluşacak. Tanıtlaması daha öncekiyle aynı. Büyük uç 35
olası olmayan, bulunma durumunda ve tümel, öteki de tikel ve olası
olduğunda, her ikisi de ister değilleyici ister evetleyici öne sürülsün

τε ἡ μὲν ἀποφατική ἡ δὲ καταφατική, πάντως ἔσται συλλογισμὸς ἀτελής. πλὴν οἱ μὲν διὰ τοῦ ἀδυνάτου δειχθήσονται, 40 οἱ δὲ καὶ διὰ τῆς ἀντιστροφῆς τῆς τοῦ ἐνδέχεσθαι, καθάπερ ἐν 35^b τοῖς πρότερον. ἔσται δὲ συλλογισμὸς διὰ τῆς ἀντιστροφῆς [καὶ] ὅταν ἡ μὲν καθόλου πρὸς τὸ μείζον ἄκρον τεθείσα σημαίνῃ τὸ ὑπάρχειν [ἢ μὴ ὑπάρχειν], ἡ δ' ἐν μέρει στερητική οὐσα τὸ ἐνδέχεσθαι λαμβάνῃ, οἷον εἰ τὸ μὲν *A* παντὶ τῷ *B* ὑπάρ- 5 χει ἢ μὴ ὑπάρχει, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ* ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν· ἀντιστραφέντος γὰρ τοῦ *B Γ* κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι γίνεται συλλογισμὸς. ὅταν δὲ τὸ μὴ ὑπάρχειν λαμβάνῃ ἡ κατὰ μέρος τεθείσα, οὐκ ἔσται συλλογισμὸς. ὅροι τοῦ μὲν ὑπάρχειν λευκόν-ζῶον-χίων, τοῦ δὲ μὴ ὑπάρχειν λευκόν-ζῶον-πίττα· 10 διὰ γὰρ τοῦ ἀδιορίστου ληπτέον τὴν ἀπόδειξιν. εἰάν δὲ τὸ καθόλου τεθῇ πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον, τὸ δ' ἐν μέρει πρὸς τὸ μείζον, εἰάν τε στερητικὸν εἰάν τε καταφατικόν, εἰάν τ' ἐνδεχόμενον εἰάν θ' ὑπάρχον ὅποτερον οὖν, οὐδαμῶς ἔσται συλλογισμὸς. 14

Οὐδ' 14

ὅταν ἐν μέρει ἡ ἀδιορίστοι τεθῶσιν αἱ προτάσεις, εἴτ' ἐνδέχε- 15 σθαι λαμβάνουσιν εἴθ' ὑπάρχειν εἴτ' ἐναλλάξ, οὐδ' οὕτως ἔσται συλλογισμὸς. ἀπόδειξις δ' ἡ αὐτὴ ἥπερ καπὶ τῶν πρότερον. ὅροι δὲ κοινοὶ τοῦ μὲν ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης ζῶον-λευκόν-ἄνθρωπος, τοῦ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι ζῶον-λευκόν-ἰμάτιον. φανερόν οὖν ὅτι τοῦ μὲν πρὸς τὸ μείζον ἄκρον καθόλου τεθέν- 20 τος αἰεὶ γίνεται συλλογισμὸς, τοῦ δὲ πρὸς τὸ ἔλαττον οὐδέποτ' οὐδενός.

16 "Ὅταν δ' ἡ μὲν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν ἡ δ' ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ τῶν προτάσεων, ὁ μὲν συλλογισμὸς ἔσται τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων τῶν ὄρων, καὶ τέλειος ὅταν πρὸς τῷ ἐλάτ- 25 τονι ἄκρῳ τεθῇ τὸ ἀναγκαῖον· τὸ δὲ συμπέρασμα κατηγορικῶν μὲν ὄντων τῶν ὄρων τοῦ ἐνδέχεσθαι καὶ οὐ τοῦ ὑπάρχειν ἔσται, καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου τιθεμένων, εἰάν δ' ἡ τὸ μὲν καταφατικόν τὸ δὲ στερητικόν, ὅταν μὲν ἡ τὸ καταφατικόν ἀναγκαῖον, τοῦ ἐνδέχεσθαι καὶ οὐ τοῦ μὴ ὑπάρχειν, ὅταν δὲ 30 τὸ στερητικόν, καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν καὶ τοῦ μὴ

b₁ καὶ *Cd*², conl. P: om. *ABdn* 2 καὶ om. *Pacius* 4 ὑπάρχον
ACd ἢ μὴ ὑπάρχον C: om. *AdnΓ* 5 ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν C
10 ζῶον-λευκόν-πίττα d 11 ἀορίστου *AdAl* τὸ om. C 17 ἢ
ABdAl^c ἐπὶ n 23 ὑπάρχειν + ἢ μὴ ὑπάρχειν *dnΓ* 27 τῶν ὄρων
om. d 28 καὶ¹ om. d 30 δὲ + ἢ C 31 στερητικόν +
ἀναγκαῖον C

veya biri değilleyici öteki evetleyici olsun, her durumda tam olmayan bir tasım ortaya çıkacak. Ne ki kimileri olanaksıza <ergi> ile, kimileri 40 daha öncekilerdeki gibi olası öncülün evrilmesiyle tanıtlanacak. Tü- 35^b mel öne sürülen büyük uç bulunma [veya bulunmama] durumunu imlediğinde, olumsuz tikel olan öncül ise olası alındığında, evirmeyle [de] tasım oluşacak; sözgelişi A her B'da bulunur veya bulunmazsa, 5 B'nın da kimi Γ'da bulunmaması olasıysa: BΓ öncülü olasılığa göre evrilirse tasım oluşur. Tikel öne sürülen öncül, bulunmama durumunda alındığında, tasım olmayacak. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler 'ak', 'canlı', 'kar'; bulunmaması için 'ak', 'canlı', 10 'zift': Tanıtlamayı belirsiz olanla yapmak gerekir. Küçük uç tümel, büyük uç tikel öne sürülürse, ikisinden herhangi biri ister olumsuz veya evetleyici, ister olası veya bulunma durumunda olsun, tasım hiçbir tarzda oluşmayacak.

Öncüller tikel veya belirsiz öne sürüldüğünde, ister olası ister bu- 15 lunma durumunda ister sırayla alınsınlar, böylece de bir tasım olmayacak. Tanıtlaması daha öncekilerdekiyle aynı. <Birincinin, sonuncuda> zorunlu olarak bulunması için ortak terimler 'canlı', 'ak', 'insan'; bulunmasının olası olmaması için 'canlı', 'ak', 'giysi'. İmdi şu açık: Büyük uç tümel öne sürüldüğünde tasım her zaman oluşur, 20 küçük uç tümel olduğunda asla hiçbir sonuç çıkmaz.

16 Öncüllerden biri zorunlu olarak bulunmayı öteki olası olmayı imlediğinde, terimler aynı tarzda bağlanırsa tasım olacak; küçük uç zorun- 25 lu öne sürüldüğünde tam bir tasım olacak. Terimler olumlu olduğunda, tümel öne sürülsün sürülmesinler, sonuç, 'bulunma durumunda' değil olası olacak; biri evetleyici öteki olumsuz ise, evetleyici olan zorunlu olduğunda, sonuç, 'bulunmama durumunda' değil olası ola- 30 cak; olumsuz olan zorunlu olduğunda, terimler tümel olsun olma-

ὑπάρχειν, καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου τῶν ὄρων ὄντων· τὸ δ' ἐνδέχεσθαι ἐν τῷ συμπεράσματι τὸν αὐτὸν τρόπον ληπτέον ὄνπερ καὶ ἐν τοῖς πρότερον. τοῦ δ' ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν οὐκ
35 ἔσται συλλογισμός· ἕτερον γὰρ τὸ μὴ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν.

Ὅτι μὲν οὖν καταφατικῶν ὄντων τῶν ὄρων οὐ γίνεται τὸ συμπεράσμα ἀναγκαῖον, φανερόν. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ μὲν *A* παντὶ τῷ *B* ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ *B* ἐνδεχέσθω παντὶ τῷ *Γ*.
40 ἔσται δὴ συλλογισμός ἀτελής ὅτι ἐνδέχεται τὸ *A* παντὶ τῷ *Γ*
36^a ὑπάρχειν. ὅτι δ' ἀτελής, ἐκ τῆς ἀποδείξεως δῆλον· τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον δειχθήσεται ὄνπερ καπὶ τῶν πρότερον. πάλιν τὸ μὲν *A* ἐνδεχέσθω παντὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ* ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης. ἔσται δὴ συλλογισμός ὅτι τὸ *A* παντὶ
5 τῷ *Γ* ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ἀλλ' οὐχ ὅτι ὑπάρχει, καὶ τέλειος, ἀλλ' οὐκ ἀτελής· εὐθύς γὰρ ἐπιτελεῖται διὰ τῶν ἐξ
7 ἀρχῆς προτάσεων.

Εἰ δὲ μὴ ὁμοιοσχήμονες αἱ προτάσεις,
7 ἔστω πρῶτον ἡ στερητικὴ ἀναγκαῖα, καὶ τὸ μὲν *A* μηδενὶ ἐνδεχέσθω τῷ *B*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ* ἐνδεχέσθω.
10 ἀνάγκη δὴ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν. κείσθω γὰρ ὑπάρχειν ἢ παντὶ ἢ τινί· τῷ δὲ *B* ὑπέκειτο μηδενὶ ἐνδέχεσθαι. ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν, οὐδὲ τὸ *B* τῷ *A* οὐδενὶ ἐνδέχεται· τὸ δὲ *A* τῷ *Γ* ἢ παντὶ ἢ τινὶ κεῖται ὑπάρχειν· ὥστ' οὐδενὶ ἢ οὐ παντὶ τῷ *Γ* τὸ *B* ἐνδέχεται· ἂν ὑπάρχειν.
15 ὑπέκειτο δὲ παντὶ ἐξ ἀρχῆς. φανερόν δ' ὅτι καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν γίγνεται συλλογισμός, εἴπερ καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν. πάλιν ἔστω ἡ καταφατικὴ πρότασις ἀναγκαῖα, καὶ τὸ μὲν *A* ἐνδεχέσθω μηδενὶ τῷ *B* ὑπάρχειν, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ* ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης. ὁ μὲν οὖν συλλογισμός
20 ἔσται τέλειος, ἀλλ' οὐ τοῦ μὴ ὑπάρχειν ἀλλὰ τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν· ἢ τε γὰρ πρότασις οὕτως ἐλήφθη ἢ ἀπὸ τοῦ μείζονος ἄκρου, καὶ εἰς τὸ ἀδύνατον οὐκ ἔστιν ἀγαγεῖν· εἰ γὰρ ὑποτεθείη τὸ *A* τῷ *Γ* τινὶ ὑπάρχειν, κεῖται δὲ καὶ τῷ *B* ἐν-

^b34 καὶ CnAl^c: om. ABd 37 τὸ om. C 38 τὸ μὲν *A* om. d¹: μὲν om. AB 40 ἔσται . . . ἀτελής om. C: δὴ om. A ὅτι+δ' n 36^a7 ὁμοσχήμονες A¹n¹ 9 ἐνδεχέσθω] ὑπαρχέτω d τῶν A² β¹ CnΓAl: β ἐξ ἀνάγκης ABd 11 ὑπάρχον n ἢ παντὶ ἢ τινὶ codd. ΓAlP: susp. Becker 12 τῷ] τὸ C¹ 13 ἢ παντὶ ἢ τινὶ codd. AlP: ἢ τινὶ ἢ παντὶ Γ: susp. Becker 14 οὐδενὶ ἢ codd. AlP: susp. Becker οὐ om. n 16 ἐπεὶπερ n μὴ om. d¹ 18 τῷ CnΓAl: τῶν ABd 21 ἢ om. n 22 ἀπαγαγεῖν C 23 τινὶ Al¹p: μηδενὶ codd. ΓAl καὶ+τὸ a B² 23-4

sınlar, sonuç hem 'bulunmaması olası' hem de 'bulunmaz' olabilecek. Sonuçtaki 'olası olma'yı daha öncekilerdekiyle aynı tarzda anlamak gerekir. 'Zorunlu olarak bulunmaz' tarzında bir öncülden tasım ortaya çıkmayacak; çünkü 'zorunlu olmayarak bulunmak' ile 'zorunlu olarak bulunmamak' ayırdır. 35

Demek ki terimler evetleyici olduğunda zorunlu bir sonuç oluşmaz, bu açık. Nitekim A zorunlu olarak her B'da bulunsun, B'nin her Γ'da bulunması olası olsun. O halde 'A'nın her Γ'da bulunması olası' 40 sonuçlu tam olmayan bir tasım ortaya çıkacak. Tam olmadığı tanıtlanmasından açık: Bu daha öncekilerdekiyle aynı tarzda tanıtlanacak. Yine A'nın her B'da bulunması olası olsun, B zorunlu olarak her Γ'da bulunsun. O halde 'A'nın her Γ'da bulunması olası' sonuçlu bir tasım ortaya çıkacak –'A her Γ'da bulunur' sonuçlu değil– ve tam olmayan 5 değil, tam olacak; çünkü doğrudan baştaki öncüllerle tamamlanır.

Öncüller benzer biçimli değilse, ilkin olumsuz öncül zorunlu olsun: A'nın hiçbir B'da bulunması olası olmasın, B'nin her Γ'da bulunması olası olsun. O halde A'nın hiçbir Γ'da bulunmaması zorunlu. A'nın 10 her veya kimi Γ'da bulunduğu öne sürülsün; ama A'nın hiçbir B'da bulunmasının olası olmadığı kabul edildi. Madem olumsuz olanı evrilir, B'nin hiçbir A'da bulunması olası değil; ama A'nın her veya kimi Γ'da bulunduğu öne sürüldü: Dolayısıyla B'nin hiçbir veya her Γ'da bulunmaması olası olsa gerek; ne ki 'B'nin her Γ'da bulunması olası' 15 baştan kabul edilmişti. Açık ki tasım 'bulunmaması olası' sonuçlu olur, 'bulunmaz' sonuçlu değil. Yine evetleyici öncül zorunlu olsun: A'nın hiçbir B'da bulunmaması olası olsun, B her Γ'da zorunlu olarak bulunsun. İmdi tasım tam, 'bulunmaz' sonuçlu değil 'bulunmaması 20 olası' sonuçlu olacak: Nitekim büyük uçtan ayrılan öncül böyle alınınca, olanaksıza <ergi> ile indirgenemez: A'nın kimi Γ'da bulunduğu

δέχεσθαι μηδενὶ ὑπάρχειν, οὐδὲν συμβαίνει διὰ τούτων ἀδύ-
νατον. εἰ δὲ πρὸς τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ τεθῇ τὸ στερητικόν, 25
ὅταν μὲν ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ, συλλογισμὸς ἔσται διὰ τῆς
ἀντιστροφῆς, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον, ὅταν δὲ μὴ ἐνδέχε-
σθαι, οὐκ ἔσται. οὐδ' ὅταν ἄμφω μὲν τεθῇ στερητικά, μὴ ἢ δ'
ἐνδεχόμενον τὸ πρὸς τὸ ἐλάττον. ὅροι δ' οἱ αὐτοί, τοῦ μὲν
ὑπάρχειν λευκόν-ζῶον-χίων, τοῦ δὲ μὴ ὑπάρχειν λευκόν- 30
ζῶον-πίττα.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔξει καὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν.
ὅταν μὲν γὰρ ἢ τὸ στερητικὸν ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται
τοῦ μὴ ὑπάρχειν. οἷον εἰ τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Β ἐνδέχεται ὑπάρ-
χειν, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ἀνάγκη τὸ Α τινὶ 35
τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν. εἰ γὰρ παντὶ ὑπάρχει, τῷ δὲ Β μηδενὶ
ἐνδέχεται, οὐδὲ τὸ Β οὐδενὶ τῷ Α ἐνδέχεται ὑπάρχειν. ὥστ' εἰ τὸ
Α παντὶ τῷ Γ ὑπάρχει, οὐδενὶ τῷ Γ τὸ Β ἐνδέχεται. ἀλλ' ὑπέ-
κειτό τινι ἐνδέχεσθαι. ὅταν δὲ τὸ ἐν μέρει καταφατικὸν ἀναγ-
καῖον ᾖ, τὸ ἐν τῷ στερητικῷ συλλογισμῷ, οἷον τὸ Β Γ, ἢ τὸ κα- 40
θόλου τὸ ἐν τῷ κατηγορικῷ, οἷον τὸ Α Β, οὐκ ἔσται τοῦ ὑπάρχειν 36^ο
συλλογισμὸς. ἀποδείξεις δ' ἡ αὐτὴ ἢ καὶ ἐπὶ τῶν πρότερον.
εἰ δὲ τὸ μὲν καθόλου τεθῇ πρὸς τὸ ἐλάττον ἄκρον, ἢ κα-
ταφατικὸν ἢ στερητικόν, ἐνδεχόμενον, τὸ δ' ἐν μέρει ἀναγ-
καῖον [πρὸς τῷ μείζονι ἄκρῳ], οὐκ ἔσται συλλογισμὸς (ὅροι δὲ 5
τοῦ μὲν ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης ζῶον-λευκόν-ἄνθρωπος, τοῦ δὲ
μὴ ἐνδέχεσθαι ζῶον-λευκόν-ἱμάτιον). ὅταν δ' ἀναγκαῖον ᾖ
τὸ καθόλου, τὸ δ' ἐν μέρει ἐνδεχόμενον, στερητικοῦ μὲν ὄντος
τοῦ καθόλου τοῦ μὲν ὑπάρχειν ὅροι ζῶον-λευκόν-κόραξ, τοῦ
δὲ μὴ ὑπάρχειν ζῶον-λευκόν-πίττα, καταφατικοῦ δὲ τοῦ 10
μὲν ὑπάρχειν ζῶον-λευκόν-κύκνος, τοῦ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι
ζῶον-λευκόν-χίων. οὐδ' ὅταν ἀδιόριστοι ληφθῶσιν αἱ προτά-
σεις ἢ ἀμφοτέραι κατὰ μέρος, οὐδ' οὕτως ἔσται συλλογισμὸς.
ὅροι δὲ κοινοὶ τοῦ μὲν ὑπάρχειν ζῶον-λευκόν-ἄνθρωπος, τοῦ
δὲ μὴ ὑπάρχειν ζῶον-λευκόν-ἄψυχον. καὶ γὰρ τὸ ζῶον 15
τινὶ λευκῷ καὶ τὸ λευκὸν ἀψύχῳ τινὶ καὶ ἀναγκαῖον ὑπάρ-

μηδενὶ ἐνδέχεσθαι d 29 τὸ² τῷ d 33 μὲν CηΓ: om. ABd 34
τῷ ΓΑΙΡ: τῶν codd. ἐνδέχεται] ἀνάγκη d 35 τῷ CηΓΡ: τῶν ABd
36 τῷ¹ ΓΑΙ: τῶν codd. P δὲ om. A² 37 τῷ Α om. d¹ 38 τῷ²
ΑΙΡ: τῶν codd. 39 ἐνδέχεσθαι + α. β. γ. ηΓ 40-^b1 τὸ³ . . . οἷον
om. A ^b1 τὸ¹ dηΓ: om. ABCAΙ^c 2 καὶ om. C 3 τῷ ἐλάττονι
ἄκρῳ ACd 4 ἢ στερητικὸν ἢ ἐνδεχόμενον dP 5 πρὸς . . . ἄκρῳ
BCηΓ: om. Ad 9 ὅροι om. C' 16 λευκῷ] λευκὸν η

kabul edilip A'nın hiçbir B'da bulunmamasının olası olduğu öne sürülürse, bunlarla olanaksız hiçbir sonuç çıkmaz. Küçük uç olumsuz öne sürülürse, olasılığı imlediğinde, daha öncekilerdeki gibi tasım evirme sayesinde ortaya çıkacak; olasılığı imlemediğinde, tasım ortaya çıkmayacak. Her iki öncül olumsuz öne sürülüp küçük uç olası olmadığında, tasım olmayacak. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler aynı: 'Ak', 'canlı', 'kar'; bulunmaması için 'ak', 'canlı', 'zift'. 30

Tikel sonuçlu tasımlarda da tarz aynı olacak. Olumsuz olanı zorunlu olduğunda, sonuç da 'bulunmaz' tarzında olacak. Sözelgesi A'nın hiçbir B'da bulunması olası olmayıp B'nin kimi Γ'da bulunması olasıysa, A'nın kimi Γ'da bulunmaması zorunlu. Nitekim A her Γ'da bulunursa, ama hiçbir B'da bulunması olası değilse, hiçbir B'nin hiçbir A'da bulunması olası olmaz. Dolayısıyla A her Γ'da bulunursa, B'nin hiçbir Γ'da bulunması olası olmaz. Ne ki B'nin kimi Γ'da bulunmasının olası olduğu kabul edildi. Olumsuz sonuçlu bir tasımda tikel evetleyici öncül, sözelgesi BΓ veya olumlu sonuçlu bir tasımda tümel öncül, sözelgesi AB zorunlu olduğunda, tasım 'bulunur' sonuçlu olmayacak. Tanıtlaması daha öncekilerdekiyle aynı. Küçük ucu içeren tümel öncül –ister evetleyici ister olumsuz– olası, [büyük ucu içeren] tikel öncüle zorunlu öne sürülürse, tasım ortaya çıkmayacak (<birincinin, sonuncuda> zorunlu olarak bulunması için terimler 'canlı', 'ak', 'insan'; bulunmasının olası olmaması için 'canlı', 'ak', 'giysi'); tümel olan zorunlu, tikel olan olası olduğunda, tümel olan olumsuz ise <birincinin, sonuncuda> bulunması için 'canlı', 'ak', 'kuzgun'; bulunmaması için 'canlı', 'ak', 'zift'; tümel olan evetleyiciyse bulunması için 'canlı', 'ak', 'kuğu'; bulunmasının olası olmaması için 'canlı', 'ak', 'kar'. Öncüller belirsiz veya her ikisi tikel alındığında, böylece de hiçbir tasım olmayacak. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için ortak terimler 'canlı', 'ak', 'insan'; bulunmaması için 'canlı', 'ak', 'cansız'. Nitekim canlının kimi akta ve akın kimi cansızda hem bulunması zorunlu 15

χειν καὶ οὐκ ἐνδέχεται ὑπάρχειν. καὶ πὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι ὁμοίως, ὥστε πρὸς ἅπαντα χρήσιμοι οἱ ὅροι.

Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ὁμοίως ἐχόντων τῶν
20 ὕρων ἐν τε τῷ ὑπάρχειν καὶ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις γίνεται τε καὶ
οὐ γίνεται συλλογισμός, ἥλιν κατὰ μὲν τὸ ὑπάρχειν τιθε-
μένης τῆς στερητικῆς προτάσεως τοῦ ἐνδέχεσθαι ἦν ὁ συλλογι-
σμός, κατὰ δὲ τὸ ἀναγκαῖον τῆς στερητικῆς καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι
καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν. [δῆλον δὲ καὶ ὅτι πάντες ἀτελεῖς οἱ συλ-
25 λογισμοὶ καὶ ὅτι τελειοῦνται διὰ τῶν προειρημένων σχημάτων.]

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι ὅταν μὲν ἐνδέχεσθαι λαμ- 17
βάνωσιν ἀμφοτέραι αἱ προτάσεις, οὐδεὶς ἔσται συλλογισμός,
οὔτε κατηγορικῶν οὔτε στερητικῶν τιθεμένων, οὔτε καθόλου οὔτε
κατὰ μέρος· ὅταν δὲ ἡ μὲν ὑπάρχειν ἡ δ' ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ,
30 τῆς μὲν καταφατικῆς ὑπάρχειν σημαίνουσας οὐδέποτ' ἔσται,
τῆς δὲ στερητικῆς τῆς καθόλου αἰεί. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ
ὅταν ἡ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἡ δ' ἐνδέχεσθαι λαμβάνηται τῶν
προτάσεων. δεῖ δὲ καὶ ἐν τούτοις λαμβάνειν τὸ ἐν τοῖς συμ-
περάσμασιν ἐνδεχόμενον ὥσπερ ἐν τοῖς πρότερον.

35 Πρῶτον οὖν δεικτέον ὅτι οὐκ ἀντιστρέφει τὸ ἐν τῷ ἐνδέχεσθαι
στερητικόν, οἷον εἰ τὸ Α ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ Β, οὐκ ἀνάγκη καὶ
τὸ Β ἐνδέχεσθαι μηδενὶ τῷ Α. κείσθω γὰρ τοῦτο, καὶ ἐνδεχέσθω
τὸ Β μηδενὶ τῷ Α ὑπάρχειν. οὐκοῦν ἐπεὶ ἀντιστρέφουσιν αἱ ἐν
τῷ ἐνδέχεσθαι καταφάσεις ταῖς ἀποφάσεσι, καὶ αἱ ἐναντίαι
40 καὶ αἱ ἀντικείμεναι, τὸ δὲ Β τῷ Α ἐνδέχεται μηδενὶ ὑπάρ-
37^α χειν, φανερόν ὅτι καὶ παντὶ ἂν ἐνδέχοιτο τῷ Α ὑπάρχειν.
τοῦτο δὲ ψεῦδος· οὐ γὰρ εἰ τόδε τῷδε παντὶ ἐνδέχεται, καὶ
τόδε τῷδε ἀναγκαῖον· ὥστ' οὐκ ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν.
ἔτι δ' οὐδὲν κωλύει τὸ μὲν Α τῷ Β ἐνδέχεσθαι μηδενί, τὸ δὲ
5 Β τινὶ τῶν Α ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν, οἷον τὸ μὲν λευκὸν
παντὶ ἀνθρώπῳ ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν (καὶ γὰρ ὑπάρχειν),
ἄνθρωπον δ' οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὥς ἐνδέχεται μηδενὶ λευκῷ·
πολλοῖς γὰρ ἐξ ἀνάγκης οὐχ ὑπάρχει, τὸ δ' ἀναγκαῖον

b₂₀ τ^α om. n 21 τοῦ C¹ 22 ὁ om. n 24-5 δῆλον . . .
σχημάτων codd. AIP: secl. Maier 24 ὅτι καὶ C οἱ] εἰσὶν οἱ C 26
δευτέρῳ] β ἱ λαμβάνονται C²n³Al 31 τῆς³ om. C 33 προτά-
σεων+ ὅσα γὰρ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχοντος καὶ ἐνδεχομένου εἴρηται ταῦτα καὶ ἐπὶ τούτων
ρήθησεται d 34 ἐν ABdAlC²: καὶ ἐν Cn 36 τῷ ACF: τῶν
A³BdnP καὶ om. d 37 τῷ ABdnΓ: τῶν CP 38 τῶν a n 39-
40 καὶ . . . ἀντικείμεναι codd. Γ: AIP: susp. Becker 37^α1 ἂν om. Ad:
post ἐνδέχοιτο B τῷ A] τὸ β τῷ α AB: καὶ β τῷ γ Γ 3 οὐκ+ ἂν
Adn ἀντιστρέφει A³B³n 6 γὰρ ὑπάρχει C

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

hem de bulunması olası değil. Olası öncüllerde de bu böyle, dolayısıyla terimler hepsi için kullanışlı.

İmdi söylenenlerden şu açık: Zorunlularda da terimler bulunma durumundaki gibi bağlanırsa tasım benzer tarzda oluşur veya oluşmaz, 20 gerçi bulunma durumunda öncül olumsuz öne sürüldüğünde tasım olası sonuçlu olurdu, ama zorunluda öncül olumsuz öne sürüldüğünde tasım hem olası hem 'bulunmaz' sonuçlu olur. [Şu da açık: Tasımların hiçbirisi tam değil ve önceden söylenen konumlarda tamlanırlar.] 25

17 İkinci konumda her iki öncül olası alındığında, ister olumlu veya olumsuz ister tümel veya tikel öne sürülsünler, hiçbir tasım ortaya çıkmayacak; ne ki öncüllerden biri bulunma durumunu öteki olasılığı imlediğinde, evetleyici olan bulunma durumunu imlerse tasım hiçbir 30 zaman olmayacak, tümel olumsuz olan bulunma durumunu imlerse tasım her zaman olacak. Öncüllerden biri zorunlu öteki olası alındığında da tarz aynı. Bunlarda da sonuçlardaki olasılığı daha önceki-lerdeki gibi anlamak gerekir.

İlkin olası olumsuz öncülün evrilmediğini tanıtlamak gerekir; söz- 35 gelişi A'nın hiçbir B'da bulunmaması olasıysa, 'B'nin hiçbir A'da bulunmaması olası' zorunlu olmaz. Bu öne sürülsün: B'nin hiçbir A'da bulunmaması olası olsun. İmdi madem olası evetleyici öncüller, ister karşıt ister çelişik, değillemeleriyle evrilirler, B'nin ise hiçbir A'da 40 bulunmaması olası, açık ki B'nin her A'da bulunması da olası olsa 37^a gerek. Ne ki bu yanlış: Şunun her bunda bulunması olasıysa, bunun da şunda bulunması zorunlu değil; dolayısıyla olumsuz olanı evrilmez. Öte yandan hiçbir şey, A'yı hiçbir B'da bulunmamasının olası olmasından, B'yı da A'lardan kiminde zorunlu olarak bulunmamaktan alıkoy- 5 maz; sözgelişi akın her insanda bulunmaması olası (bulunması da olası), ne ki 'insanın hiçbir akta bulunmaması olası' demek doğru değil: Nitekim insan pek çok ak nesnede zorunlu olarak bulunmaz,

οὐκ ἦν ἐνδεχόμενον.

9

Ἄλλα μὴν οὐδ' ἐκ τοῦ ἀδυνάτου δειχθήσε- 9
ται ἀντιστρέφον, οἷον εἴ τις ἀξιώσειν, ἐπεὶ ψεῦδος τὸ ἐνδέ- 10
χεσθαι τὸ Β τῷ Α μηδενὶ ὑπάρχειν, ἀληθὲς τὸ μὴ ἐνδέχε-
σθαι μηδενί (φάσις γὰρ καὶ ἀπόφασις), εἰ δὲ τοῦτ', ἀληθὲς
ἐξ ἀνάγκης τινὶ τῷ Α ὑπάρχειν· ὥστε καὶ τὸ Α τινὶ
τῷ Β· τοῦτο δ' ἀδύνατον. οὐ γὰρ εἰ μὴ ἐνδέχεται μηδενὶ
τὸ Β τῷ Α, ἀνάγκη τινὶ ὑπάρχειν. τὸ γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι 15
μηδενὶ διχῶς λέγεται, τὸ μὲν εἰ ἐξ ἀνάγκης τινὶ ὑπάρχει,
τὸ δ' εἰ ἐξ ἀνάγκης τινὶ μὴ ὑπάρχει· τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης
τινὶ τῶν Α μὴ ὑπάρχον οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὡς παντὶ ἐνδέχεται
μὴ ὑπάρχειν, ὥσπερ οὐδὲ τὸ τινὶ ὑπάρχον ἐξ ἀνάγκης ὅτι
παντὶ ἐνδέχεται ὑπάρχειν. εἰ οὖν τις ἀξιοίῃ, ἐπεὶ οὐκ ἐνδέχε- 20
ται τὸ Γ τῷ Δ παντὶ ὑπάρχειν, ἐξ ἀνάγκης τινὶ μὴ ὑπάρχειν
αὐτό, ψεῦδος ἂν λαμβάνοι· παντὶ γὰρ ὑπάρχει, ἀλλ' ὅτι
ἐνίοις ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, διὰ τοῦτό φαμεν οὐ παντὶ ἐνδέ-
χεσθαι. ὥστε τῷ ἐνδέχεσθαι παντὶ ὑπάρχειν τό τ' ἐξ ἀνάγ- 25
κης τινὶ ὑπάρχειν ἀντίκειται καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης τινὶ μὴ ὑπάρ-
χειν. ὁμοίως δὲ καὶ τῷ ἐνδέχεσθαι μηδενί. δῆλον οὖν ὅτι πρὸς
τὸ οὕτως ἐνδεχόμενον καὶ μὴ ἐνδεχόμενον ὡς ἐν ἀρχῇ διωρί-
σαμεν οὐ τὸ ἐξ ἀνάγκης τινὶ ὑπάρχειν ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀνάγκης
τινὶ μὴ ὑπάρχειν ληπτέον. τούτου δὲ ληφθέντος οὐδὲν συμβαίνει
ἀδύνατον, ὥστ' οὐ γίνεται συλλογισμός. φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰ- 30
ρημένων ὅτι οὐκ ἀντιστρέφει τὸ στερητικόν.

Τούτου δὲ δειχθέντος κείσθω τὸ Α τῷ μὲν Β ἐνδέχεσθαι
μηδενί, τῷ δὲ Γ παντί. διὰ μὲν οὖν τῆς ἀντιστροφῆς οὐκ ἔσται
συλλογισμός· εἴρηται γὰρ ὅτι οὐκ ἀντιστρέφει ἡ τοιαύτη πρό-
τασις. ἀλλ' οὐδὲ διὰ τοῦ ἀδυνάτου· τεθέντος γὰρ τοῦ Β <μὴ> παντὶ 35
τῷ Γ ἐνδέχεσθαι <μὴ> ὑπάρχειν οὐδὲν συμβαίνει ψεῦδος· ἐνδέ-
χοιτο γὰρ ἂν τὸ Α τῷ Γ καὶ παντὶ καὶ μηδενὶ ὑπάρχειν.
ὅλως δ' εἰ ἔστι συλλογισμός, δῆλον ὅτι τοῦ ἐνδέχεσθαι ἂν
εἴη διὰ τὸ μηδετέραν τῶν προτάσεων εἰληφθαι ἐν τῷ ὑπάρ-

*12 κατάφασις γὰρ C 13 ἐξ] καὶ ἐξ Β τῷ ΓΑΙ: τῶν codd. P
ὑπάρχειν] τὸ β ὑπάρχειν Α: ὑπάρχειν τὸ β C: ὑπάρχει τὸ β η: ὑπάρχει Γ 14
τῷ ΓΑΙ: τῶν ABCδnP 15 τῶν α ἐξ ἀνάγκης τινὶ ὑπάρχει C 16 εἰ
om. B¹ ὑπάρχει . . . 17 τινὶ om. A 16 ὑπάρχειν C¹ 17 ὑπάρχειν
C¹: ὑπάρχει η 22 ὑπάρχει + εἰ τύχοι η 23 ἐνίοις δnΓP: ἐν ἐνίοις
ABC 25 ὑπάρχειν¹ om. d 26 τὸ C¹ 28 οὐ ΑCΓΑΙ: οὐ
μόνον BδnP τινὶ + μὴ η¹ ἀλλὰ ΑΑΙ: + καὶ BCδnP 35 μὴ adi.
Maier: om. codd. AIP 36 μὴ conl. ΑΙ: om. codd. P οὐδενὶ η¹
38 εἴ] ἐπεὶ η

zorunlu olan ise olası değil.

Üstelik evrildiği olanaksıza <ergi> ile de tanıtlanamaz; sözgeşi birisi şunu iddia ederse: Madem 'B'nin hiçbir A'da bulunmaması olası' 10 yanlış, 'B'nin hiçbir A'da bulunmaması olası değil' doğru (nitekim bu, önermenin değillemesi); bu böyleyse, B'nin kimi A'da zorunlu olarak bulunduğu doğru; dolayısıyla A da kimi B'da zorunlu olarak bulunur; ne ki bu olanaksız. Çünkü B'nin hiçbir A'da bulunmaması olası değilse, 'B'nin kimi A'da bulunması zorunlu' olmaz. Nitekim 15 'hiçbirinde bulunmaması olası değil' iki anlamda söylenir: Kiminde zorunlu olarak bulunduğu veya kiminde zorunlu olarak bulunmadığı; A'lardan kiminde zorunlu olarak bulunmayanın her A'da bulunmamasının olası olduğunu söylemek, kimi A'da zorunlu olarak bulunanın her A'da bulunmasının olası olduğunu söylemek gibi, doğru değil. 20 İmdi birisi şunu iddia ederse: 'Madem Γ 'nın her Δ 'da bulunması olası değil, Γ zorunlu olarak kimi Δ 'da bulunmaz', bunu yanlış anlıyor olsa gerek; nitekim Γ her Δ 'da bulunur, ne ki Γ bazı Δ 'larda zorunlu olarak bulunduğundan, bununla Γ 'nın her Δ 'da bulunmasının olası olmadığını söyleriz. Dolayısıyla 'kiminde zorunlu olarak bulunur' ile 'kiminde zorunlu olarak bulunmaz', 'hepsinde bulunması olası'ya çeli- 25 şik. 'Hiçbirinde bulunmaması olası' için de bu böyle. İmdi şu açık: Böyle olası olan ve olmayanla ilgili, başta saptadığımız gibi, 'kiminde zorunlu olarak bulunur'u değil, 'kiminde zorunlu olarak bulunmaz'ı kabul etmek gerekir. Ne ki bu kabul edildiğinde hiçbir olanaksız sonuç çıkmaz, dolayısıyla bir tasım da oluşmaz. Demek ki olumsuz öncülün 30 evrilmediği söylenenlerden açık.

Bu tanıtlandıktan sonra, A'nın hiçbir B'da bulunmamasının ve her Γ 'da bulunmasının olası olduğu öne sürülsün. İmdi tasım evirmeyle ortaya çıkmayacak; çünkü böyle bir öncülün evrilmediği söylendi. Olanaksıza <ergi> ile de tasım olmayacak; çünkü 'B'nin her 35 Γ 'da bulunma<ma>sı olası' öne sürüldüğünde hiçbir yanlış sonuç çıkmaz; nitekim A'nın hem her Γ 'da bulunması hem hiçbir Γ 'da bulunmaması olası olsa gerek. Genel olarak bir tasım varsa, açık ki öncüllerden hiçbiri bulunma durumunda alınmadığından, olası so-

40 χεῖν, καὶ οὗτος ἡ καταφατικὸς ἡ στερητικὸς· οὐδετέρως δ' ἐγ-
 37^b χωρεῖ. καταφατικοῦ μὲν γὰρ τεθέντος δειχθήσεται διὰ τῶν
 ὄρων ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, στερητικοῦ δέ, ὅτι τὸ συμ-
 πέρασμα οὐκ ἐνδεχόμενον ἀλλ' ἀναγκαῖον ἐστίν. ἔστω γὰρ τὸ
 5 μὲν *A* λευκόν, τὸ δὲ *B* ἄνθρωπος, ἐφ' ᾧ δὲ *Γ* ἵππος. τὸ
 5 δὴ *A*, τὸ λευκόν, ἐνδέχεται τῷ μὲν παντὶ τῷ δὲ μηδενὶ
 ὑπάρχειν. ἀλλὰ τὸ *B* τῷ *Γ* οὔτε ὑπάρχειν ἐνδέχεται οὔτε μὴ
 ὑπάρχειν. ὅτι μὲν οὖν ὑπάρχειν οὐκ ἐγχωρεῖ, φανερόν· οὐδεὶς
 γὰρ ἵππος ἄνθρωπος. ἀλλ' οὐδ' ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν·
 ἀνάγκη γὰρ μηδένα ἵππον ἄνθρωπον εἶναι, τὸ δ' ἀναγκαῖον
 10 οὐκ ἦν ἐνδεχόμενον. οὐκ ἄρα γίνεται συλλογισμὸς. ὁμοίως
 δὲ δειχθήσεται καὶ ἂν ἀνάπαλιν τεθῇ τὸ στερητικόν, κἂν ἀμ-
 φότεραι καταφατικαὶ ληφθῶσιν ἡ στερητικαί (διὰ γὰρ
 τῶν αὐτῶν ὄρων ἔσται ἡ ἀπόδειξις)· καὶ ὅταν ἡ μὲν καθόλου
 ἡ δ' ἐν μέρει, ἡ ἀμφότεραι κατὰ μέρος ἡ ἀδιόριστοι, ἡ ὅσα-
 15 χῶς ἄλλως ἐνδέχεται μεταλαβεῖν τὰς προτάσεις· αἰεὶ γὰρ
 ἔσται διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων ἡ ἀπόδειξις. φανερόν οὖν ὅτι ἀμ-
 φοτέρων τῶν προτάσεων κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι τιθεμένων οὐδεὶς
 γίνεται συλλογισμὸς.

Εἰ δ' ἡ μὲν ὑπάρχειν ἡ δ' ἐνδέχεσθαι σημαίνει, τῆς 18
 20 μὲν κατηγορικῆς ὑπάρχειν τεθείσης τῆς δὲ στερητικῆς ἐνδέ-
 χεσθαι οὐδέποτε· ἔσται συλλογισμὸς, οὔτε καθόλου τῶν ὄρων
 οὔτ' ἐν μέρει λαμβανομένων (ἀπόδειξις δ' ἡ αὕτη καὶ διὰ
 τῶν αὐτῶν ὄρων)· ὅταν δ' ἡ μὲν καταφατικὴ ἐνδέχεσθαι ἡ
 δὲ στερητικὴ ὑπάρχειν, ἔσται συλλογισμὸς. εἰλήφθω γὰρ τὸ
 25 *A* τῷ μὲν *B* μηδενὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ *Γ* παντὶ ἐνδέχεσθαι.
 ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ στερητικοῦ τὸ *B* τῷ *A* οὐδενὶ ὑπάρξει·
 τὸ δὲ *A* παντὶ τῷ *Γ* ἐνεδέχετο· γίνεται δὴ συλλογισμὸς
 ὅτι ἐνδέχεται τὸ *B* μηδενὶ τῷ *Γ* διὰ τοῦ πρώτου σχήματος.
 ὁμοίως δὲ καὶ εἰ πρὸς τῷ *Γ* τεθείη τὸ στερητικόν. ἐὰν δ' ἀμ-
 30 φότεραι μὲν ὡσι στερητικαί, σημαίνῃ δ' ἡ μὲν μὴ ὑπάρχειν
 ἡ δ' ἐνδέχεσθαι, δι' αὐτῶν μὲν τῶν εἰλημμένων
 οὐδὲν συμβαίνει ἀναγκαῖον, ἀντιστραφείσης δὲ τῆς κατὰ τὸ
 ἐνδέχεσθαι προτάσεως γίνεται συλλογισμὸς ὅτι τὸ *B* τῷ
Γ ἐνδέχεται μηδενὶ ὑπάρχειν, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον·

b8 ἄνθρωπος ἵππος *d* ἐνδέχεται *n* 11 ἂν om. *d* καὶ *A* 13
 ἐστὶν *d* 15 μεταβαλεῖν *C*: μεταβάλλειν *Ad* 16 ὅτι om. *d* 19
 σημαίνει *C* 20 τιθεμένης *C* 26 ἀντιστρέφοντος *d* ὑπάρχει *ABd*
 29 δὲ om. *C* 30 σημαίνει *C* μὴ om. *CT* 31 ἐνδέχεσθαι + μὴ
 ὑπάρχειν *B*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

nuçlu olsa gerek; sonuç da ya evetleyici ya da olumsuz olmalı: Ne ki 40
hiçbiri olamaz. Evetleyici kabul edilirse terimler aracılığıyla bulunma- 37^b
nın olası olmadığı, olumsuz kabul edilirse sonucun olası değil zorunlu
olduğu tanıtlanabilecek. A 'ak', B 'insan', Γ 'at' olsun. O halde A'nın
-akın- birinin hepsinde bulunup ötekinin hiçbirinde bulunmaması 5
olası. Ne ki B'nin Γ'da ne bulunması olası ne de bulunmaması. İmdi
bulunmasının olası olmadığı açık: Hiçbir at insan değil. Ne ki bulun-
maması da olası değil: Hiçbir atın insan olmaması zorunlu, zorunlu
olansa olası değildi. Bu durumda bir tasım oluşmaz. Olumsuz olanı 10
tersine öne sürülse veya her iki öncül evetleyici ya da olumsuz alınsa
da bu böyle tanıtlanacak (tanıtlama aynı terimlerle olacak); öncüller-
den biri tümel öteki tikel, veya her ikisi tikel ya da belirsiz, veya
alınabildikleri başka herhangi bir tarzda da bu böyle: Tanıtlama her 15
zaman aynı terimlerle olacak. İmdi açık ki her iki öncül olasılığa
ilişkin öne sürüldüklerinde hiçbir tasım oluşmaz.

- 18 Öncüllerden biri bulunma durumunu öteki olası olmayı imlerse,
bulunma durumundaki evetleyici, olası olansa olumsuz öne sürüldü- 20
ğünde, terimler ister tümel ister tikel alınsınlar, tasım asla ortaya
çıkmayacak (aynı tanıtlama ve aynı terimlerle); olası olan evetleyici,
bulunma durumundaki olumsuz öne sürüldüğünde, tasım ortaya çık-
cak. A'nın hiçbir B'da bulunmayıp her Γ'da bulunmasının olası olduğu 25
kabul edilsin. İmdi olumsuz olanı evrilirse B hiçbir A'da bulunmaya-
cak; A'nın her Γ'da bulunmasıysa olasıydı; o halde 'B'nin hiçbir Γ'da
bulunmaması olası' sonuçlu bir tasım ilk konumda oluşur. Γ'yı içeren
öncül olumsuz öne sürülse de bu böyle. Her iki öncül olumsuz olup
biri bulunma durumunu öteki olasılığı imlerse, bu alınanlarla hiçbir 30
zorunlu sonuç çıkmaz; ne ki olasılığa ilişkin öncül evrilirse, daha
öncekilerdeki gibi 'B'nin hiçbir Γ'da bulunmaması olası' sonuçlu bir

ἔσται γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα. ἐὰν δ' ἀμφοτέραι τε- 35
θῶσι κατηγορικαί, οὐκ ἔσται συλλογισμός. ὅροι τοῦ μὲν ὑπάρ-
χειν ὑγίεια-ζῶον-ἄνθρωπος, τοῦ δὲ μὴ ὑπάρχειν ὑγίεια-
ἄσπος-ἄνθρωπος.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔξει καπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογι-
σμῶν. ὅταν μὲν γὰρ ἡ τὸ καταφατικὸν ὑπάρχον, εἴτε κα- 40
θόλου εἴτ' ἐν μέρει ληφθέν, οὐδεὶς ἔσται συλλογισμός (τοῦτο 38^a
δ' ὁμοίως καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων δείκνυται τοῖς πρότερον),
ὅταν δὲ τὸ στερητικόν, ἔσται διὰ τῆς ἀντιστροφῆς, καθάπερ
ἐν τοῖς πρότερον. πάλιν ἐὰν ἄμφω μὲν τὰ διαστήματα στερη-
τικὰ ληφθῇ, καθόλου δὲ τὸ μὴ ὑπάρχειν, ἐξ αὐτῶν μὲν 5
τῶν προτάσεων οὐκ ἔσται τὸ ἀναγκαῖον, ἀντιστραφέντος δὲ τοῦ
ἐνδέχεσθαι καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον ἔσται συλλογισμός.
ἐὰν δὲ ὑπάρχον μὲν ἡ τὸ στερητικόν, ἐν μέρει δὲ ληφθῇ, οὐκ
ἔσται συλλογισμός, οὔτε καταφατικῆς οὔτε στερητικῆς οὔσης
τῆς ἐτέρας προτάσεως. οὐδ' ὅταν ἀμφοτέραι ληφθῶσιν ἀδιό- 10
ριστοι—ἡ καταφατικαὶ ἡ ἀποφατικαί—ἡ κατὰ μέρος. ἀπό-
δειξις δ' ἡ αὐτὴ καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων.

- 19 Ἐὰν δ' ἡ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἡ δ' ἐνδέχεσθαι σημαίνει
τῶν προτάσεων, τῆς μὲν στερητικῆς ἀναγκαίως οὔσης ἔσται
συλλογισμός, οὐ μόνον ὅτι ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν, ἀλλὰ 15
καὶ ὅτι οὐχ ὑπάρχει, τῆς δὲ καταφατικῆς οὐκ ἔσται. κείσθω
γὰρ τὸ *A* τῷ μὲν *B* ἐξ ἀνάγκης μηδενὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ
Γ παντὶ ἐνδέχεσθαι. ἀντιστραφείσης οὖν τῆς στερητικῆς οὐδὲ
τὸ *B* τῷ *A* οὐδενὶ ὑπάρξει· τὸ δὲ *A* παντὶ τῷ *Γ* ἐνεδέχετο·
γίνεται δὴ πάλιν διὰ τοῦ πρώτου σχήματος ὁ συλλογισμός 20
ὅτι τὸ *B* τῷ *Γ* ἐνδέχεται μηδενὶ ὑπάρχειν. ἅμα δὲ δῆλον
ὅτι οὐδ' ὑπάρξει τὸ *B* οὐδενὶ τῷ *Γ*. κείσθω γὰρ ὑπάρχειν·
οὐκοῦν εἰ τὸ *A* τῷ *B* μηδενὶ ἐνδέχεται, τὸ δὲ *B* ὑπάρχει
τινὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* τῷ *Γ* τινὶ οὐκ ἐνδέχεται· ἀλλὰ παντὶ ὑπέ-
κειτο ἐνδέχεσθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον δειχθήσεται καὶ εἰ 25
πρὸς τῷ *Γ* τεθείη τὸ στερητικόν. 26

Πάλιν ἔστω τὸ κατηγορικόν 26
ἀναγκαῖον, θάτερον δ' ἐνδεχόμενον, καὶ τὸ *A* τῷ μὲν *B* ἐν-

b₃₅ πάλιν om. d 38^a6 τὸ om. d 8 δὲ¹+μὴ *A* 10 ἐτέρας
om. dΓ ἀπροσδιόριστοι d 11 ἡ ἀποφατικαὶ om. A¹ 13
σημαίνει n 17 τὸ δὲ γ d 19 ὑπάρχει n 20 d om. C
22 ὑπάρχει *ABd* τῷ uΓ: τῶν *ABCdn* κείσθω . . . 23 ἐνδέχεσθαι codd.
ΓAIP: susp. Becker 24 τῷ bis *Al*: τῶν codd. P 26 τὸ²+μὲν n
27 δὲ+στερητικόν καὶ n

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

tasım oluşur: Nitekim yine ilk konum ortaya çıkacak. Her iki öncül 35 olumlu öne sürülürse, tasım ortaya çıkmayacak. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler 'sağlık', 'canlı', 'insan'; bulunmaması için 'sağlık', 'at', 'insan'.

Tikel sonuçlu tasımlarda da tarz aynı olacak. Bulunma durumunda 40 olan evetleyici olduğunda, ister tümel ister tikel kabul edilsin, hiçbir 38^a tasım ortaya çıkmayacak (bu daha öncekilerle benzer tarzda ve aynı terimlerle tanıtlanır); bulunma durumunda olan olumsuz olduğunda, daha öncekilerdeki gibi tasım evirmeyle ortaya çıkacak. Yine her iki aralık olumsuz, bulunma durumundaki tümel alınır, bu öncüllerden 5 zorunlu bir sonuç çıkmayacak; ne ki olası olan evrildiğinde daha öncekilerdeki gibi tasım olacak. Bulunma durumunda olan olumsuz ve tikel alınır, öteki öncül ister evetleyici ister olumsuz olsun, tasım olmayacak. Her iki öncül belirsiz –evetleyici ya da değilleyici– veya 10 tikel alındıklarında da tasım olmayacak. Tanıtlama aynı ve aynı terimlerle.

19 Öncüllerden biri zorunluluğu öteki olasılığı imlerse, zorunlu-öncül olumsuz olduğunda, yalnızca 'bulunmaması olası' sonuçlu değil, 'bu- 15 lunmaz' sonuçlu bir tasım da ortaya çıkacak; zorunlu öncül evetleyici olduğunda bir tasım olmayacak. A'nın zorunlu olarak hiçbir B'da bulunmayıp her Γ 'da bulunmasının olası olduğu öne sürülsün. İmdi olumsuz olanı evrildiğinde hiçbir B hiçbir A'da bulunmayacak; A'nın her Γ 'da bulunmasıysa olasıydı; o halde yine 'B'nin hiçbir Γ 'da bulun- 20 maması olası' sonuçlu bir tasım ilk konumda oluşur. Aynı zamanda açık ki B hiçbir Γ 'da bulunmayacak. Bulunduğu öne sürülsün: O halde A'nın hiçbir B'da bulunmaması olası olup B kimi Γ 'da bulunursa, A'nın kimi Γ 'da bulunması olası olmaz; ne ki bulunmasının olası olduğu kabul edilmişti. Γ 'yı içeren öncül olumsuz öne sürülse 25 de bu aynı tarzda tanıtlanacak.

Yine olumlu öncül zorunlu öteki olası olsun: A'nın hiçbir B'da

δεχέσθω μηδενί, τῷ δὲ Γ παντὶ ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης. οὕτως οὖν ἐχόντων τῶν ὄρων οὐδεὶς ἔσται συλλογισμός. συμ-
 30 βαίνει γὰρ τὸ Β τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν. ἔστω γὰρ τὸ μὲν Α λευκόν, ἐφ' ᾧ δὲ τὸ Β ἄνθρωπος, ἐφ' ᾧ δὲ τὸ Γ κύκνος. τὸ δὴ λευκὸν κύκνω μὲν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, ἀνθρώπῳ δ' ἐνδέχεται μηδενί· καὶ ἄνθρωπος οὐδενὶ κύκνω ἐξ ἀνάγκης. ὅτι μὲν οὖν τοῦ ἐνδέχεσθαι οὐκ ἔστι
 35 συλλογισμός, φανερόν· τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης οὐκ ἦν ἐνδεχόμενον. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ ἀναγκαίου· τὸ γὰρ ἀναγκαῖον ἢ ἐξ ἀμφοτέρων ἀναγκαίων ἢ ἐκ τῆς στερητικῆς συνέβαι-
 νεν. ἔτι δὲ καὶ ἐγχωρεῖ τούτων κειμένων τὸ Β τῷ Γ ὑπάρχειν· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ μὲν Γ ὑπὸ τὸ Β εἶναι, τὸ δὲ
 40 Α τῷ μὲν Β παντὶ ἐνδέχεσθαι, τῷ δὲ Γ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, ὅλον εἰ τὸ μὲν Γ εἴη ἐργηγορός, τὸ δὲ Β ζῶον, τὸ δ' ἐφ' ᾧ τὸ Α κίνησις. τῷ μὲν γὰρ ἐργηγορότι ἐξ ἀνά-
 38^b κης κίνησις, ζῳῳ δὲ παντὶ ἐνδέχεται· καὶ πᾶν τὸ ἐργηγορός ζῶον. φανερόν οὖν ὅτι οὐδὲ τοῦ μὴ ὑπάρχειν, εἴ-
 περ οὕτως ἐχόντων ἀνάγκη ὑπάρχειν. οὐδὲ δὴ τῶν ἀντικειμένων καταφάσεων, ὥστ' οὐδεὶς ἔσται συλλογισμός. ὁμοίως
 5 δὲ δειχθήσεται καὶ ἀνάπαλιν τεθείσης τῆς καταφατικῆς.

Ἐὰν δ' ὁμοιοσχήμονες ὦσιν αἱ προτάσεις, στερητικῶν μὲν οὐσῶν αἰ γίνεται συλλογισμός ἀντιστραφεύσης τῆς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεως καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. εἰ-
 λήφθω γὰρ τὸ Α τῷ μὲν Β ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν, τῷ
 10 δὲ Γ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν· ἀντιστραφεύσων οὖν τῶν προτάσεων τὸ μὲν Β τῷ Α οὐδενὶ ὑπάρχει, τὸ δὲ Α παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεται· γίνεται δὴ τὸ πρῶτον σχῆμα. καὶ εἰ πρὸς τῷ Γ τεθείη τὸ στερητικόν, ὡσαύτως. ἐὰν δὲ κατηγορικαὶ τεθῶσιν, οὐκ ἔσται συλλογισμός. τοῦ μὲν γὰρ μὴ
 15 ὑπάρχειν ἢ τοῦ ἐξ ἀνάγκης μὴ ὑπάρχειν φανερόν ὅτι οὐκ ἔσται διὰ τὸ μὴ εἰληφθαι στερητικὴν πρότασιν μήτ' ἐν τῷ ὑπάρχειν μήτ' ἐν τῷ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν· ἐξ ἀνάγκης γὰρ οὕτως ἐχόντων τὸ Β τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει, ὅλον εἰ τὸ μὲν Α τε-
 20 θείη λευκόν, ἐφ' ᾧ δὲ τὸ Β κύκνος, τὸ δὲ Γ ἄνθρωπος.

^a30 τῶν γ δ 31 τὸ^a et 32 τὸ^a om. d 41 ἐργηγοροῖς η 42 τὸ^a
 om. ABd ^b4 καταφάσεων ηΑΙΡγρ: φάσεων ABCdPγρ 6 ὁμοιο-
 † σχήμονες Α^aB^cCdP: ὁμοιοσχήμονες ABη 11 ὑπάρξει B 16 et 17
 μηδ' Α

bulunmaması olası olup her Γ 'da zorunlu olarak bulunsun. İmdi terimler böylece bağlandıklarında hiçbir tasım ortaya çıkmayacak. Nitekim 30 B'nin zorunlu olarak Γ 'da bulunmadığı sonucu çıkar. A 'ak', B 'insan', Γ 'kuğu' olsun. O halde 'ak'ın zorunlu olarak kuğuda bulunup hiçbir insanda bulunmaması olası: İnsan da zorunlu olarak hiçbir kuğuda bulunmaz. Demek tasım olası sonuçlu değil, bu açık; nitekim zorunlu 35 olarak olan olası olan değildi. Ne ki tasım zorunlu sonuçlu da olmaz: Nitekim zorunlu bir sonuç ya iki zorunlu öncülden ya da olumsuz bir öncülden çıkardı. Öte yandan bunlar öne sürüldüğünde, B Γ 'da da bulunabilir: Nitekim Γ 'nın B'nin altında olmasına, A'nın her B'da bulunmasının olası olmasına ve Γ 'da zorunlu olarak bulunmasına 40 bir engel yok; sözgelisi Γ 'uyanık', B 'canlı', A 'devinim' olursa. Devinin zorunlu olarak uyanık olanda bulunup her canlıda bulunması 38^b olası: Her uyanık olan da canlıdır. İmdi açık ki terimler böylece bağlandıklarında sonucun 'bulunur' olması zorunluysa, tasım 'bulunmaz' sonuçlu olamaz. O halde çelişik evetlemeler de olamaz, dolayısıyla hiçbir tasım olmayacak. Evetleyici öncül tersine öne sürülse de bu böyle tanıtlanabilecek. 5

Öncüller benzer biçimliyse, olumsuz olduklarında olasılığa ilişkin öncül daha öncekilerdeki gibi evrilerek her zaman bir tasım oluşur. A'nın zorunlu olarak B'da bulunmayıp Γ 'da bulunmamasının olası olduğu kabul edilsin; imdi öncüller evrilirse, B hiçbir A'da bulunmaz, 10 A'nın her Γ 'da bulunması olası olur: O halde ilk konum oluşuyor. Γ 'yı içeren öncül olumsuz öne sürülse de bu böyle. Öncüller olumlu öne sürülürlerse, tasım ortaya çıkmayacak. Gerek bulunma gerek zorunlu olarak bulunma durumunda olumsuz bir öncül alınmamasın- 15 dan ötürü, açık ki sonuç 'bulunmaz' veya 'zorunlu olarak bulunmaz' olmayacak. Ne ki sonuç 'bulunmaması olası' da olmayacak: Nitekim böylece bağlandıklarında B zorunlu olarak Γ 'da bulunmayacak; sözgelisi A 'ak', B 'kuğu', Γ 'insan' olarak öne sürülürse. Madem ki B'nin 20

οὐδέ γε τῶν ἀντικειμένων καταφάσεων, ἐπεὶ δέδεικται τὸ Β τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης οὐχ ὑπάρχον. οὐκ ἄρα γίνεται συλλογισμὸς ὧλως.

Ὅμοίως δ' ἔξει καπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν· ὅταν μὲν γὰρ ᾗ τὸ στερητικὸν καθόλου τε καὶ ἀναγκαῖον, 25 αἰ συλλογισμὸς ἔσται καὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν (ἀπόδειξις δὲ διὰ τῆς ἀντιστροφῆς), ὅταν δὲ τὸ καταφατικόν, οὐδέποτε· τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον δειχθήσεται ὅν καὶ ἐν τοῖς καθόλου, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων. οὐδ' ὅταν ἀμφότεραι ληφθῶσι καταφατικά· καὶ γὰρ τούτου ἡ αὐτὴ 30 ἀπόδειξις ᾗ καὶ πρότερον. ὅταν δὲ ἀμφότεραι μὲν στερητικά, καθόλου δὲ καὶ ἀναγκαῖα ἢ τὸ μὴ ὑπάρχειν σημαίνουσα, δι' αὐτῶν μὲν τῶν εἰλημμένων οὐκ ἔσται τὸ ἀναγκαῖον, ἀντιστραφείσης δὲ τῆς κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι προτάσεως ἔσται συλλογισμὸς, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. εἰάν 35 δ' ἀμφότεραι ἀδιόριστοι ᾗ ἐν μέρει τεθῶσιν, οὐκ ἔσται συλλογισμὸς. ἀπόδειξις δ' ἡ αὐτὴ καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων.

Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι τῆς μὲν στερητικῆς τῆς καθόλου τιθεμένης ἀναγκαίας αἰ γίνεται συλλογισμὸς οὐ μόνον τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ 40 τοῦ μὴ ὑπάρχειν, τῆς δὲ καταφατικῆς οὐδέποτε. καὶ ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων ἐν τε τοῖς ἀναγκαίοις καὶ ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν γίνεται τε καὶ οὐ γίνεται συλλογισμὸς. δῆλον 39^α δὲ καὶ ὅτι πάντες ἀτελεῖς οἱ συλλογισμοί, καὶ ὅτι τελειοῦνται διὰ τῶν προειρημένων σχημάτων.

20 Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ σχήματι καὶ ἀμφοτέρων ἐνδεχομένων καὶ τῆς ἐτέρας ἔσται συλλογισμὸς. ὅταν μὲν 5 οὖν ἐνδέχεσθαι σημαίνωσιν αἱ προτάσεις, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἐνδεχόμενον· καὶ ὅταν ἡ μὲν ἐνδέχεσθαι ἢ δ' ὑπάρχειν. ὅταν δ' ἡ ἐτέρα τεθῇ ἀναγκαῖα, εἰάν μὲν ᾗ καταφατικὴ, οὐκ ἔσται τὸ συμπέρασμα οὔτε ἀναγκαῖον οὔθ' ὑπάρχον, εἰάν δ' ᾗ στερητικὴ, τοῦ μὴ ὑπάρχειν ἔσται 10 συλλογισμὸς, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς πρότερον· ληπτέον δὲ καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως τὸ ἐν τοῖς συμπεράσμασιν ἐνδεχόμενον.

^b21 καταφάσεων ΑΙ: ἀντιφάνσεων Α: ἀποφάνσεων Α^ΒС: ἀντιφάσεων d: ἀποφάσεων Ρ: καταφάσεων καὶ ἀποφάσεων η ἐπειδὴ C 25 γὰρ om. d 33 τὸ om. d² 39 τῆς om. η 39^α3 προειρημένων σχημάτων ΑΒСηΡ: εἰρημένων σχημάτων d: ἐν τῷ προειρημένῳ σχήματι conl. Maier 8 ff] ἢ C 10 ἢ CηΓ τοῦ] καὶ τοῦ C 11 πρότερον+ a. β. γ. Cη

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

zorunlu olarak Γ 'da bulunmadığı tanıtlandı, çelişik evetlemeler de olmayacak. Öyleyse bir tasım genel anlamda oluşmaz.

Tikel sonuçlu tasımlarda da bu böyle olacak; olumsuz öncül tümel ve zorunlu olduğunda, hem olası hem 'bulunmaz' sonuçlu bir tasım 25 her zaman ortaya çıkacak (tanıtlaması evirmeyle); evetleyici öncül tümel ve zorunlu olduğunda, asla bir tasım olmayacak: Bu, tümel sonuçlu tasımlardakiyle aynı tarzda ve aynı terimlerle tanıtlanacak. Her iki öncül evetleyici alındığında da bir tasım olmayacak: Bunun 30 tanıtlaması da daha öncekiyle aynı. Her iki öncül olumsuz olup bulunma durumundaki tümelliği ve zorunluluğu imlediğinde, bu alınanlarla zorunlu bir sonuç çıkmayacak; olasılığa ilişkin öncül evrildiğinde, daha öncekilerdeki gibi bir tasım olabilecek. Her iki öncül belirsiz 35 veya tikel öne sürülürse, tasım ortaya çıkmayacak. Tanıtlaması aynı ve aynı terimlerle.

İmdi söylenenlerden şu açık: Tümel olumsuz öncül zorunlu öne sürülürse, yalnızca 'bulunmaması olası' değil, 'bulunmaz' sonuçlu bir 40 tasım da her zaman oluşur; evetleyici öncül tümel ve zorunlu öne sürülürse, asla tasım olmaz. Şu da açık: Hem zorunlularda hem de bulunma durumunda olanlarda terimler aynı tarzda bağlanırsa tasım 39^a oluşur veya oluşmaz. Tasımlardan hiçbirinin tam olmayıp önceden söylenen konumlarda tamlaştıkları açık.

20 Son konumda öncüllerin gerek her ikisi gerek biri olası olduğunda tasım ortaya çıkacak. İmdi öncüller olasılığı imlediğinde sonuç da 5 olası olacak; öncüllerden biri olası öteki bulunma durumunda olduğunda da sonuç olası olacak. Ne ki öncüllerden biri zorunlu öne sürüldüğünde, evetleyici ise ne zorunlu ne de bulunma durumunda bir sonuç ortaya çıkacak; olumsuz ise, tasım daha öncekilerdeki gibi 10 'bulunmaz' sonuçlu olacak. Sonuçlardaki olasılığı bunlarda da benzer tarzda anlamak gerekir.

Ἔστωσαν δὴ πρῶτον ἐνδεχόμεναι, καὶ τὸ Α καὶ τὸ
 15 Β παντὶ τῷ Γ ἐνδεχέσθω ὑπάρχειν. ἐπεὶ οὖν ἀντιστρέφει
 τὸ καταφατικὸν ἐπὶ μέρους, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ Γ ἐνδέ-
 χεται, καὶ τὸ Γ τινὶ τῷ Β ἐνδέχοιτ' ἄν. ὥστ' εἰ τὸ μὲν
 Α παντὶ τῷ Γ ἐνδέχεται, τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Β, ἀνάγκη καὶ τὸ Α
 τινὶ τῷ Β ἐνδέχεσθαι· γίνεταί γάρ τὸ πρῶτον σχῆμα. καὶ
 20 εἰ τὸ μὲν Α ἐνδέχεται μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β
 παντὶ τῷ Γ, ἀνάγκη τὸ Α τινὶ τῷ Β ἐνδέχεσθαι μὴ ὑπάρ-
 χειν· ἔσται γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα διὰ τῆς ἀντι-
 στροφῆς. εἰ δ' ἀμφότεραι στερητικαὶ τεθείησαν, ἐξ αὐτῶν
 25 ὧν δὲ τῶν προτάσεων ἔσται συλλογισμός, καθάπερ ἐν
 τοῖς πρότερον. εἰ γὰρ τὸ Α καὶ τὸ Β τῷ Γ ἐνδέχεται μὴ
 ὑπάρχειν, ἔαν μεταληφθῇ τὸ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν, πάλιν
 ἔσται τὸ πρῶτον σχῆμα διὰ τῆς ἀντιστροφῆς. εἰ δ' ὁ μὲν
 ἐστὶ καθόλου τῶν ὄρων ὁ δ' ἐν μέρει, τὸν αὐτὸν τρόπον
 30 ἐχόντων τῶν ὄρων ὄνπερ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχειν, ἔσται τε καὶ
 οὐκ ἔσται συλλογισμός. ἐνδεχέσθω γὰρ τὸ μὲν Α παντὶ
 τῷ Γ, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. ἔσται δὴ πάλιν τὸ
 πρῶτον σχῆμα τῆς ἐν μέρει προτάσεως ἀντιστραφείσης· εἰ
 γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Β, τὸ Α τινὶ
 35 τῷ Β ἐνδέχεται. καὶ εἰ πρὸς τῷ Β Γ τεθείη τὸ καθόλου,
 ὡσαύτως. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ μὲν Α Γ στερητικὸν εἴη, τὸ
 δὲ Β Γ καταφατικόν· ἔσται γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα
 διὰ τῆς ἀντιστροφῆς. εἰ δ' ἀμφότεραι στερητικαὶ τεθείησαν,
 ἢ μὲν καθόλου ἢ δ' ἐν μέρει, δι' αὐτῶν μὲν τῶν εἰλημ-
 39^b μένων οὐκ ἔσται συλλογισμός, ἀντιστραφειῶν δ' ἔσται, κα-
 θάπερ ἐν τοῖς πρότερον. ὅταν δὲ ἀμφότεραι ἀδιόριστοι ἢ
 ἐν μέρει ληφθῶσιν, οὐκ ἔσται συλλογισμός· καὶ γὰρ παντὶ
 ἀνάγκη τὸ Α τῷ Β καὶ μηδενὶ ὑπάρχειν. ὅροι τοῦ ὑπάρ-
 5 χειν ζῶον-ἄνθρωπος-λευκόν, τοῦ μὴ ὑπάρχειν ἵππος-ἄν-
 θρωπος-λευκόν, μέσον λευκόν.

Ἐὰν δὲ ἡ μὲν ὑπάρχειν ἢ δ' ἐνδέχεσθαι σημαίνῃ 21
 τῶν προτάσεων, τὸ μὲν συμπέρασμα ἔσται ὅτι ἐνδέχεται

*14 πρότερον C 15 τῷ βγ η 16 τὸ δὲ] καὶ τὸ C 18 τῷ δΓ: τῶν
 ABCη ἀνάγκη CηΓ: om. ABd καὶ ... 19 B om. A 19 τῷ Γ: τῶν codd.
 ἐνδέχεται ABd 20 β+ἐνδέχοιτο CηΓ 21 τὸ] καὶ τὸ Γ τῷ ABdΓ:
 τῶν Cη 23 εἰ ... τεθῶσιν CAI 26 γ+παντὶ C 27 τὸ] τὸ βγ εἰς τὸ
 C: εἰς τὸ Γ ὑπάρχειν ABCdΓ: μὴ ὑπάρχειν η, fort. AIP 32 τῷ^a ABdΓ
 τῶν Cη 34 τῶν β ACdηΓ 35 τὸ βγ Cδη 36 γ om. Γ 38 τεθῶσιν C
 b₄ ὑπάρχειν+α. β. γ. η 5 λευκός Ad τοῦ ... 6 Λευκόν^a om. η¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

İlkin öncüller olası olsunlar: A ile B'nin her Γ 'da bulunmaları olası olsun. Madem evetleyici olan tikele evrilir ve B'nin her Γ 'da bulunması olası, Γ 'nın da kimi B'da bulunması olası olsa gerek. Dolayısıyla A'nın her Γ 'da ve Γ 'nın kimi B'da bulunması olasıysa, 'A'nın kimi B'da bulunması olası' zorunlu: Nitekim ilk konum oluşuyor. A'nın hiçbir Γ 'da bulunmaması ve B'nin her Γ 'da bulunması olasıysa, 'A'nın kimi B'da bulunmaması olası' zorunlu: Yine evirmeyle ilk konum ortaya çıkacak. Her iki öncül olumsuz öne sürülürse, bu alınañlardan zorunlu bir sonuç çıkmayacak; öncüller evrilirse daha öncekilerdeki gibi bir tasım ortaya çıkacak. Nitekim A ile B'nin Γ 'da bulunmaması olası ise, bu 'bulunması olası' ile yer değiştirdiğinde yine evirmeyle ilk konum ortaya çıkacak. Terimlerden biri tümel öteki tikel ise, terimler bulunma durumundaki gibi aynı tarzda bağlandığında tasım olacak veya olmayacak. A'nın her Γ 'da ve B'nin kimi Γ 'da bulunması olası olsun. O halde tikel öncülün evrilmesiyle yine ilk konum ortaya çıkacak: A'nın her Γ 'da ve Γ 'nın kimi B'da bulunması olasıysa, A'nın kimi B'da bulunması olası. $B\Gamma$ öncülü tümel öne sürülse de bu böyle. $A\Gamma$ olumsuz, $B\Gamma$ evetleyici olsa da bu böyle: Nitekim yine evirmeyle ilk konum ortaya çıkacak. Her iki öncül olumsuz ve biri tümel öteki tikel öne sürülürse, bu alınanlarla tasım ortaya çıkmayacak; daha öncekilerdeki gibi evrildiklerinde tasım olacak. Her iki öncül belirsiz veya tikel alındığında tasım ortaya çıkmayacak: A'nın hem her B'da bulunması hem hiçbir B'da bulunmaması zorunlu. <Birincinin, sonuncuda> bulunması için terimler 'canlı', 'insan', 'ak'; bulunmaması için 'at', 'insan', 'ak' –orta terim 'ak'.

21 Öncüllerden biri bulunma durumunu öteki olasılığı imlerse, sonuç

καὶ οὐχ ὅτι ὑπάρχει, συλλογισμὸς δ' ἔσται τὸν αὐτὸν τρόπον
 ἔχόντων τῶν ὄρων ὃν καὶ ἐν τοῖς πρότερον. ἔστωσαν γὰρ 10
 πρῶτον κατηγοριοί, καὶ τὸ μὲν *A* παντὶ τῷ *Γ* ὑπαρχέτω,
 τὸ δὲ *B* παντὶ ἐνδεχέσθω ὑπάρχειν. ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ
B Γ τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα, καὶ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν-
 δέχεται τὸ *A* τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν· ὅτε γὰρ ἡ ἑτέρα τῶν
 προτάσεων ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι σημαίνει ἐνδέχεσθαι, καὶ 15
 τὸ συμπέρασμα ἦν ἐνδεχόμενον. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ μὲν
B Γ ὑπάρχειν τὸ δὲ *A Γ* ἐνδέχεσθαι, καὶ εἰ τὸ μὲν *A Γ*
 στερητικὸν τὸ δὲ *B Γ* κατηγορικόν, ὑπάρχοι δ' ὁποτερονοῦν,
 ἀμφοτέρως ἐνδεχόμενον ἔσται τὸ συμπέρασμα· γίνεται γὰρ
 πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα, δέδεικται δ' ὅτι τῆς ἑτέρας προ- 20
 τάσεως ἐνδέχεσθαι σημαίνουσιν ἐν αὐτῷ καὶ τὸ συμπέρασμα
 ἔσται ἐνδεχόμενον. εἰ δὲ τὸ στερητικὸν τεθείη πρὸς
 τὸ ἔλαττον ἄκρον, ἢ καὶ ἄμφω ληφθεῖν στερητικά, δι'
 αὐτῶν μὲν τῶν κειμένων οὐκ ἔσται συλλογισμὸς, ἀντιστρα-
 φέντων δ' ἔσται, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον. 25

Εἰ δ' ἡ μὲν καθόλου τῶν προτάσεων ἡ δ' ἐν μέρει,
 κατηγορικῶν μὲν οὐσῶν ἀμφοτέρων, ἢ τῆς μὲν καθόλου
 στερητικῆς τῆς δ' ἐν μέρει καταφατικῆς, ὁ αὐτὸς τρόπος
 ἔσται τῶν συλλογισμῶν· πάντες γὰρ περαίνονται διὰ τοῦ
 πρώτου σχήματος. ὥστε φανερόν ὅτι τοῦ ἐνδέχεσθαι καὶ οὐ 30
 τοῦ ὑπάρχειν ἔσται ὁ συλλογισμὸς. εἰ δ' ἡ μὲν καταφατικὴ
 καθόλου ἢ δὲ στερητικὴ ἐν μέρει, διὰ τοῦ ἀδυνάτου ἔσται
 ἡ ἀπόδειξις. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ μὲν *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ
A ἐνδεχέσθω τινὶ τῷ *Γ* μὴ ὑπάρχειν· ἀνάγκη δὴ τὸ *A* ἐν-
 δέχεσθαι τινὶ τῷ *B* μὴ ὑπάρχειν. εἰ γὰρ παντὶ τῷ *B* τὸ 35
A ὑπάρχει ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ* κείται ὑπάρ-
 χειν, τὸ *A* παντὶ τῷ *Γ* ἐξ ἀνάγκης ὑπάρξει· τοῦτο γὰρ
 δέδεικται πρότερον. ἀλλ' ὑπέκειτο τινὶ ἐνδέχεσθαι μὴ
 ὑπάρχειν.

Ὅταν δ' ἀδιόριστοι ἢ ἐν μέρει ληφθῶσιν ἀμφότεραι, 40^ο
 οὐκ ἔσται συλλογισμὸς. ἀπόδειξις δ' ἡ αὐτὴ ἢ καὶ ἐν τοῖς
 πρότερον, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων.

¹⁰ ὃν καὶ ἐν *ABdAlc*: ὡς ἐν *C*: ὃν ἐν *Γ*: om. n 12 παντὶ + τῷ γ *C*
¹⁴ τῶν β *ABdnΓ* 16 ἦν om. *A* 17 *BΓ*... μὲν om. n¹ ὑπάρχει n¹
²² τὸ π *AlP*: + ἐνδεχόμενον *ABCd*, conī. *P* 31 ὁ om. *AC* 33 τῷ μὲν n¹
³⁴ τινὶ τῷ β ἐνδέχεσθαι *C* 36 ὑπάρχοι *Cn* 40^ο 1 ἀόριστοι *A* 2 ἐν τοῖς
 πρότερον scripsi: ἐν τοῖς καθόλου codd. *AlP*: ἐπὶ τῶν ἐξ ἀμφοτέρων ἐνδε-
 χομένων conī. *Al*

'bulunur' değil 'bulunması olası' olacak, terimler daha öncekilerde-
kiyle aynı tarzda bağlandığında ise tasım ortaya çıkacak. İlk öncüller 10
olumlu olsunlar: A her Γ 'da bulunup B'nin her Γ 'da bulunması olası
olsun. İmdi $B\Gamma$ öncülü evrildiğinde ilk konum ve 'A'nın kimi B'da
bulunması olası' sonucu ortaya çıkacak: Nitekim ilk konumda öncül-
lerden biri olasılığı imlediğinde sonuç da olası olurdu. $B\Gamma$ bulunma 15
durumunda $A\Gamma$ olası olsa veya $A\Gamma$ olumsuz $B\Gamma$ olumlu olsa da -iki-
sinden herhangi biri bulunma durumunda olabilir- bu böyle; her iki
tarzda da sonuç olası olacak: Nitekim yine ilk konum oluşup bunda 20
öncüllerden biri olasılığı imlediğinde sonucun da olası olacağı tanıtlanır.
Küçük ucu içeren öncül olumsuz öne sürülürse veya iki öncül
olumsuz alınırsa, bu öne sürülenlerle tasım olmayacak; evrildiklerin-
de, daha öncekilerdeki gibi tasım ortaya çıkacak. 25

Öncüllerden biri tümel öteki tikel ise, her ikisi olumlu veya tümel
olan olumsuz tikel evetleyici olduğunda, tasımların tarzı aynı olacak:
Nitekim hepsi ilk konumda tamamlanırlar. Dolayısıyla açık ki tasım
'bulunur' değil 'bulunması olası' sonuçlu olacak. Tümel öncül evetle- 30
yici tikel olan olumsuz ise, tanıtlaması olanaksız <ergi> ile yapılabi-
lecek. Nitekim B her Γ 'da bulunup A'nın kimi Γ 'da bulunmaması
olası olsun: O halde 'A'nın kimi B'da bulunmaması olası' zorunlu. 35
Çünkü A her B'da zorunlu olarak bulunursa, B'nin da her Γ 'da bulun-
duğu öne sürüldüyse, A zorunlu olarak her Γ 'da bulunacak: Bu daha
önce tanıtlandı. Ne ki 'A'nın kimi Γ 'da bulunmaması olası' öne sürül-
müştü.

Her iki öncül belirsiz veya tikel alındığında tasım ortaya çıkmaya- 40^a
cak. Tanıtlaması daha öncekilerdekiyle aynı ve aynı terimlerle.

Εἰ δ' ἐστὶν ἡ μὲν ἀναγκαία τῶν προτάσεων ἡ δ' ἐν- 22
 5 δεχομένη, κατηγορικῶν μὲν ὄντων τῶν ὄρων αἰ τοῦ ἐνδέχε-
 σθαι ἔσται συλλογισμός, ὅταν δ' ἡ τὸ μὲν κατηγορικὸν τὸ
 δὲ στερητικόν, εἰ μὲν ἡ τὸ καταφατικὸν ἀναγκαῖον, τοῦ ἐν-
 δέχεσθαι μὴ ὑπάρχειν, εἰ δὲ τὸ στερητικόν, καὶ τοῦ ἐνδέ-
 χεσθαι καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν. τοῦ δ' ἐξ ἀνάγκης
 10 μὴ ὑπάρχειν οὐκ ἔσται συλλογισμός, ὥσπερ οὐδ' ἐν τοῖς
 ἑτέροις σχήμασιν.

Ἔστωσαν δὲ κατηγορικοὶ πρῶτον οἱ ὅροι,
 καὶ τὸ μὲν *A* παντὶ τῷ *Γ* ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγκης, τὸ δὲ
B παντὶ ἐνδεχέσθω ὑπάρχειν. ἐπεὶ οὖν τὸ μὲν *A* παντὶ
 τῷ *Γ* ἀνάγκη, τὸ δὲ *Γ* τινὶ τῷ *B* ἐνδέχεται, καὶ τὸ *A*
 15 τινὶ τῷ *B* ἐνδεχόμενον ἔσται καὶ οὐχ ὑπάρχον· οὕτω γὰρ
 συνέπιπτεν ἐπὶ τοῦ πρώτου σχήματος. ὁμοίως δὲ δειχθήσε-
 ται καὶ εἰ τὸ μὲν *B* *Γ* τεθείη ἀναγκαῖον, τὸ δὲ *A* *Γ* ἐν-
 δεχόμενον. πάλιν ἔστω τὸ μὲν κατηγορικόν τὸ δὲ στερητικόν,
 ἀναγκαῖον δὲ τὸ κατηγορικόν· καὶ τὸ μὲν *A* ἐνδεχέσθω μὴ-
 20 δενὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, τὸ δὲ *B* παντὶ ὑπαρχέτω ἐξ ἀνάγ-
 κης. ἔσται δὲ πάλιν τὸ πρῶτον σχῆμα· καὶ γὰρ ἡ στερη-
 τικὴ πρότασις ἐνδέχεσθαι σημαίνει· φανερόν οὖν ὅτι τὸ συμ-
 πέρασμα ἔσται ἐνδεχόμενον· ὅτε γὰρ οὕτως ἔχοιεν αἱ προ-
 τάσεις ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι, καὶ τὸ συμπέρασμα ἦν
 25 ἐνδεχόμενον. εἰ δ' ἡ στερητικὴ πρότασις ἀναγκαία, τὸ συμ-
 πέρασμα ἔσται καὶ ὅτι ἐνδέχεται τινὶ μὴ ὑπάρχειν καὶ ὅτι
 οὐχ ὑπάρχει. κείσθω γὰρ τὸ *A* τῷ *Γ* μὴ ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγ-
 κης, τὸ δὲ *B* παντὶ ἐνδέχεσθαι. ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ *B*
Γ καταφατικοῦ τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα, καὶ ἀναγκαία ἡ
 30 στερητικὴ πρότασις. ὅτε δ' οὕτως ἔχοιεν αἱ προτάσεις, συνέ-
 βαινε τὸ *A* τῷ *Γ* καὶ ἐνδέχεσθαι τινὶ μὴ ὑπάρχειν καὶ μὴ
 ὑπάρχειν, ὥστε καὶ τὸ *A* τῷ *B* ἀνάγκη τινὶ μὴ ὑπάρχειν.
 ὅταν δὲ τὸ στερητικὸν τεθῇ πρὸς τὸ ἑλαττον ἄκρον, εἰ μὲν
 ἐνδεχόμενον, ἔσται συλλογισμός μεταληφθείσης τῆς προτά-
 35 σεως, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον, εἰ δ' ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται·
 καὶ γὰρ παντὶ ἀνάγκη καὶ οὐδενὶ ἐνδέχεται ὑπάρχειν. ὅροι

ἡ ἐνδέχεσθαι *ηΓ*: + μὴ ὑπάρχειν *ABCD* 11 δὲ] γὰρ δὲ *d* 13
 παντὶ] τῷ *γ* παντὶ *A*: παντὶ τῷ *γ* *η* 17 *BΓ*] β τῷ *γ* *Γ* 20 τῷ
CηΓ: τῶν *ABdP* παντὶ+τῷ *γ* *C* 21 γὰρ *codd.* *Alc*: *secl.* *Tredennick*
 25 τὸ] καὶ τὸ *C* 28 παντὶ+τῷ *γ* *C* 29 καὶ+γὰρ *C* 30 εἶχον
fmsPc συμβαίνει *d* 31 καὶ μὴ ὑπάρχειν *om.* *A* 32 καὶ
om. *C*

- 22 Öncüllerden biri zorunlu öteki olası ise, terimler olumlu olduğunda tasım her zaman olası sonuçlu olacak; öncüllerden biri olumlu öteki 5 olumsuz olduğunda, evetleyici olan zorunluysa tasım 'bulunmaması olası' sonuçlu, olumsuz olan zorunluysa hem 'bulunması olası' hem de 'bulunmaz' sonuçlu olabilecek. Öteki konumlarda olmadığı gibi, burada da 'zorunlu olarak bulunmaz' sonuçlu bir tasım olmayacak. 10
- İlkin terimler olumlu olsunlar: A zorunlu olarak her Γ 'da bulunup B'nin her Γ 'da bulunması olası olsun. İmdi madem A'nın her Γ 'da bulunması zorunlu ve Γ 'nın kimi B'da bulunması olası, sonuç 'A kimi B'da bulunur' değil 'A'nın kimi B'da bulunması olası' olacak: Nitekim 15 ilk konumda bu böyleydi. $B\Gamma$ öncülü zorunlu, $A\Gamma$ olası öne sürülse de bu böyle tanıtlanacak. Yine öncüllerden biri olumlu öteki olumsuz, olumlu olan da zorunlu olsun: A'nın hiçbir Γ 'da bulunmaması olası olsun, B ise zorunlu olarak her Γ 'da bulunsun. O halde yine ilk konum 20 ortaya çıkacak; olumsuz öncül de olasılığı imler: İmdi sonucun olası olacağı açık; nitekim ilk konumda öncüller böyle olduğunda sonuç olası olurdu. Olumsuz öncül zorunlu ise, sonuç hem 'kiminde bulun- 25 maması olası' hem de 'bulunmaz' olabilecek. 'A zorunlu olarak Γ 'da bulunmaz' ile 'B'nin her Γ 'da bulunması olası' öne sürülsün. İmdi olumlu $B\Gamma$ öncülü evrilirse ilk konum ortaya çıkacak, olumsuz öncül de zorunlu olacak. Öncüller böyle olduğunda, hem 'A'nın kimi Γ 'da bulunmaması olası' hem de 'A kimi Γ 'da bulunmaz' sonuçları çıkardı, dolayısıyla A'nın kimi B'da bulunmaması da zorunlu. Küçük uç olum- 30 suz öne sürüldüğünde, olasıysa, öncül değiştirilerek daha öncekilerdeki gibi bir tasım ortaya çıkacak; zorunluysa, bir tasım olmayacak: 35 Çünkü birincinin hem her sonuncuda bulunması zorunlu hem hiçbi-

τοῦ παντὶ ὑπάρχειν ὕπνος-ἵππος καθεύδων-ἄνθρωπος, τοῦ μηδενὶ ὕπνος-ἵππος ἐγρηγορώς-ἄνθρωπος.

Ὁμοίως δ' ἔξει καὶ εἰ ὁ μὲν καθόλου τῶν ὄρων ὁ δ' ἐν μέρει πρὸς τὸ μέσον· κατηγορικῶν μὲν γὰρ ὄντων ἀμ- 40
φοτέρων τοῦ ἐνδέχεσθαι καὶ οὐ τοῦ ὑπάρχειν ἔσται συλλογι- 40^b
σμός, καὶ ὅταν τὸ μὲν στερητικὸν ληφθῇ τὸ δὲ καταφα-
τικόν, ἀναγκαῖον δὲ τὸ καταφατικόν. ὅταν δὲ τὸ στερητικόν
ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται τοῦ μὴ ὑπάρχειν· ὁ γὰρ
αὐτὸς τρόπος ἔσται τῆς δείξεως καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου 5
τῶν ὄρων ὄντων. ἀνάγκη γὰρ διὰ τοῦ πρώτου σχήματος τε-
λειοῦσθαι τοὺς συλλογισμούς, ὥστε καθάπερ ἐν ἐκείνοις, καὶ
ἐπὶ τούτων ἀναγκαῖον συμπίπτειν. ὅταν δὲ τὸ στερητικόν
καθόλου ληφθῇ τεθῇ πρὸς τὸ ἔλαττον ἄκρον, ἐὰν μὲν ἐν-
δεχόμενον, ἔσται συλλογισμὸς διὰ τῆς ἀντιστροφῆς, ἐὰν δ' 10
ἀναγκαῖον, οὐκ ἔσται. δειχθήσεται δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅν
καὶ ἐν τοῖς καθόλου, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων. φανερόν
οὖν καὶ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι πότε καὶ πῶς ἔσται συλλο-
γισμός, καὶ πότε τοῦ ἐνδέχεσθαι καὶ πότε τοῦ ὑπάρχειν.
δηλον δὲ καὶ ὅτι πάντες ἀτελεῖς, καὶ ὅτι τελειοῦνται διὰ 15
τοῦ πρώτου σχήματος

23 Ὅτι μὲν οὖν οἱ ἐν τούτοις τοῖς σχήμασι συλλογι-
σμοὶ τελειοῦνται τε διὰ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι καθόλου
συλλογισμῶν καὶ εἰς τούτους ἀνάγονται, δηλον ἐκ τῶν εἰ-
ρημένων· ὅτι δ' ἀπλῶς πᾶς συλλογισμὸς οὕτως ἔξει, νῦν 20
ἔσται φανερόν, ὅταν δειχθῇ πᾶς γινόμενος διὰ τούτων τινὸς
τῶν σχημάτων.

Ἀνάγκη δὴ πᾶσαν ἀπόδειξιν καὶ πάντα συλλογισμὸν
ἢ ὑπάρχον τι ἢ μὴ ὑπάρχον δεικνύναι, καὶ τοῦτο ἢ καθόλου
ἢ κατὰ μέρος, ἔτι ἢ δεικτικῶς ἢ ἐξ ὑποθέσεως. τοῦ δ' ἐξ 25
ὑποθέσεως μέρος τὸ διὰ τοῦ ἀδυνάτου. πρῶτον οὖν εἴπω-
μεν περὶ τῶν δεικτικῶν· τούτων γὰρ δειχθέντων φανερόν
ἔσται καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἀδύνατον καὶ ὅλως τῶν ἐξ ὑπο-
θέσεως.

Εἰ δὴ δέοι τὸ Α κατὰ τοῦ Β συλλογίσασθαι ἢ ὑπάρ- 30

^a37 τοῦ^a + δὲ CΓ ^b5 καὶ . . . μὴ] ὥσπερ καὶ η καὶ καθόλου om. C¹
καὶ μὴ . . . 6 ὄντων] τῶν ὄρων ὄντων ABC¹dΓ: τῶν ὄρων ὄντων καὶ μὴ
καθόλου B^a 14 ἐνδέχεται C 17 οὖν om. d 18 τε om. Ad
καθόλου ABd^aAl: om. Cη 19 ἄγονται Ad^a 20 πᾶς om. B¹
ἔχει Waitz 24 τίτι ηΓ: τίτιν Al 25-6 τοῦ . . . ὑποθέσεως om. η¹
26 μέρος + ἐστὶ Cη τοῦ om. B 27 τούτων γὰρ δειχθέντων om. C

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

rinde bulunmaması olası. <Birincinin, sonuncunun> hepsinde bulunması için terimler 'uyku', 'uyuyan at', 'insan'; hiçbirinde bulunmaması için 'uyku', 'uyanık at', 'insan'.

Terimlerden biri orta terime tümel öteki tikel bağlansa da bu böyle; her iki öncül olumlu olduğunda veya biri olumsuz öteki evetleyici, 40 evetleyici olansa zorunlu alındığında, tasım 'bulunur' değil 'bulunması 40^b olası' sonuçlu olacak. Olumsuz öncül zorunlu olduğunda, sonuç da 'bulunmaz' olacak: Nitekim terimler tümel olsun olmasın tanıtlamanın tarzı aynı olacak. Bu tasımların ilk konumda tamlaşmaları zorunlu, 5 dolayısıyla bunlarda da berikilerdeki gibi sonuçlanmaları zorunlu. Tümel alınmış olan küçük uç olumsuz öne sürüldüğünde, olasıysa, tasım evirmeyle ortaya çıkacak; zorunluysa, bir tasım olmayacak. Bu, 10 tümel sonuçlu tasımlarla aynı tarzda ve aynı terimlerle tanıtlanacak. İmdi bu konumda bir tasımın ne zaman ve nasıl oluşacağı ve sonucunun ne zaman olası ne zaman bulunma durumunda olacağı açık. Şu da açık ki bu tasımların hiçbirisi tam değil ve ilk konumda tamlaşırlar. 15

23 Demek ki bu konumlardaki tasımlar ilk konumdaki tümel sonuçlu tasımlar sayesinde tamlaşırlar ve onlara indirgenebilirler, söylenenlerden bu açık. Her tasımın saltık anlamda böyle olabileceği, şimdi, her 20 tasımın bu konumlardan kiminde oluştuğu tanıtlandığında, açık olacak.

Her tanıtlamanın ve her tasımın şunları tanıtlaması zorunlu: Bir şey bulunur mu bulunmaz mı, tümel olarak mı tikel olarak mı bulunur, ayrıca doğrudan tanıtlamalı mı koşullu mu bulunur. Koşullu tanıtlamanın bir parçası olanaksıza <ergi> ile tanıtlamadır. İmdi ilkin doğrudan tanıtlamalı olanlar üzerine konuşalım: Bunlar tanıtlandıktan sonra, olanaksıza <ergi> ile ve genel olarak koşullu tanıtlananlar da açık olacak.

Birisi B'ya ilişkin bir A'nın bulunup bulunmadığını tasımla çıkarım- 30

χον ἢ μὴ ὑπάρχον, ἀνάγκη λαβεῖν τι κατὰ τινος. εἰ μὲν
οὖν τὸ *A* κατὰ τοῦ *B* ληφθείη, τὸ ἐξ ἀρχῆς ἔσται εἰλημ-
μένον. εἰ δὲ κατὰ τοῦ *Γ*, τὸ δὲ *Γ* κατὰ μηδενός, μηδ'
ἄλλο κατ' ἐκείνου, μηδὲ κατὰ τοῦ *A* ἕτερον, οὐδεὶς ἔσται
35 συλλογισμός· τῷ γὰρ ἐν καθ' ἑνὸς ληφθῆναι οὐδὲν συμ-
βαίνει ἐξ ἀνάγκης. ὥστε προσληπτέον καὶ ἑτέραν πρότα-
σιν. εἰ μὲν οὖν ληφθῇ τὸ *A* κατ' ἄλλου ἢ ἄλλο κατὰ
τοῦ *A*, ἢ κατὰ τοῦ *Γ* ἕτερον, εἶναι μὲν συλλογισμὸν οὐδὲν
κωλύει, πρὸς μέντοι τὸ *B* οὐκ ἔσται διὰ τῶν εἰλημμένων.
40 οὐδ' ὅταν τὸ *Γ* ἐτέρῳ, κακείνῳ ἄλλῳ, καὶ τοῦτο ἐτέρῳ, μὴ
41^a συνάπτῃ δὲ πρὸς τὸ *B*, οὐδ' οὕτως ἔσται πρὸς τὸ *B* συλ-
λογισμός. ὅλως γὰρ εἶπομεν ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε ἔσται
συλλογισμὸς ἄλλου κατ' ἄλλου μὴ ληφθέντος τινὸς μέ-
σου, ὃ πρὸς ἐκάτερον ἔχει πως ταῖς κατηγορίαις· ὃ μὲν
5 γὰρ συλλογισμὸς ἀπλῶς ἐκ προτάσεων ἐστίν, ὃ δὲ πρὸς
τόδε συλλογισμὸς ἐκ τῶν πρὸς τόδε προτάσεων, ὃ δὲ τοῦδε
πρὸς τόδε διὰ τῶν τοῦδε πρὸς τόδε προτάσεων. ἀδύνατον δὲ
πρὸς τὸ *B* λαβεῖν πρότασιν μηδὲν μήτε κατηγοροῦντας
αὐτοῦ μήτ' ἀπαρνούμενους, ἢ πάλιν τοῦ *A* πρὸς τὸ *B* μη-
10 δὲν κοινὸν λαμβάνοντας ἀλλ' ἐκατέρου ἴδια ἅττα κατη-
γοροῦντας ἢ ἀπαρνούμενους. ὥστε ληπτέον τι μέσον ἀμφοῖν,
ὃ συνάψει τὰς κατηγορίας, εἴπερ ἔσται τοῦδε πρὸς τόδε συλ-
λογισμός. εἰ οὖν ἀνάγκη μὲν τι λαβεῖν πρὸς ἄμφω κοινόν,
τοῦτο δ' ἐνδέχεται τριχῶς (ἢ γὰρ τὸ *A* τοῦ *Γ* καὶ τὸ *Γ*
15 τοῦ *B* κατηγορήσαντας, ἢ τὸ *Γ* κατ' ἀμφοῖν, ἢ ἄμφω
κατὰ τοῦ *Γ*), ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ εἰρημένα σχήματα, φα-
νερόν ὅτι πάντα συλλογισμὸν ἀνάγκη γίνεσθαι διὰ τούτων
τινὸς τῶν σχημάτων. ὃ γὰρ αὐτὸς λόγος καὶ εἰ διὰ πλει-
όνων συνάπτοι πρὸς τὸ *B*· ταῦτό γὰρ ἔσται σχῆμα καὶ
20 ἐπὶ τῶν πολλῶν.

"Ὅτι μὲν οὖν οἱ δεικτικοὶ περαίνονται διὰ τῶν προειρημέ-
νων σχημάτων, φανερόν· ὅτι δὲ καὶ οἱ εἰς τὸ ἀδύνατον, δη-
λον ἔσται διὰ τούτων. πάντες γὰρ οἱ διὰ τοῦ ἀδυνάτου περαι-
νόντες τὸ μὲν ψεῦδος συλλογίζονται, τὸ δ' ἐξ ἀρχῆς ἐξ
25 ὑποθέσεως δεικνύουσιν, ὅταν ἀδυνάτὸν τι συμβαίνει τῆς ἀντι-
φάσεως τεθείσης, οἷον ὅτι ἀσύμμετρος ἢ διάμετρος διὰ τὸ γί-

^b31 ἢ μὴ ὑπάρχον om. *A*¹ 33 δὲ¹ + τὸ α *C* 35 τὸ *A*¹ 39 διὰ om. *B*¹
41^a1 συλλογισμός + τοῦ α *B* 2 εἶπωμεν *A*¹*B* 7 τόδε^a] τόνδε *B*¹
12 ὅς *A* 17 ὅτι] οὖν ὅτι *C*¹: ὡς *d* γενέσθαι *d* 18 εἰ om. *C*¹
21 οἱ om. *d*

lamak isterse, birinin ötekine ilişkin olduğunu kabul etmesi zorunlu. İmdi B'ya ilişkin A'yı kabul ederse, kabul edilen baştaki olacak. Ne ki A'yı Γ 'ya ilişkin kabul edip Γ 'yı hiçbir şeye ilişkin ve ne Γ 'ya ne de A'ya ilişkin başka bir şeyi kabul etmezse, hiçbir tasım ortaya çıkmayacak; çünkü tek bir şeye ilişkin tek bir şeyin kabul edilmesiyle hiçbir sonuç zorunlu olarak çıkmaz. Dolayısıyla buna ek olarak başka bir öncül almak gerekir. İmdi A başka bir şeye ilişkin, veya başka bir şey A'ya ilişkin, veya ayrı bir şey Γ 'ya ilişkin kabul edilirse, bir tasımın oluşmasına bir engel yoktur; ne ki bu, alınanlardan dolayı B'yla ilgili olmayacak. Γ başka bir şeye, o da ayrı bir şeye, bu da bir başkasına ilişip B'ya ilişmediğinde, böyle de tasım B'yla ilgili olmayacak. Genel olarak dediğimiz şu: Her bir terimle kategoriler yoluyla ilişkili olan bir orta terim alınmadan, bir şeyin bir başkasına ilişkin olduğunu tanıttayan bir tasım asla olmayacak; çünkü saltık anlamda bir tasım öncüllerden, 'şu'na ilişkin bir tasım 'şu'na ilişkin öncüllerden, şunu şuna bağlayan bir tasım ise şunu şuna bağlayan öncüllerden ortaya çıkar. Ne ki B'ya yüklenen ya da hakkında reddedilen hiçbir şey almadan B'yla ilgili bir sonucun elde edilmesi veya yine ortak hiçbir şey almadan her birine özgü yüklenenleri ya da reddedilenleri alarak A'yı B'ya bağlayan bir sonucun elde edilmesi olanaksız. Dolayısıyla şunu şuna bağlayan bir tasım ortaya çıkacaksa, her ikisi için yüklemeleri bağlayacak bir orta terim almak gerekir. İmdi her ikisiyle ilgili bir ortak şeyin alınması zorunluysa ve bu üç yolda olabiliyorsa (A'yı Γ 'ya ve Γ 'yı B'ya yükleyerek, Γ 'yı her ikisine yükleyerek, her ikisini Γ 'ya yükleyerek), bunlar da anlatılan konumlar, açık ki her tasımın bu konumlardan birisinde oluşması zorunlu. B daha çok şeyle ilişkilense de usamlama aynı: Nitekim pek çok şeyde de konum aynı olacak.

Doğrudan tanıtlamalı tasımlar önceden söylenen konumlarda tamamlanırlar, bu açık; olanaksıza <ergi> ile tanıtlananların da bu konumlarda tamamlandıkları, söyleneceklerle açık olacak. Nitekim olanaksıza <ergi> ile tamamlanan tasımların hepsi yanlış bir çıkarım yaparlar, öne sürülen çelişmeden olanaksız bir sonuç çıktığında başta-
kini koşullu olarak tanıttılar; sözgelişi bir dörtgenin köşegeninin

νεσθαι τὰ περιττὰ ἴσα τοῖς ἀρτίοις συμμέτρου τεθείσης. τὸ μὲν οὖν ἴσα γίνεσθαι τὰ περιττὰ τοῖς ἀρτίοις συλλογίζεται, τὸ δ' ἀσύμμετρον εἶναι τὴν διάμετρον ἐξ ὑποθέσεως δείκνυσιν, ἐπεὶ ψεῦδος συμβαίνει διὰ τὴν ἀντίφασιν. τοῦτο γὰρ ἦν ³⁰ τὸ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογίσασθαι, τὸ δεῖξαι τι ἀδύνατον διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν. ὥστ' ἐπεὶ τοῦ ψεύδους γίνεταί συλλογισμὸς δεικτικὸς ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπαγομένοις, τὸ δ' ἐξ ἀρχῆς ἐξ ὑποθέσεως δείκνυται, τοὺς δὲ δεικτικούς πρότερον εἵπομεν ὅτι διὰ τούτων περαίνονται τῶν ³⁵ σχημάτων, φανερόν ὅτι καὶ οἱ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμοὶ διὰ τούτων ἔσονται τῶν σχημάτων. ὥσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες οἱ ἐξ ὑποθέσεως ἐν ἅπασιν γὰρ ὁ μὲν συλλογισμὸς γίνεται πρὸς τὸ μεταλαμβανόμενον, τὸ δ' ἐξ ἀρχῆς περαίνεται δι' ὁμολογίας ἢ τινος ἄλλης ὑπο- ⁴⁰ θέσεως. εἰ δὲ τοῦτ' ἀληθές, πᾶσαν ἀπόδειξιν καὶ πάντα ⁴¹ συλλογισμὸν ἀνάγκη γίνεσθαι διὰ τριῶν τῶν προειρημένων σχημάτων. τούτου δὲ δειχθέντος δηλὸν ὡς ἅπας τε συλλογισμὸς ἐπιτελεῖται διὰ τοῦ πρώτου σχήματος καὶ ἀν-
άγεται εἰς τοὺς ἐν τούτῳ καθόλου συλλογισμούς. ⁵

- 24 Ἔτι τε ἐν ἅπαντι δεῖ κατηγορικὸν τινα τῶν ὄρων εἶναι καὶ τὸ καθόλου ὑπάρχειν· ἄνευ γὰρ τοῦ καθόλου ἢ οὐκ ἔσται συλλογισμὸς ἢ οὐ πρὸς τὸ κείμενον, ἢ τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτήσεται. κείσθω γὰρ τὴν μουσικὴν ἡδονὴν εἶναι σπουδαίαν. εἰ μὲν οὖν ἀξιώσειεν ἡδονὴν εἶναι σπουδαίαν μὴ προσ- ¹⁰ θεῖς τὸ πᾶσαν, οὐκ ἔσται συλλογισμὸς· εἰ δὲ τινὰ ἡδονήν, εἰ μὲν ἄλλην, οὐδὲν πρὸς τὸ κείμενον, εἰ δ' αὐτὴν ταύτην, τὸ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνει. μᾶλλον δὲ γίνεται φανερόν ἐν τοῖς διαγράμμασιν, ὅλον ὅτι τοῦ ἰσοσκελοῦς ἴσαι αἱ πρὸς τῇ βάσει. ἔστωσαν εἰς τὸ κέντρον ἡγμέναι αἱ *A B*. ¹⁵ εἰ οὖν ἴσην λαμβάνοι τὴν *A Γ* γωνίαν τῇ *B Δ* μὴ ὅλως ἀξιώσας ἴσας τὰς τῶν ἡμικυκλίων, καὶ πάλιν τὴν *Γ* τῇ *Δ* μὴ πᾶσαν προσλαβὼν τὴν τοῦ τμήματος, ἔτι δ' ἀπ' ἴσων οὐσῶν τῶν ὁλῶν γωνιῶν καὶ ἴσων ἀφηρημένων ἴσας εἶναι τὰς λοιπὰς τὰς *E Z*, τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτήσε- ²⁰

²³⁶ φανερόν + οὖν *B*¹ ⁴⁰ ἄλλης τινός *d* ^{b2} τῶν τριῶν *C* ⁵
καθόλου *secl.* *Maie* ⁶ ὅτι *n* *τε om.* *d* τὸν ὄρον *B* ⁷ γὰρ +
ἀν *C* τῆς *d* ⁸ προκειμένου *C* ¹⁰ προσθῇ *B*¹ ¹² προκει-
μενον *Cd* ¹⁵ *B*] *γ* *fecit B* ¹⁶ λαμβάνει *Cd*: λαμβάνη *d*^a ¹⁷ τὰς
om. *d* ¹⁸ προλαβὼν *n* ^{δ'} *om.* *ABdn* ¹⁹ ἴσων^a] τῶν *n* ²⁰ τὰς
εἰ ABCnΓAlP, *fecit d*: *secl.* *Waitz*

kenarıyla orantısız olduğunu tanıtırlar, çünkü orantılı olduğu öne sürülürse tek sayılar çift sayılara eşitlenir. Beriki tek sayıların çiftlere eşitlendiğini tasımsal olarak çıkarımlar; madem ki çelişiginden yanlış bir sonuç çıkıyor, öteki, köşegenin orantısız olduğunu koşullu tanıtırlar. 30 Nitekim olanaksıza $\langle \text{ergi} \rangle$ ile çıkarım yapmak böyleydi: Baştaki varsayımla olanaksız bir şeyi tanıtlamak. Dolayısıyla madem olanaksıza indirgemelerde tasım doğrudan tanıtlamalı olarak yanlış sonuçlu olup baştaki sonuç koşullu tanıtlanır ve madem doğrudan tanıtlamalı tasımların bu konumlarda tamamlandıklarını daha önce söyledik, 35 açık ki olanaksıza $\langle \text{ergi} \rangle$ ile tanıtılan tasımlar da bu konumlarda oluşacaklar. Bütün öteki koşullu tasımlar da böyle; nitekim hepsinde tasım, değiştirilen öncüle göre oluşup baştaki sonuç ortak bir kabulle 40 veya bir başka varsayımla tamamlanır. Bu doğruysa, her tanıtlamanın 41^b ve her tasımın önceden söylenen üç konumda oluşması zorunlu. Madem bu tanıtlandı, her tasımın ilk konumda tamladığı ve bu konumdaki tümel tasımlara indirgenebildiği de açık. 5

24 Öte yandan her tasımda, terimlerden birinin olumlu ve tümel bulunma durumunda olması gerekir; tümel bir öncül olmaksızın ya tasım olmayacak ya öne sürülenle ilgili olmayacak ya da baştaki tanıtlanmış sayılacak. Müziğin iyi bir haz olduğu öne sürülsün. İmdi 'her' eklemeden hazzın iyi olduğu iddia edilirse tasım ortaya çıkmayacak; 10 kimi hazzın iyi olduğu iddia edildiğinde, bu müzikten farklı bir haza öne sürülenle ilgili bir şey alınamaz, bu müzikle aynı haza baştaki ele alınıyordur. Bu, betilerde daha açık olur; sözgelişi: İkizkenar bir üçgenin tabanındaki açılar eşit. A ile B çizgileri merkeze doğru çizilmiş 15 olsunlar. İmdi genel olarak yarım daire açılarının eşit olduğu iddia edilmeden $\angle A$ açısının $\angle B$ açısına eşit olduğu öne sürülürse ve yine buna ek olarak bir daire parçasındaki her açının aynı parçanın diğer her açısıyla eşit olduğu öne sürülmeden $\angle \Gamma$ açısının $\angle \Delta$ açısına eşit olduğu öne sürülürse, ayrıca eşit olanlardan eşit olanlar çıkarılınca kalanların da eşit olduğu öne sürülmeden kendileri eşit olan tam açılardan 20

ται, ἐὰν μὴ λάβῃ ἀπὸ τῶν ἴσων ἴσων ἀφαιρουμένων
ἴσα λείπεσθαι. φανερόν οὖν ὅτι ἐν ᾧπαντι δεῖ τὸ καθόλου
ὑπάρχειν, καὶ ὅτι τὸ μὲν καθόλου ἐξ ἀπάντων τῶν ὄρων
καθόλου δείκνυται, τὸ δ' ἐν μέρει καὶ οὕτως κακείνως, ὥστ'
25 ἐὰν μὲν ᾗ τὸ συμπέρασμα καθόλου, καὶ τοὺς ὄρους ἀνάγκη
καθόλου εἶναι, ἐὰν δ' οἱ ὄροι καθόλου, ἐνδέχεται τὸ συμπέ-
ρασμα μὴ εἶναι καθόλου. δῆλον δὲ καὶ ὅτι ἐν ᾧπαντι συλλογι-
σμῷ ἢ ἀμφοτέρας ἢ τὴν ἐτέραν πρότασιν ὁμοίαν ἀνάγκη γίνε-
σθαι τῷ συμπεράσματι. λέγω δ' οὐ μόνον τῷ καταφατικῇ
30 εἶναι ἢ στερητικῇ, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀναγκαίαν ἢ ὑπάρχουσαν ἢ ἐν-
δεχομένην. ἐπισκέψασθαι δὲ δεῖ καὶ τὰς ἄλλας κατηγορίας.

Φανερόν δὲ καὶ ἀπλῶς πότ' ἔσται καὶ πότ' οὐκ ἔσται
συλλογισμός, καὶ πότε δυνατός καὶ πότε τέλειος, καὶ ὅτι
συλλογισμοῦ ὄντος ἀναγκαῖον ἔχειν τοὺς ὄρους κατὰ τινα
35 τῶν εἰρημένων τρόπων.

Δῆλον δὲ καὶ ὅτι πᾶσα ἀπόδειξις ἔσται διὰ τριῶν ὄρων 25
καὶ οὐ πλειόνων, ἐὰν μὴ δι' ἄλλων καὶ ἄλλων τὸ αὐτὸ
συμπέρασμα γίνηται, ὅλον τὸ E διὰ τε τῶν $A B$ καὶ διὰ
τῶν $\Gamma \Delta$, ἢ διὰ τῶν $A B$ καὶ $A \Gamma \Delta$. πλείω γὰρ μέσα τῶν
40 αὐτῶν οὐδὲν εἶναι κωλύει. τούτων δ' ὄντων οὐχ εἰς ἀλλὰ
42^a πλείους εἰσὶν οἱ συλλογισμοί. ἢ πάλιν ὅταν ἐκάτερον τῶν $A B$
διὰ συλλογισμοῦ ληφθῇ (ὅλον τὸ A διὰ τῶν ΔE καὶ πάλιν
τὸ B διὰ τῶν $Z \Theta$), ἢ τὸ μὲν ἐπαγωγῇ, τὸ δὲ συλλογι-
σμῷ. ἀλλὰ καὶ οὕτως πλείους οἱ συλλογισμοί· πλείω γὰρ
5 τὰ συμπεράσματα ἔστιν, ὅλον τό τε A καὶ τὸ B καὶ τὸ Γ .

Εἰ δ' οὖν μὴ πλείους ἀλλ' εἰς, οὕτω μὲν ἐνδέχεται γενέσθαι
διὰ πλειόνων τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, ὥς δὲ τὸ Γ διὰ τῶν
 $A B$, ἀδύνατον. ἔστω γὰρ τὸ E συμπεπερασμένον ἐκ τῶν
 $A B \Gamma \Delta$. οὐκοῦν ἀνάγκη τι αὐτῶν ἄλλο πρὸς ἄλλο εἰληφθαι,
10 τὸ μὲν ὡς ὅλον τὸ δ' ὡς μέρος· τοῦτο γὰρ δεδεικται πρό-
τερον, ὅτι ὄντος συλλογισμοῦ ἀναγκαῖον οὕτως τινὰς ἔχειν
τῶν ὄρων. ἐχέτω οὖν τὸ A οὕτως πρὸς τὸ B . ἔστιν ἄρα τι ἐξ
αὐτῶν συμπέρασμα. οὐκοῦν ἦτοι τὸ E ἢ τῶν $\Gamma \Delta$ θάτερον ἢ
ἄλλο τι παρὰ ταῦτα. καὶ εἰ μὲν τὸ E , ἐκ τῶν $A B$ μό-
15 νον ἂν εἴη ὁ συλλογισμός. τὰ δὲ $\Gamma \Delta$ εἰ μὲν ἔχει οὕτως ὥστ'

b₂₁ τῶν om. d ἴσων^a om. A 27 καθόλου εἶναι d^a 28 ἀνάγκη
ὁμοίως d 29 τῶ^a] τὸ ηΓ 30 τῶ om. η 31 δεῖ om. ηΓ 34 τινὰς d^a
39 AΓΔ scripsi: βγ Bd: αγ C; fecit A: αγ καὶ βγ B^aC^aηAIP: βγ καὶ αγ d^a
40 οὐγί C 42^b γίνεσθαι C d η 8 ε + τὸ η 9 ἄλλο^a om. A¹B¹
12 ἀρα, πάντως d 14 A B] δύο η μόνων A¹C 15 ε om. d^a εχη η

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

eşit açılar çıkarılınca kalan E ile Z açılarının eşit olduğu iddia edilirse, baştaki tanıtlanmış sayılıyor olacak. İmdi şu açık: Her tasımda tümel bir öncülün bulunması gerekir, tümel bir sonuç bütün terimler tümel olduğunda tanıtlanır, tikel bir sonuç hem her öncül tümel iken hem de biri tümel iken tanıtlanır; dolayısıyla sonuç tümel ise terimlerin 25 tümel olması zorunlu, ne ki terimler tümel ise sonucun tümel olmaması olası. Ayrıca şu da açık: Her tasımda ya her iki öncülün veya öncül-lerden birinin sonuca benzer olması zorunlu. Dediğim, sonuca benze-mesi açısından öncülün yalnızca evetleyici veya olumsuz olması değil, zorunlu, bulunma durumunda veya olası olması da. Öteki kategorileri 30 de göz önünde tutmak gerekir.

Şu açık: Saltık anlamda tasım ne zaman ortaya çıkacak, ne zaman çıkmayacak; ne zaman olanaklı, ne zaman tam olacak. Şu da açık: Tasım oluştuğunda terimlerin söylenen tarzlardan birine göre bağlan-maları zorunlu.

35

25 Aynı sonuç başka terimlerle ve başka terimlerden oluşmuyorsa şu açık: Her tanıtılma üç terimle ortaya çıkacak, daha çoğuyla değil; sözgelişi E sonucu A, B ile Γ , Δ terimleriyle veya A, B ile A, Γ , Δ terimleriyle oluşabilir; nitekim aynı terimler için birden çok orta terimin bulunmasını hiçbir şey engellemez. Ne ki bunlar böyle olduğunda 40 bir değil birden çok tasım ortaya çıkar. Veya yine A ile B terimlerinden 42^a her biri bir tasımla (sözgelişi A terimi Δ ile E terimleriyle ve yine B terimi Z ile Θ terimleriyle) veya biri tümevarımla öteki bir tasımla elde edildiğinde. Ne ki böyle de birden çok tasım olur; çünkü birden çok sonuç var, sözgelişi A, B ile Γ sonuçları. 5

İmdi bu, birden çok değil bir tasım ise, böylece aynı sonucun daha çok terimle oluşması olası; ne ki bunun, Γ sonucunun A ile B terimleriyle oluştuğundaki gibi olması olanaksız. E sonucu A, B, Γ ile Δ terimlerinden çıksın. Bu durumda bunlardan birinin bir ötekiyle ilgili –biri bütün öteki parça olarak– alınması zorunlu; nitekim bir tasım 10 varken terimlerden kimilerinin böylece bağlanmalarının zorunlu olduğu daha önce tanıtlandı. İmdi A böylece B'yla ilgili olsun. O halde bunlardan zorunlu bir sonuç çıkar. Bu durumda bu, ya E ya Γ ile Δ 'dan biri ya da bunlardan başka bir şeydir. Bu E ise A ile B'dan yalnızca bir tasım oluşuyor olsa gerek. Ama Γ ile Δ da böylelerse –biri bütün öteki 15

εἶναι τὸ μὲν ὡς ὅλον τὸ δ' ὡς μέρος, ἔσται τι καὶ ἐξ ἐκείνων, καὶ ἤτοι τὸ *E* ἢ τῶν *A B* θάτερον ἢ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα. καὶ εἰ μὲν τὸ *E* ἢ τῶν *A B* θάτερον, ἢ πλείους ἔσονται οἱ συλλογισμοί, ἢ ὡς ἐνεδέχετο ταὐτὸ διὰ πλειόνων ὄρων περαίνεσθαι συμβαίνει· εἰ δ' ἄλλο τι παρὰ ταῦτα, πλείους ἔσονται καὶ ἀσύναπτοι οἱ συλλογισμοὶ πρὸς ἀλλήλους. εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχοι τὸ *Γ* πρὸς τὸ *Δ* ὥστε ποιεῖν συλλογισμόν, μάτην ἔσται εἰλημμένα, εἰ μὴ ἐπαγωγῆς ἢ κρύψεως ἢ τινος ἄλλου τῶν τοιούτων χάριν. 24

Εἰ δ' ἐκ τῶν *A B* 24

μὴ τὸ *E* ἀλλ' ἄλλο τι γίνεταί συμπέρασμα, ἐκ δὲ τῶν 25
Γ Δ ἢ τούτων θάτερον ἢ ἄλλο παρὰ ταῦτα, πλείους τε οἱ συλλογισμοὶ γίνονται καὶ οὐ τοῦ ὑποκειμένου· ὑπέκειτο γὰρ εἶναι τοῦ *E* τὸν συλλογισμόν. εἰ δὲ μὴ γίνεται ἐκ τῶν *Γ Δ* μηδὲν συμπέρασμα, μάτην τε εἰληφθαι αὐτὰ συμβαίνει καὶ μὴ τοῦ ἐξ ἀρχῆς εἶναι τὸν συλλογισμόν. ὥστε φανερόν ὅτι πᾶσα 30
ἀπόδειξις καὶ πᾶς συλλογισμὸς ἔσται διὰ τριῶν ὄρων μόνον.

Τούτου δ' ὄντος φανεροῦ, δηλὸν ὡς καὶ ἐκ δύο προτάσεων καὶ οὐ πλειόνων (οἱ γὰρ τρεῖς ὅροι δύο προτάσεις), εἰ μὴ προσλαμβάνοιτό τι, καθάπερ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐλέχθη, πρὸς τὴν τελείωσιν τῶν συλλογισμῶν. φανερόν οὖν ὡς ἐν ᾧ 35
λόγῳ συλλογιστικῶ μὴ ἄρτιαί εἰσιν αἱ προτάσεις δι' ὧν γίνεταί τὸ συμπέρασμα τὸ κύριον (ἐνία γὰρ τῶν ἄνωθεν συμπερασμάτων ἀναγκαῖον εἶναι προτάσεις), οὗτος ὁ λόγος ἢ οὐ συλλελογίσταί ἢ πλείω τῶν ἀναγκαίων ἠρώτηκε πρὸς τὴν θέσιν. 40

Κατὰ μὲν οὖν τὰς κυρίας προτάσεις λαμβανομένων 42^b
τῶν συλλογισμῶν, ἅπας ἔσται συλλογισμὸς ἐκ προτάσεων μὲν ἀρτίων ἐξ ὄρων δὲ περιττῶν· ἐνὶ γὰρ πλείους οἱ ὅροι τῶν προτάσεων. ἔσται δὲ καὶ τὰ συμπεράσματα ἡμίση τῶν προτάσεων. ὅταν δὲ διὰ προσυλλογισμῶν περαινήται ἢ διὰ 5
πλειόνων μέσων συνεχῶν, ὅλον τὸ *A B* διὰ τῶν *Γ Δ*, τὸ μὲν πλῆθος τῶν ὄρων ὡσαύτως ἐνὶ ὑπερέξει τὰς προτάσεις (ἢ γὰρ ἔξωθεν ἢ εἰς τὸ μέσον τεθήσεται ὁ παρεμπίπτων ὅρος· ἀμφοτέρως δὲ συμβαίνει ἐνὶ ἐλάττω εἶναι τὰ διαστήματα τῶν ὄρων), αἱ δὲ προτάσεις ἴσαι τοῖς διαστήμασιν· οὐ μέντοι 10

*21 πλείους + τε *C* οἱ *CnAl*: οἱ. *ABd* 22 τῷ δ *n* 25 γένηται *d*
δὲ fecit *n* 26 ἢ τοῦτο *B* 28 τοῦ] τὸ *A*¹ γδ *ABCdAlP*: αβ conī.
Al, fecit *n* μὴδὲ ἐν *n* 34 τι *P*¹: οἱ. codd. ἐλέχθη οἱ. *A* 35
οὖν + ὅτι *n* *2 ἐστὶ *d* 6 μέσων *CnAl*: + μὴ *ABC³dP*: (+ καὶ *Γ*)

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

parça olarak-, onlardan da bir sonuç çıkacak: Ya E ya A ile B'dan biri ya da bunlardan başka bir şey. Bu E veya A ile B'dan birisiyse ya birden çok tasım olacak ya da aynı sonuç olasıymışcasına birden çok terimle tamamlanabilecek; sonuç bunlardan başka bir şey ise birden çok tasım olup birbiriyle bağlantısız olacaklar. Γ bir tasım kuracak tarzda Δ 'ya bağlı değilse, bu da tümevarım, uslamlamayı bulanıklaştırma veya bu türden başka bir şey uğruna değilse, bunlar boşuna alınmış olacaklar. 20

A ile B'dan E değil de başka bir sonuç oluşuyorsa, Γ ile Δ 'dan da ya A ile B'dan biri ya da bunlardan başka bir sonuç oluşuyorsa, birden çok tasım oluşup varsayılan sonuç çıkmaz: Nitekim tasımın E sonuçlu olacağı varsayılmıştı. Γ ile Δ 'dan hiçbir sonuç oluşmuyorsa, bunların boşuna alındığı ve tasımın baştaki sonucunu oluşturamadığı ortaya çıkar. Dolayısıyla açık ki her tanıtlama ve her tasım yalnızca uç terimle ortaya çıkacak. 30

Bu açık ise şu da açık olur: Baştakilerde anlatıldığı gibi tasımı tamlatırmak için başka bir öncül alınmadıysa, her tasım iki öncülden oluşur, daha çoğundan değil (nitekim üç terim iki öncül oluşturur). İmdi açık ki tasımsal bir uslamlamada temel sonucun onlarla olduğu öncüller sayıca çift değilse (yukarıdaki sonuçlardan kimilerinin bir öncül olmaları zorunlu), bu uslamlama ya tasımsal değildir veya savı için zorunlu olanlardan daha fazlasını öne sürmüştür. 40

Demek ki tasımlar temel öncülleri açısından ele alınırsa, her tasım çift sayılı öncüllerden ve tek sayılı terimlerden oluşacak; nitekim terimler öncüllerden sayıca bir fazla. Sonuçlar da sayıca öncüllerin yarısı olacaklar. Öntasım ile veya zincirleme orta terimlerle bir sonuç çıktığında –sözgelişi Γ ile Δ orta terimleriyle AB sonucu-, benzer tarzda terimlerin sayısı öncüllerden bir fazla olacak (çünkü fazla terim ya dışa ya da ortaya konulacak: Her iki durumda da aralıkların terimlerden sayıca bir az olduğu ortaya çıkar), öncüller ise sayıca aralıklara 10

b11 αὐ μὲν οἰν. Ad1 13 περὶται οἰν. Al 22 δὲ οἰν. B1 ποο-
 κείσεται η 24 ποιεῖ d 27 ὦν + εἰσι η καὶ . . . 28 ἐστὶ οἰν. A
 30 πρῶτος ἔσθι B 36 διὰ B καὶ διὰ B 39 μοναχὸς η et ut vid.
 Al: ἀναξ ABCD 40 τῷ om. η1 43*1 το om. A 3 et 4 ην] ei
 d2: ην I

αὐ αὐ μὲν ἀρτια εἶσονται οἱ δὲ περὶτοι, ἀλλ' ἐναλλάξ, ὅροι ἀρτιαί, περὶται αὐ ποτὶδαις. ἀμα γὰρ τῷ ὅρῳ μὴ ποτὶδεται ἀρτια οἱ δὲ περὶτοι ἦσαν, ἀναγκη παραλλήλως τῆς αὐτῆς ποτὶδαις γινώσκουσιν. τὰ δὲ συμπεράσματα οὐκ ἐστὶ τῇ αὐτῇ ἐξεί τῶν ὅρων οὐτε ποτὶδαις οὐτε ποτὶδαις. εἶδος γὰρ ὅπου ποτὶδεται συμπεράσματα ποτὶδεται ἐν ἐλάττω τῶν ποτὶπαρχῶν ὅρων. ποτὶδαις γὰρ τὸν ἔοχατον οὐ ποιεῖ συμπέρασμα, ποτὶδαις δὲ τοὺς ἀλ-
 λους πάλτας, ὅλον εἰ τῷ A B I ποτὶδεται τὸ Δ, εἶδος καὶ συμπεράσματα δύο ποτὶδεται, τὸ τε ποτὶδαις τὸ A καὶ τὸ ποτὶδαις τὸ B. ὁμοῦς δὲ καὶ τῶν ἀλλων. καὶ εἰς τὸ μὲνον δὲ παρ-
 ἐμνήστη, τὸν αὐτὸν ποτὶδαις. ποτὶδαις γὰρ μὲνον οὐ ποτὶδαις 25
 ὅπου εἶσονται καὶ τῶν ποτὶδαις.
 ἔπει δ' ἔχομεν περὶ τῶν οἱ συλλογισμοί, καὶ ποτὶδαις ἐν 26
 ἔκαστῳ σχήματι καὶ ποτὶδαις δέικνεται, φανερόν ἦτις ἐστὶ
 καὶ ποτὶδαις ποτὶδαις χαλεπὸν καὶ ποτὶδαις εὐεμεχέτητον. τὸ
 30 μὲν γὰρ ἐν πλείοσι σχήμασι καὶ διὰ πλείων ποτὶδαις πε-
 ραινομένην ποτὶδαις, τὸ δ' ἐν ἐλάττω καὶ δι' ἐλάττω δὲ
 ἐμμεχέτητον. τὸ μὲν οὐν καταφαστικὸν τὸ καθόλου διὰ τοῦ
 πρῶτου σχήματος δέικνεται μόνον, καὶ διὰ τοῦ ποτὶδαις ποτὶδαις
 τὸ δὲ στερετικὸν διὰ τε τοῦ πρῶτου καὶ διὰ τοῦ μόνου, καὶ
 35 διὰ μὲν τοῦ πρῶτου ποτὶδαις, διὰ δὲ τοῦ μόνου ποτὶδαις. τὸ
 δ' ἐν μέρει καταφαστικὸν διὰ τοῦ πρῶτου καὶ διὰ τοῦ ἔοχα-
 του, μοναχὸς μὲν διὰ τοῦ πρῶτου, τριχὺς δὲ διὰ τοῦ ἔοχα-
 του. τὸ δὲ στερετικὸν τὸ κατὰ μέρος ἐν ἀπασιν τοῖς σχήμασι
 δέικνεται, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ πρῶτῳ μοναχῶς, ἐν δὲ τῷ μόνῳ
 40 καὶ τῷ ἔοχατῳ ἐν τῷ μὲν διχῶς ἐν τῷ δὲ τριχῶς. φανε-
 ρόν οὖν ὅτι τὸ καθόλου καταφαστικὸν κατασκευάσθαι μὲν χα-
 43*
 λειώτατον, ἀνασκευάσθαι δὲ πᾶσιν. ὁμοῦς δ' ἐστὶν ἀναρῶντι
 μὲν τὰ καθόλου τῶν ἐν μέρει πᾶσι. καὶ γὰρ ἡν μὲν μὲν καὶ
 ἡν τινὲς μὴ ὑπαρχῇ, ἀνήρηται. τούτων δὲ τὸ μὲν τινὲς μὴ ἐν
 5 ἀπασιν τοῖς σχήμασι δέικνεται, τὸ δὲ μὲν ἐν τοῖς δύοιν.

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

eşit; gerçi her zaman öncüller çift, terimler tek sayılı olmayıp sırayla değişebilecekler: Öncüller çift sayılı iken terimler tek, terimler çift sayılı iken öncüller tek; nitekim bir terim herhangi bir yerden eklendiğinde terimle birlikte her zaman bir öncül de eklenir, dolayısıyla madem ki öncüller çift terimler tek sayılı, ekleme aynı olduğu için değiş- 15 meleri zorunlu. Sonuçlar, gerek terimlere gerek öncüllere bağlı olarak, aynı düzende olmayacak: Bir terim eklendiğinde, sonuçlara terimlerin bir önceki sayısından bir azı eklenir; çünkü sonuçların sayısı yalnızca en son eklenene değil bütün öteki terimlere bağlıdır; sözgelişi ABF'ya 20 Δ terimi eklenirse, doğrudan iki sonuç da eklenmiş olur: Biri A'yla öteki B'yla ilgili olmak üzere. Ötekilerde de bu böyle. Terim ortaya bırakılsa da tarz aynı: Tasım yalnızca bir terimle ilgili kurulmaz. Dolayısıyla sonuçlar hem terimlerden hem öncüllerden sayıca daha çok 25 olacaklar.

26 Madem tasımların neler hakkında olduğunu ve her bir konumda hangilerinin kaç tarzda tanıtlandığını biliyoruz, hangi problemlerin zor, hangilerinin kolay tanıtlandığı da bizim için açık olmalı. Nitekim pek çok konumda ve pek çok kipte sonuçlanan problem daha kolay, 30 az konumda ve az kipte sonuçlanana daha zor. Tümel evetleyici yalnızca birinci konumda ve bunda da yalnız bir tarzda tanıtlanır; tümel olumsuz birinci ve ikinci konumlarda, ilk konumda yalnız bir tarzda, ikincisinde iki tarzda tanıtlanır; tikel evetleyici ilk ve son konumlarda, 35 ilk konumda yalnız bir tarzda, son konumda üç tarzda tanıtlanır. Tikel olumsuz her konumda tanıtlanır: İlk konumda yalnız bir tarzda, ikin- 40 cisinde iki tarzda, üçüncüsünde üç tarzda. İmdi açık ki tümel olumlu 43^a en zor temellenip en kolay çürütülendir. Genel olarak tümellerin çürütülmesi tikellerden daha kolay; nitekim bir şey ötekinin ister hiçbirinde ister kiminde bulunmasın, <tümel olumlu bir iddia> çürütülebilir: Bunlardan 'kiminde bulunmaz' her konumda, 'hiçbirinde 5

τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν στερητικῶν· καὶ γὰρ εἰ παντὶ καὶ εἰ τινί, ἀνῆρηται τὸ ἐξ ἀρχῆς· τοῦτο δ' ἦν ἐν δύο σχήμασιν. ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει μοναχῶς, ἢ παντὶ ἢ μηδενὶ δείξαντα ὑπάρχειν. κατασκευάζοντι δὲ ῥᾶω τὰ ἐν μέρει· καὶ γὰρ ἐν πλείοσι σχήμασι καὶ διὰ πλειόνων τρόπων. ὅλως τε 10, οὐ δεῖ λανθάνειν ὅτι ἀνασκευάσαι μὲν δι' ἀλλήλων ἔστι καὶ τὰ καθόλου διὰ τῶν ἐν μέρει καὶ ταῦτα διὰ τῶν καθόλου, κατασκευάσαι δ' οὐκ ἔστι διὰ τῶν κατὰ μέρος τὰ καθόλου, δι' ἐκείνων δὲ ταῦτ' ἔστιν. ἅμα δὲ δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἀνασκευάζειν ἔστι τοῦ κατασκευάζειν ῥᾶον. 15

Πῶς μὲν οὖν γίνεται πᾶς συλλογισμὸς καὶ διὰ πόσων ὄρων καὶ προτάσεων, καὶ πῶς ἐχουσὼν πρὸς ἀλλήλας, ἔτι δὲ ποῖον πρόβλημα ἐν ἐκάστῳ σχήματι καὶ ποῖον ἐν πλείοσι καὶ ποῖον ἐν ἐλάττοσι δείκνυται, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. 27 πῶς δ' εὐπορήσομεν αὐτοὶ πρὸς τὸ τίθέμενον αἰεὶ συλλογι- 20 σμῶν, καὶ διὰ ποίας ὁδοῦ ληψόμεθα τὰς περὶ ἕκαστον ἀρχάς, νῦν ἤδη λεκτέον· οὐ γὰρ μόνον ἴσως δεῖ τὴν γένεσιν θεωρεῖν τῶν συλλογισμῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν ἔχειν τοῦ ποιεῖν.

Ἀπάντων δὴ τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔστι τοιαῦτα ὥστε κατὰ 25 μηδενὸς ἄλλου κατηγορεῖσθαι ἀληθῶς καθόλου (οἷον Κλέων καὶ Καλλίας καὶ τὸ καθ' ἕκαστον καὶ αἰσθητόν), κατὰ δὲ τούτων ἄλλα (καὶ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ζῶον ἐκάτερος τούτων ἐστί)· τὰ δ' αὐτὰ μὲν κατ' ἄλλων κατηγορεῖται, κατὰ δὲ τούτων ἄλλα πρότερον οὐ κατηγορεῖται· τὰ δὲ καὶ αὐτὰ ἄλ- 30 λων καὶ αὐτῶν ἕτερα, οἷον ἄνθρωπος Καλλίου καὶ ἀνθρώπου ζῶον. ὅτι μὲν οὖν ἓν τῶν ὄντων κατ' οὐδενὸς πέφυκε λέγεσθαι, δῆλον· τῶν γὰρ αἰσθητῶν σχεδὸν ἕκαστόν ἐστι τοιούτων ὥστε μὴ κατηγορεῖσθαι κατὰ μηδενός, πλην ὡς κατὰ συμβεβηκός· φαμέν γάρ ποτε τὸ λευκὸν ἐκεῖνο Σωκράτην εἶναι 35 καὶ τὸ προσιὸν Καλλίαν. ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω πορευομένοις ἴσταται ποτε, πάλιν ἐροῦμεν· νῦν δ' ἔστω τοῦτο κείμενον. κατὰ μὲν οὖν τούτων οὐκ ἔστιν ἀποδείξαι κατηγορούμενον ἕτερον, πλην εἰ μὴ κατὰ δόξαν, ἀλλὰ ταῦτα κατ' ἄλλων· οὐδὲ τὰ καθ' ἕκαστα κατ' ἄλλων, ἀλλ' ἕτερα κατ' ἐκείνων. τὰ δὲ 40 μεταξὺ δῆλον ὡς ἀμφοτέρως ἐνδέχεται (καὶ γὰρ αὐτὰ κατ'

α7 δυοὶ π 8 δείξαντι Α²π 10 ἐν om. C τῶν] πτώσεων Waitz
12 τῶν³] τῆς d¹ 28 ἐκατέρας π 34 κατὰ om. A 35 Σω-
κράτη Βπ 36 τὰ ἄνω π

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

bulunmaz' iki konumda tanıtlanır. Olumsuz iddialarda da tarz aynı; bir şey ötekinin ister hepsinde ister kiminde bulunsun, baştaki iddia çürütülebilir: Bu, iki konumda olur. Tikel iddialarda, bir şeyin ötekinin hepsinde bulunduğu veya hiçbirinde bulunmadığı tanıtlanarak, iddia yalnız bir tarzda çürütülebilir. Ne ki tikel iddialar daha kolay temellenirler: Nitekim bunlar pek çok konumda ve pek çok tarzda temellenirler. Genel olarak şu unutulmamalı: Bunlar birbiriyle, tümeller tikel-
lerle, tikeller tümellerle çürütülür; ne ki tikeller tümellerle temellenibilirken, tümeller tikellerle temellenemez. Aynı zamanda şu da
açık ki, çürütmek temellendirmekten daha kolay.

İmdi söylenenlere göre, her tasım nasıl, kaç terim ve kaç öncülle oluşur, bunlar birbirine nasıl bağlanır; ayrıca her bir konumda hangi problem tanıtlanır ve hangisi daha az sayıda, hangisi daha çok sayıda
27 konumda tanıtlanır, bunlar açık. Tasımların arasından öne sürülenle ilgili olanları her zaman nasıl elde edeceğimizi ve her birine ilişkin ilkeleri hangi yolda yakalayacağımızı şimdi söyleyelim; nitekim herhalde yalnızca tasımların oluşmasını incelemek değil, onları kurma gücüne de iye olmak gerekir.

Var olan bütün nesneler arasından kimileri doğru ve tümel olarak
başka hiçbir şeye yüklenemezler (sözgelisi 'Kleon', 'Kallias' –tekil ve duyulur olanlar–), ne ki ötekiler bunlara yüklenir (bunlardan her biri hem 'insan' hem 'canlı'); kimileri ötekilere yüklenip ötekiler onlara önceden yüklenmez; kimileri de hem başka nesnelere yüklenir
hem de başka nesneler onlara yüklenir: Sözgelisi insan 'Kallias'a, 'canlı' da insana yüklenir. İmdi var olan nesnelerden kimileri doğal olarak hiçbir şeye ilişkin söylenemezler, bu açık: Duyulur nesnelerden her biri aşağı yukarı hiçbir şeye yüklenemezler, daha çok ilineksel olarak yüklenirler; nitekim ara sıra 'şu ak nesne Sokrates'tir' veya 'gelen
Kallias'tır' deriz. Yüklenenler için de kimi zaman üst bir sınırın yer aldığını yine söyleyelim; bu şimdilik kabul edilsin. Yalnız sanı açısından değilse, başka bir yüklenenin bunlara yüklendiği tanıtlanamaz, bunların ötekilere yüklendiği tanıtlanır; tekilerin de ötekilere yüklendiği değil, ötekilerin onlara yüklendiği tanıtlanır. Aradakilerin
açıkça her iki yolda olabilmeleri olası (gerek kendilerinin başkalarına

ἄλλων καὶ ἄλλα κατὰ τούτων λεχθήσεται)· καὶ σχεδὸν οἱ λόγοι καὶ αἱ σκέψεις εἰσὶ μάλιστα περὶ τούτων.

43^b Δεῖ δὴ τὰς προτάσεις περὶ ἕκαστον οὕτως ἐκλαμβάνειν, ὑποθέμενον αὐτὸ πρῶτον καὶ τοὺς ὁρισμούς τε καὶ ὅσα ἴδια τοῦ πράγματός ἐστιν, εἴτα μετὰ τοῦτο ὅσα ἔπεται τῷ πράγματι, καὶ πάλιν οἷς τὸ πρᾶγμα ἀκολουθεῖ, καὶ ὅσα μὴ 5 ἐνδέχεται αὐτῷ ὑπάρχειν. οἷς δ' αὐτὸ μὴ ἐνδέχεται, οὐκ ἐκληπτέον διὰ τὸ ἀντιστρέφειν τὸ στερητικόν. διαιρετέον δὲ καὶ τῶν ἐπομένων ὅσα τε ἐν τῷ τί ἐστι καὶ ὅσα ἴδια καὶ ὅσα ὡς συμβεβηκότα κατηγορεῖται, καὶ τούτων ποῖα δοξαστικῶς καὶ ποῖα κατ' ἀλήθειαν· ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλειόνων τοιούτων 10 εὐπορῇ τις, θάπτον ἐντεύζεται συμπεράσмати, ὅσῳ δ' ἂν 11 ἀληθεστέρων, μᾶλλον ἀποδείξει.

11 Δεῖ δ' ἐκλέγειν μὴ τὰ ἐπό-
μενα τινί, ἀλλ' ὅσα ὅλῳ τῷ πράγματι ἔπεται, οἷον μὴ τί
τινὶ ἀνθρώπῳ ἀλλὰ τί παντὶ ἀνθρώπῳ ἔπεται· διὰ γὰρ τῶν
καθόλου προτάσεων ὁ συλλογισμός. ἀδιορίστου μὲν οὖν ὄν-
15 τος ἄδηλον εἰ καθόλου ἢ πρότασις, διωρισμένου δὲ φανερόν.
ὁμοίως δ' ἐκλεκτέον καὶ οἷς αὐτὸ ἔπεται ὅλοις, διὰ τὴν εἰ-
ρημένην αἰτίαν. αὐτὸ δὲ τὸ ἐπόμενον οὐ ληπτέον ὅλον ἔπε-
σθαι, λέγω δ' οἷον ἀνθρώπῳ πᾶν ζῶον ἢ μουσικῇ πᾶσαν ἐπι-
στήμην, ἀλλὰ μόνον ἀπλῶς ἀκολουθεῖν, καθάπερ καὶ προ-
20 τεϊνόμεθα· καὶ γὰρ ἄχρηστον θάτερον καὶ ἀδύνατον, οἷον
πάντα ἀνθρωπον εἶναι πᾶν ζῶον ἢ δικαιοσύνην ἅπαν ἀγαθόν.
ἀλλ' ὧ ἔπεται, ἐπ' ἐκείνου τὸ παντὶ λέγεται. ὅταν δ' ὑπό-
τινος περιέχεται τὸ ὑποκείμενον ὧ τὰ ἐπόμενα δεῖ λαβεῖν,
τὰ μὲν τῷ καθόλου ἐπόμενα ἢ μὴ ἐπόμενα οὐκ ἐκλεκτέον ἐν
25 τούτοις (εἰληπται γὰρ ἐν ἐκείνοις· ὅσα γὰρ ζῶν, καὶ ἀν-
θρώπῳ ἔπεται, καὶ ὅσα μὴ ὑπάρχει, ὡσαύτως), τὰ δὲ
περὶ ἕκαστον ἴδια ληπτέον· ἔστι γὰρ ἅττα τῷ εἶδει ἴδια παρὰ
τὸ γένος· ἀνάγκη γὰρ τοῖς ἐτέροις εἶδουσιν ἴδια ἅττα ὑπάρ-
χειν. οὐδὲ δὴ τῷ καθόλου ἐκλεκτέον οἷς ἔπεται τὸ περι-
30 εχόμενον, οἷον ζῶν οἷς ἔπεται ἀνθρωπος· ἀνάγκη γάρ, εἰ
ἀνθρώπῳ ἀκολουθεῖ τὸ ζῶον, καὶ τούτοις ἅπασιν ἀκολουθεῖν,

^a 42 δειχθήσεται η 43 περὶ τούτων εἰσὶ μάλιστα C: μάλιστα εἰσι περὶ
τούτων d ^b 1 ἕκαστον+τούτων η 2 ὑποτιθέμενον B^a 5 οὐκ ἐτί
ληπτέον η: οὐκέτι ἐκληπτέον ut vid. Al 7 ἴδια codd. Γ: ὡς ἴδια Bekker
10 ἂν om. C. 11 ἀληθεστέρον B¹ 12 ὅλῳ om. η 13 τί τῷ
d: τί τῷ Cd^a 23 προκείμενον η 26 ὑπάρχει η 29 ἡεὶ d^a
30 ζῶον d ἀνάγκη+μὲν η

yüklendiği gerek başkalarının bunlara yüklendiği söylenebilecek); ve aşağı yukarı uslamamalar ile incelemeler daha çok böyle nesneler hakkında olur.

O halde her bir tasımla ilgili öncülleri şöyle seçmek gerekir: İlk 43^b konusunu, tanımlarını ve nesnesinin özelliklerini, bundan sonra nesnenin yüklendiklerini ve yine nesnenin uyuştuklarını ve nesnede bulunmaları olası olmayanları. Ne ki kendilerinde nesnenin bulunması 5 olası olmayanları seçmek gerekmez: Nitekim olumsuz önerme evrilebildiğine göre onunla sözü edilenlerin aynı şeyler olması söz konusu olacaktır. Nesneye yüklenenler arasından nesnede bulunanları, özellikler ile ilinekler olarak yüklenenleri, bu sonunculardan da sanı ile doğru olarak yüklenenleri ayırmak gerekir. Bunlardan ne kadar çok elde edilirse o kadar çabuk sonuca ulaşılabilir, ne kadar doğru 10 olanları elde edilirse o kadar güçlü bir tanıtlama yapılabilir.

Nesnenin kimine yüklenenleri değil nesnenin bütününe yüklenenleri seçmek gerekir; sözgelişi kimi insana değil her insana yükleneni; nitekim bir tasım tümel öncüllerden oluşur. İmdi bu belirsiz olursa öncülün tümel olup olmadığı açık olmaz, bu belirliyse açık olur. Benzer 15 tarzda, söylenen nedenden ötürü, nesnenin kendisinin, bütününe yüklendiklerini seçmek gerekir. Ne ki nesneye yükleneni bütün olarak almak gerekmez; dediğim, sözgelişi her canlının insanla veya her bilginin müzikle uyuşması değil, yalnızca daha önce öne sürdüğümüz gibi saltık anlamda uyuşması; nitekim ötekisi yararsız ve olanaksızdır; 20 sözgelişi her insanın her canlı olması veya adaletin her iyi olması. Sadece yüklenilen için 'hepsi' denebilir. Yüklenenlerini almak gereken özne başka bir şey tarafından içerildiğinde, böylelerinde tümellik bakımından yüklenen veya yüklenmeyenleri seçmek gerekmez (nitekim böylelerinde içerilenler alınmıştır: Canlıya yüklenen insana da yüklenir, yüklenmeyenlerde de bu böyle), ne ki her birine özgü yüklenenleri almak gerekir; çünkü türe özgü yüklenenler cinsin dışındadır; nitekim farklı türlere özgü yüklenenlerin farklı olmaları zorunlu. O halde içeri-

lenin yüklendiğini tümellik bakımından seçmek gerekmez; sözgelişi canlı bakımından insanın yüklendiği, çünkü canlı insanla uyuyorsa, 30 insanın yüklendiklerinin hepsiyle de uyuşması zorunlu, ama bunları

οικειώτερα δὲ ταῦτα τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐκλογῆς. ληπτέον δὲ καὶ τὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπόμενα καὶ οἷς ἔπεται· τῶν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ προβλημάτων καὶ ὁ συλλογισμὸς ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ προτάσεων, ἢ πασῶν ἢ τινῶν· ὁμοιον 35 γὰρ ἐκάστου τὸ συμπέρασμα ταῖς ἀρχαῖς. ἔτι τὰ πᾶσιν ἐπόμενα οὐκ ἐκλεκτέον· οὐ γὰρ ἔσται συλλογισμὸς ἐξ αὐτῶν. δι' ἣν δ' αἰτίαν, ἐν τοῖς ἐπομένοις ἔσται δῆλον.

- 28 Κατασκευάζειν· μὲν οὖν βουλομένοις κατὰ τινος ὅλου τοῦ μὲν κατασκευαζομένου βλεπτέον εἰς τὰ ὑποκείμενα καθ' 40 ὧν αὐτὸ τυγχάνει λεγόμενον, οὐ δὲ δεῖ κατηγορεῖσθαι, ὅσα τούτῳ ἔπεται· ἂν γάρ τι τούτων ἦ ταυτόν, ἀνάγκη θάτερον θατέρῳ ὑπάρχειν. ἦν δὲ μὴ ὅτι παντὶ ἀλλ' ὅτι τινί, οἷς ἔπεται ἐκάτερον· εἰ γάρ τι τούτων ταυτόν, ἀνάγκη τινὶ ὑπάρ- 44^a χειν. ὅταν δὲ μηδενὶ δέῃ ὑπάρχειν, ᾧ μὲν οὐ δεῖ ὑπάρχειν, εἰς τὰ ἐπόμενα, ὁ δὲ δεῖ μὴ ὑπάρχειν, εἰς ᾧ μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ παρεῖναι· ἢ ἀνάπαλιν, ᾧ μὲν δεῖ μὴ ὑπάρχειν, εἰς ᾧ μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ παρεῖναι, ὁ δὲ μὴ ὑπάρχειν, εἰς τὰ 5 ἐπόμενα. τούτων γὰρ ὄντων τῶν αὐτῶν ὅποτερωνοῦν, οὐδενὶ ἐνδέχεται θατέρῳ θάτερον ὑπάρχειν· γίνεται γὰρ ὅτε μὲν ὁ ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι συλλογισμὸς, ὅτε δ' ὁ ἐν τῷ μέσῳ. εἰ δὲ τινὶ μὴ ὑπάρχειν, ᾧ μὲν δεῖ μὴ ὑπάρχειν, οἷς ἔπεται, ὁ δὲ μὴ ὑπάρχειν, ᾧ μὴ δυνατόν αὐτῷ ὑπάρχειν· εἰ γάρ 10 τι τούτων εἴη ταυτόν, ἀνάγκη τινὶ μὴ ὑπάρχειν.

Μᾶλλον δ' 11

ἴσως ὥδ' ἔσται τῶν λεγομένων ἕκαστον φανερόν. ἔστω γὰρ τὰ μὲν ἐπόμενα τῷ *A* ἐφ' ὧν *B*, οἷς δ' αὐτὸ ἔπεται, ἐφ' ὧν *Γ*, ᾧ δὲ μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ ὑπάρχειν, ἐφ' ὧν *Δ*. πάλιν δὲ τῷ *E* τὰ μὲν ὑπάρχοντα, ἐφ' οἷς *Z*, οἷς δ' αὐτὸ ἔπε- 15 ται, ἐφ' οἷς *H*, ᾧ δὲ μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ ὑπάρχειν, ἐφ' οἷς *Θ*. εἰ μὲν οὖν ταυτό τί ἐστι τῶν *Γ* τινὶ τῶν *Z*, ἀνάγκη τὸ *A* παντὶ τῷ *E* ὑπάρχειν· τὸ μὲν γὰρ *Z* παντὶ τῷ *E*, τῷ δὲ *Γ* παντὶ τὸ *A*, ὥστε παντὶ τῷ *E* τὸ *A*. εἰ δὲ τὸ *Γ* καὶ τὸ *H* ταυτόν, ἀνάγκη τινὶ τῷ *E* τὸ *A* ὑπάρχειν· τῷ μὲν 20

^b39 μὲν om. *A* 40 κατηγορουμένου *B*² 42 κἂν *d*² 44^a 2
 ᾧ *ABCdnΓAln*^o: ὁ *mAl* οὐ μὴ *B*² 3 εἰς . . . ὑπάρχειν codd.
ΓAln^o: om. *Al* ᾧ *A*¹ μὴ³ fecit *B*, om. *d* ἐνδέχεται *BCnAlc*:
 ἐνδέχεται *Ad* 4 μὴ *A¹B²CdnAlc*: om. *AB* εἰς *B²nAlc*: om. *ABCd*
 5 ἐνδέχεται *d* ὁ δὲ μὴ *BC²dn*, fecit *A*: ὁ δὲ *B*² 6 ὅποτερωνοῦν
C²nAlc: ὅποτερων *ABCd* 9 δεῖ *B²CnΓ*: om. *ABd* μὴ *ABC²dnΓ*:
 om. *B²C* 15 ἐφ' ὧν *B²Alc* 17 ἐστι scripsi: ἔσται codd. 19
 το¹] τῷ Bekker 20 τῷ¹ *Al*: τῶν codd.

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

seçmek insanın yüklendiklerini seçmekten daha uygun. Nesneye yüklenenleri ve nesnenin yüklendiklerini bütünsel kaplamıyla almak gerekir; nitekim problemler bütünsel kaplamalarıyla alındığında tasım da hepsi veya kimi bütünsel kaplamıyla alınmış öncüllerden oluşur; 35 çünkü her bir tasımın sonucu ilkelerine benzer. Öte yandan her nesneye yüklenenleri seçmek gerekmez: Bunlardan bir tasım oluşmayacaktır. Bunun nedeni ileride açık olacak.

28 Bir nesnenin bütününe bir şeyin yüklendiğini temellendirmek isteyenlerin şunlara bakmaları gerekir: Nesnenin ilişkin söylenebildiği 40 öznelere, ayrıca nesneye yüklenmesi gerekenin yüklenenlerine; çünkü bunlardan kimisi aynı ise, berikinin ötekinde bulunması zorunlu. Nesnenin hepsinde değil kiminde bir şey bulunduğu temellenecekse, her birinin yüklendiklerine bakmak gerekir; çünkü bunlardan kimisi aynı 44^a ise, berikinin ötekinin kiminde bulunması zorunlu. Nesnenin hiçbirinde bir şeyin bulunmaması gerektiğinde, ötekinin yüklenenlerine ve berikinde bulunmaları olası olmayanlara bakmak gerekir; veya tersine, ötekinde bulunmaları olası olmayanlara ve berikinin yüklenen- 5 lerine bakmak gerekir. Nitekim bunlardan bazıları aynı ise, beriki ötekinin hiçbirinde bulunamaz; çünkü tasım kimi zaman ilk konumda kimi zaman ikinci konumda oluşur. Nesnenin kiminde bir şeyin bulunmaması gerekiyorsa, ötekinin yüklendiklerine ve berikinde bulunmaları olanaksız olanlara bakmak gerekir; çünkü bunlardan kimisi aynı 10 ise, berikinin ötekinin kiminde bulunmaması zorunlu.

Herhalde söylenenlerden her biri şu yolda daha açık olacak. A'ya yüklenenler B, A'nın yüklendikleri Γ , A'da bulunmaları olası olmayanlar Δ olsun; yine E'da bulunanlar Z, E'nun yüklendikleri H, E'da 15 bulunmaları olası olmayanlar Θ olsun. İmdi Γ 'lardan kimisi Z'ların kimisiyle aynı ise, A'nın her E'da bulunması zorunlu: Nitekim Z her E'da, A her Γ 'da, dolayısıyla A her E'da. Γ ile H aynı ise, A'nın kimi 20

γὰρ Γ τὸ A , τῷ δὲ H τὸ E παντὶ ἀκολουθεῖ. εἰ δὲ τὸ Z
καὶ τὸ Δ ταυτόν, οὐδενὶ τῶν E τὸ A ὑπάρξει ἐκ προσυλλο-
γισμοῦ· ἐπεὶ γὰρ ἀντιστρέφει τὸ στερητικὸν καὶ τὸ Z τῷ Δ
ταυτόν, οὐδενὶ τῶν Z ὑπάρξει τὸ A , τὸ δὲ Z παντὶ τῷ E .
25 πάλιν εἰ τὸ B καὶ τὸ Θ ταυτόν, οὐδενὶ τῶν E τὸ A ὑπάρξει·
τὸ γὰρ B τῷ μὲν A παντί, τῷ δ' ἐφ' ᾧ τὸ E οὐδενὶ ὑπάρ-
ξει· ταῦτό γὰρ ἦν τῷ Θ , τὸ δὲ Θ οὐδενὶ τῶν E ὑπῆρχεν.
εἰ δὲ τὸ Δ καὶ τὸ H ταυτόν, τὸ A τινὶ τῷ E οὐχ ὑπάρξει·
τῷ γὰρ H οὐχ ὑπάρξει, ὅτι οὐδὲ τῷ Δ . τὸ δὲ H ἐστὶν ὑπὸ
30 τὸ E , ὥστε τινὶ τῶν E οὐχ ὑπάρξει. εἰ δὲ τῷ H τὸ B ταύ-
τόν, ἀντεστραμμένος ἔσται συλλογισμός· τὸ μὲν γὰρ E τῷ
 A ὑπάρξει παντί—τὸ γὰρ B τῷ A , τὸ δὲ E τῷ B (ταῦτό
γὰρ ἦν τῷ H)—τὸ δὲ A τῷ E παντὶ μὲν οὐκ ἀνάγκη ὑπάρ-
χειν, τινὶ δ' ἀνάγκη διὰ τὸ ἀντιστρέφειν τὴν καθόλου κατη-
35 γορίαν τῇ κατὰ μέρος.

Φανερόν οὖν ὅτι εἰς τὰ προειρημένα βλεπτέον ἑκατέρου
καθ' ἑκαστον πρόβλημα· διὰ τούτων γὰρ ἅπαντες οἱ συλ-
λογισμοί. δεῖ δὲ καὶ τῶν ἐπομένων, καὶ οἷς ἔπεται ἑκαστον,
εἰς τὰ πρῶτα καὶ τὰ καθόλου μάλιστα βλέπειν, οἷον τοῦ
40 μὲν E μᾶλλον εἰς τὸ KZ ἢ εἰς τὸ Z μόνον, τοῦ δὲ A εἰς
44^b τὸ $K\Gamma$ ἢ εἰς τὸ Γ μόνον. εἰ μὲν γὰρ τῷ KZ ὑπάρχει τὸ
 A , καὶ τῷ Z καὶ τῷ E ὑπάρχει· εἰ δὲ τούτῳ μὴ ἔπεται,
ἐγχωρεῖ τῷ Z ἔπεσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐφ' ὧν αὐτὸ ἀκο-
λουθεῖ σκεπτέον· εἰ μὲν γὰρ τοῖς πρώτοις, καὶ τοῖς ὑπ' ἐκεῖνα
5 ἔπεται, εἰ δὲ μὴ τούτοις, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ ταῦτα ἐγχωρεῖ.

Δῆλον δὲ καὶ ὅτι διὰ τῶν τριῶν ὄρων καὶ τῶν δύο προ-
τασεων ἡ σκέψις, καὶ διὰ τῶν προειρημένων σχημάτων οἱ
συλλογισμοὶ πάντες. δείκνυται γὰρ ὑπάρχειν μὲν παντὶ τῷ
 E τὸ A , ὅταν τῶν Γ καὶ Z ταυτόν τι ληφθῇ. τοῦτο δ' ἔσται
10 μέσον, ἄκρα δὲ τὸ A καὶ E · γίνεται οὖν τὸ πρῶτον σχῆμα.
τινὶ δέ, ὅταν τὸ Γ καὶ τὸ H ληφθῇ ταυτόν. τοῦτο δὲ τὸ ἔσχα-
τον σχῆμα· μέσον γὰρ τὸ H γίνεται. μηδενὶ δέ, ὅταν τὸ Δ
καὶ Z ταυτόν. οὕτω δὲ καὶ τὸ πρῶτον σχῆμα καὶ τὸ μέσον,
τὸ μὲν πρῶτον ὅτι οὐδενὶ τῷ Z ὑπάρχει τὸ A (εἵπερ ἀντι-

^a26 τῷ^a A^2CnAl : τὸ ABd : τῶν Γ 27 τῷ] τὸ B ὑπάρχειν η 28
τῷ Al : τῶν *codd.* 29 ὑπάρξει+ τὸ a CG 31 συλλογισμός $ABCAl$:
ὁ συλλογισμός $dnPc$ μὲν *om.* C ϵ $ACAl$, fecerunt Bd : η nGP 32 a^1
fecit B ὑπάρχει C τὸ μὲν γὰρ C β^2 + παντὶ C 33 τὸ η C 34-5 τὴν...
τῇ $BAlP$: τῇ καθόλου κατηγορίᾳ τὴν $ACdn\Gamma$ 39 τὰ² *om.* η ^b1 ὑπάρχει η
 η καὶ+ τῶν C 13 καὶ τὸ ζ C πρῶτον+ ἔσται $n\Gamma$ 14 τὸ¹] καὶ τὸ C

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

E'da bulunması zorunlu: Nitekim A Γ 'ya, E her H'ya uyar. Z ile Δ aynı ise, öntasına bağlı olarak A, E'ların hiçbirinde bulunmayacak: Madem olumsuz olanı evrilir ve Z, Δ 'yla aynı, A Z'ların hiçbirinde bulunmayacak, ne ki Z her E'da bulunur. Yine B ile Θ aynı ise, A 25 E'ların hiçbirinde bulunmayacak; çünkü B her A'da bulunup hiçbir E'da bulunmayacak: Nitekim B Θ 'yla aynı idi, Θ ise E'ların hiçbirinde bulunmuyordu. Δ ile H aynı ise, A kimi E'da bulunmayacak; çünkü A hiçbir Δ 'da bulunmadığı için H'da da bulunmayacak: Ne ki H E'un altında, dolayısıyla A E'ların kiminde bulunmayacak. B H'yla 30 aynı ise, tasım evrik olacak: Nitekim E her A'da bulunacak –çünkü B A'da, E B'da (nitekim B H'yla aynıydı)– ne ki A'nın her E'da bulunması zorunlu değil, tümel olumlu önermenin tikele evrilmesiyle A'nın kimi E'da bulunması zorunlu olur. 35

Şu açık ki her birinin tekil bir probleminde önceden söylenenlere bakmak gerekir: Her tasım bunlarla oluşur. Ne ki yüklenenleri ile her birinin yüklendikleri arasından başlıcalarına ve en tümellerine bakmak gerekir; sözgelişi E için yalnız Z'dan çok KZ'ya, A için yalnız 40 Γ 'dan çok K Γ 'ya. Nitekim A KZ'da bulunursa hem Z'da hem de E'da 44^b bulunur; ama A KZ'ya yüklenmese de Z'ya yüklenebilir. Nesnenin uyduklarına da aynı şekilde bakmak gerekir: Nesne birincilere yüklenirse onların altındakilere de yüklenir, ama birincilere yüklenmezse de altındakilerine yüklenebilir. 5

Şu açık: Bir inceleme üç terimle ve iki öncülle oluşur, her tasım önceden söylenen konumlarda oluşur. Nitekim Γ ile Z'lardan aynı şey alındığında A'nın her E'da bulunduğu tanıtlandı. Bu alınan orta terim olacak, A ile E ise uçlar: İmdi ilk konum oluşur. Γ ile H aynı 10 alındığında A'nın kimi E'da bulunduğu tanıtlandı. Bu, son konumdur: Orta terim H olur. Δ ile Z aynı olduğunda A'nın hiçbir E'da bulunmadığı tanıtlandı. Böylece hem ilk hem ikinci konum oluşabilir: A hiçbir

στρέφει τὸ στερητικόν), τὸ δὲ *Z* παντὶ τῷ *E*, τὸ δὲ μέσον 15
ὅτι τὸ *Δ* τῷ μὲν *A* οὐδενὶ τῷ δὲ *E* παντὶ ὑπάρχει. τινὶ δὲ μὴ
ὑπάρχειν, ὅταν τὸ *Δ* καὶ *H* ταυτόν ᾖ. τοῦτο δὲ τὸ ἔσχα-
τον σχῆμα· τὸ μὲν γὰρ *A* οὐδενὶ τῷ *H* ὑπάρξει, τὸ δὲ
E παντὶ τῷ *H*. φανερόν οὖν ὅτι διὰ τῶν προειρημένων σχη- 20
μάτων οἱ συλλογισμοὶ πάντες, καὶ ὅτι οὐκ ἐκλεκτέον ὅσα 20
πᾶσιν ἔπεται, διὰ τὸ μηδὲνα γίνεσθαι συλλογισμόν ἐξ αὐ-
τῶν. κατασκευάζειν μὲν γὰρ ὅλως οὐκ ἦν ἐκ τῶν ἐπομέ-
νων, ἀποστερεῖν δ' οὐκ ἐνδέχεται διὰ τοῦ πᾶσιν ἐπομένου·
δεῖ γὰρ τῷ μὲν ὑπάρχειν τῷ δὲ μὴ ὑπάρχειν.

Φανερόν δὲ καὶ ὅτι αἱ ἄλλαι σκέψεις τῶν κατὰ τὰς 25
ἐκλογὰς ἄχρειοι πρὸς τὸ ποιεῖν συλλογισμόν, οἷον εἰ τὰ
ἐπόμενα ἐκατέρω ταυτὰ ἔστιν, ἢ εἰ οἷς ἔπεται τὸ *A* καὶ
ἂ μὴ ἐνδέχεται τῷ *E*, ἢ ὅσα πάλιν μὴ ἐγγχωρεῖ ἐκατέρω
ὑπάρχειν· οὐ γὰρ γίνεται συλλογισμὸς διὰ τούτων. εἰ μὲν
γὰρ τὰ ἐπόμενα ταυτὰ, οἷον τὸ *B* καὶ τὸ *Z*, τὸ μέσον 30
γίνεται σχῆμα κατηγορικὰς ἔχον τὰς προτάσεις· εἰ δ' οἷς
ἔπεται τὸ *A* καὶ ἂ μὴ ἐνδέχεται τῷ *E*, οἷον τὸ *Γ* καὶ
τὸ *Θ*, τὸ πρῶτον σχῆμα στερητικὴν ἔχον τὴν πρὸς τὸ ἔλατ-
τον ἄκρον πρότασιν. εἰ δ' ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἐκατέρω, οἷον
τὸ *Δ* καὶ τὸ *Θ*, στερητικαὶ ἀμφοτέραι αἱ προτάσεις, ἢ ἐν 35
τῷ πρώτῳ ἢ ἐν τῷ μέσῳ σχήματι. οὕτως δ' οὐδαμῶς συλ-
λογισμός.

Δήλον δὲ καὶ ὅτι ὅποια ταυτὰ ληπτέον τὰ κατὰ τὴν
ἐπίσκεψιν, καὶ οὐχ ὅποια ἕτερα ἢ ἐναντία, πρῶτον μὲν
ὅτι τοῦ μέσου χάριν ἢ ἐπίβλεψις, τὸ δὲ μέσον οὐχ ἕτερον 40
ἀλλὰ ταυτόν δεῖ λαβεῖν. εἰτα ἐν ὅσοις καὶ συμβαίνει γί- 45^a
νεσθαι συλλογισμόν τῷ ληφθῆναι ἐναντία ἢ μὴ ἐνδεχόμενα
τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν, εἰς τοὺς προειρημένους ἅπαντα ἀνα-
χθήσεται τρόπους, οἷον εἰ τὸ *B* καὶ τὸ *Z* ἐναντία ἢ μὴ
ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν· ἔσται μὲν γὰρ τούτων λη- 5
φθέντων συλλογισμὸς ὅτι οὐδενὶ τῶν *E* τὸ *A* ὑπάρχει, ἀλλ'
οὐκ ἐξ αὐτῶν ἀλλ' ἐκ τοῦ προειρημένου τρόπου· τὸ γὰρ *B*
τῷ μὲν *A* παντὶ τῷ δὲ *E* οὐδενὶ ὑπάρξει· ὥστ' ἀνάγκη ταυτό

b₂₁ ἐξ αὐτῶν] ἐξ αὐτῶν διὰ τῶν d: διὰ τῶν d^a 26 ποιῆσαι d 31 τὰς]
ἀμφοτέρω τὰς ηΓ 33 τὸ¹ om. A σχῆμα] ἔσται σχῆμα η: σχῆμα ἔσται Γ
36 οὐδαμῶς + ἔσται ηΓ 38 ὅτι A¹: om. codd. Γ AIP ταυτὰ AB^aC^aδη AIP:
ταυτὰ BCG τὰ om. C^aPc 39 οὐχ codd. P, con. A: om. Γ AIP^a
40 ἐπίσκεψις C 45^a1 καὶ ἐν ὅσοις η: ἐν ὅσοις Γ 3 ἅπαν A¹Bd:
ἅπαντες B^aA¹c 4 τὸ² om. η 6 ε τὸ om. d 8 τὸ μὲν B

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Z'da bulunmadığı için (madem ki olumsuz olanı evrilir), ama Z her 15
E'da bulunduğu için ilk konum; Δ hiçbir A'da bulunmayıp her E'da
bulunduğu için ikinci konum. Δ ile H aynı olduğunda A'nın kimi
E'da bulunmadığı tanıtlandı. Bu, son konumdur: A hiçbir H'da bulun-
mayıp E her H'da bulunacak. Demek şu açık: Her tasım önceden
söylenen konumlarda oluşur, her nesneye yüklenenleri bunlardan 20
hiçbir tasım oluşmamasından ötürü seçmek gerekmez. Böyle yükle-
nenlerle genel olarak hiçbir şey temellenemez, ne ki her nesneye
yüklenenlerle bir şeyi çürütmek de olası değil: Nitekim çürütme için
orta terimin bir terimde bulunup ötekinde bulunmaması gerekir.

Şu da açık ki, bu seçime ilişkin başka araştırmalar bir tasım kurmak 25
için yarırsızdır; sözgelişi her birine yüklenenler aynı ise veya A'nın
yükledikleri ile E'da bulunmaları olası olmayanlar aynı ise veya yine
her birinde bulunamayanlar aynı ise: Nitekim bunlarla da bir tasım
oluşmaz. Yüklenenleri, sözgelişi B ile Z aynı ise, orta konumda öncül- 30
leri olumlu bir tasım; A'nın yükledikleri ile E'da bulunmaları olası
olmayanlar, sözgelişi Γ ile Θ aynı ise, ilk konumda küçük ucu içeren
öncülünün olumsuz olduğu bir tasım. Her birinde bulunmaları olası
olmayanlar, sözgelişi Δ ile Θ aynı ise, ya ilk ya da ikinci konumda her 35
iki öncül olumsuz olur. Böylece de hiçbir tasım oluşmaz.

Şu da açık: Bir araştırmaya ilişkin nesnelerden hangilerinin farklı
veya karşıt olduğunu değil, hangilerinin aynı olduğunu anlamak gere-
kir; ilkin inceleme orta terim sayesinde yapılabildiği için orta terim 40
olarak farklı değil aynı nesneyi almak gerekir. Daha sonra karşıt olan- 45^a
ların veya aynı nesnede bulunmaları olası olmayanların alınmasıyla
bir tasımın oluşabildiği her durumda, tasım önceden söylenen tarzla-
rın hepsine indirgenebilecektir: Sözgelişi B ile Z karşıt veya aynı nes-
nede bulunmaları olası olmayanlar iseler: Bunlar alındığında 'A E'ların 5
hiçbirinde bulunmaz' sonuçlu bir tasım ortaya çıkabilecek, ne ki bun-
lardan değil önceden söylenen bir tarzdan; nitekim B her A'da bulu-
nup hiçbir E'da bulunmayacak: Dolayısıyla B'nın kimi Θ 'yla aynı

εἶναι τὸ *B* τινὶ τῷ *Θ*. [πάλιν εἰ τὸ *B* καὶ *H* μὴ ἐγγχωρεῖ
 10 τῷ αὐτῷ παρεῖναι, ὅτι τινὶ τῷ *E* οὐχ ὑπάρξει τὸ *A*· καὶ
 γὰρ οὕτως τὸ μέσον ἔσται σχῆμα· τὸ γὰρ *B* τῷ μὲν *A*
 παντὶ τῷ δὲ *E* οὐδενὶ ὑπάρξει· ὥστ' ἀνάγκη τὸ *B* ταυτόν
 τινι εἶναι τῶν *Θ*. τὸ γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι τὸ *B* καὶ τὸ *H*
 τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν οὐδὲν διαφέρει ἢ τὸ *B* τῶν *Θ* τινὶ ταύ-
 15 τὸν εἶναι· πάντα γὰρ εἴληπται τὰ μὴ ἐνδεχόμενα τῷ *E*
 ὑπάρχειν.]

Φανερόν οὖν ὅτι ἐξ αὐτῶν μὲν τούτων τῶν ἐπιβλέ-
 ψων οὐδεὶς γίνεται συλλογισμός, ἀνάγκη δ' εἰ τὸ *B* καὶ τὸ *Z*
 ἐναντία, ταυτόν τινι εἶναι τὸ *B* τῶν *Θ* καὶ τὸν συλλογι-
 20 σμὸν γίνεσθαι διὰ τούτων. συμβαίνει δὴ τοῖς οὕτως ἐπισκο-
 ποῦσι προσεπιβλέπειν ἄλλην ὁδὸν τῆς ἀναγκαίας διὰ τὸ
 λανθάνειν τὴν ταυτότητα τῶν *B* καὶ τῶν *Θ*.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχουσι καὶ οἱ εἰς τὸ ἀδύνατον 29
 ἄγοντες συλλογισμοὶ τοῖς δεικτικοῖς· καὶ γὰρ οὗτοι γίνον-
 25 ται διὰ τῶν ἐπομένων καὶ οἷς ἔπεται ἐκάτερον. καὶ ἡ αὐτὴ
 ἐπίσκεψις ἐν ἀμφοῖν· ὁ γὰρ δείκνυται δεικτικῶς, καὶ διὰ
 τοῦ ἀδυνάτου ἔστι συλλογίσασθαι διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων, καὶ
 ὁ διὰ τοῦ ἀδυνάτου, καὶ δεικτικῶς, οἷον ὅτι τὸ *A* οὐδενὶ
 τῷ *E* ὑπάρχει. κείσθω γὰρ τινὶ ὑπάρχειν· οὐκοῦν ἐπεὶ τὸ
 30 *B* παντὶ τῷ *A*, τὸ δὲ *A* τινὶ τῷ *E*, τὸ *B* τινὶ τῶν *E*
 ὑπάρξει· ἀλλ' οὐδενὶ ὑπῆρχεν. πάλιν ὅτι τινὶ ὑπάρχει· εἰ
 γὰρ μηδενὶ τῷ *E* τὸ *A*, τὸ δὲ *E* παντὶ τῷ *H*, οὐδενὶ τῶν
H ὑπάρξει τὸ *A*· ἀλλὰ παντὶ ὑπῆρχεν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
 τῶν ἄλλων προβλημάτων· αἰεὶ γὰρ ἔσται καὶ ἐν ἅπασιν ἡ
 35 διὰ τοῦ ἀδυνάτου δεῖξις ἐκ τῶν ἐπομένων καὶ οἷς ἔπεται
 ἐκάτερον. καὶ καθ' ἕκαστον πρόβλημα ἡ αὐτὴ σκέψις δει-
 κτικῶς τε βουλομένῳ συλλογίσασθαι καὶ εἰς ἀδύνατον ἀγα-
 γεῖν· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν ὄρων ἀμφοτέραι αἱ ἀποδείξεις, οἷον
 εἰ δέδεικται μηδενὶ ὑπάρχειν τῷ *E* τὸ *A*, ὅτι συμβαίνει
 40 καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *E* ὑπάρχειν, ὅπερ ἀδύνατον· εἰς ληφθῆ

29 τῷ *Γ*: τῶν codd. πάλιν . . . 16 ὑπάρχειν seclusi: habent codd. *ΓΑΙΡ*
 9 καὶ τὸ *η* *C* ἐγγχωρῇ *Ad* 10 τῷ² *Al*: τῶν codd. 11 γὰρ¹ + καὶ *C*
 12 τὸ *Γ* ε *BnAl*: *η* *AB³CdP*, conl. *Al*: ε τῷ *η* *Γ* οὐδενὶ codd. *ΓΑΙΡ*:
 οὐτὶνι Waitz 17 οὖν] μὲν οὖν *m*, fort. *Al* 18 ἀνάγκη δ' εἰ] εἰς
 δὲ *ACd*: ἀνάγκη δεῖ *Γ* τὸ² om. *n* 19 τὸν om. *n*, fort. *Al* 21
 προσεπιβλέπειν *A* περίοδον *d* 22 λανθάνειν + ποτὲ *nΓ* 24 γὰρ +
 καὶ *C* 26 ἐπιβλεψίς *ABd* ἐπ' *C* 27 διὰ] καὶ διὰ *nΓ* 29 τῷ
Al: τῶν codd. 30 τῷ²] τῶν *ABCdΓP* 32 τῷ *P*: τῶν codd.
 τῷ *Γ*: τῶν codd. 37 εἰς + τὸ *n* 40 τῷ *ΓAl*: τῶν codd.

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

olması zorunlu. [Yine B ile H aynı nesnede bulunamayanlar iseler, tasım 'A kimi E'da bulunmayacak' sonuçlu; böylece de ikinci konum 10 ortaya çıkacak: B her A'da bulunup hiçbir E'da bulunmayacak; dolayısıyla B'nin Θ 'ların kimiyle aynı olması zorunlu. Çünkü B ile H'nin 'aynı nesnede bulunmaları olası olmayanlar' olmaları ile B'nin Θ 'lardan kimiyle aynı olması arasında hiçbir ayırım yok; nitekim hepsinin 'E'da bulunmaları olası olmayanlar' oldukları kabul edilmiştir.] 15

Demek şu açık: Bu incelemelerin kendilerinden hiçbir tasım oluşmaz; ne ki B ile Z karşıt iseler B'nin Θ 'lardan kimiyle aynı olması ve bunlarla bir tasımın oluşması zorunlu. O halde bunları böyle inceleyenlerin, B ile Θ 'ların aynılığını unutmalarından ötürü zorunlu olandan başka bir yola saptıkları ortaya çıkıyor.

- 29 Olanaksıza <ergi> ile tanıtlanan tasımlar doğrudan tanıtılamalı tasımlarla aynı tarzdadırlar: Bu tasımlar da yüklenenler ve her bir terimin yüklendikleriyle oluşuyorlar. Her ikisinde de araştırma aynı: Nitekim doğrudan tanıtılamalı olarak tanıtlanan bir şey aynı terimler aracılığıyla olanaksıza <ergi> ile de çıkarımlanabilir ve olanaksıza <ergi> ile tanıtlanan bir şey doğrudan tanıtılamalı olarak; sözgelişi 'A hiçbir E'da bulunmaz' sonucu. A'nın kimi E'da bulunduğu öne sürülsün; madem B her A'da ve A kimi E'da bulunur, B E'ların kiminde bulunacak: Ne ki B hiçbir E'da bulunmuyordu. Yine 'A kimi E'da bulunur' sonucu; A hiçbir E'da bulunmayıp E her H'da bulunursa, A H'ların hiçbirinde bulunmayacak: ne ki A her H'da bulunuyordu. Öteki problemlerde de bu böyle; nitekim olanaksıza <ergi> ile bir tanıtılma her zaman ve her durumda terimlere yüklenenlerden ve 35 her bir terimin yüklendiklerinden ortaya çıkacak. Tikel bir problemde de, doğrudan tanıtılamalı olarak ve olanaksıza <ergi> ile çıkarım yapmak isteyen için araştırma aynı: Her iki tanıtılma da aynı terimlerden oluşur; sözgelişi A'nın hiçbir E'da bulunmadığı tanıtlanmışsa, B'nin kimi E'da bulunduğu sonucu çıkar ki bu olanaksız; B'nin hiçbir 40

τῷ μὲν *E* μηδενὶ τῷ δὲ *A* παντὶ ὑπάρχειν τὸ *B*, φανερόν
 ὅτι οὐδενὶ τῷ *E* τὸ *A* ὑπάρξει. πάλιν εἰ δεικτικῶς συλλε- 45^b
 λόγισται τὸ *A* τῷ *E* μηδενὶ ὑπάρχειν, ὑποθεμένοις ὑπαρ-
 χειν τινὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου δειχθήσεται οὐδενὶ ὑπάρχον.
 ὁμοίως δὲ καπὶ τῶν ἄλλων· ἐν ἅσασι γὰρ ἀνάγκη κοινόν
 τινα λαβεῖν ὅρον ἄλλον τῶν ὑποκειμένων, πρὸς ὃν ἔσται τοῦ 5
 ψεύδους ὁ συλλογισμός, ὥστ' ἀντιστραφεύσης ταύτης τῆς
 προτάσεως, τῆς δ' ἐτέρας ὁμοίως ἐχούσης, δεικτικὸς ἔσται
 ὁ συλλογισμός διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων. διαφέρει γὰρ ὁ δει-
 κτικὸς τοῦ εἰς τὸ ἀδύνατον, ὅτι ἐν μὲν τῷ δεικτικῷ κατ'
 ἀλήθειαν ἀμφότεραι τίθενται αἱ προτάσεις, ἐν δὲ τῷ εἰς τὸ 10
 ἀδύνατον ψευδῶς ἢ μία.

Ταῦτα μὲν οὖν ἔσται μᾶλλον φανερά διὰ τῶν ἐπο-
 μένων, ὅταν περὶ τοῦ ἀδυνάτου λέγωμεν· νῦν δὲ τοσοῦτον
 ἡμῖν ἔστω δῆλον, ὅτι εἰς ταῦτά βλεπτόν δεικτικῶς τε βου-
 λομένῳ συλλογίζεσθαι καὶ εἰς τὸ ἀδύνατον ἄγειν. ἐν δὲ 15
 τοῖς ἄλλοις συλλογισμοῖς τοῖς ἐξ ὑποθέσεως, ὅλον ὅσαι
 κατὰ μετάληψιν ἢ κατὰ ποιότητα, ἐν τοῖς ὑποκειμένοις,
 οὐκ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀλλ' ἐν τοῖς μεταλαμβανομένοις, ἔσται
 ἡ σκέψις, ὁ δὲ τρόπος ὁ αὐτὸς τῆς ἐπιβλέψεως. ἐπισκέ-
 ψασθαι δὲ δεῖ καὶ διελεῖν ποσαχῶς οἱ ἐξ ὑποθέσεως. 20

Δείκνυται μὲν οὖν ἕκαστον τῶν προβλημάτων οὕτως,
 ἔστι δὲ καὶ ἄλλον τρόπον ἔνια συλλογίσασθαι τούτων, ὅλον
 τὰ καθόλου διὰ τῆς κατὰ μέρος ἐπιβλέψεως ἐξ ὑποθέσεως.
 εἰ γὰρ τὸ *Γ* καὶ τὸ *Η* ταῦτά εἴη, μόνους δὲ ληφθεῖν τοῖς
Η τὸ *Ε* ὑπάρχειν, παντὶ ἂν τῷ *Ε* τὸ *Α* ὑπάρχοι· καὶ 25
 πάλιν εἰ τὸ *Δ* καὶ *Η* ταῦτά, μόνων δὲ τῶν *Η* τὸ *Ε* κα-
 τηγοροῖτο, ὅτι οὐδενὶ τῷ *Ε* τὸ *Α* ὑπάρξει. φανερόν οὖν ὅτι
 καὶ οὕτως ἐπιβλεπτόν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν
 ἀναγκαίων καὶ τῶν ἐνδεχομένων· ἡ γὰρ αὕτη σκέψις, καὶ
 διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων ἔσται τῇ τάξει τοῦ *τ'* ἐνδέχεσθαι καὶ 30
 τοῦ ὑπάρχειν ὁ συλλογισμός. ληπτέον δ' ἐπὶ τῶν ἐνδεχο-
 μένων καὶ τὰ μὴ ὑπάρχοντα δυνατὰ δ' ὑπάρχειν· δέ-

b₃ τινὶ *B* et ut vid. *AlP*: om. *ACdn* 4 ἀνάγκη + τοῖς δι' ἀδυνάτου *n*
 5 ἔστι *B* 7 δεικτικῶς *d* ἔστι *B* 8 ὁ¹ om. *C* 11 ψευδῆς *d*
 12 μᾶλλον φανερώτερα *Cd* 14 ταῦτά *C²Al*: ταῦτα *ABCdnΓ* βουλο-
 μένοις *nΓ* 15 ἀγαγεῖν *ABCd* 16-17 ὅλον . . . ποιότητα codd.
ΓAlP: secl. *Maier* 20 δὲ om. *n¹* δεῖ om. *A* 24 τὸ . . . τὸ *nAl*:
 τὰ . . . τὰ *ABCd* 26 τὸ *AAI*: τὰ *BCdn* μόνων *Cd* τὰ *nΓ* 27
 τῷ *Al*: τῶν codd. 31 ὁ om. *n*

E'da bulunmadığı ve her A'da bulunduğu kabul edilirse, açık ki A hiçbir E'da bulunmayacak. Yine A'nın hiçbir E'da bulunmadığı doğru- 45^b
dan tanıtılmalı olarak çıkarımlanmışsa, A'nın kimi E'da bulunduğu varsayıldığında hiçbir E'da bulunmadığı olanaksıza <ergi> ile tanıtlanabilecek. Ötekilerde de bu böyle; nitekim hepsinde yanlış sonuçlu tasımın ona göre oluşacağı, öznelardan farklı kimi ortak terimin alın- 5
ması zorunlu, dolayısıyla o öncül evrilip öteki öncül aynı kalırsa aynı terimlerle doğrudan tanıtılmalı bir tasım ortaya çıkacak. Doğrudan tanıtılmalı tasım olanaksıza <ergi> ile tanıtılan tasımdan ayrımlıdır: Doğrudan tanıtılamada her iki öncül doğru olarak öne sürülür, 10
olanaksıza <ergi> de bir öncül yanlış olarak öne sürülür.

Bunlar ileride, olanaksıza <ergi> hakkında konuştuğumuzda daha açık olacak; şimdilik bizim için şu kadarı açık olsun: Hem doğrudan tanıtılmalı olarak hem de olanaksıza <ergi> ile çıkarım yapmak isteyen kişinin bunlara bakması gerekir. Öteki koşullu tasımlarda, 15
sözgelişi yer değiştirmeye veya niteliğe göre olanlarda araştırma öznelarda olacak –başlangıçtakilerde değil yerine konulanlarda–, incele-
menin tarzı ise aynı olacak. Ama koşullu tasımların kaç tarzda olduk-
larını belirlemek ve göz önünde tutmak gerekir. 20

İmdi problemlerden her biri böyle tanıtlanır, ama bunlardan kimisi başka bir tarzda da çıkarımlanabilir; sözgelişi tümeller, tikelin incele-
lenmesiyle koşullu olarak çıkarımlanabilirler. Γ ile H aynı iseler ve E'nun yalnızca H'larda bulunduğu kabul edilirse, A her E'da buluns 25
gerek; yine Δ ile H aynı iseler ve E yalnızca H'lara yüklenirse, sonuç A'nın hiçbir E'da bulunmayacağı. Demek ki bunu böyle göz önünde tutmak gerektiği açık. Zorunlu ve olası bulunmalarda da tarz aynı; nitekim araştırma aynı ve gerek olası sonuçlu gerek 'bulunur' sonuçlu 30
bir tasım diziliş bakımından aynı terimlerle oluşacak. Ne ki olasılarda bulunan, ama bulunmamaları olanaklı olanları da almak gerekir:

δεικται γὰρ ὅτι καὶ διὰ τούτων γίνεται ὁ τοῦ ἐνδέχεσθαι
συλλογισμός. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατη-
35 γοριῶν.

Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων οὐ μόνον ὅτι ἐγχωρεῖ
διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ γίνεσθαι πάντας τοὺς συλλογισμούς,
ἀλλὰ καὶ ὅτι δι' ἄλλης ἀδύνατον. ἅπας μὲν γὰρ συλλο-
γισμός δέδεικται διὰ τινος τῶν προειρημένων σχημάτων γι-
40 νόμενος, ταῦτα δ' οὐκ ἐγχωρεῖ δι' ἄλλων συσταθῆναι πλήν
διὰ τῶν ἐπομένων καὶ οἷς ἔπεται ἕκαστον· ἐκ τούτων γὰρ
46^a αἱ προτάσεις καὶ ἡ τοῦ μέσου λήψις, ὥστ' οὐδὲ συλλογι-
σμόν ἐγχωρεῖ γίνεσθαι δι' ἄλλων.

Ἡ μὲν οὖν ὁδὸς κατὰ πάντων ἡ αὐτὴ καὶ περὶ φι- 30
λοσοφίαν καὶ περὶ τέχνην ὁποιοῦν καὶ μάθημα· δεῖ γὰρ
5 τὰ ὑπάρχοντα καὶ οἷς ὑπάρχει περὶ ἑκάτερον ἀθρεῖν, καὶ
τούτων ὡς πλείστων εὐπορεῖν, καὶ ταῦτα διὰ τῶν τριῶν ὄρων
σκοπεῖν, ἀνασκευάζοντα μὲν ὠδί, κατασκευάζοντα δὲ ὠδί,
κατὰ μὲν ἀλήθειαν ἐκ τῶν κατ' ἀλήθειαν διαγεγραμμένων
ὑπάρχειν, εἰς δὲ τοὺς διαλεκτικούς συλλογισμούς ἐκ τῶν κατὰ
10 δόξαν προτάσεων. αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν συλλογισμῶν καθόλου
μὲν εἴρηνται, ὃν τρόπον τ' ἔχουσι καὶ ὃν τρόπον δεῖ θηρεύ-
ειν αὐτάς, ὅπως μὴ βλέπωμεν εἰς ἅπαντα τὰ λεγόμενα,
μηδ' εἰς ταῦτα κατασκευάζοντες καὶ ἀνασκευάζοντες, μηδὲ
κατασκευάζοντές τε κατὰ παντός ἢ τινός καὶ ἀνασκευάζον-
15 τες ἀπὸ πάντων ἢ τινῶν, ἀλλ' εἰς ἑλάττω καὶ ὠρισμένα,
καθ' ἕκαστον δὲ ἐκλέγειν τῶν ὄντων, οἷον περὶ ἀγαθοῦ ἢ
ἐπιστήμης. ἴδιαι δὲ καθ' ἑκάστην αἱ πλείοται. διὸ τὰς
μὲν ἀρχὰς τὰς περὶ ἕκαστον ἐμπειρίας ἐστὶ παραδοῦναι,
λέγω δ' οἷον τὴν ἀστρολογικὴν μὲν ἐμπειρίαν τῆς ἀστρολογι-
20 κῆς ἐπιστήμης (ληφθέντων γὰρ ἱκανῶς τῶν φαινομένων οὕτως
εὐρέθησαν αἱ ἀστρολογικαὶ ἀποδείξεις), ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
ἄλλην ὁποιοῦν ἔχει τέχνην τε καὶ ἐπιστήμην· ὥστ' ἐὰν ληφθῇ
τὰ ὑπάρχοντα περὶ ἕκαστον, ἡμέτερον ἤδη τὰς ἀποδείξεις
ἐτοίμως ἐμφανίζειν. εἰ γὰρ μηδὲν κατὰ τὴν ἱστορίαν παρα-
25 λειφθεῖ τῶν ἀληθῶς ὑπαρχόντων τοῖς πράγμασιν, ἔξομεν

b₃₄ δ' + ἐξαι nΓ 46^a3 μέθοδος n 5 ἑκάτερον ABCdn Al: ἕκαστον τι:
ἕκαστον ἑκάτερον Al^c 12 πάντα C 13 αὐτὰ A καὶ ἀνασκευάζοντες
om. A 14 τε] τὸ n 16 καὶ καθ' n 17 ἴδιαι AIP: ἴδια codd.
καθ' AC^adn Al: καὶ καθ' BC ἕκαστον n αἱ Al: εἰσὶν αἱ codd. Γ
18 ἕκαστον + δι' d 19 ἀστρονομικὴν ἐμπειρίαν Cd τῇ ἀστρολογικῇ
ἐπιστήμῃ AC^ad 24 παραληφθῇ d¹: παραληφθείη n¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Olası sonuçlu bir tasımın bunlarla oluştuğu tanıtlandı. Öteki kategorilerde de bu böyle.

35

Söylenenlerden yalnızca her tasımın bu yolla oluştuğu değil, başka bir yolla oluşmasının olanaksız olduğu da açık. Nitekim her tasımın önceden söylenen konumlardan birinde oluştuğu tanıtlandı, bu konumlar ise her bir terime yüklenenlerden ve onların yüklendiklerinden başkalarıyla oluşturulamazlar: Çünkü öncüller ve orta terim bunlar arasından alınır, dolayısıyla başkalarıyla hiçbir tasım oluşamaz.

46^a

30 Gerek felsefe gerek herhangi bir sanat ve bilim konusunda, hepsi için yol aynı: Her bir nesnenin yüklenenlerine ve yüklendiklerine bakmak, bunlardan en fazla elde etmek, bunları üç terim aracılığıyla araştırmak—çürütenleri bir tarzda, temellendirenleri başka bir tarzda—, doğruluk için doğru olarak düzenlenmiş öncüllerden, diyalektik tasımlar için sanıya ilişkin öncüllerden başlamak. Tasımların ilkeleri, tarzları, ilkelerini yakalama tarzı genel olarak anlatıldı; şunlar da söylendi: Gerek aynı şeyler için temellendirme ve çürütme yaptığımızda gerek bir şeyin hepsine veya kimine bir şeyi bağlayarak temellendirme yaptığımızda ve bir şeyin hepsinden veya kiminden bir şeyi ayırarak çürütme yaptığımızda, söylenenlerin hepsine herhangi bir şekilde bakmamız, az sayıda ve belirli olanlara bakmamız için, var olanlardan tekil olanları seçmek gerekir; sözgelişi iyi veya bilgi konusunda. Ne ki her alanda ona özgü ilkeler en çok sayıdadır. Bundan dolayı her bir alanın ilkelerini vermek deneyin işidir; dediğim, sözgelişi yıldızbilimle ilgili deneyin yıldızbilimle ilgili bilginin ilkelerini vermesi (nitekim görüngüler yeterince anlaşıldıktan sonra yıldızbilimle ilgili tanıtılma bulundu); başka herhangi bir sanat ve bilim konusunda da bu böyle; dolayısıyla her bir tek nesnede bulunanlar anlaşıldıysa, tanıtılmaları basitçe görünür kılmak bizim işimizdir. Nitekim araştırmanın yöneldiği nesnelerde doğru olarak bulunanlardan hiçbirisi atlan-

25

περὶ ἅπαντος οὐ μὲν ἔστιν ἀπόδειξις, ταύτην εὑρεῖν καὶ ἀποδεικνύειν, οὐ δὲ μὴ πέφυκεν ἀπόδειξις, τοῦτο ποιεῖν φανερόν.

Καθόλου μὲν οὖν, ὃν δεῖ τρόπον τὰς προτάσεις ἐκλέγειν, εἴρηται σχεδόν· δι' ἀκριβείας δὲ διεληλύθαμεν ἐν τῇ πραγματείᾳ τῇ περὶ τὴν διαλεκτικὴν. 30

31 "Ὅτι δ' ἡ διὰ τῶν γενῶν διαίρεσις μικρόν τι μώριον ἔστι τῆς εἰρημένης μεθόδου, ῥάδιον ἰδεῖν· ἔστι γὰρ ἡ διαίρεσις οἷον ἀσθενῆς συλλογισμός· ὃ μὲν γὰρ δεῖ δεῖξαι αἰτεῖται, συλλογίζεται δ' αἰεὶ τι τῶν ἄνωθεν. πρῶτον δ' αὐτὸ τοῦτο ἐλελήθει τοὺς χρωμένους αὐτῇ πάντας, καὶ πείθειν 35 ἐπεχείρουν ὡς ὄντος δυνατοῦ περὶ οὐσίας ἀπόδειξιν γενέσθαι καὶ τοῦ τί ἐστίν. ὥστ' οὔτε ὃ τι ἐνδέχεται συλλογίσασθαι διαιρουμένοις ξυνίεσαν, οὔτε ὅτι οὕτως ἐνεδέχετο ὥσπερ εἰρήκαμεν. ἐν μὲν οὖν ταῖς ἀποδείξεσιν, ὅταν δέῃ τι συλλογίσασθαι ὑπάρχειν, δεῖ τὸ μέσον, δι' οὗ γίνεται ὁ συλλο- 40 γισμός, καὶ ἦττον αἰεὶ εἶναι καὶ μὴ καθόλου τοῦ πρώτου 46^b τῶν ἄκρων· ἡ δὲ διαίρεσις τούναντίον βούλεται· τὸ γὰρ καθόλου λαμβάνει μέσον. ἔστω γὰρ ζῶον ἐφ' οὗ *A*, τὸ δὲ θνητὸν ἐφ' οὗ *B*, καὶ ἀθάνατον ἐφ' οὗ *Γ*, ὃ δ' ἄνθρωπος, οὗ τὸν λόγον δεῖ λαβεῖν, ἐφ' οὗ τὸ *Δ*. ἅπαν δὲ ζῶον 5 λαμβάνει ἢ θνητὸν ἢ ἀθάνατον· τοῦτο δ' ἐστίν, ὃ ἂν ἢ *A*, ἅπαν εἶναι ἢ *B* ἢ *Γ*. πάλιν τὸν ἄνθρωπον αἰεὶ διαιρούμενος τίθεται ζῶον εἶναι, ὥστε κατὰ τοῦ *Δ* τὸ *A* λαμβάνει ὑπάρχειν. ὃ μὲν οὖν συλλογισμός ἐστίν ὅτι τὸ *Δ* ἢ *B* ἢ *Γ* ἅπαν 10 ἔσται, ὥστε τὸν ἄνθρωπον ἢ θνητὸν μὲν ἢ ἀθάνατον ἀναγκαῖον εἶναι, ζῶον θνητὸν δὲ οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλ' αἰτεῖται· τοῦτο δ' ἦν ὃ ἔδει συλλογίσασθαι. καὶ πάλιν θέμενος τὸ μὲν *A* ζῶον θνητόν, ἐφ' οὗ δὲ τὸ *B* ὑπόπουν, ἐφ' οὗ δὲ τὸ *Γ* ἄπουν, τὸν δ' ἄνθρωπον τὸ *Δ*, ὡσαύτως λαμβάνει τὸ μὲν *A* ἥτοι ἐν τῷ *B* ἢ ἐν τῷ *Γ* εἶναι (ἅπαν γὰρ ζῶον 15 θνητὸν ἢ ὑπόπουν ἢ ἄπουν ἐστὶ), κατὰ δὲ τοῦ *Δ* τὸ *A* (τὸν γὰρ ἄνθρωπον ζῶον θνητὸν εἶναι ἔλαβεν)· ὥστ' ὑπόπουν μὲν ἢ ἄπουν εἶναι ζῶον ἀνάγκη τὸν ἄνθρωπον, ὑπόπουν δ' οὐκ ἀνάγκη, ἀλλὰ λαμβάνει· τοῦτο δ' ἦν ὃ ἔδει πάλιν δεῖξαι.

*26 παντός *n* 28 μὲν *om. d* 29 ἐληλύθαμεν *d*¹ 30 διαλεκτικὴν *A* 32 ἰδεῖν *fecit n* 36 γίνεσθαι *ABCd* 37 ὃ τι *codd. AIP*: ὅτι *Waitz* ἐνδέχεσθαι *d* 38 διαιρουμένοις *scripsi, fort. habuerunt AIP*: διαιρούμενοι *AB*: διαιρουμένους *dn, fecit C, fort. AIP* 39 δέῃ *nAI*: δέηται *ABCd* ^b3 ζῶον+μὲν *nΓ* 5 τὸν ὄρον *n* τὸ *om. n* 7 αἰεὶ *om. n* 9 ἢ *B om. d*¹ 10 ἢ θνητὸν μὲν] ἢ θνητὸν ἢ ἀθάνατον δεῖ λαβεῖν θνητὸν μὲν *n*: ζῶον μὲν ἢ θνητὸν *Γ* 16 τοῦ] τὸ *A*¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

madıysa, her tanıtlanabilir olan için tanıtılmasını bulup tanıtılma yapabileceğiz, tanıtlanamayanın da böyle olduğunu açık kılabilirdik.

İmdi genel olarak, öncülleri seçme tarzı aşağı yukarı anlatıldı; bunu, diyalektik üzerine olan çalışmada özenle açıkladık.

30

31 Cinslere bölmeyi anlatılan araştırmanın küçük bir parçası olduğunu görmek kolay; bölme zayıf bir tasım gibidir. Tanıtılması gerekene ihtiyaç duyar, ama her zaman üst cinslerden birini çıkarımlar. İlk bölmeye başvuranların hepsinin gözünden bu kaçtı ve töz ile nelik 35 hakkında bir tanıtılma oluşturma olanaklı olduğuna ötekileri ikna etmeyi denediler. Dolayısıyla ne bölünenlerle çıkarımlanabileni anladılar ne de bunun anlattığımız gibi çıkarımlanabildiğini. Tanıtılmalarda bir şeyin bulunduğunu çıkarımlamak gerektiğinde, tasımın onunla olduğu orta terimin her zaman az sayıda olması ve uçların 40 birincisinden daha tümel olmaması gerekir; ne ki bölme buna karşıt 46^b bir şeyi ister: Tümel olanı orta terim olarak alır. A 'canlı', B 'ölümlü', Γ 'ölümsüz', Δ tanımı bulunması gereken insan olsun. Bölen kişi her 5 canlının ya ölümlü ya da ölümsüz olduğunu kabul eder: Her A ya B ya Γ 'dır. Yine bölmeye devam ederek insanın her zaman canlı olduğunu öne sürer, dolayısıyla A'nın Δ 'ya ilişkin bulunduğunu kabul eder. İmdi tasım 'her Δ ya B ya da Γ olacak' sonuçlu, dolayısıyla insanın ya ölümlü ya da ölümsüz olması zorunlu, ne ki ölümlü bir canlı olması 10 zorunlu değil –fakat bu isteniyor: Çıkarımlanması gereken bu idi. Yine A 'ölümlü bir canlı', B 'ayaklı', Γ 'ayaksız', Δ 'insan' olarak öne sürüldüğünde, bölen kişi A'nın ya B'da ya da Γ 'da olduğunu (nitekim 15 her ölümlü canlı ya ayaklı ya da ayaksızdır), A'nın Δ 'ya ilişkin olduğunu (çünkü insanın ölümlü bir canlı olduğu kabul edildi) aynı şekilde kabul eder. Dolayısıyla insanın ayaklı veya ayaksız bir canlı olması zorunlu, ne ki ayaklı olması zorunlu değil –bu kabul ediliyor: Yine

20 καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον αἰὲ διαιρουμένοις τὸ μὲν καθόλου συμβαίνει αὐτοῖς μέσον λαμβάνειν, καθ' οὗ δ' ἔδει δείξαι καὶ τὰς διαφορὰς ἄκρα. τέλος δέ, ὅτι τοῦτ' ἔστιν ἄνθρωπος ἢ ὁ τι ποτ' ἂν ἦ τὸ ζητούμενον, οὐδὲν λέγουσι σαφὲς ὥστ' ἀναγκαῖον εἶναι· καὶ γὰρ τὴν ἄλλην ὁδὸν ποιοῦνται πᾶσαν, 25 οὐδὲ τὰς ἐνδεχομένας εὐπορίας ὑπολαμβάνοντες ὑπάρχειν.

Φανερόν δ' ὅτι οὗτ' ἀνασκευάσαι ταύτη τῇ μεθόδῳ ἔστιν, οὔτε περὶ συμβεβηκότος ἢ ἰδίου συλλογίσασθαι, οὔτε περὶ γένους, οὗτ' ἐν οἷς ἀγνοεῖται τὸ πότερον ὡδὶ ἢ ὡδὶ ἔχει, ὡς ἄρ' ἡ διάμετρος ἀσύμμετρος ἢ σύμμετρος. ἐὰν γὰρ λάβῃ ὅτι ἅπαν 30 μῆκος ἢ. σύμμετρον ἢ ἀσύμμετρον, ἡ δὲ διάμετρος μῆκος, συλλελόγισται ὅτι ἀσύμμετρος ἢ σύμμετρος ἢ διάμετρος. εἰ δὲ λήψεται ἀσύμμετρον, ὁ ἔδει συλλογίσασθαι λήψεται. οὐκ ἄρα ἔστι δείξαι· ἡ μὲν γὰρ ὁδὸς αὕτη, διὰ ταύτης δ' οὐκ ἔστιν. τὸ ἀσύμμετρον ἢ σύμμετρον ἐφ' οὗ 35 Α, μῆκος Β, διάμετρος Γ. φανερόν οὖν ὅτι οὔτε πρὸς πᾶσαν σκέψιν ἀρμάζει τῆς ζητήσεως ὁ τρόπος, οὗτ' ἐν οἷς μάλιστα δοκεῖ πρέπειν, ἐν τούτοις ἐστὶ χρήσιμος.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν αἱ ἀποδείξεις γίνονται καὶ πῶς, καὶ εἰς ὅποια βλεπτέον καθ' ἕκαστον πρόβλημα, φανερόν 40 ἐκ τῶν εἰρημένων· πῶς δ' ἀνάξομεν τοὺς συλλογισμοὺς εἰς 32 47^α τὰ προειρημένα σχήματα, λεκτέον ἂν εἴη μετὰ ταῦτα· λοιπὸν γὰρ ἔτι τοῦτο τῆς σκέψεως. εἰ γὰρ τὴν τε γένεσιν τῶν συλλογισμῶν θεωροῖμεν καὶ τοῦ εὐρίσκειν ἔχοιμεν δύναμιν, ἔτι δὲ τοὺς γεγεννημένους ἀναλύοιμεν εἰς τὰ προειρημένα 5 σχήματα, τέλος ἂν ἔχοι ἡ ἐξ ἀρχῆς πρόθεσις. συμβήσεται δ' ἅμα καὶ τὰ πρότερον εἰρημένα ἐπιβεβαιοῦσθαι καὶ φανερώτερα εἶναι ὅτι οὕτως ἔχει, διὰ τῶν νῦν λεχθησομένων· δεῖ γὰρ πᾶν τὸ ἀληθὲς αὐτὸ ἐαυτῷ ὁμολογούμενον εἶναι πάντη.

10 Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ πειρᾶσθαι τὰς δύο προτάσεις ἐκλαμβάνειν τοῦ συλλογισμοῦ (ῥᾶον γὰρ εἰς τὰ μείζω διελεῖν ἢ τὰ ἐλάττω, μείζω δὲ τὰ συγκείμενα ἢ ἐξ ὧν),

20 καὶ om. B δὲ C 21 αὐτοὺς n δὲ θεὶ Cd: δὲ δέου n: δὲ B: ἔδει Γ 27 ἢ] τι ἢ n λογιῶσθαι d¹ 28 ὡς C¹n: ὅτι ὡς A ἢ ὡς scripsi: ἢ ὡς BCdn: om. A 29 ἢ σύμμετρος om. ACd 31 ὅτι+ἢ n ἢ διάμετρος om. n 33 αὕτη n 34 ἔστι+δείξαι Cn σύμμετρον ἢ ἀσύμμετρον Cn: σύμμετρον α. β. γ. ἢ ἀσύμμετρον Γ 35 B] ἐφ' οὗ β C Γ] ἐφ' οὗ γ α. β. γ. C: γ α. β. γ. n 47^α2 τῆς] τὸ τῆς AB¹C¹d 3 θεωροῦμεν d 11 ῥᾶον C²nΓAIP: ῥᾶω ABCd 12 ἐξ] τὰ ἐξ nΓ ὧν+σύγκειται A²

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

tanıtlanması gereken bu idi. O halde bu tarzdan bölme yapanlar için 20 her zaman orta terim 'tümel olan', uçlar da 'tanıtlanması gerekene ilişkin olan' ve 'ayrılar'. Ne ki incelenen insan mı yoksa herhangi bir şey mi, bunu açık bir sonuç olarak göstermezler ve dolayısıyla bunun zorunlu olduğunu söylemezler; nitekim tuttıkları hiçbir elverişli yolları olmadan başka her yolu tutarlar. 25

Şu açık: Bu yöntemle ne bir şey çürütülebilir ne de bir şeyin ilinekleri, özellikleri veya cinsi hakkında bir şey çıkarımlanabilir, önceden şöyle mi yoksa böyle mi oldukları bilinmeyenlerde de hiçbir şey çıkarımlanamaz; sözgelişi köşegenin bakışumlu veya bakışumsuz olduğu konusunda. Nitekim her uzunluğun ya bakışumlu ya da bakışumsuz olduğu, 30 her köşegenin de bir uzunluk olduğu kabul edilirse köşegenin bakışumlu veya bakışumsuz olduğu çıkarımlanır. Ne ki bakışumsuz olduğu kabul edilirse çıkarımlanması gereken kabul edilmiş olur. Bu durumda bir tanıtılma olmaz; nitekim yol bu, ne ki bununla hiçbir şey tanıtlanamaz. A 'bakışumlu veya bakışumsuz', B 'uzunluk', Γ 'köşegen' olsun. 35 İmdi şu açık: Bu inceleme tarzı her araştırmaya uygun düşmez, en uygun düştüğü sanılanlarda da elverişli olmaz.

Söylenenlerden şu açık: Tanıtlamalar nelerden ve nasıl oluşurlar, 32 tekil bir problemde nereye bakmak gerekir; bunlardan sonra söylenmesi gereken, tasımları önceden söylenen konumlara nasıl indirgeyebileceğimiz olsa gerek; araştırmanın bu yanı hâlâ elde duruyor. Nitekim tasımların oluşmalarını anlayabilirsek ve onları bulup ortaya çıkarma gücümüz olursa, öte yandan oluşmuş tasımları önceden söylenen konumlara çözümleyebiliyorsak, baştaki ilksav bir sonuca bağla- 5 nabilir. Daha önce söylenenler, şimdi söyleneceklerle sağlama bağlanacaklar, hem de böyle oldukları daha açık olacak. Nitekim her doğrunun kendi kendisiyle her bakımdan uyuşması gerekir.

İmdi ilkin şunu yapmak gerekir: Tasımın iki öncülünü seçmeye 10 kalkışmak (nitekim büyük parçalara bölmek küçük parçalara bölmekten daha kolay, bileşik olanlar ise kendilerini oluşturanlardan daha

εἶτα σκοπεῖν ποτέρα ἐν ὅλῳ καὶ ποτέρα ἐν μέρει, καί, εἰ μὴ ἄμφω εἰλημμένοι εἶεν, αὐτὸν τιθέναι τὴν ἐτέραν. ἐνίοτε γὰρ τὴν καθόλου προτείναντες τὴν ἐν ταύτῃ οὐ λαμβάνου- 15 σιν, οὔτε γράφοντες οὐτ' ἐρωτῶντες· ἢ ταύτας μὲν προτείνουσι, δι' ὧν δ' αὐταὶ περαίνονται, παραλείπουσιν, ἄλλα δὲ μάτῃν ἐρωτῶσιν. σκεπτέον οὖν εἴ τι περίεργον εἰληπται καὶ εἴ τι τῶν ἀναγκαίων παραλείπεται, καὶ τὸ μὲν θετέον τὸ δ' ἀφαιρετέον, ἕως ἂν ἔλθῃ εἰς τὰς δύο προτάσεις· 20 ἄνευ γὰρ τούτων οὐκ ἔστιν ἀναγαγεῖν τοὺς οὕτως ἠρωτημένους λόγους. ἐνίων μὲν οὖν ῥᾷδιον ἰδεῖν τὸ ἐνδεές, ἐνιοὶ δὲ λανθάνουσι καὶ δοκοῦσι συλλογίζεσθαι διὰ τὸ ἀναγκαῖόν τι συμβαίνειν ἐκ τῶν κειμένων, ὅλον εἰ ληφθείῃ μὴ οὐσίας ἀναιρουμένης μὴ ἀναιρεῖσθαι οὐσίαν, ἐξ ὧν δ' ἔστιν ἀναιρουμένων, καὶ 25 τὸ ἐκ τούτων φθείρεσθαι· τούτων γὰρ τεθέντων ἀναγκαῖον μὲν τὸ οὐσίας μέρος εἶναι οὐσίαν, οὐ μὴν συλλελογίσται διὰ τῶν εἰλημμένων, ἀλλ' ἐλλείπουσι προτάσεις. πάλιν εἰ ἀνθρώπου ὄντος ἀνάγκη ζῶον εἶναι καὶ ζῶον οὐσίαν, ἀνθρώπου ὄντος ἀνάγκη οὐσίαν εἶναι· ἀλλ' οὕτω συλλελογίσται· οὐ γὰρ 30 ἔχουσιν αἱ προτάσεις ὡς εἶπομεν.

31

Ἀπατώμεθα δ' ἐν τοῖς τοι- 31

οὔτοις διὰ τὸ ἀναγκαῖόν τι συμβαίνειν ἐκ τῶν κειμένων, ὅτι καὶ ὁ συλλογισμὸς ἀναγκαῖόν ἐστιν. ἐπὶ πλέον δὲ τὸ ἀναγκαῖον ἢ ὁ συλλογισμὸς· ὁ μὲν γὰρ συλλογισμὸς πᾶς ἀναγκαῖον, τὸ δ' ἀναγκαῖον οὐ πᾶν συλλογισμὸς. ὥστ' οὐκ εἴ τι 35 συμβαίνειν τεθέντων τινῶν, πειρατέον ἀνάγειν εὐθύς, ἀλλὰ πρῶτον ληπτέον τὰς δύο προτάσεις, εἰθ' οὕτω διαιρετέον εἰς τοὺς ὅρους, μέσον δὲ θετέον τῶν ὁρῶν τὸν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προτάσεσι λεγόμενον· ἀνάγκη γὰρ τὸ μέσον ἐν ἀμφοτέραις ὑπάρχειν ἐν ᾧ πασι τοῖς σχήμασι.

40

Ἐὰν μὲν οὖν 40

κατηγορῇ καὶ κατηγορητῇ τὸ μέσον, ἢ αὐτὸ μὲν κατη- 47^b γορῇ, ἄλλο δ' ἐκείνου ἀπαρνητῇ, τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα·

²¹⁴ τιθέντα *ABδπ* 15 προτείναντας *d* τὴν *CηAl^c*, fecerunt *AB*:
τὸ *d* ταύτῃ *BηAl^c*: αὐτῇ *B²C¹*, fecit *A*: τούτῳ *d* 16-17 οὔτε . . .
περαίνονται *om. A¹* 18 οὖν] δὲ *n* 19 εἴ *om. ABCd* 20 ἔλθῃ
+ τις *CδπΓ* 21 ἀναγαγεῖν *BC²Al^c*: ἀγαγεῖν *ACδπ* 22 δὲ + ἡ
ἀπατῇ γίνεται *n* 23 τι post δοκοῦσι *n* 24-5 ἀναιρουμένης . . .
ἐστὶν *om. C* 25 μὴ] οὐκ *C* 28 λείπουσι *n* 33 ἀναγκαῖός *Cd*
34 *σ²* . . . συλλογισμὸς *om. A¹* πᾶς *om. n* 38 θετέον τὸν ὅρον *C*
40 οὖν *om. C* ^{b1} κατηγοροῖ *BCd* καὶ κατηγορεῖται *B¹* κατηγο-
ροίῃ *B* 2 ἔστω *d*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

büyük), daha sonra hangilerinin tümel, hangilerinin tikel olduğunu araştırmak ve ikisi iyice belirtilmemişse ötekinin kendisini öne sürmek. Çünkü bazen tümel öncülü öne alırken bunda içerileni, yazarken 15 de soruştururken de kabul etmezler; veya bunları da öne alırlar, ama bunların kendileriyle sonuçlandıkları öncülleri görmezden gelir, boşuna başkalarını soruştururlar. Demek, önemsiz bir şey kabul edilip zorunlulardan biri göz ardı edildi mi, diye araştırmak gerekir ve iki öncüle ulaşıncaya dek birini bırakıp ötekini kaldırmak gerekir; çünkü 20 bunlar olmaksızın, böyle soruşturulan önermeleri yürütmek olanaksız. Kimi tasımlarda isteneni görmek kolay, kimi tasımlarda ise gözden kaçarlar ve öne sürülenlerden zorunlu bir şey ortaya çıktığı için tasım gibi görünürler; sözgelişi töz olmayan yok edildiğinde tözün yok edilmediği ve oluşturanlar yok edildiğinde bunlardan oluşanın bozulduğu 25 kabul edilirse: Bunlar öne sürüldüğünde tözün bir parçasının töz olması zorunlu; ne ki bu, söylenenlerden tasımsal olarak çıkarımlanmadı, oysa öncüller bunu gerektiriyor. Yine insan varken canlının ve canlı varken tözün var olması zorunlu ise, insan varken tözün var olması zorunlu, ama bu henüz tasımsal bir çıkarım değil: Nitekim öncüller 30 söyledığımız gibi bağlı değiller.

Böyle durumlarda öne sürülenlerden zorunlu bir şey çıktığı için, tasımın da zorunlu olduğu yanlışına düşeriz. Öte yandan zorunlu olan, sayıca tasımdan çoktur: Çünkü her tasım zorunlu, ama her zorunlu olan tasım değil. Dolayısıyla belirli bir şeyler öne sürüldüğünde bir 35 sonuç çıkıyorsa, bunu çabucak indirgemeye kalkışmamalı; ilkin iki öncülü almak, sonra da terimlerine bölmek, terimlerden her iki öncülde söyleneni orta terim olarak kabul etmek gerekir: Bütün konumlarda orta terimin her iki öncülde bulunması zorunlu. 40

Orta terim yükleniyor ve yükleniliyorsa veya bu yüklenip başkası 47^b bundan ayrılıyorsa, bu ilk konum olacak; orta terim hem yükleniyor

ἐὰν δὲ καὶ κατηγορῇ καὶ ἀπαρνήται ἀπό τινος, τὸ μέσον·
 ἐὰν δ' ἄλλα ἐκείνου κατηγορῇται, ἢ τὸ μὲν ἀπαρνήται τὸ
 5 δὲ κατηγορῇται, τὸ ἔσχατον. οὕτω γὰρ εἶχεν ἐν ἐκάστω
 σχήματι τὸ μέσον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν μὴ καθόλου ὦσιν
 αἱ προτάσεις· ὁ γὰρ αὐτὸς διορισμὸς τοῦ μέσου. φανερόν οὖν
 ὡς ἐν ᾧ λόγῳ μὴ λέγεται ταῦτο πλεονάκεις, ὅτι οὐ γίνεται
 συλλογισμὸς· οὐ γὰρ εἰληπται μέσον. ἐπεὶ δ' ἔχομεν ποῖον
 10 ἐν ἐκάστω σχήματι περαίνεται τῶν προβλημάτων, καὶ ἐν
 τίνι τὸ καθόλου καὶ ἐν ποίῳ τὸ ἐν μέρει, φανερόν ὡς οὐκ
 εἰς ἅπαντα τὰ σχήματα βλεπτόν, ἀλλ' ἐκάστου προβλή-
 ματος εἰς τὸ οἰκεῖον. ὅσα δ' ἐν πλείοσι περαίνεται, τῇ τοῦ
 μέσου θέσει γνωριούμεν τὸ σχῆμα.

15 Πολλάκις μὲν οὖν ἀπατάσθαι συμβαίνει περὶ τοὺς συλ- 33
 λογισμοὺς διὰ τὸ ἀναγκαῖον, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, ἐνίοτε
 δὲ παρὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τῶν ὄρων θέσεως· ὅπερ οὐ χρή
 λανθάνειν ἡμᾶς. οἷον εἰ τὸ Α κατὰ τοῦ Β λέγεται καὶ τὸ Β
 κατὰ τοῦ Γ· δόξειε γὰρ ἂν οὕτως ἐχόντων τῶν ὄρων εἶναι
 20 συλλογισμὸς, οὐ γίνεται δ' οὐτ' ἀναγκαῖον οὐδὲν οὔτε συλλο-
 γισμὸς. ἔστω γὰρ ἐφ' ᾧ Α τὸ αἰε εἶναι, ἐφ' ᾧ δὲ Β δια-
 νοητὸς Ἀριστομένης, τὸ δ' ἐφ' ᾧ Γ Ἀριστομένης. ἀληθὲς δὴ τὸ
 Α τῷ Β ὑπάρχειν· αἰε γάρ ἐστι διανοητὸς Ἀριστομένης.
 ἀλλὰ καὶ τὸ Β τῷ Γ· ὁ γὰρ Ἀριστομένης ἐστὶ διανοητὸς
 25 Ἀριστομένης. τὸ δ' Α τῷ Γ οὐχ ὑπάρχει· φθαρτὸς γάρ
 ἐστὶν ὁ Ἀριστομένης. οὐ γὰρ ἐγένετο συλλογισμὸς οὕτως
 ἐχόντων τῶν ὄρων, ἀλλ' ἔδει καθόλου τὴν Α Β ληφθῆναι
 πρότασιν. τοῦτο δὲ ψεῦδος, τὸ ἀξιοῦν πάντα τὸν διανοητὸν
 Ἀριστομένην αἰε εἶναι, φθαρτοῦ ὄντος Ἀριστομένου. πάλιν
 30 ἔστω τὸ μὲν ἐφ' ᾧ Γ Μίκκαλος, τὸ δ' ἐφ' ᾧ Β μουσικὸς
 Μίκκαλος, ἐφ' ᾧ δὲ τὸ Α τὸ φθεῖρεσθαι αὔριον. ἀληθὲς
 δὴ τὸ Β τοῦ Γ κατηγορεῖν· ὁ γὰρ Μίκκαλός ἐστι μουσικὸς
 Μίκκαλος. ἀλλὰ καὶ τὸ Α τοῦ Β· φθεῖροίτο γὰρ ἂν αὔ-
 ριον μουσικὸς Μίκκαλος. τὸ δέ γε Α τοῦ Γ ψεῦδος. τοῦτο
 35 δὴ ταυτόν ἐστι τῷ πρότερον· οὐ γὰρ ἀληθὲς καθόλου, Μίκ-
 καλος μουσικὸς ὅτι φθεῖρεται αὔριον· τούτου δὲ μὴ λη-
 φθέντος οὐκ ἦν συλλογισμὸς.

b3 κατηγοροῖ Α	4 κατηγορεῖται Β	8 λέγεται Αδ	17 θέσεως
τῶν ὄρων C	21 Α] τὸ α Α	22 τὸ . . . Ἀριστομένης οἱ. n ¹	23
ἐστιν + ὁ n	24 ἀλλὰ . . . Ἀριστομένης οἱ. n ¹	25 δέ + γε B ²	
26 οὐκ ἄρα n	27 δεῖ n	29 Ἀριστομένη BnAl	30 Μίκαλλος
d, ut solet	34 ψεῦδος + α. β. γ. nΓ		

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

hem başkasından ayrılıyorsa, bu orta konum olacak; başkaları orta terime yükleniorsa veya biri yüklenip öteki ayrılıyorsa, bu son konum 5 olacak. Her bir konumda orta terim böyle bağlanıyordu. Öncüller tümel olmazlarsa da bu böyle: Orta terimin tanımı aynı. İmdi şu açık: Bir uslamlamada aynı terim bir kezden çok söylenmiyorsa tasım oluşmaz: Çünkü orta terim elde edilemez. Madem her bir konumda prob- 10 lemlerin nasıl olduğunu, hangi konumda tümel, hangisinde tikel olarak tamamlandığını anladık, şu açık: Bütün konumlara değil, her bir probleme özgü konuma bakmak gerekir. Birden çok konumda tamamlanan problemlerin konumunu orta terimin yeriyle bileceğiz.

- 33 Daha önce söylendiği gibi sonuçları zorunlu olduğu için tasımlar 15 konusunda sık sık yanılmalar ortaya çıkar, ama yanılma bazen de terimlerin yerinin benzerliğinden çıkar: Bunun bizim gözümüzden kaçmaması gerekir. Sözgelisi A B'ya ilişkin ve B Γ 'ya ilişkin söylenirse: Terimler böyle bağlandığında bir tasım olduğu sanılabilir; ama ne zorunlu bir sonuç ne de bir tasım oluşur. A 'her zaman var olmak', B 20 'düşünülen Aristomenes', Γ 'Aristomenes' olsun. O halde A'nın B'da bulunduğu doğru: Düşünülen Aristomenes her zaman vardır. B da Γ 'da bulunur: Düşünülen Aristomenes, Aristomenes'tir. Ne ki A Γ 'da 25 bulunmaz: Nitekim Aristomenes yok olabilir. Terimler böyle bağlanınca bir tasım oluşmadı, fakat AB öncülünü tümel olarak almak gerekirdi. Ne ki Aristomenes yok olabildiği için, her düşünülen Aristomenes'in her zaman var olacağını iddia etmek yanlış. Yine Γ 'Mikkalos', B 'sanatçı Mikkalos', A 'yarın yok olmak' olsun. O halde B'yı 30 Γ 'ya yüklemek doğru: Mikkalos sanatçı Mikkalos'tur. A'yı da B'ya yüklemek doğru: Sanatçı Mikkalos yarın yok olabilir. Ne ki A'yı Γ 'ya yüklemek yanlış. O halde bu deminkiyle aynı: Sanatçı Mikkalos'un 35 yarın yok olacağı tümel olarak doğru değil; ne ki bu kabul edilmediğinde bir tasım oluşmaz.

Αὕτη μὲν οὖν ἡ ἀπάτη γίνεται ἐν τῷ παρὰ μικρόν·
 ὡς γὰρ οὐδὲν διαφέρουν εἰπεῖν τόδε τῷδε ὑπάρχειν ἢ τόδε
 34 τῷδε παντὶ ὑπάρχειν, συγχωροῦμεν. πολλάκις δὲ διαψεύ- 40
 δεσθαι συμπεσεῖται παρὰ τὸ μὴ καλῶς ἐκτίθεσθαι τοὺς 48^a
 κατὰ τὴν πρότασιν ὄρους, οἷον εἰ τὸ μὲν *A* εἴη ὑγίεια, τὸ
 δ' ἐφ' ᾧ *B* νόσος, ἐφ' ᾧ δὲ *Γ* ἄνθρωπος. ἀληθὲς γὰρ εἴ-
 πεῖν ὅτι τὸ *A* οὐδενὶ τῷ *B* ἐνδέχεται ὑπάρχειν (οὐδεμιᾷ
 γὰρ νόσῳ ὑγίεια ὑπάρχει), καὶ πάλιν ὅτι τὸ *B* παντὶ τῷ 5
Γ ὑπάρχει (πᾶς γὰρ ἄνθρωπος δεκτικὸς νόσου). δόξειεν ἂν
 οὖν συμβαίνειν μηδενὶ ἀνθρώπῳ ἐνδέχεσθαι ὑγίειαν ὑπάρ-
 χειν. τούτου δ' αἷτιον τὸ μὴ καλῶς ἐκκεῖσθαι τοὺς ὄρους
 κατὰ τὴν λέξιν, ἐπεὶ μεταληφθέντων τῶν κατὰ τὰς ἑξεις
 οὐκ ἔσται συλλογισμός, οἷον ἀντὶ μὲν τῆς ὑγείας εἰ τεθεῖη 10
 τὸ ὑγιαίνειν, ἀντὶ δὲ τῆς νόσου τὸ νοσοῦν. οὐ γὰρ ἀληθὲς
 εἰπεῖν ὡς οὐκ ἐνδέχεται τῷ νοσοῦντι τὸ ὑγιαίνειν ὑπάρχειν.
 τούτου δὲ μὴ ληφθέντος οὐ γίνεται συλλογισμός, εἰ μὴ τοῦ
 ἐνδέχεσθαι· τοῦτο δ' οὐκ ἀδύνατον· ἐνδέχεται γὰρ μηδενὶ
 ἀνθρώπῳ ὑπάρχειν ὑγίειαν. πάλιν ἐπὶ τοῦ μέσου σχήματος 15
 ὁμοίως ἔσται τὸ ψεῦδος· τὴν γὰρ ὑγίειαν νόσῳ μὲν οὐδεμιᾷ
 ἀνθρώπῳ δὲ παντὶ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ὥστ' οὐδενὶ ἀνθρώπῳ
 νόσον. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σχήματι κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι συμ-
 βαίνει τὸ ψεῦδος, καὶ γὰρ ὑγίειαν καὶ νόσον καὶ ἐπιστή-
 μην καὶ ἄγνοιαν καὶ ὅλως τὰ ἐναντία τῷ αὐτῷ ἐνδέχεται 20
 ὑπάρχειν, ἀλλήλοις δ' ἀδύνατον. τοῦτο δ' ἀνομολογούμενον
 τοῖς προειρημένοις· ὅτε γὰρ τῷ αὐτῷ πλείω ἐνεδέχετο ὑπάρ-
 χειν, ἐνεδέχετο καὶ ἀλλήλοις.

Φανερόν οὖν ὅτι ἐν ᾧ αἰσι τούτοις ἡ ἀπάτη γίνεται παρὰ
 τὴν τῶν ὄρων ἐκθεσιν· μεταληφθέντων γὰρ τῶν κατὰ τὰς 25
 ἑξεις οὐδὲν γίνεται ψεῦδος. δῆλον οὖν ὅτι κατὰ τὰς τοιαύτας
 προτάσεις αἰεὶ τὸ κατὰ τὴν ἑξιν ἀντὶ τῆς ἑξεως μεταλη-
 πτέον καὶ θετέον ὄρον.

35 Οὐ δεῖ δὲ τοὺς ὄρους αἰεὶ ζητεῖν ὀνόματι ἐκτίθεσθαι·
 πολλάκις γὰρ ἔσονται λόγοι οἷς οὐ κεῖται ὄνομα· διὸ χα- 30
 λεπὸν ἀνάγειν τοὺς τοιοῦτους συλλογισμούς. ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπα-
 τᾶσθαι συμβήσεται διὰ τὴν τοιαύτην ζήτησιν, οἷον ὅτι τῶν

b38 ἐν om. *A*¹ *B*¹ *Cd* 48^a3 δὲ om. *B* 4 τῶν β η 18 νόσον
ABCnAlP: νόσοι d: νόσος conl. Tredennick τῷ om. *A*¹ τρίτῳ] γ η
 20 τῷ] παντὶ τῷ η 21 ἀνομολογούμενον *ACdP*: ἂν ὁμολογούμενον *BnΓ*
 22 ἐνδέχοιτο η 27 κατὰ τὴν ἑξιν *BCdnAl*: ἑξιν μὴ ἔχον fecit *A*: κατὰ τὴν
 ἑξιν μετέχον *B*² 30 ὀνόματα η διό+ καὶ η

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Demek ki bu yanlış ayrımın küçültülmesiyle oluşur; çünkü 'şu şudur' veya 'her şu şudur' demek arasında hiçbir ayrım yokmuş gibi 34 kabul ediyoruz. Öncüllere ilişkin terimleri güzelce belirtmemekten 40 ötürü sık sık yanlış düşülebilir; sözgelişi A 'sağlık', B 'hastalık', Γ 48^a 'insan' olursa. Nitekim 'A'nın hiçbir B'da bulunması olası değil' demek doğru (çünkü sağlık hiçbir hastalıkta bulunmaz) ve yine 'B her Γ'da 5 bulunur' demek doğru (çünkü her insan hastalığa yetenekli). İmdi 'sağlığın hiçbir insanda bulunması olası değil' sonucu çıkıyor sanılabilir. Bunun nedeni ifadeye ilişkin terimlerin güzelce belirtilmemesidir; durumlara ilişkin terimler ötekilerin yerine alınırsa, sözgelişi 'sağlık' yerine 'sağlıklı', 'hastalık' yerine 'hasta' öne sürülürse, tasım ortaya 10 çıkmayacak. Nitekim 'sağlıklı'nın hastada bulunması olası değil' demek doğru olmaz. Ne ki bu kabul edilmediğinde –olası sonuçlu değilse– bir tasım oluşmaz; ama böyle bir sonuç olanaksız değil: Sağlığın hiçbir insanda bulunmaması olası. Yine orta konumdaki yanlış benzer 15 bir şekilde olacak: Sağlığın hiçbir hastalıkta bulunmaması ve her insanda bulunması olası, dolayısıyla hastalığın hiçbir insanda bulunmaması olası. Üçüncü konumda yanlış sonuç olasılık açısından çıkar, çünkü sağlık ile hastalığın, bilgi ile bilgisizliğin, genel olarak karşıtların aynı nesnede bulunmaları olası, ne ki birbirlerinde bulunmaları ola- 20 naksız. Ama bu, önceden söylenenlerle tutarsız: Pek çok şeyin aynı nesnede bulunmaları olası olduğunda birbirlerinde bulunmaları da olasıydı.

Şu açık: Bunların hepsinde terimlerin belirtilmesiyle bağlantılı olarak bir yanlış oluşur; çünkü durumlara ilişkin terimler ötekilerin 25 yerine alındığında hiçbir yanlış sonuç oluşmaz. İmdi açık ki böyle öncüllerde durumun terimi yerine duruma ilişkin terimi almak ve terim olarak öne sürmek gerekir.

35 Terimleri her zaman bir adla belirtmeye çabalamamak gerekiyor; sık sık bir ad konulmayan tümceler olacaktır; bu yüzden böyle tasım- 30 ları indirgemek zor olur. Kimileyin de böyle çabalar yüzünden yanlışla-

- ἀμέσων ἔστι συλλογισμός. ἔστω τὸ *A* δύο ὀρθαί, τὸ ἐφ' ᾧ
B τρίγωνον, ἐφ' ᾧ δὲ *Γ* ἰσοσκελές. τῷ μὲν οὖν *Γ* ὑπάρχει
 35 τὸ *A* διὰ τὸ *B*, τῷ δὲ *B* οὐκέτι δι' ἄλλο (καθ' αὐτὸ γὰρ
 τὸ τρίγωνον ἔχει δύο ὀρθάς), ὥστ' οὐκ ἔσται μέσον τοῦ *A B*,
 ἀποδεικτοῦ ὄντος. φανερόν γὰρ ὅτι τὸ μέσον οὐχ οὕτως αἰεί
 ληπτέον ὡς τόδε τι, ἀλλ' ἐνίοτε λόγον, ὅπερ συμβαίνει καπὶ
 τοῦ λεχθέντος.
- 40 Τὸ δὲ ὑπάρχειν τὸ πρῶτον τῷ μέσῳ καὶ τοῦτο τῷ 36
 ἄκρῳ οὐ δεῖ λαμβάνειν ὡς αἰεὶ κατηγορηθησομένων ἀλλή-
 48^b λων ἢ ὁμοίως τό τε πρῶτον τοῦ μέσου καὶ τοῦτο τοῦ ἐσχά-
 του. καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν δ' ὡσαύτως. ἀλλ' ὅσαχῶς
 τὸ εἶναι λέγεται καὶ τὸ ἀληθές εἰπεῖν αὐτὸ τοῦτο, τοσαν-
 ταχῶς οἶσθαι χρή σημαίνειν καὶ τὸ ὑπάρχειν. οἶον ὅτι
 5 τῶν ἐναντίων ἔστι μία ἐπιστήμη. ἔστω γὰρ τὸ *A* τὸ μίαν
 εἶναι ἐπιστήμην, τὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐφ' οὗ *B*. τὸ δὴ *A*
 τῷ *B* ὑπάρχει οὐχ ὥστε τὰ ἐναντία [τὸ] μίαν εἶναι [αὐτῶν]
 ἐπιστήμην, ἀλλ' ὅτι ἀληθές εἰπεῖν κατ' αὐτῶν μίαν εἶναι
 αὐτῶν ἐπιστήμην.
- 10 Συμβαίνει δ' ὅτε μὲν ἐπὶ τοῦ μέσου τὸ πρῶτον λέ-
 γεσθαι, τὸ δὲ μέσον ἐπὶ τοῦ τρίτου μὴ λέγεσθαι, οἶον εἰ
 ἡ σοφία ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦ δ' ἀγαθοῦ ἐστὶν ἡ σοφία, συμ-
 πέρασμα ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ ἔστιν ἐπιστήμη· τὸ μὲν δὴ ἀγαθὸν
 οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη, ἡ δὲ σοφία ἐστὶν ἐπιστήμη. ὅτε δὲ τὸ
 15 μὲν μέσον ἐπὶ τοῦ τρίτου λέγεται, τὸ δὲ πρῶτον ἐπὶ τοῦ μέ-
 σου οὐ λέγεται, οἶον εἰ τοῦ ποιοῦ παντὸς ἔστιν ἐπιστήμη ἢ
 ἐναντίου, τὸ δ' ἀγαθὸν καὶ ἐναντίον καὶ ποιόν, συμπέρασμα
 μὲν ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ ἔστιν ἐπιστήμη, οὐκ ἔστι δὲ τὸ ἀγαθὸν ἐπι-
 στήμη οὐδὲ τὸ ποιὸν οὐδὲ τὸ ἐναντίον, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν ταῦτα.
 20 ἔστι δὲ μήτε τὸ πρῶτον κατὰ τοῦ μέσου μήτε τοῦτο κατὰ τοῦ
 τρίτου, τοῦ πρῶτου κατὰ τοῦ τρίτου ὅτε μὲν λεγομένου ὅτε δὲ μὴ
 λεγομένου. οἶον εἰ οὐ ἐπιστήμη ἔστω, ἔστι τούτου γένος, τοῦ δ'
 ἀγαθοῦ ἔστιν ἐπιστήμη, συμπέρασμα ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ ἔστι γένος·
 25 γένος ἐστὶ τοῦτο, τοῦ δ' ἀγαθοῦ ἔστιν ἐπιστήμη, συμπέρασμα

^a33 ἔστι *ABCdP*: ἔσται *n*: om. *Al*^c ὁ συλλογισμός *Al*^c*P* τὸ om. *d*
 τὸ + δ' *C* 34 δὲ + τὸ *A* 37 ἀποδεικτικοῦ *AB*¹*Cd**n* γὰρ οὖν *C*^a
^b2 δ' om. *B*¹ 3 αὐτὸ om. *nAl*^c 6 τὰ + δ' *A*^a*nΓ* ἐναντία + τοῖς *A*¹*B*
B] τὸ β *d* 7 ὥστε τὰ ἐναντία μίαν εἶναι scripsi, fort. habet *Al*: ὡς τὰ ἐναντία
 (+ ἐστὶ *nΓ*) τὸ μίαν εἶναι αὐτῶν codd. *P* 12-13 ἐστὶν¹ . . . τοῦ om. *A*¹
 12 σοφία^a + ἐπιστήμη *ABCnAlP* 20 δὲ *ABdnΓ*: δὲ ὅτε *B*^c*CAl*^c

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

lar ortaya çıkabilir; sözgelişi orta terimi olmayanlardan tasım çıkabil-
diği yanılışı. A 'iki dik açı', B 'üçgen', Γ 'ikizkenar üçgen' olsun.
İmdi A B sayesinde Γ'da bulunur, ama B'da başkası aracılık etmeden 35
bulunur (nitekim üçgen kendi başına iki dik açıya iye), dolayısıyla
bu tanıtlanabilir olsa da, A ile B'nin orta terimi olmayacak. Şu açık:
Orta terimi her zaman böyle doğrudan belli bir şey olarak almak
gerekmez, fakat söylenen durumda ortaya çıktığı gibi bazen bir tümce
olarak alınabilir.

36 'Birinci terim ortancada ve bu da uçta bulunur' şöyle anlaşılma- 40
malı: Bunlar her zaman birbirlerine yüklenebilirler veya birincinin
ortancaya yüklenmesi, bunun sonuncuya yüklenmesine benzer. Bu- 48^b
lunmama durumunda da bu böyle. 'Olmak' ne kadar çok anlamda
söylenip bir şeyin kendisi için dendiğinde ne kadar doğruysa, 'bulun-
mak'ın da o kadar çok şeyi imlediğini düşünmek gerekir. Sözgelişi:
Karşıtların bir tek bilimi var. A 'bir tek bilim olması', B 'birbirlerine 5
karşıt olanlar' olsun. O halde 'A B'da bulunur' şöyle değil: Karşıtlar,
[kendilerinin] bir tek bilimi olmasındırlar; fakat onlara ilişkin şöyle
demek doğru: Onların bilimi bir tektir.

Bazen şöyle bir şey olabilir: Birinci terim ortancada söylenip ortan- 10
ca sonuncuda söylenmez; sözgelişi: Bilgelik bilgi olup iynin bilgeliği
varsa, sonuç, iynin bilgisi olduğu; o halde 'iyi' bilgi değil, bilgelik
bilgidir. Bazen ortanca üçüncüde söylenip birinci ortancada söylen- 15
mez; sözgelişi: Her niteliğin veya karşıtın bir bilgisi olup iyi hem bir
karşıt hem bir nitelik ise, sonuç, iynin bilgisi olduğu; 'iyi', 'nitelik' ve
'karşıt' bir bilgi değil, 'iyi' bir nitelik ve karşıttır. Birinci terim üçün-
cüye ilişkin bazen söylenip bazen söylenmezken, ne birinci ortancaya 20
ne de bu üçüncüye ilişkin olabilir. Sözgelişi: Bir bilgisi olanın bir cinsi
olup iynin bilgisi varsa, sonuç iynin cinsi olduğu; ne ki hiçbirini hiçbi-
rine yüklenmiyor. Bir bilgisi olan bir cins olup iynin bilgisi varsa, 25

ὅτι τὰγαθόν ἐστι γένος· κατὰ μὲν δὴ τοῦ ἄκρου κατηγορεῖται τὸ πρῶτον, κατ' ἀλλήλων δ' οὐ λέγεται.

27

Τὸν αὐτὸν δὴ 27

τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν ληπτέον. οὐ γὰρ αἰεὶ σημαίνει τὸ μὴ ὑπάρχειν τόδε τῷδε μὴ εἶναι τόδε τόδε, ἀλλ' ἐνίοτε τὸ μὴ εἶναι τόδε τοῦδε ἢ τόδε τῷδε, οἷον ὅτι οὐκ ἔστι κινήσεως κίνησις ἢ γενέσεως γένεσις, ἡδονῆς δ' ἔστιν· οὐκ ἄρα ἡ ἡδονὴ γένεσις. ἢ πάλιν ὅτι γέλωτος μὲν ἔστι σημεῖον, σημείου δ' οὐκ ἔστι σημεῖον, ὥστ' οὐ σημεῖον ὁ γέλως. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐν ὅσοις ἀναιρεῖται τὸ πρόβλημα τῷ λέγεσθαι πως πρὸς αὐτὸ τὸ γένος. πάλιν ὅτι ὁ καιρὸς οὐκ ἔστι χρόνος δέων· θεῶ γὰρ καιρὸς μὲν ἔστι, χρόνος δ' οὐκ ἔστι δέων διὰ τὸ μηδὲν εἶναι θεῶ ὠφέλιμον. ὄρους μὲν γὰρ θετέον καιρὸν καὶ χρόνον δέοντα καὶ θεόν, τὴν δὲ πρότασιν ληπτέον κατὰ τὴν τοῦ ὀνόματος πτώσιν. ἀπλῶς γὰρ τοῦτο λέγομεν κατὰ πάντων, ὅτι τοὺς μὲν ὄρους αἰεὶ θετέον κατὰ τὰς κλήσεις τῶν ὀνομάτων, οἷον ἀνθρωπος ἢ ἀγαθόν ἢ ἐναντία, οὐκ ἀνθρώπου ἢ ἀγαθοῦ ἢ ἐναντίων, τὰς δὲ προτάσεις ληπτέον κατὰ τὰς ἐκάστου πτώσεις· ἢ γὰρ ὅτι τούτῳ, οἷον τὸ ἴσον, ἢ ὅτι τούτου, οἷον τὸ διπλάσιον, ἢ ὅτι τούτου, οἷον τὸ τύπτον ἢ ὀρών, ἢ ὅτι οὗτος, οἷον ὁ ἀνθρωπος ζῶν, ἢ εἰ πως ἄλλως πίπτει τοῦνομα κατὰ τὴν πρότασιν.

5

37 Τὸ δ' ὑπάρχειν τόδε τῷδε καὶ τὸ ἀληθεύεσθαι τόδε κατὰ τοῦδε τοσαυταχῶς ληπτέον ὅσαχῶς αἱ κατηγορίαι διήρηνται, καὶ ταύτας ἢ πῇ ἢ ἀπλῶς, ἔτι ἢ ἀπλᾶς ἢ συμπεπλεγμένας· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν. ἐπισκεπτέον δὲ ταῦτα καὶ διοριστέον βέλτιον.

10

38 Τὸ δ' ἐπαναδιπλούμενον ἐν ταῖς προτάσεσι πρὸς τῷ πρώτῳ ἄκρῳ θετέον, οὐ πρὸς τῷ μέσῳ. λέγω δ' οἷον εἰ γένοιτο συλλογισμὸς ὅτι τῆς δικαιοσύνης ἔστιν ἐπιστήμη ὅτι ἀγαθόν, τὸ ὅτι ἀγαθόν ἢ ἢ ἀγαθόν πρὸς τῷ πρώτῳ θετέον. ἔστω γὰρ τὸ Α ἐπιστήμη ὅτι ἀγαθόν, ἐφ' ᾧ δὲ Β ἀγαθόν, ἐφ' ᾧ δὲ Γ δικαιοσύνη. τὸ δὲ Α ἀληθὲς τοῦ Β κατηγορησά· τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ ἔστιν ἐπιστήμη ὅτι ἀγαθόν. ἀλλὰ καὶ τὸ Β τοῦ Γ· ἢ γὰρ δικαιοσύνη ὅπερ ἀγαθόν. οὕτω μὲν οὖν γί-

b29 τῷδε] τόδε C τόδε²] τῷδε n, fecit B 30 τὸ om. n 35
 γένος codd. AIP: μέσον conl. Al 37 ὠφέλιμα n 41 κλήσεις
 C² n Al: κλίσεις AB τὰναντία n 49²3 ὅτι¹ om. n 4 ἡ¹+τὸ n
 8 ἡ² n Γ Al^c: om. ABCd 12 οἷον] ὅτι ABCd 14 ἡ om. C¹ 15
 ἐφ' . . . ἀγαθόν onl. n¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

sonuç iyinin bir cins olduğu; o halde birinci terim uca yüklenir, ne ki terimler birbirlerine ilişkin söylenmiyorlar.

Bulunmama durumunda da aynı tarzı kabul etmek gerekir. Nitekim 'şu bunda bulunmaz' her zaman 'bu şu değil'i imlemez, bazen 'bu şunun değil' veya 'bu şunun için değil' olarak anlaşılmalı; sözgelişi 30 devinimin devinimi veya oluşun oluşu yok, ama hazzın oluşu var: Bu yüzden haz oluş değil. Veya yine gülmenin imi var ama imin imi yok, dolayısıyla gülme im değil. Probleme göre cinsin belirli bir tarzda söylenmesiyle problemin çürütüldüğü öteki durumlar için de bu böyle 35 olsa gerek. Yine fırsat gereken zaman değil: Nitekim Tanrı için fırsat söz konusu, ne ki Tanrı için hiçbir şey yararlı olmadığından, gereken zaman söz konusu değil. Terimleri 'fırsat', 'gereken zaman', 'Tanrı' olarak öne sürmek, ama öncülü adın durumuna göre almak gerekir. Her duruma ilişkin şunu saltık anlamda söylüyoruz: Terimleri her 40 zaman adların yalın durumunda öne sürmek gerekir, sözgelişi 'insan', 'iyi', 'karşıt' –'insanın', 'iyinin', 'karşıtın' değil–; ne ki öncülleri her 49^a birinin durumuna göre almak gerekir: 'Şuna', sözgelişi eşit; 'şunun', sözgelişi iki katı; 'şunu', sözgelişi yaralayan veya gören; 'şu', sözgelişi canlı insan; veya bir öncülde ad başka hangi tarzda yer alabiliyorsa. 5

37 'Şu şunda bulunur' ile 'şu şuna ilişkin doğrudur', kategoriler ne kadar ayrımlıysa o kadar tarzda anlaşılmalı; kategorileri de ya nasıllık bakımından ya da saltık olarak, ayrıca ya yalın ya da bileşik olarak anlamak gerekir; bulunmama durumunda da bu böyle. Bunları araştırmak ve daha iyi saptamak gerekir. 10

38 Öncüllerde ikinci kez tekrarlanan terimi orta terime değil birinci uca eklemek gerekir. Dediğim, sözgelişi 'adaletin iyi olduğu bilgisi var' sonuçlu bir tasım oluşacaksa, 'iyi olduğu' veya 'iyi olması bakımından' terimi birinci uca eklenmeli. A 'iyi olduğu bilgisi', B 'iyi', Γ 15 'adalet' olsun. O halde A'yı B'ya yüklemek doğru: İyinin iyi olduğu bilgisi var. B'yı Γ'ya yüklemek de doğru: Adalet iyidir. İmdi böylece

νεται ἀνάλυσις. εἰ δὲ πρὸς τῷ *B* τεθεῖη τὸ ὅτι ἀγαθόν, οὐκ
 20 ἔσται τὸ μὲν γὰρ *A* κατὰ τοῦ *B* ἀληθὲς ἔσται, τὸ δὲ *B*
 κατὰ τοῦ *Γ* οὐκ ἀληθὲς ἔσται· τὸ γὰρ ἀγαθὸν ὅτι ἀγαθὸν
 κατηγορεῖν τῆς δικαιοσύνης ψεῦδος καὶ οὐ συνετόν. ὁμοίως δὲ
 καὶ εἰ τὸ ὑγιεινὸν δεიχθείη ὅτι ἔστιν ἐπιστητὸν ἢ ἀγαθόν, ἢ
 τραγέλαφος ἢ μὴ ὄν, ἢ ὁ ἄνθρωπος φθαρτὸν ἢ
 25 αἰσθητόν· ἐν ἅπασιν γὰρ τοῖς ἐπικατηγορουμένοις πρὸς τῷ
 ἄκρῳ τὴν ἐπαναδίπλωσιν θετέον.

Οὐχ ἡ αὐτὴ δὲ θέσις τῶν ὄρων ὅταν ἀπλῶς τι συλ-
 λογισθῇ καὶ ὅταν τόδε τι ἢ πῇ ἢ πῶς, λέγω δ' οἶον ὅταν
 τὰγαθὸν ἐπιστητὸν δειχθῇ καὶ ὅταν ἐπιστητὸν ὅτι ἀγα-
 30 θόν· ἀλλ' εἰ μὲν ἀπλῶς ἐπιστητὸν δέδεικται, μέσον θετέον τὸ
 ὄν, εἰ δ' ὅτι ἀγαθόν, τὸ τί ὄν. ἔστω γὰρ τὸ μὲν *A* ἐπιστήμη
 ὅτι τί ὄν, ἐφ' ᾧ δὲ *B* ὄν τι, τὸ δ' ἐφ' ᾧ *Γ* ἀγαθόν. ἀλη-
 θὲς δὴ τὸ *A* τοῦ *B* κατηγορεῖν· ἦν γὰρ ἐπιστήμη τοῦ τινὸς ὄν-
 τος ὅτι τί ὄν. ἀλλὰ καὶ τὸ *B* τοῦ *Γ*· τὸ γὰρ ἐφ' ᾧ *Γ* ὄν
 35 τι. ὥστε καὶ τὸ *A* τοῦ *Γ*· ἔσται ἄρα ἐπιστήμη τὰγαθοῦ ὅτι
 ἀγαθόν· ἦν γὰρ τὸ τί ὄν τῆς ἰδίου σημείου οὐσίας. εἰ δὲ τὸ
 ὄν μέσον ἐτέθη καὶ πρὸς τῷ ἄκρῳ τὸ ὄν ἀπλῶς καὶ μὴ τὸ
 τί ὄν ἐλέχθη, οὐκ ἂν ἦν συλλογισμὸς ὅτι ἔστιν ἐπιστήμη τὰ-
 γαθοῦ ὅτι ἀγαθόν, ἀλλ' ὅτι ὄν, οἶον ἐφ' ᾧ τὸ *A* ἐπιστήμη
 49^b ὅτι ὄν, ἐφ' ᾧ *B* ὄν, ἐφ' ᾧ *Γ* ἀγαθόν. φανερόν οὖν ὅτι ἐν
 τοῖς ἐν μέρει συλλογισμοῖς οὕτως ληπτέον τοὺς ὄρους.

Δεῖ δὲ καὶ μεταλαμβάνειν ἃ τὸ αὐτὸ δύναται, ὀνό- 39
 ματα ἀντ' ὀνομάτων καὶ λόγους ἀντὶ λόγων καὶ ὄνομα καὶ
 5 λόγον, καὶ αἰεὶ ἀντὶ τοῦ λόγου τοῦνομα λαμβάνειν· ῥάων γὰρ
 ἡ τῶν ὄρων ἑκθεσις. οἶον εἰ μηδὲν διαφέρει εἰπεῖν τὸ ὑπολη-
 πτόν τοῦ δοξαστοῦ μὴ εἶναι γένος ἢ μὴ εἶναι ὅπερ ὑποληπτόν
 τι τὸ δοξαστόν (ταυτὸν γὰρ τὸ σημαινόμενον), ἀντὶ τοῦ λόγου
 τοῦ λεχθέντος τὸ ὑποληπτόν καὶ τὸ δοξαστόν ὄρους θετέον.

10 Ἐπεὶ δ' οὐ ταυτὸν ἐστὶ τὸ εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν καὶ 40
 τὸ εἶναι τὴν ἡδονὴν τὸ ἀγαθόν, οὐχ ὁμοίως θετέον τοὺς ὄρους,
 ἀλλ' εἰ μὲν ἐστὶν ὁ συλλογισμὸς ὅτι ἡ ἡδονὴ τὰγαθόν, τὰ-
 γαθόν, εἰ δ' ὅτι ἀγαθόν, ἀγαθόν. οὕτως καπὶ τῶν ἄλλων.

220-1 τὸ² . . . ἔσται om. n¹: ἔσται om. C 23 ἐπιστητόν ἐστιν P^c:
 ἐπιστητόν n 24 ἢ ABCd et ut vid. AIP: δοξαστόν ἢ B² A¹ C: μὴ ὄν ἢ n
 ὄν+δοξαστόν d² ὁ om. n A¹ C 28 καὶ . . . πῇ om. n¹ 29 ὅτι
 nΓ et ut vid. P: πὶ ὅτι ABC 32 τὶ fecit B 33 δὴ] ἂν n ἦν] ἢ n
 34 τὶ om. n¹ 36 ἀγαθόν] τι ὄν B² 39 οἶον om. An b⁵ ῥᾶων n
 8 τὸ] τόδε B¹ γάρ+τι n: +ἐστὶ Γ 9 ληφθέντος n 13 οὕτω
 +δὲ nΓ

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

bir çözümleme olabilir. Ama 'iyi olduğu' terimi B'ya eklenirse çözümleme olamayacak; A B'ya ilişkin doğru olup B Γ'ya ilişkin doğru olmayacak: Nitekim 'iyi olduğu iyi'yi adalete yüklemek yanlış ve anlaşılır değil. Sağlığın iyi olması bakımından, Tragelaphos'un* var olmaması bakımından veya yok olabilen insanın duyulur olması bakımından bilinebilir oldukları tanıtlanacaksa da bu böyle; nitekim bütün yüklenenlerde tekrarlananı uca eklemek gerekir.

Bir şey saltık anlamda çıkarımlandığında ve şu belli şeyin nasıl veya ne şekilde olduğu çıkarımlandığında terimlerin yerleştirilmesi aynı olmaz; dediğim, sözgelişi iyyinin bilinebilir olduğu ve iyi olduğunun bilinebilir olduğu tanıtlandığında: Saltık anlamda bilinebilir olduğu tanıtlandıysa orta terimi 'var olan' olarak, iyi olduğunun bilinebilir olduğu tanıtlandıysa orta terimi 'var olan bir şey' olarak almak gerekir. A 'var olan bir şey olduğu bilgisi', B 'var olan bir şey', Γ 'iyi' olsun. O halde A'yı B'ya yüklemek doğru: Var olan bir şeyin var olan bir şey olduğu bilgisi var. B'yı Γ'ya yüklemek de doğru: Γ olan şey var olan bir şeydir. Dolayısıyla A'yı Γ'ya yüklemek de doğru: İyyinin iyi olduğu bilgisi var olacak; nitekim 'var olan bir şey' öze özgü olanın imi. Ne ki orta terim 'var olan' olarak öne sürülüp 'var olan bir şey' değil de saltık olarak 'var olan' uca eklendiyse, 'iyyinin iyi olduğu bilgisi var' sonuçlu bir tasım değil 'iyyinin var olduğu bilgisi var' sonuçlu bir tasım çıksa gerek; sözgelişi A 'var olduğu bilgisi', B 'var olan', Γ 'iyi' ise. İmdi açık ki tikel sonuçlu tasımlarda da terimleri böyle almak gerekir.

39 Olanığı aynı olanları adlar yerine adlar olarak, tümceler yerine tümceler olarak, ad ve tümce olarak değiştirmek ve her zaman tümce yerine ad kabul etmek gerekir: Böylece terimleri ayırt etmek daha kolay olur. Sözgelişi 'anlaşılabilen sanılabilenin cinsi değil' veya 'sanılabilen kimi anlaşılabilen değil' demenin hiçbir ayrımı yoksa (çünkü imlenen aynı), alınan tümce yerine terim olarak 'anlaşılabilen' ile 'sanılabilen'i öne sürmek gerekir.

40 Madem 'haz bir iyidir' ile 'haz iyidir' aynı değil, terimleri aynı şekilde öne sürmemek, tasım 'haz iyidir' sonuçlu ise 'iyi' olarak, 'haz bir iyidir' sonuçlu ise 'bir iyi' olarak öne sürmek gerekir. Öteki durumlarda da bu böyle.

* keçi-geyik

41 Οὐκ ἔστι δὲ ταῦτόν οὐτ' εἶναι οὐτ' εἰπεῖν, ὅτι ᾧ τὸ Β
 ὑπάρχει, τούτῳ παντὶ τὸ Α ὑπάρχει, καὶ τὸ εἰπεῖν τὸ ᾧ 15
 παντὶ τὸ Β ὑπάρχει, καὶ τὸ Α παντὶ ὑπάρχει· οὐδὲν γὰρ
 κωλύει τὸ Β τῷ Γ ὑπάρχειν, μὴ παντὶ δέ. οἶον ἔστω τὸ Β
 καλόν, τὸ δὲ Γ λευκόν. εἰ δὴ λευκῷ τινὶ ὑπάρχει καλόν,
 ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι τῷ λευκῷ ὑπάρχει καλόν· ἀλλ' οὐ παντὶ
 ἴσως. εἰ μὲν οὖν τὸ Α τῷ Β ὑπάρχει, μὴ παντὶ δὲ καθ' οὐ 20
 τὸ Β, οὐτ' εἰ παντὶ τῷ Γ τὸ Β, οὐτ' εἰ μόνον ὑπάρχει,
 ἀνάγκη τὸ Α οὐχ ὅτι οὐ παντί, ἀλλ' οὐδ' ὑπάρχειν. εἰ δὲ
 καθ' οὐ ἂν τὸ Β λέγεται ἀληθῶς, τούτῳ παντὶ ὑπάρχει,
 συμβήσεται τὸ Α, καθ' οὐ παντός τὸ Β λέγεται, κατὰ
 τούτου παντός λέγεσθαι. εἰ μέντοι τὸ Α λέγεται καθ' οὐ ἂν 25
 τὸ Β λέγεται κατὰ παντός, οὐδὲν κωλύει τῷ Γ ὑπάρχειν
 τὸ Β, μὴ παντὶ δὲ τὸ Α ἢ ὅλως μὴ ὑπάρχειν. ἐν δὴ τοῖς
 τρισὶν ὁροις δηλὸν ὅτι τὸ καθ' οὐ τὸ Β παντός τὸ Α λέγε-
 σθαι τοῦτ' ἔστι, καθ' ὅσων τὸ Β λέγεται, κατὰ πάντων λέ-
 γεσθαι καὶ τὸ Α. καὶ εἰ μὲν κατὰ παντός τὸ Β, καὶ τὸ 30
 Α οὕτως εἰ δὲ μὴ κατὰ παντός, οὐκ ἀνάγκη τὸ Α κατὰ
 παντός.

Οὐ δεῖ δ' οἶεσθαι παρὰ τὸ ἐκτίθεσθαι τι συμβαίνειν
 ἄτοπον· οὐδὲν γὰρ προσχρώμεθα τῷ τόδε τι εἶναι, ἀλλ'
 ὥσπερ ὁ γεωμέτρης τὴν ποδιαίαν καὶ εὐθειᾶν τήνδε καὶ 35
 ἀπλατῇ εἶναι λέγει οὐκ οὔσας, ἀλλ' οὐχ οὕτως χρήται ὡς
 ἐκ τούτων συλλογιζόμενος. ὅλως γὰρ ὁ μὴ ἔστιν ὡς ὅλον
 πρὸς μέρος καὶ ἄλλο πρὸς τοῦτο ὡς μέρος πρὸς ὅλον, ἐξ
 οὐδενὸς τῶν τοιούτων δείκνυσιν ὁ δεικνύων, ὥστε οὐδὲ γίνεται
 συλλογισμός. τῷ δ' ἐκτίθεσθαι οὕτω χρώμεθα ὥσπερ καὶ 50^α
 τῷ αἰσθάνεσθαι, τὸν μαθάνοντ' ἀλέγοντες· οὐ γὰρ οὕτως ὡς
 ἄνευ τούτων οὐχ οἶόν τ' ἀποδειχθῆναι, ὥσπερ ἐξ ὧν ὁ συλ-
 λογισμός.

42 Μὴ λανθανέτω δ' ἡμᾶς ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ συλλογισμῷ 5
 οὐχ ἅπαντα τὰ συμπεράσματα δι' ἐνὸς σχήματός ἐστιν,

b16 τῷ β B¹ οὐδέ C¹ 18 γ + τὸ ΑΒ 19 τῷ om. η 21 εἰ^α + τινὲ ΑΙ^c
 22 ὑπάρχειν + τῷ γ ηΓ 23 παντὶ + τὸ α Β¹Γ 26 τῷ] εἰ τῷ CΓΑΙ
 ὑπάρχει CΑΙ 27 ἢ ΑΒC²η³P: om. CηΑΙ^c δι C 28 τὸ¹ om. Α
 29 πάντων + τούτων C² 32 παντός ΑΙ, Aldina: παντός α. β. γ. codd.
 35 καὶ + τὴν C¹η τήνδε + εἶναι ηΓ 36 εἶναι om. CηΓ οὐσαν B²
 οὐχ ΒC²dΑΙP et ante ὡς η: om. ΑΒC 39 ὥστε] οὐ γὰρ η 50^αΙ
 ἐκτίθεσθαι προσχρώμεθα ΑΙ 2 τὸν μαθάνοντ' ἀλέγοντες scripsi: τὸν
 μαθάνοντα λέγοντες codd. ΑΙP: πρὸς τὸν μαθάνοντα λέγοντες Pacius 3
 τούτων ΒΑΙ: τούτου ΑCηΓ 6 εἰσὶν ΑΒC

41 'B'nin bulunduğu hepsinde A bulunur' ile 'B'nin hepsinde
bulunduğunun hepsinde A bulunur' demenin ne olması ne de söyle- 15
mesi aynı; nitekim B'nin Γ 'da –ama hepsinde değil– bulunmasına
bir engel yok. Sözelgesi B 'güzel, Γ 'ak' olsun. O halde güzel kimi akta
bulunuyorsa 'güzel akta bulunur' demek doğru: Ne ki her akta eşit
olarak bulunmaz. İmdi A B'da bulunup B'nin ilişkin olduğunun hep- 20
sinde bulunmazsa, B ister her Γ 'da bulunsun ister Γ 'da yalnızca bulun-
sun, A'nın her Γ 'da bulunması zorunlu olmaz, hatta Γ 'da bulunması
bile zorunlu olmaz. B'nin doğru olarak ilişkin söylendiğinin hepsinde
A bulunursa, B'nin hepsine ilişkin söylendiğinin hepsine ilişkin A
söylenebilecek. Gerçi B'nin hepsine ilişkin söylendiğine ilişkin A söy- 25
lenirse, hiçbir şey B'yi Γ 'da bulunmaktan ve A'yı her Γ 'da veya genel
anlamda Γ 'da bulunmaktan alıkoyamaz. O halde bu üç terimde
şu açık: 'B'nin hepsine ilişkin söylendiğine ilişkin A söylenir' şunu
gösterir: B'nin ilişkin söylendiğinin hepsine ilişkin A da söylenir. B
bir şeyin hepsine ilişkin ise A da böylece ilişkin olur; ama B bir şeyin 30
hepsine ilişkin değilse, A'nın o şeyin hepsine ilişkin olması zorunlu
olmaz.

Soyutlamakla kimi saçma sonucun çıktığını düşünmemek gerekir;
nitekim doğrudan belirli şu nesnenin var olmasıyla iş görmüyoruz;
bir ayak uzunluğunda, dik ve ensiz <şu çizgilerin> –öyle olmasalar 35
da– var olduklarını söyleyen geometrici gibi iş yapıyoruz, ama o da
bunlardan çıkarım yapıyormuş gibi bunları kullanmaz. Genel anlamda
parçaya göre bütün olan bir nesneyle, bütüne göre parça olan bir
ötekisi, birbirlerine böyle bağlı değilse, tanıtlayan böyle olanların
hiçbirinden tanıtlama yapamaz, dolayısıyla hiçbir tasım oluşmaz. Öğ-
renmeye çabaladığımızda duyumsamaya başvurduğumuz gibi soyutla- 50^a
maya başvuruyoruz; yine de –öncüller gibi– bunlar olmaksızın tanıtlama
yapılamaz diye bir şey yok.

42 Şunu unutmayalım: Aynı tasımda her sonuç bir tek konumda 5

ἀλλὰ τὸ μὲν διὰ τούτου τὸ δὲ δι' ἄλλου. δῆλον οὖν ὅτι καὶ
τὰς ἀναλύσεις οὕτω ποιητέον. ἐπεὶ δ' οὐ πᾶν πρόβλημα ἐν
ᾧ παντὶ σχήματι ἄλλ' ἐν ἐκάστω τεταγμένα, φανερόν ἐκ τοῦ
10 συμπεράσματος ἐν ᾧ σχήματι ζητητέον.

Τοὺς τε πρὸς ὀρισμὸν τῶν λόγων, ὅσοι πρὸς ἐν τι τυγ- 43
χάνουσι διελεγμένοι τῶν ἐν τῷ ὄρω, πρὸς δὲ διείλεκται θε-
τέον ὅρον, καὶ οὐ τὸν ἅπαντα λόγον· ἦττον γὰρ συμβήσε-
ται ταραττεσθαι διὰ τὸ μῆκος, οἷον εἰ τὸ ὕδωρ ἔδειξεν ὅτι
15 ὑγρὸν ποτόν, τὸ ποτόν καὶ τὸ ὕδωρ ὅρους θετέον.

Ἔτι δὲ τοὺς ἐξ ὑποθέσεως συλλογισμοὺς οὐ πειρατέον 44
ἀνάγειν· οὐ γὰρ ἔστιν ἐκ τῶν κειμένων ἀνάγειν. οὐ γὰρ διὰ
συλλογισμοῦ δεδειγμένοι εἰσὶν, ἀλλὰ διὰ συνθήκης ὁμο-
λογημένοι πάντες. οἷον εἰ ὑποθέμενος, ἂν δυνάμεις τις μία
20 μὴ ᾗ τῶν ἐναντίων, μηδ' ἐπιστήμην μίαν εἶναι, εἴτα διαλε-
χθεὶς ὅτι οὐκ ἔστι πᾶσα δύναμις τῶν ἐναντίων, οἷον τοῦ ὑγιεινοῦ
καὶ τοῦ νοσώδους· ἅμα γὰρ ἔσται τὸ αὐτὸ ὑγιεινὸν καὶ νο-
σῶδες. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστι μία πάντων τῶν ἐναντίων δυνάμεις,
ἐπιδέδεικται, ὅτι δ' ἐπιστήμη οὐκ ἔστιν, οὐ δέδεικται. καίτοι
25 ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον· ἄλλ' οὐκ ἐκ συλλογισμοῦ, ἀλλ' ἐξ
ὑποθέσεως. τοῦτον μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἀναγαγεῖν, ὅτι δ' οὐ μία
δύναμις, ἔστιν· οὗτος γὰρ ἴσως καὶ ἦν συλλογισμός, ἐκείνο
δ' ὑπόθεσις.

Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν διὰ τοῦ ἀδυνάτου περαινομένων·
30 οὐδὲ γὰρ τούτους οὐκ ἔστιν ἀναλύειν, ἀλλὰ τὴν μὲν εἰς τὸ ἀδύ-
νατον ἀπαγωγὴν ἔστι (συλλογισμῷ γὰρ δείκνυται), θάτερον
δ' οὐκ ἔστιν· ἐξ ὑποθέσεως γὰρ περαίνεται. διαφέρουσι δὲ
τῶν προειρημένων ὅτι ἐν ἐκείνοις μὲν δεῖ προδιομολογήσα-
σθαι, εἰ μέλλει συμφῆσιν, οἷον ἂν δειχθῇ μία δύναμις
35 τῶν ἐναντίων, καὶ ἐπιστήμην εἶναι τὴν αὐτήν· ἐνταῦθα δὲ καὶ
μὴ προδιομολογησάμενοι συγχωροῦσι διὰ τὸ φανερόν εἶναι
τὸ ψεῦδος, οἷον τεθείσης τῆς διαμέτρου· συμμέτρου τὸ τὰ
περιττὰ ἴσα εἶναι τοῖς ἀρτίοις.

Πολλοὶ δὲ καὶ ἕτεροι περαίνονται ἐξ ὑποθέσεως, οὓς
40 ἐπισκεψασθαι δεῖ καὶ διασημῆναι καθαρῶς. τίνες μὲν οὖν αἱ

α7 καὶ om. ACnΓ 9 τεταγμένον Bη 11 ὀρισμοὺς C¹η 15
ὑγρὸν] οὐ η: οὐχ ὑγρὸν Γ 19-20 μὴ ᾗ μία η: μία ᾗ C¹ 20 διαλεχθῇ C
21 πᾶσα ABCnAl: μία A²B²C²Γ: πάντων A² οἷον ἡ η 24 ἐπιδέ-
δεικται] ἀποδέδεικται A²C 26 τοῦτον ABAl^c: τοῦτο Cη ἀνάγειν C
οὐδὲ η 27 ἦν+δ C 30 οὐκ om. C²nΓ 37 οἷον+ὅτι C 38 εἶναι
ἴσα C 40 οὖν] τούτων C αἱ om. η

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

oluşmaz, biri bir konumda öteki başka bir konumda oluşur. İmdi açık ki çözümler de böyle yapılmalı. Madem her problem her konumda sonuçlanmaz, her bir konumda belirli bir problem sonuçlanır, öncülleri hangi konumda aramak gerektiği sonuçtan açıklık kazanır. 10

43 Bir tanımla ilgili olup tanımda yer alanlardan kimini bulmaya yönelik olan uslamalarda, tanımın hepsini değil, söz konusu edileni terim olarak öne sürmek gerekir: Böylece terimin uzunluğuyla bağlantılı daha az rahatsızlık ortaya çıkacak; sözgelişi suyun içilebilir bir sıvı olduğu tanıtlandıysa, terim olarak 'su' ile 'içilebilir'i öne sürmek 15 gerekir.

44 Koşullu tasımları indirgemeye çalışmamalı: Kabul edilen öncüllerle bir indirgeme olmaz. Bunlar tasımla tanıtlanmış değil, hepsi anlaşmayla kabul edilmiştir. Sözgelişi karşıtların bir birlik olanağı olmadığı bir tek bilgilerinin de olmadığı kabul edilirse, sonra da her 20 olanağın karşıtlardan olmadığı söylenirse: Sözgelişi sağlıklıdan ve hastadan: Çünkü aynı şey aynı anda hem sağlıklı hem hasta olabilecek. İmdi bütün karşıtların birlik olanağı olmadığı tanıtlanmıştır, ama bir tek bilgilerinin olmadığı tanıtlanmamıştır. Ve hâlâ bunda anlaşmak zorunlu: Tasımdan değil, önkabulden ötürü. Demek ki bu indirgenemez, birlik olanağının olmaması ise indirgenebilir; muhtemelen beriki bir tasım, öteki bir önkoşul. 25

Olanaksıza <ergi> ile tamamlanan tasımlarda da bu böyle; bunlar da çözümlenemez. Ne ki olanaksıza indirgenen öncül çözümlenebilir 30 (çünkü bir tasımla kanıtlanmıştır), ama ötekisi değil: Çünkü koşullu olarak tamamlanır. Bunlar önceden söylenenlerden ayrımlıdır: Öteki-lerde bir şey onaylanmak üzereyse bunda anlaşmak gerekir, sözgelişi karşıtların birlik olanağı tanıtlandığında bilgilerinin de aynı olduğu 35 onaylanır; ama burada anlaşma olmadığı da, yanlışın açık olmasından ötürü, sonuçlar çıkabilir; sözgelişi köşegenin bakışımı olduğu kabul edildiğinde tek sayılar çiftlere eşit olur.

Öteki tasımların pek çoğu da koşullu olarak tamamlanır, bunları araştırmak ve arı bir biçimde saptamak gerekir. Bunların hangi ayırım- 40

διαφοραὶ τούτων, καὶ ποσαχῶς γίνεται τὸ ἐξ ὑποθέσεως, 50^b
ὑστερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ἔστω φανερόν, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἀναλύειν εἰς τὰ σχήματα τοὺς τοιούτους συλλογισμούς. καὶ
δι' ἣν αἰτίαν, εἰρήκαμεν.

45 Ὅσα δ' ἐν πλείοσι σχήμασι δείκνυται τῶν προβλη- 5
μάτων, ἣν ἐν θατέρῳ συλλογισθῇ, ἔστιν ἀναγαγεῖν τὸν συλ-
λογισμὸν εἰς θάτερον, ὅλον τὸν ἐν τῷ πρώτῳ στερητικὸν εἰς τὸ
δεύτερον, καὶ τὸν ἐν τῷ μέσῳ εἰς τὸ πρῶτον, οὐχ ἅπαντας
δὲ ἀλλ' ἐνίους. ἔσται δὲ φανερόν ἐν τοῖς ἐπομένοις. εἰ γὰρ
τὸ *A* μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* οὐδενὶ τῷ 10
Γ. οὕτω μὲν οὖν τὸ πρῶτον σχῆμα, ἐὰν δ' ἀντιστραφῇ τὸ
στερητικόν, τὸ μέσον ἔσται· τὸ γὰρ *B* τῷ μὲν *A* οὐδενί, τῷ
δὲ *Γ* παντὶ ὑπάρχει. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ μὴ καθόλου ἀλλ' ἐν
μέρει ὁ συλλογισμός, ὅλον εἰ τὸ μὲν *A* μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ
B τινὶ τῷ *Γ*· ἀντιστραφέντος γὰρ τοῦ στερητικοῦ τὸ μέσον 15
ἔσται σχῆμα.

Τῶν δ' ἐν τῷ δευτέρῳ συλλογισμῶν οἱ μὲν καθόλου
ἀναχθήσονται εἰς τὸ πρῶτον, τῶν δ' ἐν μέρει ἄτερος μόνος.
ἔστω γὰρ τὸ *A* τῷ μὲν *B* μηδενὶ τῷ δὲ *Γ* παντὶ ὑπάρχον.
ἀντιστραφέντος οὖν τοῦ στερητικοῦ τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα· τὸ 20
μὲν γὰρ *B* οὐδενὶ τῷ *A*, τὸ δὲ *A* παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρξει. ἐὰν
δὲ τὸ κατηγορικὸν ᾗ πρὸς τῷ *B*, τὸ δὲ στερητικὸν πρὸς τῷ
Γ, πρῶτον ὅρον θετέον τὸ *Γ*· τοῦτο γὰρ οὐδενὶ τῷ *A*, τὸ δὲ
A παντὶ τῷ *B*· ὥστ' οὐδενὶ τῷ *B* τὸ *Γ*. οὐδ' ἄρα τὸ *B* τῷ *Γ*
οὐδενί· ἀντιστρέφει γὰρ τὸ στερητικόν. ἐὰν δ' ἐν μέρει ᾗ ὁ 25
συλλογισμός, ὅταν μὲν ᾗ τὸ στερητικὸν πρὸς τῷ μείζονι
ἄκρῳ, ἀναχθήσεται εἰς τὸ πρῶτον, ὅλον εἰ τὸ *A* μηδενὶ τῷ
B, τῷ δὲ *Γ* τινί· ἀντιστραφέντος γὰρ τοῦ στερητικοῦ τὸ πρῶ-
τον ἔσται σχῆμα· τὸ μὲν γὰρ *B* οὐδενὶ τῷ *A*, τὸ δὲ *A* τινὶ
τῷ *Γ*. ὅταν δὲ τὸ κατηγορικόν, οὐκ ἀναλυθήσεται, ὅλον εἰ τὸ 30
A τῷ μὲν *B* παντί, τῷ δὲ *Γ* οὐ παντί· οὔτε γὰρ δέχεται
ἀντιστροφὴν τὸ *A B*, οὔτε γενομένης ἔσται συλλογισμός.

Πάλιν οἱ μὲν ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι οὐκ ἀναλυθήσονται
πάντες εἰς τὸ πρῶτον, οἱ δ' ἐν τῷ πρώτῳ πάντες εἰς τὸ
τρίτον. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ *A* παντὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ 35
Γ. οὐκοῦν ἐπειδὴ ἀντιστρέφει τὸ ἐν μέρει κατηγορικόν, ὑπάρ-

b ₁ τούτων om. C	τὸ om. n ¹	6 ἦν] ἰν' <i>B</i> : εἰ <i>B</i> ^a	8 τὸν]
τὸ n ἅπαντα n	9 ἀλλ' + ἐπ' nΓ	ἐνίων ἐνίοτε n	18 μόνον <i>A</i>
27 ἀναλυθήσεται <i>B</i> ^a Γ	31 ἐπιδέχεται <i>Al</i> ^c	33 ἐν om. <i>A</i>	34 οἱ δ'
<i>A</i> ^a Cn <i>Al</i> : οὐδ' οἱ <i>AB</i>	36 τὸ] καὶ τὸ nΓ		

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

ları olduğunu ve koşullu olanların kaç yolda oluştuğunu sonra söyle- 50^b
yeceğiz; şimdilik bizim için şu kadarı açık olsun: Böyle tasımlar ko-
numlarda çözümlenemez. Nedenini de söylemiş bulunuyoruz.

45 Problemler içinde birden çok konumda tanıtılanlar bir konumda 5
çıkartılmalı ve bir ötekine indirgenebilirler; sözgelişi birinci konumdaki
olumsuz sonuçlu bir tasım ikinci konuma ve ikinci konumdaki birinci
konuma indirgenebilir, ama hepsi değil, bazıları. Bu ilerde açık olacak.
A hiçbir B'da bulunmayıp B her Γ 'da bulunursa, A hiçbir Γ 'da bulun- 10
maz. İmdi böylece birinci konum var, ne ki olumsuz olanı evrilirse
orta konum ortaya çıkacak: B hiçbir A'da bulunmayıp her Γ 'da bulu-
nur. Tasım tümel değil tikel sonuçlu olsa da bu böyle; sözgelişi A
hiçbir B'da bulunmayıp B kimi Γ 'da bulunursa: Olumsuz olanı evril- 15
diğinde orta konum ortaya çıkacak.

İkinci konumdaki tasımlardan tümel sonuçlu olanları birinci ko-
numa, tikel sonuçlu olanlardan yalnızca biri birinci konuma indirge-
nebilecek: A hiçbir B'da bulunmayıp her Γ 'da bulunsun. İmdi olumsuz
olanı evrildiğinde birinci konum ortaya çıkacak: B hiçbir A'da bulun- 20
mayıp A her Γ 'da bulunacak. B'yı içeren öncül olumlu, Γ 'yı içeren
öncül olumsuz ise, birinci terim olarak Γ 'yı öne sürmek gerekir; çünkü
 Γ hiçbir A'da bulunmayıp A her B'da bulunur: Dolayısıyla Γ hiçbir
B'da bulunmaz. Bu durumda B da hiçbir Γ 'da bulunmaz: Nitekim
olumsuz olan evrilir. Tasım tikel sonuçlu ise, büyük ucu içeren öncül 25
olumsuz olduğunda tasım birinci konuma indirgenebilecek; sözgelişi
A hiçbir B'da bulunmayıp kimi Γ 'da bulunursa: Olumsuz olanı evril-
diğinde birinci konum ortaya çıkacak: B hiçbir A'da bulunmayıp A
kimi Γ 'da bulunur. Büyük ucu içeren öncül olumlu olduğunda tasım 30
indirgenemeyecek; sözgelişi A her B'da bulunup her Γ 'da bulunmazsa:
AB öncülü evirmeyi kabul etmez, evrilse bile tasım oluşmayacak.

Yine üçüncü konumdaki tasımların hepsi birinci konuma indirge-
nemez, ama birinci konumdakilerin hepsi üçüncü konuma indirgene-
bilecek. A her B'da ve B kimi Γ 'da bulunsun. Madem tikel olumlu 35

ξει τὸ Γ τινὶ τῷ Β· τὸ δὲ Α παντὶ ὑπῆρχεν, ὥστε γίνεται τὸ τρίτον σχῆμα. καὶ εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς, ὡσαύτως· ἀντιστρέφει γὰρ τὸ ἐν μέρει κατηγορικόν, ὥστε τὸ μὲν

40 Α οὐδενὶ τῷ Β, τὸ δὲ Γ τινὶ ὑπάρξει.

- 51^a Τῶν δ' ἐν τῷ τελευταίῳ σχήματι συλλογισμῶν εἰς μόνος οὐκ ἀναλύεται εἰς τὸ πρῶτον, ὅταν μὴ καθόλου τεθῇ τὸ στερητικόν, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἀναλύονται. κατηγορεῖσθω γὰρ παντὸς τοῦ Γ τὸ Α καὶ τὸ Β· οὐκοῦν ἀντιστρέψει τὸ Γ
- 5 πρὸς ἐκάτερον ἐπὶ μέρους· ὑπάρχει ἄρα τινὶ τῷ Β. ὥστ' ἔσται τὸ πρῶτον σχῆμα, εἰ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Β. καὶ εἰ τὸ μὲν Α παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β τινί, ὁ αὐτὸς λόγος· ἀντιστρέφει γὰρ πρὸς τὸ Β τὸ Γ· ἐὰν δὲ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α τινὶ τῷ Γ, πρῶτος ὁρος
- 10 θετέας τὸ Β· τὸ γὰρ Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ τινὶ τῷ Α, ὥστε τὸ Β τινὶ τῷ Α. ἐπεὶ δ' ἀντιστρέφει τὸ ἐν μέρει, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρξει. καὶ εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς, καθόλου τῶν ὁρων ὄντων, ὁμοίως ληπτέον. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α μηδενί· οὐκοῦν τινὶ τῷ Β ὑπάρξει
- 15 τὸ Γ, τὸ δὲ Α οὐδενὶ τῷ Γ, ὥστ' ἔσται μέσον τὸ Γ. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ μὲν στερητικόν καθόλου, τὸ δὲ κατηγορικόν ἐν μέρει· τὸ μὲν γὰρ Α οὐδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ τινὶ τῶν Β ὑπάρξει. ἐὰν δ' ἐν μέρει ληφθῇ τὸ στερητικόν, οὐκ ἔσται ἀνάλυσις, οἷον εἰ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Α τινὶ μὴ ὑπάρ-
- 20 χει· ἀντιστραφέντος γὰρ τοῦ Β Γ ἀμφοτέραι αἱ προτάσεις ἔσονται κατὰ μέρος.

Φανερόν δὲ καὶ ὅτι πρὸς τὸ ἀναλύειν εἰς ἄλληλα τὰ σχήματα ἢ πρὸς τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ πρότασις ἀντιστρεπτέα ἐν ἀμφοτέροις τοῖς σχήμασι· ταύτης γὰρ μετατιθεμένης

25 ἡ μετάβασις ἐγένετο.

Τῶν δ' ἐν τῷ μέσῳ σχήματι ἄτερος μὲν ἀναλύεται, ἄτερος δ' οὐκ ἀναλύεται, εἰς τὸ τρίτον. ὅταν μὲν γὰρ ᾖ τὸ καθόλου στερητικόν, ἀναλύεται. εἰ γὰρ τὸ Α μηδενὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ τινί, ἀμφοτέρω ὁμοίως ἀντιστρέφει πρὸς τὸ Α,

30 ὥστε τὸ μὲν Β οὐδενὶ τῷ Α, τὸ δὲ Γ τινί· μέσον ἄρα τὸ Α. ὅταν δὲ τὸ Α παντὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχῃ, οὐκ

^b37 τῶν β n ὑπῆρχε+τὸ β n 51^a γ τῷ Γ: τῶν ΑΒn 8 γ τὸ β
 Α¹Βδn¹ 9 πρῶτον ὁρον θετέον Α²С 14 τῶν β n 18 ἔστιν Α¹
 19 ὑπάρχῃ (ut solet) Β 25 γίνεται С 27 γάρ om. n 30 τὸ^a
 fecit n

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

bir öncül evrilir, Γ kimi B'da bulunacak; A ise her B'da bulunuyordu, dolayısıyla üçüncü konum oluşuyor. Tasım olumsuz sonuçlu olsa da bu böyle; nitekim tikel olumlu öncül evrilir, dolayısıyla A hiçbir B'da bulunmayıp kimi Γ 'da bulunacak.

40

Son konumdaki tasımlardan yalnızca biri birinci konumda çözüm- 51^a
lenemez: Olumsuz öncül tümel öne sürülmediğinde; öteki tasımların hepsi çözümlenebilirler. A ile B her Γ 'ya yüklensinler; imdi Γ her birine tikel olarak evrilebilecek: Bu durumda Γ kimi B'da bulunur. 5
Dolayısıyla A her Γ 'da ve Γ kimi B'da bulunursa birinci konum ortaya çıkacak. A her B'da ve B kimi Γ 'da bulunursa da usamlama aynı; nitekim Γ B'ya göre evrilir. B her Γ 'da ve A kimi Γ 'da bulunursa, birinci terim olarak B'yı öne sürmek gerekir: B her Γ 'da ve Γ kimi 10
A'da bulunur, dolayısıyla B kimi A'da bulunur. Madem tikel olanı evrilir, A da kimi B'da bulunacak. Tasım olumsuz sonuçlu olsa da, terimler tümel olduklarında bunu böyle ele almak gerekir. B her Γ 'da bulunup A hiçbir Γ 'da bulunmasın: İmdi Γ kimi B'da bulunup A hiçbir Γ 'da bulunmayacak, dolayısıyla orta terim Γ olacak. Olumsuz 15
öncül tümel, olumlu öncül tikel olduğunda da bu böyle: A hiçbir Γ 'da bulunmayıp Γ kimi B'da bulunacak. Olumsuz öncül tikel alındığında bir çözümleme olamayacak; sözgelişi B her Γ 'da bulunup A kimi Γ 'da bulunmazsa: B Γ öncülü evrildiğinde her iki öncül tikel 20
olacak.

O halde şu açık: <Birinci ve üçüncü> konumları birbirine çözüm-
lemek için her iki konumda küçük ucu içeren öncülü evirmek gerekir:
Bu değiştiğinde geçiş sağlanır.

25

Orta konumdaki tasımlardan biri üçüncü konuma çözümlenir, biri çözümlenmez. Tümel öncül olumsuz olduğunda tasım çözümlenir. Nitekim A hiçbir B'da bulunmayıp kimi Γ 'da bulunursa, her ikisi A'ya göre benzer tarzda evrilir: Dolayısıyla B hiçbir A'da bulunmayıp 30
 Γ kimi A'da bulunur; bu durumda orta terim A. A her B'da bulunup

ἔσται ἀνάλυσις· οὐδετέρα γὰρ τῶν προτάσεων ἐκ τῆς ἀντιστροφῆς καθόλου.

Καὶ οἱ ἐκ τοῦ τρίτου δὲ σχήματος ἀναλυθήσονται εἰς τὸ μέσον, ὅταν ἢ καθόλου τὸ στερητικόν, ὡς εἰ τὸ Α 35
δενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β τινὶ ἢ παντί. καὶ γὰρ τὸ Γ τῷ μὲν Α
οὐδενί, τῷ δὲ Β τινὶ ὑπάρξει. ἐὰν δ' ἐπὶ μέρους ἢ τὸ στε-
ρητικόν, οὐκ ἀναλυθήσεται· οὐ γὰρ δέχεται ἀντιστροφήν τὸ
ἐν μέρει ἀποφατικόν.

Φανερόν οὖν ὅτι οἱ αὐτοὶ συλλογισμοὶ οὐκ ἀναλύονται 40
ἐν τούτοις τοῖς σχήμασι ὥπερ οὐδ' εἰς τὸ πρῶτον ἀνελύοντο,
καὶ ὅτι εἰς τὸ πρῶτον σχῆμα τῶν συλλογισμῶν ἀναγομέ- 51^b
νων οὗτοι μόνοι διὰ τοῦ ἀδυνάτου περαίνονται.

Πῶς μὲν οὖν δεῖ τοὺς συλλογισμοὺς ἀνάγειν, καὶ ὅτι
ἀναλύεται τὰ σχήματα εἰς ἄλληλα, φανερόν ἐκ τῶν εἰ-
46 ρημένων. διαφέρει δέ τι ἐν τῷ κατασκευάζειν ἢ ἀνασκευά- 5
ζειν τὸ ὑπολαμβάνειν ἢ ταῦτόν ἢ ἕτερον σημαίνειν τὸ μὴ
εἶναι τοδὶ καὶ εἶναι μὴ τοῦτο, ὡς τὸ μὴ εἶναι λευκὸν τῷ
εἶναι μὴ λευκόν. οὐ γὰρ ταῦτόν σημαίνει, οὐδ' ἔστιν ἀπό-
φασις τοῦ εἶναι λευκόν τὸ εἶναι μὴ λευκόν, ἀλλὰ τὸ μὴ
εἶναι λευκόν. λόγος δὲ τούτου ὅδε. ὁμοίως γὰρ ἔχει τὸ δύ- 10
νεται βαδίζειν πρὸς τὸ δύναται οὐ βαδίζειν τῷ ἔστι λευκόν
πρὸς τὸ ἔστιν οὐ λευκόν, καὶ ἐπίσταται τὰγαθόν πρὸς τὸ
ἐπίσταται τὸ οὐκ ἀγαθόν. τὸ γὰρ ἐπίσταται τὰγαθόν ἢ ἔστιν
ἐπιστάμενος τὰγαθόν οὐδὲν διαφέρει, οὐδὲ τὸ δύναται βαδί-
ζειν ἢ ἔστι δυνάμενος βαδίζειν· ὥστε καὶ τὰ ἀντικείμενα, 15
οὐ δύναται βαδίζειν—οὐκ ἔστι δυνάμενος βαδίζειν. εἰ οὖν τὸ
οὐκ ἔστι δυνάμενος βαδίζειν ταῦτό σημαίνει καὶ ἔστι δυνά-
μενος οὐ βαδίζειν ἢ μὴ βαδίζειν, ταῦτά γε ἅμα ὑπάρξει
ταῦτῳ (ὁ γὰρ αὐτὸς δύναται καὶ βαδίζειν καὶ μὴ βαδί-
ζειν, καὶ ἐπιστήμων τὰγαθοῦ καὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ἐστί), φάσις 20
δὲ καὶ ἀπόφασις οὐχ ὑπάρχουσιν αἱ ἀντικείμεναι ἅμα τῷ
αὐτῷ. ὥπερ οὖν οὐ ταῦτό ἐστι τὸ μὴ ἐπίστασθαι τὰγαθόν
καὶ ἐπίστασθαι τὸ μὴ ἀγαθόν, οὐδ' εἶναι μὴ ἀγαθόν καὶ
μὴ εἶναι ἀγαθόν ταῦτόν. τῶν γὰρ ἀνάλογον ἐὰν θάτερα
ἢ ἕτερα, καὶ θάτερα. οὐδὲ τὸ εἶναι μὴ ἴσον καὶ τὸ μὴ εἶ- 25
ναι ἴσον· τῷ μὲν γὰρ ὑπόκειται τι, τῷ ὄντι μὴ ἴσῳ, καὶ

*34 δὲ om. AB b3 τοὺς λόγους ηΓ γ τότε η^a Al^c 12-13 τὸ ἐπίστα-
σθαι B 18 οὐ om. Al^cP βαδίζειν ἢ om. P 20 καὶ + ὁ η^a Al^c
ἐπιστήμων ABAl^c: ἐπιστήμην Cη ἐστί ABηAl^c: ἔχειν Cη^a 21 ἅμα
om. B 24 ἀναλόγων B^a 25 τὸ^a om. η

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

kimi Γ 'da bulunmadığında, bir çözümleme olmayacak; çünkü evirmen-
den sonra öncüllerin hiçbirisi tümel olmaz.

Üçüncü konumdaki tasımlar olumsuz öncül tümel olduğunda orta
konuma çözümlenebilecekler; sözgelişi A hiçbir Γ 'da bulunmayıp B 35
kimi veya her Γ 'da bulunursa. Nitekim Γ hiçbir A'da bulunmayıp
kimi B'da bulunacak. Olumsuz öncül tikel ise tasım çözümlenemeye-
cek; çünkü tikel değilleyici öncül evirmeyi kabul etmez.

İmdi şu açık: Birinci konuma çözümlenmeyen aynı tasımlar bu 40
konumlara da çözümlenemezler ve birinci konuma indirgenen tasım- 51^b
lardan yalnızca bunlar olanaksıza <ergi> ile tamamlanırlar.

Tasımları nasıl indirgemek gerektiği ve konumların birbirlerine nasıl
46 çözümlenebildiği söylenenlerden açık. Temellendirme veya çürütmede 5
şunun kabul edilmesi ayrımlıdır: 'Şu olmamak' ile 'şu olmayan olmak'
aynı şeyi mi, ayrı bir şeyi mi imler; sözgelişi 'ak olmamak' ile 'ak olmayan
olmak'. Nitekim bunlar aynı şeyi imlemezler; 'ak olmak'ın değillemesi
'ak olmayan olmak' değil 'ak olmamak'. Bunun nedeni de şu: 'Koşma- 10
yabilir'e göre 'koşabilir', 'ak olmayandır'a göre 'aktır', 'iyiyi bilir'e göre
'iyi olmayanı bilir' benzer durur. Nitekim 'iyiyi bilir' ile 'iyi bilinendir'
arasında da 'koşabilir' ile 'koşması olanaklıdır' arasında da hiçbir ayrım
yok; dolayısıyla çelişikleri de, 'koşamaz'-'koşması olanaklı değildir' ay- 15
rımli değil. İmdi 'koşması olanaklı değildir' ile 'koşmaması olanaklıdır'
aynı şeyi imliyorsa, bunlar aynı anda aynı nesnede bulunacaklar (çünkü
aynı kişi hem koşabilir hem koşmayabilir; hem iyiyi hem iyi olmayanı
bilen aynı kişidir), ne ki çelişikler olarak evetleme ile değilme aynı 20
anda aynı nesnede bulunamazlar. Tıpkı 'iyiyi bilmemek' ile 'iyi olmayanı
bilmek'in, 'iyi olmayan olmak' ile 'iyi olmamak'ın aynı şey olmaması
gibi. Çünkü benzeyen çiftlerden biri farklıysa öteki de farklı olur. 'Eşit
olmayan olmak' ile 'eşit olmamak' da aynı şey değil: 'Eşit olmayan'la 25
bir şey belirtilir, bu da 'eşitsiz olan'dır, ötekiyle hiçbir şey belirtilmez.

τοῦτ' ἔστι τὸ ἄνισον, τῷ δ' οὐδέν. διόπερ ἴσον μὲν ἢ ἄνισον οὐ
 πάν, ἴσον δ' ἢ οὐκ ἴσον πάν. ἔτι τὸ ἔστιν οὐ λευκὸν ξύλον
 καὶ οὐκ ἔστι λευκὸν ξύλον οὐχ ἅμα ὑπάρχει. εἰ γάρ ἔστι
 30 ξύλον οὐ λευκόν, ἔσται ξύλον· τὸ δὲ μὴ ὄν λευκὸν ξύλον οὐκ
 ἀνάγκη ξύλον εἶναι. ὥστε φανερόν ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ ἔστιν ἀγα-
 θόν τὸ ἔστιν οὐκ ἀγαθὸν ἀπόφασις. εἰ οὖν κατὰ παντός ἐνός
 ἢ φάσις ἢ ἀπόφασις ἀληθής, εἰ μὴ ἔστιν ἀπόφασις, δη-
 λον ὡς κατάφασις ἂν πως εἴη. καταφάσεως δὲ πάσης
 35 ἀπόφασις ἔστιν· καὶ ταύτης ἄρα τὸ οὐκ ἔστιν οὐκ ἀγαθόν.

Ἐχει δὲ τάξιν τήνδε πρὸς ἄλληλα. ἔστω τὸ εἶναι ἀγαθὸν
 ἐφ' οὗ *A*, τὸ δὲ μὴ εἶναι ἀγαθὸν ἐφ' οὗ *B*, τὸ δὲ εἶναι
 μὴ ἀγαθὸν ἐφ' οὗ *Γ*, ὑπὸ τὸ *B*, τὸ δὲ μὴ εἶναι μὴ ἀγα-
 θὸν ἐφ' οὗ *Δ*, ὑπὸ τὸ *A*. παντὶ δὴ ὑπάρξει ἢ τὸ *A* ἢ τὸ
 40 *B*, καὶ οὐδενὶ τῷ αὐτῷ· καὶ ἢ τὸ *Γ* ἢ τὸ *Δ*, καὶ οὐδενὶ
 τῷ αὐτῷ. καὶ ὥ τὸ *Γ*, ἀνάγκη τὸ *B* παντὶ ὑπάρχειν (εἰ
 52^a γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι ἔστιν οὐ λευκόν, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι λευκὸν
 ἀληθές· ἀδύνατον γὰρ ἅμα εἶναι λευκὸν καὶ εἶναι μὴ λευ-
 κόν, ἢ εἶναι ξύλον οὐ λευκόν καὶ εἶναι ξύλον λευκόν, ὥστ'
 εἰ μὴ ἢ κατάφασις, ἢ ἀπόφασις ὑπάρξει), τῷ δὲ *B* τὸ *Γ*
 5 οὐκ αἰεὶ (ὁ γὰρ ὅλως μὴ ξύλον, οὐδὲ ξύλον ἔσται οὐ λευκόν).
 ἀνάπαλιν τοίνυν, ὥ τὸ *A*, τὸ *Δ* παντὶ (ἢ γὰρ τὸ *Γ* ἢ τὸ
Δ· ἐπεὶ δ' οὐχ ὅλον τε ἅμα εἶναι μὴ λευκὸν καὶ λευκόν,
 τὸ *Δ* ὑπάρξει· κατὰ γὰρ τοῦ ὄντος λευκοῦ ἀληθὲς εἰπεῖν
 ὅτι οὐκ ἔστιν οὐ λευκόν), κατὰ δὲ τοῦ *Δ* οὐ παντός τὸ *A* (κατὰ
 10 γὰρ τοῦ ὅλως μὴ ὄντος ξύλου οὐκ ἀληθὲς τὸ *A* εἰπεῖν, ὡς
 ἔστι ξύλον λευκόν, ὥστε τὸ *Δ* ἀληθές, τὸ δ' *A* οὐκ ἀλη-
 θές, ὅτι ξύλον λευκόν). δηλὸν δ' ὅτι καὶ τὸ *A* *Γ* οὐδενὶ
 τῷ αὐτῷ καὶ τὸ *B* καὶ τὸ *Δ* ἐνδέχεται τινὶ τῷ αὐτῷ
 ὑπάρξαι.

15 Ὅμοίως δ' ἔχουσι καὶ αἱ στερήσεις πρὸς τὰς κατη-
 γορίας ταύτη τῇ θέσει. ἴσον ἐφ' οὗ τὸ *A*, οὐκ ἴσον ἐφ' οὗ
B, ἄνισον ἐφ' οὗ *Γ*, οὐκ ἄνισον ἐφ' οὗ *Δ*.

Καὶ ἐπὶ πολλῶν δέ, ὧν τοῖς μὲν ὑπάρχει τοῖς δ' οὐχ
 ὑπάρχει ταυτόν, ἢ μὲν ἀπόφασις ὁμοίως ἀληθεύοιτ' ἂν, ὅτι
 20 οὐκ ἔστι λευκὰ πάντα ἢ ὅτι οὐκ ἔστι λευκὸν ἕκαστον· ὅτι δ'

b31 φανερόν ὅτι om. η

52^a1 ἔστιν ηΓ: om. ABC

4 η¹ om. Βη

A: γ BCG

17 τὸ β A

τῷ] τὸ A¹

11 λευκόν A²BCηAI: οὐ λευκόν AB²

19 ἀληθεύοιτ' ἂν] ἀληθεύει P^c

33 ἢ ηAI^c ἢ + ἢ ηAI^c

3 οὐ λευκόν... λευκόν] λευκόν... οὐ λευκόν η

9 πάντως Cη

10 α B²C²ηAI, fecit

δ' om. η

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Bunun için 'her şey eşit veya eşitsiz' olmaz, 'her şey eşit veya eşit değil'. Öte yandan 'ak olmayan bir tahtadır' ile 'ak bir tahta değil' aynı anda söz konusu olamaz. Çünkü tahta ak olmayan ise bir tahta var olacak; 30 ne ki ak bir tahta olmayanın bir tahta olması zorunlu değil. Dolayısıyla 'iyidir'in değillesmesi açık ki 'iyi olmayandır' değil. İmdi bir tek nesnenin bütününe ilişkin ya bir evetleme ya da bir değilleme doğruysa, bu ise değilleme değilse açık ki bir şekilde bir evetleme olsa gerek. Ne ki her evetleme olduğunda bir değilleme de olur; o halde 'iyi olmayandır'ın 35 değillesmesi 'iyi olmayan değil'.

Bunların birbirine göre dizilişi şöyle: A 'iyi olmak', B 'iyi olmamak', Γ 'iyi olmayan olmak' ve B'nın altında, Δ 'iyi olmayan olmamak' ve A'nın altında olsun. O halde her nesnede ya A ya B bulunacak, ama bunlar aynı nesnede bulunmayacaklar; her nesnede ya Γ ya Δ buluna- 40 cak, ama bunlar aynı nesnede bulunmayacaklar. Γ'nın bulunduğu her nesnede B'nın bulunması da zorunlu ('ak olmayandır' demek doğruysa 'ak değil' demek de doğru: Çünkü bir şeyin aynı anda hem 52^a ak olması hem de ak olmayan olması veya hem ak olmayan bir tahta olması hem de ak bir tahta olması olanaksız; dolayısıyla evetleme değilse değilleme olacak); ama Γ her zaman B'da bulunmaz (genel olarak tahta olmayan şey ak olmayan bir tahta da olmayacak). Öteki 5 tarafta, A'nın bulunduğu her nesnede Δ da bulunacak (her nesnede ya Γ ya Δ bulunur: Ama madem bir şeyin aynı anda hem ak hem ak olmayan olması söz konusu değil, A'nın bulunduğu her nesnede Δ bulunacak; nitekim ak olana ilişkin olarak onun ak olmayan olmadığını söylemek doğru), ama her Δ'ya ilişkin olarak A demek doğru değil (genel olarak tahta olmayana ilişkin 'ak bir tahtadır' gibi bir A'yı 10 söylemek doğru değil; dolayısıyla Δ doğru, ak bir tahta olarak A doğru değil). O halde açık ki A ile Γ aynı nesnede bulunamazlar, B ile Δ'nın kimi aynı nesnede bulunmaları olası.

Olumlu öncüllere göre olumsuz öncüller de bu yerleştirme bakımın- 15 dan benzer dururlar. A 'eşit', B 'eşit olmayan', Γ 'eşitsiz', Δ 'eşitsiz olmayan'.

Aynı şey kimi nesnede bulunup kiminde bulunmadığında, bu nesnelerin pek çoğu için değilleme benzer bir şekilde doğrulansa gerek: 'Her nesne ak değil' veya 'her bir nesne ak değil' doğru; 'her bir nesne 20

ἐστὶν οὐ λευκὸν ἕκαστον ἢ πάντα ἐστὶν οὐ λευκά, ψεῦδος. ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ ἔστι πᾶν ζῶον λευκὸν οὐ τὸ ἔστιν οὐ λευκὸν ἅπαν ζῶον ἀπόφασις (ἄμφω γὰρ ψευδεῖς), ἀλλὰ τὸ οὐκ ἔστι πᾶν ζῶον λευκόν.

24

Ἐπεὶ δὲ δῆλον ὅτι ἕτερον σημαίνει τὸ ἔστιν οὐ λευκὸν καὶ οὐκ ἔστι λευκόν, καὶ τὸ μὲν κατὰ 25 τάφαισις τὸ δ' ἀπόφασις, φανερόν ὡς οὐχ ὁ αὐτὸς τρόπος τοῦ δεικνύναι ἐκάτερον, οἶον ὅτι ὁ ἂν ἢ ζῶον οὐκ ἔστι λευκὸν ἢ ἐνδέχεται μὴ εἶναι λευκόν, καὶ ὅτι ἀληθὲς εἰπεῖν μὴ λευκόν· τοῦτο γὰρ ἔστιν εἶναι μὴ λευκόν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀληθὲς εἰπεῖν ἔστι λευκόν εἴτε μὴ λευκόν ὁ αὐτὸς τρόπος· 30 κατασκευαστικῶς γὰρ ἄμφω διὰ τοῦ πρώτου δεικνύται σχήματος· τὸ γὰρ ἀληθὲς τῷ ἔστιν ὁμοίως τάττεται· τοῦ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν λευκόν οὐ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν μὴ λευκόν ἀπόφασις, ἀλλὰ τὸ μὴ ἀληθὲς εἰπεῖν λευκόν. εἰ δὴ ἔσται ἀληθὲς εἰπεῖν ὁ ἂν ἢ ἄνθρωπος μουσικὸν εἶναι ἢ μὴ μουσικὸν εἶναι, 35 ὁ ἂν ἢ ζῶον ληπτέον ἢ εἶναι μουσικὸν ἢ εἶναι μὴ μουσικόν, καὶ δέδεικται. τὸ δὲ μὴ εἶναι μουσικόν ὁ ἂν ἢ ἄνθρωπος, ἀνασκευαστικῶς δεικνύται κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους τρεῖς.

Ἀπλῶς δ' ὅταν οὕτως ἔχη τὸ Α καὶ τὸ Β ὡσθ' ἅμα μὲν τῷ αὐτῷ μὴ ἐνδέχεσθαι, παντὶ δὲ ἐξ ἀνάγκης θάτερον, καὶ πάλιν τὸ Γ καὶ τὸ Δ ὡσαύτως, ἔπεται δὲ τῷ Γ 52^b τὸ Α καὶ μὴ ἀντιστρέφει, καὶ τῷ Β τὸ Δ ἀκολουθήσει καὶ οὐκ ἀντιστρέψει· καὶ τὸ μὲν Α καὶ Δ ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ, τὸ δὲ Β καὶ Γ οὐκ ἐνδέχεται. πρῶτον μὲν οὖν ὅτι τῷ Β τὸ Δ ἔπεται, ἐνθένδε φανερόν. ἐπεὶ γὰρ παντὶ τῶν Γ Δ 5 θάτερον ἐξ ἀνάγκης, ὥ δὲ τὸ Β, οὐκ ἐνδέχεται τὸ Γ διὰ τὸ συνεπιφέρειν τὸ Α, τὸ δὲ Α καὶ Β μὴ ἐνδέχεσθαι τῷ αὐτῷ, φανερόν ὅτι τὸ Δ ἀκολουθήσει. πάλιν ἐπεὶ τῷ Α τὸ Γ οὐκ ἀντιστρέφει, παντὶ δὲ τὸ Γ ἢ τὸ Δ, ἐνδέχεται τὸ Α καὶ τὸ Δ τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν. τὸ δὲ γε Β καὶ τὸ Γ οὐκ 10 ἐνδέχεται διὰ τὸ συνακολουθεῖν τῷ Γ τὸ Α· συμβαίνει γάρ τι ἀδύνατον. φανερόν οὖν ὅτι οὐδὲ τῷ Δ τὸ Β ἀντιστρέφει, ἐπεὶπερ ἐγχωρεῖ ἅμα τὸ Δ καὶ τὸ Α ὑπάρχειν.

Συμβαίνει δ' ἐνίοτε καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ τάξει τῶν ὄρων

²⁹ τὸ] τοῦ η 31 κατασκευαστικὸς η³ 34 ἔσται conl. Jenkinson, habet ut vid. Al: ἔστιν codd. 35 ὅς η ἂν CηAl: εἰάν ΑΒ 36 εἶναι³ om. Β 39 οὕτως ὅταν C ^b1 τὸ³ om. η δὲ om. Α¹ 2 ἀντιστρέφει Β 4 Γ] τὸ γ C 5 ἔπεται τὸ δ C φανερόν + ἔσται C 8 τῷ α τὸ γ Α²Cη³P: τὸ α τῷ γ ΑΒηΓ 9 δὲ + ἢ η

ak olmayandır' veya 'her nesne ak olmayandır' yanlış. Benzer şekilde 'her canlı aktır'ın değillemesi 'her canlı ak olmayandır' değil (çünkü her ikisi de yanlış), 'her canlı ak değil'.

Madem 'ak olmayandır' ile 'ak değil'in ayrı şeyleri imledikleri ve 25 ötekinin evetleme berikinin değillemeye olduğu açık, her birinin tanıtılma tarzı da aynı olmaz, bu açık; sözgelişi canlı olup ak olmayanın veya ak olmaması olası olanın ak olmayan olduğunu söylemek doğru: Çünkü bu, onun ak olmayan olduğunu belirtir. Ama gerek 'ak olduğunu söylemek doğru' için gerek 'ak olmayan olduğunu söylemek doğru' 30 için tanıtılma tarzı aynı: Nitekim her ikisi de birinci konumda temellendirici bir tarzda tanıtlanırlar: Çünkü 'doğru-dur' ile 'dır' aynı düzeyde bulunur; 'ak olduğunu söylemek doğru'nun değillemesi 'ak olmayan olduğunu söylemek doğru' olmaz, 'ak olduğunu söylemek doğru değil' olacak. O halde insan olanın müzisyen olduğunu veya müzisyen olmayan olduğunu söylemek doğru olacaksa, canlı olanın ya müzisyen 35 olduğunu ya da müzisyen olmayan olduğunu kabul etmek gerekir, bu da tanıtlandı. 'İnsan olan müzisyen değil' çürütücü bir şekilde söylenen üç tarzda tanıtlanır.

Saltık anlamda A ile B'nin aynı anda aynı nesnede bulunmaları olası olmadığında, ama her nesnede zorunlu olarak ikisinden birisi 40 bulunduğunda ve yine Γ ile Δ benzer durumda olduğunda, ama A 52^b Γ 'ya yüklenip bu evrilmediğinde, Δ B'ya uyup evrilmeyecek; A ile Δ 'nın aynı nesnede bulunmaları olası olur, ama B ile Γ 'nın aynı nesnede bulunmaları olası olmaz. İmdi ilkin Δ 'nın B'ya yüklendiği şuradan açık: Madem her nesnede zorunlu olarak Γ ile Δ 'dan biri bulunur ve 5 madem B'nin bulunduğunda Γ 'nın bulunması olası olmaz –nitekim Γ A'yı yanında taşır–, ama A ile B'nin aynı nesnede bulunmaları olası değil, Δ 'nın B'ya uyduğu açık. Yine madem Γ A'ya evrilmez, ama her nesnede ya Γ ya Δ bulunur, A ile Δ 'nın aynı nesnede bulunmaları olası. Nitekim A Γ 'ya uyduğu için B ile Γ 'nın aynı nesnede 10 bulunmaları olası olmaz: Çünkü olası olursa bundan olanaksız bir sonuç çıkar. İmdi A ile Δ aynı anda aynı nesnede bulunmuyorlarsa B'nin Δ 'ya evrilmediği açık.

Bazen terimlerin böyle dizilişinde de aldanılabilir, çünkü her nesne-

15 ἀπατάσθαι διὰ τὸ μὴ τὰ ἀντικείμενα λαμβάνειν ὁρθῶς ὡς
ἀνάγκη παντὶ θάτερον ὑπάρχειν· οἶον εἰ τὸ *A* καὶ τὸ *B* μὴ
ἐνδέχεται ἅμα τῷ αὐτῷ, ἀνάγκη δ' ὑπάρχειν, ὥ μὴ θά-
τερον, θάτερον, καὶ πάλιν τὸ *Γ* καὶ τὸ *Δ* ὡσαύτως, ὥ δὲ
τὸ *Γ*, παντὶ ἔπεται τὸ *A*. συμβήσεται γὰρ ὥ τὸ *Δ*, τὸ *B*
20 ὑπάρχειν ἐξ ἀνάγκης, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος. εἰλήφθω γὰρ ἀπό-
φασις τῶν *A* *B* ἢ ἐφ' ὥ *Z*, καὶ πάλιν τῶν *Γ* *Δ* ἢ ἐφ'
ὥ *Θ*. ἀνάγκη δὴ παντὶ ἢ τὸ *A* ἢ τὸ *Z*· ἢ γὰρ τὴν φά-
σιν ἢ τὴν ἀπόφασιν. καὶ πάλιν ἢ τὸ *Γ* ἢ τὸ *Θ*· φάσις
γὰρ καὶ ἀπόφασις. καὶ ὥ τὸ *Γ*, παντὶ τὸ *A* ὑπόκειται.
25 ὥστε ὥ τὸ *Z*, παντὶ τὸ *Θ*. πάλιν ἐπεὶ τῶν *Z* *B* παντὶ θά-
τερον καὶ τῶν *Θ* *Δ* ὡσαύτως, ἀκολουθεῖ δὲ τῷ *Z* τὸ *Θ*,
καὶ τῷ *Δ* ἀκολουθήσει τὸ *B*. τοῦτο γὰρ ἴσμεν. εἰ ἄρα τῷ
Γ τὸ *A*, καὶ τῷ *Δ* τὸ *B*. τοῦτο δὲ ψεῦδος· ἀνάπαλιν γὰρ
ἦν ἐν τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἢ ἀκολουθήσις. οὐ γὰρ ἴσως ἀνάγκη
30 παντὶ τὸ *A* ἢ τὸ *Z*, οὐδὲ τὸ *Z* ἢ τὸ *B*. οὐ γάρ· ἐστὶν ἀπό-
φασις τοῦ *A* τὸ *Z*. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ τὸ οὐκ ἀγαθὸν ἀπό-
φασις· οὐ ταῦτό δ' ἐστὶ τὸ οὐκ ἀγαθὸν τῷ οὐτ' ἀγαθὸν οὐτ'
οὐκ ἀγαθόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν *Γ* *Δ*· αἱ γὰρ ἀποφά-
σεις αἱ εἰλημμένας δύο εἰσὶν.

B.

Ἐν πόσοις μὲν οὖν σχήμασι καὶ διὰ ποίων καὶ πό-
σων προτάσεων καὶ πότε καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός,
40 ἔτι δ' εἰς ποῖα βλεπτόν ἀνασκευάζονται καὶ κατασκευά-
53^a ζονται, καὶ πῶς δεῖ ζητεῖν περὶ τοῦ προκειμένου καθ' ὅποιαν-
οὖν μέθοδον, ἔτι δὲ διὰ ποίας ὁδοῦ ληψόμεθα τὰς περὶ
ἕκαστον ἀρχάς, ἥδη διεληλύθαμεν. ἐπεὶ δ' οἱ μὲν καθόλου
τῶν συλλογισμῶν εἰσὶν οἱ δὲ κατὰ μέρος, οἱ μὲν καθόλου
5 πάντες αἰεὶ πλείω συλλογίζονται, τῶν δ' ἐν μέρει οἱ μὲν
κατηγορικοὶ πλείω, οἱ δ' ἀποφατικοὶ τὸ συμπέρασμα μό-
νον. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι προτάσεις ἀντιστρέφουσιν, ἡ δὲ στε-
ρητικὴ οὐκ ἀντιστρέφει. τὸ δὲ συμπέρασμα τί κατὰ τινός
ἐστίν, ὥσθ' οἱ μὲν ἄλλοι συλλογισμοὶ πλείω συλλογίζον-

b₁₅ τὰ Waitz τὰ om. n¹ ὥ *A*¹ 18 θάτερον om. C¹ 19 ἐπηται
ABn γὰρ om. *AB*^a 25 τὸ θ παντὶ τῷ ζ *B*^a 26 τῷ ζ τὸ
A^a *BCnAIP*: τὸ ζ τὸ *A*: τὸ ζ τῷ *B*^a 27 τῷ ζ^a τὸ *A*¹ 32 τὸ οὐκ
ἀγαθὸν om. n¹ 33 οὐκ ἀγαθόν] κακόν καὶ τὸ οὐκ ἀγαθόν n: κακόν n^a
39 γίνεται + πᾶς *Γ* 53^a 3 διεληλύθαμεν + πρότερον n 8 τί fecit n^a

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

de ikisinden birinin bulunması zorunlu olan çelişikler doğru bir tarzda 15
anlaşılmaz; sözgelişi A ile B'nin aynı anda aynı nesnede bulunmaları
olası olmayıp birinin bulunmadığı nesnede ötekinin bulunması zorun-
luysa ve yine Γ ile Δ benzer bir durumda iseler, ama Γ 'nin yüklendi-
ğinin hepsine A yükleniyorsa. Böylece Δ 'nın bulunduğu B'nin
zorunlu olarak bulunduğu sonucu çıkar, ama bu yanlış. A ile B'nin 20
değillemesi Z olarak ve yine Γ ile Δ 'nın değillemesi Θ olarak alınsın:
O halde her nesnede ya A'nın ya Z'nin bulunması zorunlu: Çünkü
her nesne için ya bir evetlemenin ya bir değillemenin olması zorunlu.
Ve yine her nesnede ya Γ 'nin ya Θ 'nın bulunması zorunlu: Çünkü
öteki evetleme beriki değilleme. Γ 'nin bulunduğu hepsinde A'nın
bulunduğu varsayıldı. Dolayısıyla Z'nin bulunduğu hepsinde Θ 25
bulunur. Yine madem her nesnede Z ile B'dan biri ve Θ ile Δ 'dan biri
bulunur, Θ ise Z'ya uyar, B da Δ 'ya uyacak: Bunu biliyoruz. Bu durum-
da A Γ 'ya uyarsa, B da Δ 'ya uyar. Ne ki bu yanlış: Böyle bağlananlarda
uyma düzeni tersinedir. Herhalde her nesnede A veya Z'nin bulunması
zorunlu değil, ne de Z veya B'nin bulunması zorunlu: Nitekim Z A'nın 30
değillemesi değil. 'İyi'nin değillemesi 'iyi olmayan': 'İyi olmayan' da
'ne iyi ne de iyi olmayan'la aynı değil. Γ ile Δ 'da da bu böyle: Alınan
değillemeler iki adettir.

B

Artık şunları söylemiş bulunuyoruz: Tasım kaç konumda, nasıl ve
kaç öncülle, ne zaman ve nasıl oluşur; ayrıca çürütme ve temellen- 40
dirme için nerelere bakmak gerekir, herhangi bir araştırmada öne 53^a
sürülmüş olanı nasıl incelemek gerekir; her birinin ilkelerini hangi
yolla elde ederiz. Madem tasımlardan kimileri tümel kimileri tikel
sonuçlu, tümel sonuçlu tasımların hepsi her zaman birden çok sonuç 5
çıkarımlarlar; tikellerden olumlu sonuçlu olanlar birden çok, değil-
leyici sonuçlu olanlar yalnızca bir sonuç çıkarımlarlar. Nitekim öteki
önergeler evrilir, olumsuz önerme evrilmez. Sonuç ise bir şeye ilişkin
bir şeydir, dolayısıyla öteki tasımlar birden çok sonuç çıkarımlarlar;

ται, ὅλον εἰ τὸ *A* δέδεικται παντὶ τῷ *B* ἢ τινί, καὶ τὸ *B* ¹⁰
 τινὶ τῷ *A* ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, καὶ εἰ μηδενὶ τῷ *B* τὸ *A*,
 οὐδὲ τὸ *B* οὐδενὶ τῷ *A*, τοῦτο δ' ἕτερον τοῦ ἔμπροσθεν· εἰ δὲ
 τινὶ μὴ ὑπάρχει, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *A* μὴ
 ὑπάρχειν· ἐνδέχεται γὰρ παντὶ ὑπάρχειν.

Αὕτη μὲν οὖν κοινὴ πάντων αἰτία, τῶν τε καθόλου ¹⁵
 καὶ τῶν κατὰ μέρος· ἔστι δὲ περὶ τῶν καθόλου καὶ ἄλλως
 εἰπεῖν. ὅσα γὰρ ἢ ὑπὸ τὸ μέσον ἢ ὑπὸ τὸ συμπέρασμα
 ἔστιν, ἀπάντων ἔσται ὁ αὐτὸς συλλογισμὸς, ἐὰν τὰ μὲν ἐν
 τῷ μέσῳ τὰ δ' ἐν τῷ συμπέρασματι τεθῇ, ὅλον εἰ τὸ *A B*
 συμπέρασμα διὰ τοῦ *Γ*, ὅσα ὑπὸ τὸ *B* ἢ τὸ *Γ* ἐστίν, ²⁰
 ἀνάγκη κατὰ πάντων λέγεσθαι τὸ *A*· εἰ γὰρ τὸ *Δ* ἐν ὅλῳ
 τῷ *B*, τὸ δὲ *B* ἐν τῷ *A*, καὶ τὸ *Δ* ἔσται ἐν τῷ *A*· πάλιν
 εἰ τὸ *E* ἐν ὅλῳ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *Γ* ἐν τῷ *A*, καὶ τὸ *E*
 ἐν τῷ *A* ἔσται. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς.
 ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου σχήματος τὸ ὑπὸ τὸ συμπέρασμα μό- ²⁵
 νον ἔσται συλλογίσασθαι, ὅλον εἰ τὸ *A* τῷ *B* μηδενί, τῷ
 δὲ *Γ* παντί· συμπέρασμα ὅτι οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *B*. εἰ δὴ τὸ
Δ ὑπὸ τὸ *Γ* ἐστί, φανερόν ὅτι οὐχ ὑπάρχει αὐτῷ τὸ *B*·
 τοῖς δ' ὑπὸ τὸ *A* ὅτι οὐχ ὑπάρχει, οὐ δῆλον διὰ τοῦ συλ-
 λογισμοῦ. καίτοι οὐχ ὑπάρχει τῷ *E*, εἰ ἔστιν ὑπὸ τὸ *A*· ³⁰
 ἀλλὰ τὸ μὲν τῷ *Γ* μηδενὶ ὑπάρχειν τὸ *B* διὰ τοῦ συλ-
 λογισμοῦ δέδεικται, τὸ δὲ τῷ *A* μὴ ὑπάρχειν ἀναπόδει-
 κτον εἴληπται, ὥστ' οὐ διὰ τὸν συλλογισμόν συμβαίνει τὸ
B τῷ *E* μὴ ὑπάρχειν. ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει τῶν μὲν ὑπὸ
 τὸ συμπέρασμα οὐκ ἔσται τὸ ἀναγκαῖον (οὐ γὰρ γίνεται ³⁵
 συλλογισμὸς, ὅταν αὕτη ληφθῇ ἐν μέρει), τῶν δ' ὑπὸ τὸ
 μέσον ἔσται πάντων, πλην οὐ διὰ τὸν συλλογισμόν· ὅλον εἰ
 τὸ *A* παντὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ*· τοῦ μὲν γὰρ ὑπὸ
 τὸ *Γ* τεθέντος οὐκ ἔσται συλλογισμὸς, τοῦ δ' ὑπὸ τὸ *B* ἔσται,
 ἀλλ' οὐ διὰ τὸν προγεγενημένον. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ⁴⁰
 σχημάτων· τοῦ μὲν γὰρ ὑπὸ τὸ συμπέρασμα οὐκ ἔσται,
 θατέρου δ' ἔσται, πλην οὐ διὰ τὸν συλλογισμόν, ἥ καὶ ἐν ^{53^b}
 τοῖς καθόλου ἐξ ἀναποδείκτου τῆς προτάσεως τὰ ὑπὸ τὸ
 μέσον ἐδείκνυτο· ὥστ' ἢ οὐδ' ἐκεῖ ἔσται ἢ καὶ ἐπὶ τούτων.

2 "Ἐστὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχειν ὥστ' ἀληθεῖς εἶναι τὰς προ-

¹⁰ ἢ . . . β οπι. π¹ 11 τῷ α τινὶ *C* 15 τε fecit *B* 22 bis, 24 ἐν
 + ὅλῳ π (24 *Γ*) 25 δευτέρου] β π 26 ἐστί *C* συλλογισμὸς *A* 29
 ὅτι + τὸ β *C* 30 εἰ] ὁ *A*² π 36 αὐτῇ *C* ²¹ ἢ *ABC*² *Γ*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

sözgelişi A'nın her veya kimi B'da bulunduğu tanıtlandıysa B'nin da 10
kimi A'da bulunması zorunlu, A hiçbir B'da bulunmazsa B hiçbir
A'da bulunmaz: Bu öncekinden farklı bir sonuç. Ne ki A kimi B'da
bulunmazsa B'nin kimi A'da bulunmaması zorunlu değil: Nitekim
B'nin her A'da bulunması olası.

İmdi ister tümel ister tikel sonuçlu olsun, hepsinin ortak nedeni 15
bu; ama tümel sonuçlu olanlar hakkında bu başka bir tarzda da söyle-
nebilir. Orta terimin altındakiler orta terimde ve sonucun altındakiler
sonuçta öne sürüldüyse, bunların hepsinden aynı tasım ortaya çıkma-
cak: Sözgelişi AB sonucu Γ sayesinde çıktıysa, B veya Γ 'nın altındaki 20
bütün nesnelere ilişkin A'yı söylemek zorunlu: Çünkü Δ bütün B'da
ve B A'da bulunursa, Δ da A'da olacak; yine E bütün Γ 'da ve Γ A'da
bulunursa, E da A'da olacak. Tasım olumsuz sonuçlu olsa da bu böyle.
İkinci konumda yalnız sonucun altında olanı çıkarımlanabilecek; söz- 25
gelişi A hiçbir B'da bulunmayıp her Γ 'da bulunursa: Sonuç B'nin
hiçbir Γ 'da bulunmadığı. O halde Δ Γ 'nın altında ise, açık ki B bunda
bulunmaz; ne ki A'nın altındakilerde B'nin bulunmadığı tasımla açık
değil. Nitekim E A'nın altında ise B E'da bulunmaz; ne ki 'B hiçbir 30
 Γ 'da bulunmaz' bir tasımla tanıtlandı, ama 'B A'da bulunmaz' tanıtlan-
mamış olarak kabul edildi, dolayısıyla 'B E'da bulunmaz' sonucu ta-
sımla çıkmaz. Tikel sonuçlu tasımlarda sonucun altındakilerden zo-
runlu bir şey çıkmayacak (nitekim bu tikel alındığında bir tasım oluş- 35
maz), ama orta terimin altındakilerin hepsinden zorunlu bir şey çık-
acak, ne ki bir tasımla değil; sözgelişi A her B'da ve B kimi Γ 'da bulu-
nursa: Γ 'nın altında öne sürülenden tasım oluşmayacak, B'nin altında
öne sürülenden tasım oluşacak, ama deminki tasımla değil. Öteki 40
konumlarda da bu böyle; sonucun altındakinden zorunlu bir şey çık-
mayacak, ötekindense çıkacak, ne ki tasımla değil, nasıl ki tümel 53^b
sonuçlu tasımlarda da orta terimin altındakiler tanıtlanmamış bir
öncülle tanıtlanıyordu. Dolayısıyla ya öteki durumda hiçbir şey çık-
mayacak ya da bunlarda da bir şey çıkacak.

2 Tasımı oluşturan öncüller doğru, yanlış, biri doğru öteki yanlış

5 τάσεις δι' ὧν ὁ συλλογισμός, ἔστι δ' ὥστε ψευδεῖς, ἔστι δ' ὥστε τὴν μὲν ἀληθῆ τὴν δὲ ψευδῇ. τὸ δὲ συμπέρασμα ἢ ἀληθές ἢ ψεῦδος ἐξ ἀνάγκης. ἐξ ἀληθῶν μὲν οὖν οὐκ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι, ἐκ ψευδῶν δ' ἔστιν ἀληθές, πλὴν οὐ διότι ἀλλ' ὅτι· τοῦ γὰρ διότι οὐκ ἔστιν. ἐκ ψευδῶν συλλο-
10 γισμός· δι' ἣν δ' αἰτίαν, ἐν τοῖς ἐπομένοις λεχθήσεται.

Πρῶτον μὲν οὖν ὅτι ἐξ ἀληθῶν οὐχ οἷον τε ψεῦδος συλλογίσασθαι, ἐντεῦθεν δηλον. εἰ γὰρ τοῦ Α ὄντος ἀνάγκη τὸ Β εἶναι, τοῦ Β μὴ ὄντος ἀνάγκη τὸ Α μὴ εἶναι. εἰ οὖν ἀληθές ἔστι τὸ Α, ἀνάγκη τὸ Β ἀληθές εἶναι, ἢ συμβῇ-
15 σεται τὸ αὐτὸ ἅμα εἶναί τε καὶ οὐκ εἶναι· τοῦτο δ' ἀδύνατον. μὴ ὅτι· δὲ κεῖται τὸ Α εἰς ὅρος, ὑποληφθῆτω ἐνδέχε-
σθαι ενός τινος ὄντος ἐξ ἀνάγκης τι συμβαίνειν· οὐ γὰρ οἷον τε· τὸ μὲν γὰρ συμβαῖνον ἐξ ἀνάγκης τὸ συμπέρα-
σμα ἔστι, δι' ὧν δὲ τοῦτο γίνεται ἐλαχίστων, τρεῖς ὅροι,
20 δύο δὲ διαστήματα καὶ προτάσεις. εἰ οὖν ἀληθές, ὥ τὸ Β ὑπάρχει, τὸ Α παντί, ὥ δὲ τὸ Γ, τὸ Β, ὥ τὸ Γ, ἀνάγκη τὸ Α ὑπάρχειν καὶ οὐχ οἷον τε τοῦτο ψεῦδος εἶναι· ἅμα γὰρ ὑπάρξει ταῦτο καὶ οὐχ ὑπάρξει. τὸ οὖν Α ὥσπερ ἐν κεῖ-
ται, δύο προτάσεις συλληφθεῖσαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
25 στερητικῶν ἔχει· οὐ γὰρ ἔστιν ἐξ ἀληθῶν δεῖξαι ψεῦδος.

Ἐκ ψευδῶν δ' ἀληθές ἔστι συλλογίσασθαι καὶ ἀμ-
φοτέρων τῶν προτάσεων ψευδῶν οὐσῶν καὶ τῆς μᾶς, ταύ-
της δ' οὐχ ὅποτέρας ἔτυχεν ἀλλὰ τῆς δευτέρας, ἐάνπερ
ὅλην λαμβάνῃ ψευδῇ· μὴ ὅλης δὲ λαμβανομένης ἔστιν
30 ὅποτερασοῦν. ἔστω γὰρ τὸ Α ὅλω τῷ Γ ὑπάρχον, τῷ δὲ Β μηδενί, μηδὲ τὸ Β τῷ Γ. ἐνδέχεται δὲ τοῦτο, οἷον λίθῳ οὐδενὶ ζῶον, οὐδὲ λίθος οὐδενὶ ἀνθρώπῳ. εἰ οὖν ληφθῇ τὸ Α παντὶ τῷ Β καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ, τὸ Α παντὶ τῷ Γ ὑπάρξει, ὥστ' ἐξ ἀμφοῖν ψευδῶν ἀληθές τὸ συμπέρα-
35 σμα· πᾶς γὰρ ἀνθρωπος ζῶον. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ στερη-
τικόν. ἔστι γὰρ τῷ Γ μήτε τὸ Α ὑπάρχειν μηδενὶ μήτε τὸ Β, τὸ μέντοι Α τῷ Β παντί, οἷον εἰάν τῶν αὐτῶν ὄρων λη-
φθέντων μέσον τεθῇ ὁ ἀνθρωπος· λίθῳ γὰρ οὔτε ζῶον οὔτε
ἀνθρωπος οὐδενὶ ὑπάρχει, ἀνθρώπῳ δὲ παντὶ ζῶον. ὥστ' εἰάν

ὅγ οὐδ' ὅτι Α¹: οὐ τοῦ διότι Β²π 10 δεχθήσεται π 12 συλλογίσασθαι
ομι. π 16 ὑποληφθῇ τῷ Α¹Β¹Γ 19 ἐλάχιστον C¹Γ 20 καὶ
αί C 21 ὑπάρχειν C 23 ὥσπερ ἔκκεται Β¹π¹ 25 ἀληθείας C
26 ἀλήθειαν C 27 τῶν ομι. ABC 28 ἀλλὰ τῆς δευτέρας ομι. Β:
ἀλλὰ τῆς β π 30 τῷ³ πΡ: τῶν ABCΓ 36 ἔστω C

olabilirler. Sonuç zorunlu olarak ya doğru ya yanlış olur. İmdi doğru 5
öncüllerden yanlış bir sonuç çıkarımlanamaz, yanlış öncüllerden doğ-
ru bir sonuç çıkarımlanabilir, ne ki 'neden' olarak değil 'olan' olarak;
yanlış öncüllerden 'neden' sonuçlu bir tasım ortaya çıkmaz; bunun
neden böyle olduğu ileride söylenecek. 10

İmdi ilkin doğru öncüllerden yanlış bir sonucun çıkarımlanmadığı
şuradan açık: A var olduğunda B'nin var olması zorunluysa, B var
olmadığında A'nın var olmaması zorunlu. İmdi A doğru ise B'nin
doğru olması zorunlu, yoksa aynı anda aynı şeyin hem var olduğu
hem var olmadığı sonucu çıkacak: Oysa bu olanaksız. A tek bir terim 15
olarak öne sürüldüğü için, kimi tek şey var olduğunda bir sonucun
zorunlu olarak çıkabildiği sanılmasın; nitekim bu olamaz: Zorunlu
olarak çıkan şey 'sonuç'tur, bu ise en azından üç terimle ve iki aralık
veya öncülle oluşur. İmdi B'nin bulunduğu hepsinde A'nın bulun- 20
duğu ve Γ 'nin bulunduğu hepsinde B'nin bulunduğu doğruysa,
 Γ 'nin bulunduğu A'nın bulunması zorunlu ve bu sonuç yanlış
olamaz: Yoksa aynı anda aynı şey hem bulunacak hem bulunmayacak.
Demek ki A tek bir şey olarak öne sürüldü, iki öncül olarak ele alındı.
Olumsuz sonuçlu tasımlarda da bu böyle: Doğru öncüllerden yanlış
bir sonuç tanıtlanamaz. 25

Gerek her iki öncül gerek bir teki yanlış olduğunda doğru bir sonuç
çıkarımlanabilir. Öncül tamamen yanlış alındıysa, herhangi bir öncül
gelişigüzel yanlış olduğunda bu olmaz, öncül tamamen yanlış alınma-
dıysa, herhangi bir öncül yanlış olduğunda bu olur. A Γ 'nin bütününde 30
bulunup hiçbir B'da bulunmasın, B da Γ 'da bulunmasın. Böyle bir
şey olası: Sözelgesi canlı hiçbir taşta ve taş hiçbir insanda bulunmaz.
İmdi A'nın her B'da ve B'nin her Γ 'da bulunduğu kabul edilirse A
her Γ 'da bulunacak, dolayısıyla iki yanlış öncülden doğru bir sonuç
çıkarmaz: Nitekim her insan canlı. Olumsuz olanda da bu böyle. Nitekim 35
A da B da hiçbir Γ 'da bulunmayabilir, A her B'da bulursa da; sözelgesi
aynı terimler alınıp 'insan' orta terim olarak öne sürülürse: Canlı da
insan da hiçbir taşta bulunmaz, ama canlı her insanda bulunur. Dola-

ὥ μὲν ὑπάρχει, λάβη μηδενὶ ὑπάρχειν, ὥ δὲ μὴ ὑπάρχει, 40
παντὶ ὑπάρχειν, ἐκ ψευδῶν ἀμφοῖν ἀληθές ἔσται τὸ συμ-
πέρασμα. ὁμοίως δὲ δειχθήσεται καὶ ἐὰν ἐπὶ τι ψευδὴς 54^α
ἐκατέρα ληφθῇ. 2

Ἐὰν δ' ἡ ἐτέρα τεθῇ ψευδής, τῆς μὲν πρώ- 2
της ὅλης ψευδοῦς οὕσης, οἷον τῆς *A B*, οὐκ ἔσται τὸ συμπε-
ρασμα ἀληθές, τῆς δὲ *B Γ* ἔσται. λέγω δ' ὅλην ψευδῇ τὴν
ἐναντίαν, οἷον εἰ μηδενὶ ὑπάρχον παντὶ εἴληπται ἢ εἰ παντὶ 5
μηδενὶ ὑπάρχειν. ἔστω γὰρ τὸ *A* τῷ *B* μηδενὶ ὑπάρχον, τὸ
δὲ *B* τῷ *Γ* παντί. ἂν δὴ τὴν μὲν *B Γ* πρότασιν λάβω
ἀληθῇ, τὴν δὲ τὸ *A B* ψευδῇ ὅλην, καὶ παντὶ ὑπάρχειν τῷ
B τὸ *A*, ἀδύνατον τὸ συμπέρασμα ἀληθές εἶναι· οὐδενὶ γὰρ
ὑπῆρχε τῶν *Γ*, εἴπερ ὥ τὸ *B*, μηδενὶ τὸ *A*, τὸ δὲ *B* παντὶ 10
τῷ *Γ*. ὁμοίως δ' οὐδ' εἰ τὸ *A* τῷ *B* παντὶ ὑπάρχει καὶ τὸ
B τῷ *Γ*, ἐλήφθη δ' ἡ μὲν τὸ *B Γ* ἀληθὴς πρότασις, ἡ
δὲ τὸ *A B* ψευδὴς ὅλη, καὶ μηδενὶ ὥ τὸ *B*, τὸ *A*—τὸ συμ-
πέρασμα ψεῦδος ἔσται· παντὶ γὰρ ὑπάρξει τῷ *Γ* τὸ *A*,
εἴπερ ὥ τὸ *B*, παντὶ τὸ *A*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*. φανερόν 15
οὖν ὅτι τῆς πρώτης ὅλης λαμβανομένης ψευδοῦς, ἐὰν τε κα-
ταφατικῆς ἐὰν τε στερητικῆς, τῆς δ' ἐτέρας ἀληθοῦς, οὐ γίνε-
ται ἀληθές τὸ συμπέρασμα. 18

Μὴ ὅλης δὲ λαμβανομένης 18
ψευδοῦς ἔσται. εἰ γὰρ τὸ *A* τῷ μὲν *Γ* παντὶ ὑπάρχει τῷ
δὲ *B* τινί, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, οἷον ζῶον κύκνῳ μὲν παντὶ 20
λευκῷ δὲ τινί, τὸ δὲ λευκὸν παντὶ κύκνῳ, ἐὰν ληφθῇ τὸ *A*
παντὶ τῷ *B* καὶ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρξει
ἀληθῶς· πᾶς γὰρ κύκνος ζῶον. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ στερητικὸν
εἴη τὸ *A B*· ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ *A* τῷ μὲν *B* τινὶ ὑπάρχειν
τῷ δὲ *Γ* μηδενί, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, οἷον ζῶον τινὶ λευ- 25
κῷ χιόνι δ' οὐδεμᾶ, λευκὸν δὲ πάσῃ χιόνι. εἰ οὖν ληφθῇ
τὸ μὲν *A* μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* οὐδενὶ
τῷ *Γ* ὑπάρξει. 28

Ἐὰν δ' ἡ μὲν *A B* πρότασις ὅλη ληφθῇ 28
ἀληθής, ἡ δὲ *B Γ* ὅλη ψευδής, ἔσται συλλογισμὸς ἀλη-
θής· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ *A* τῷ *B* καὶ τῷ *Γ* παντὶ ὑπάρ- 30

^b40 μὲν ὥ *C* ὑπάρχει+παντὶ *nΓ* μὴ ὑπάρχει *A*¹ 41 ὑπάρχειν+τεθῇ *n*
54^α5 εἰ¹] ἢ *n* 6 ὑπάρχειν] ὑπάρχον *n* 8 τὸ om. *BC* *A* om. *Γ*
ὑπάρχον *nΓ* 12 τῷ *γ* παντὶ ληφθῇ *BΓ* τὸ om. *n* ἀληθές *B*¹ 13 τὸ
om. *n* ὦν *ABn* τῷ *β* *B* 21 ἐὰν] ἐὰν οὖν *n*: ἐάνπερ *Γ* 22 τὸ *A*
... *Γ* om. *A* τὸ] καὶ τὸ *C* 23 ἀληθές *AC*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

yısıyla terimlerden biri bulunduğu nesnenin hiçbirinde bulunmaz diye, 40
öteki terim bulunmadığı nesnenin hepsinde bulunur diye kabul edilir-
se, iki yanlış öncülden doğru bir sonuç çıkacak. Her bir öncül kısmen 54^a
yanlış kabul edilse de bu böyle tanıtlanacak.

Öncüllerden biri yanlış öne sürülürse, birinci öncül –sözgelişi AB
öncülü– tamamen yanlış olduğunda sonuç doğru olamayacak, BΓ
öncülü tamamen yanlış olduğunda sonuç doğru olabilecek. <Doğru
olanın> karşısına ‘tamamen yanlış’ diyorum, sözgelişi hiçbir nesnede 5
bulunmayan her nesnede bulunduğu veya her nesnede bulunanın
hiçbir nesnede bulunmadığı kabul edilirse. A hiçbir B’da bulunmayıp
B her Γ’da bulunsun. O halde BΓ öncülünün doğru olduğunu, AB
öncülünün tamamen yanlış olduğunu ve A’nın her B’da bulunduğunu
kabul edersem sonucun doğru olması olanaksız: Çünkü B’nın bulun-
duğunun hiçbirinde A bulunmayıp B her Γ’da bulunursa, A Γ’ların 10
hiçbirinde bulunmaz. Benzer şekilde A her B’da ve B her Γ’da bulu-
nursa, ama BΓ öncülünün doğru olduğu, AB öncülünün tamamen
yanlış olduğu ve B’nın bulunduğu hiçbirinde A’nın bulunmadığı
kabul edildiyse sonuç yanlış olacak: B’nın bulunduğu hepsinde
A bulunup B her Γ’da bulunursa, A her Γ’da bulunacak. İmdi şu 15
açık: Birinci öncül –ister evetleyici ister olumsuz– tamamen yanlış,
öteki öncül doğru kabul edildiğinde doğru bir sonuç oluşmaz.

Birinci öncül tamamen yanlış kabul edilmediğinde doğru bir sonuç
ortaya çıkabilecek. A her Γ’da ve kimi B’da, B her Γ’da bulunursa,
sözgelişi canlı her kuğuda ve kimi akta, ak her kuğuda bulunursa; 20
A’nın her B’da ve B’nın her Γ’da bulunduğu kabul edilirse A doğru
olarak her Γ’da bulunabilecek: Nitekim her kuğu canlı. AB öncülü
olumsuz olsa da bu böyle; A kimi B’da bulunup hiçbir Γ’da bulunma-
yabilir, sözgelişi canlı kimi akta bulunup hiçbir karda bulunmaz, ama 25
ak her karda bulunur. İmdi A’nın hiçbir B’da bulunmayıp B’nın her
Γ’da bulunduğu kabul edilirse, A hiçbir Γ’da bulunmayacak.

AB öncülü tamamen doğru, BΓ öncülü tamamen yanlış kabul
edilirse tasım doğru olacak; nitekim A’nın her B’da ve her Γ’da bulun- 30

χειν, τὸ μέντοι *B* μηδενὶ τῷ *Γ*, ὅλον ὅσα τοῦ αὐτοῦ γένους
 εἶδη μὴ ὑπ' ἄλληλα· τὸ γὰρ ζῶον καὶ ἵππῳ καὶ ἀνθρώπῳ
 ὑπάρχει, ἵππος δ' οὐδενὶ ἀνθρώπῳ. ἐὰν οὖν ληφθῇ τὸ *A*
 παντὶ τῷ *B* καὶ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*, ἀληθές ἐσται τὸ συμ-
 35 πέρασμα, ψευδοῦς ὅλης οὕσης τῆς *B Γ* προτάσεως. ὁμοίως
 δὲ καὶ στερητικῆς οὕσης τῆς *A B* προτάσεως. ἐνδέχεται γὰρ
 τὸ *A* μήτε τῷ *B* μήτε τῷ *Γ* μηδενὶ ὑπάρχειν, μηδὲ τὸ *B*
 μηδενὶ τῷ *Γ*, ὅλον τοῖς ἐξ ἄλλου γένους εἶδει τὸ γένος·
 τὸ γὰρ ζῶον οὔτε μουσικῇ οὐτ' ἱατρικῇ ὑπάρχει, οὐδ'
 54^b ἡ μουσικὴ ἱατρικῇ. ληφθέντος οὖν τοῦ μὲν *A* μηδενὶ τῷ *B*,
 τοῦ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, ἀληθές ἐσται τὸ συμπέρασμα. καὶ εἰ
 μὴ ὅλη ψευδὴς ἡ *B Γ* ἀλλ' ἐπὶ τι, καὶ οὕτως ἐσται τὸ συμ-
 πέρασμα ἀληθές. οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ *A* καὶ τῷ *B* καὶ τῷ
 5 *Γ* ὅλῳ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι *B* τινὶ τῷ *Γ*, ὅλον τὸ γένος τῷ
 εἶδει καὶ τῇ διαφορᾷ· τὸ γὰρ ζῶον παντὶ ἀνθρώπῳ καὶ
 παντὶ πεζῷ, ὃ δ' ἄνθρωπος τινὶ πεζῷ καὶ οὐ παντί. εἰ οὖν τὸ
A παντὶ τῷ *B* καὶ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ* ληφθείη, τὸ *A* παντὶ
 τῷ *Γ* ὑπάρξει· ὅπερ ἦν ἀληθές. ὁμοίως δὲ καὶ στερητικῆς
 10 οὕσης τῆς *A B* προτάσεως. ἐνδέχεται γὰρ τὸ *A* μήτε τῷ *B*
 μήτε τῷ *Γ* μηδενὶ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι *B* τινὶ τῷ *Γ*, ὅλον
 τὸ γένος τῷ ἐξ ἄλλου γένους εἶδει καὶ διαφορᾷ· τὸ γὰρ
 ζῶον οὔτε φρονήσει οὐδεμιᾷ ὑπάρχει οὔτε θεωρητικῇ, ἡ δὲ
 φρόνησις τινὶ θεωρητικῇ. εἰ οὖν ληφθείη τὸ μὲν *A* μηδενὶ τῷ
 15 *B*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *A* ὑπάρξει· τοῦτο
 δ' ἦν ἀληθές.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν ἐνδέχεται καὶ τῆς
 πρώτης προτάσεως ὅλης οὕσης ψευδοῦς τῆς δ' ἐτέρας ἀληθοῦς
 ἀληθές εἶναι τὸ συμπέρασμα, καὶ ἐπὶ τι ψευδοῦς οὕσης τῆς
 20 πρώτης τῆς δ' ἐτέρας ἀληθοῦς, καὶ τῆς μὲν ἀληθοῦς τῆς
 δ' ἐν μέρει ψευδοῦς, καὶ ἀμφοτέρων ψευδῶν. οὐδὲν γὰρ κω-
 λυεῖ τὸ *A* τῷ μὲν *B* μηδενὶ ὑπάρχειν τῷ δὲ *Γ* τινί, καὶ
 τὸ *B* τῷ *Γ* τινί, ὅλον ζῶον οὐδεμιᾷ χιόνι λευκῷ δὲ τινὶ
 ὑπάρχει, καὶ ἡ χιών λευκῷ τινί. εἰ οὖν μέσον τεθείη ἡ χιών,
 25 πρῶτον δὲ τὸ ζῶον, καὶ ληφθείη τὸ μὲν *A* ὅλῳ τῷ *B* ὑπάρ-
 χειν, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ*, ἡ μὲν *A B* ὅλη ψευδής, ἡ δὲ

^a37 τὸ *A* om. *C* μηδὲ] μήτε *ABC* 38 τὸ] ἕτερον *ηΓ* 39 μουσικῇ
 οὐτ' ἱατρικῇ *A* ^b4 καὶ^a om. *A*¹ 7 ὁ . . . πεζῷ om. *A*¹ 8 τῷ¹]
 τὸ *C* 10 γὰρ+ᾄμα *η* 11 τῷ¹] τῶν *η* 20 τῆς . . . ἀληθοῦς¹
 om. *η* ἐτέρας+ὅλης *Γ* μὲν+μείζονος *C* 22-3 καὶ . . . τινὶ om. *η*
 24 οὐ Bekker ἡ om. *η*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

masına bir engel yok, B hiçbir Γ 'da bulunmasa da. Sözelilişii aynı cinsin türleri olup birbirinin altında olmayanlar: Canlı hem atta hem insanda bulunur, ama at hiçbir insanda bulunmaz. İmdi A'nın her B'da ve B'nin her Γ 'da bulunduđu kabul edilirse, B Γ öncölünün tamamen yanlış olmasına rağmen sonuç doğru olacak. AB öncülü olumsuz 35 olduğunda da bu böyle. Çünkü A'nın hiçbir B'da ve hiçbir Γ 'da bulunmaması, B'nin da hiçbir Γ 'da bulunmaması olası; sözelilişii başka bir cinsin türleri açısından bir cins: Canlı müzikte de tıpta da bulunmaz, müzik de tıpta bulunmaz. İmdi A'nın hiçbir B'da bulunmayıp B'nin 54^b her Γ 'da bulunduđu kabul edilirse sonuç doğru olacak. B Γ öncülü tamamen değil kısmen yanlış ise, böylece de sonuç doğru olacak. Nitekim A'nın hem B'nin hem Γ 'nın bütününde bulunmasına bir engel yok, B kimi Γ 'da bulunsa da; sözelilişii türü ve ayrımı açısından 5 bir cins: Canlı her insanda ve her ayaklıda bulunur, ne ki insan her ayaklıda değil kimi ayaklıda bulunur. İmdi A'nın her B'da ve B'nin her Γ 'da bulunduđu kabul edilirse, A her Γ 'da bulunacak: Nitekim bu doğrudu. AB öncülü olumsuz olduğunda da bu böyle. Çünkü 10 A'nın hiçbir B'da ve hiçbir Γ 'da bulunmaması olası, B kimi Γ 'da bulunsa da; sözelilişii başka bir cinsin türü ve ayrımı açısından bir cins: Canlı hiçbir aklıbaşındalıkta ve hiçbir teorik şeyde bulunmaz, ama aklıbaşındalık kimi teorik şeyde bulunur. İmdi A'nın hiçbir B'da bulunmayıp B'nin her Γ 'da bulunduđu kabul edilirse, A hiçbir Γ 'da bulun- 15 mayacak: Nitekim bu doğrudu.

Tikel sonuçlu tasımlarda birinci öncül tamamen yanlış öteki doğru olduğunda, birinci kısmen yanlış öteki doğru olduğunda, tikel öncül yanlış öteki doğru olduğunda ve her iki öncül yanlış olduğunda sonuç 20 cun doğru olması olası. Nitekim A'nın hiçbir B'da bulunmamasına ve kimi Γ 'da bulunmasına, B'nin da kimi Γ 'da bulunmasına bir engel yok; sözelilişii canlı hiçbir karda bulunmayıp kimi akta bulunur, kar da kimi akta bulunur. İmdi orta terim olarak 'kar', birinci terim olarak 25 'canlı' öne sürülürse ve A'nın bütün B'da, B'nin kimi Γ 'da bulunduđu

Β Γ ἀληθής, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. ὁμοίως δὲ καὶ
στερητικῆς οὐσης τῆς Α Β προτάσεως· ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ Α τῷ
μὲν Β ὅλῳ ὑπάρχειν τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν, τὸ μὲν-
τοι Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, ὅλον τὸ ζῶον ἀνθρώπῳ μὲν παντὶ 30
ὑπάρχει, λευκῷ δὲ τινὶ οὐχ ἔπεται, ὁ δ' ἄνθρωπος τινὶ
λευκῷ ὑπάρχει, ὥστ' εἰ μέσου τεθέντος τοῦ ἀνθρώπου ληφθείη
τὸ Α μηδενὶ τῷ Β ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ ὑπάρχειν,
ἀληθές ἔσται τὸ συμπέρασμα ψευδοῦς οὐσης ὅλης τῆς Α Β
προτάσεως. καὶ εἰ ἐπὶ τι ψευδῆς ἡ Α Β πρότασις, ἔσται τὸ 35
συμπέρασμα ἀληθές. οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ Α καὶ τῷ Β καὶ
τῷ Γ τινὶ ὑπάρχειν, καὶ τὸ Β τῷ Γ τινὶ ὑπάρχειν, ὅλον τὸ
ζῶον τινὶ καλῷ καὶ τινὶ μεγάλῳ, καὶ τὸ καλὸν τινὶ μεγάλῳ
ὑπάρχειν. ἐὰν οὖν ληφθῇ τὸ Α παντὶ τῷ Β καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Γ,
ἡ μὲν Α Β πρότασις ἐπὶ τι ψευδῆς ἔσται, ἡ δὲ Β Γ ἀλη- 55
θής, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. ὁμοίως δὲ καὶ στερητικῆς
οὐσης τῆς Α Β προτάσεως· οἱ γὰρ αὐτοὶ ὅροι ἔσονται καὶ
ὡσαύτως κείμενοι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν.

Πάλιν εἰ ἡ μὲν Α Β 4
ἀληθής ἡ δὲ Β Γ ψευδής, ἀληθές ἔσται τὸ συμπέρασμα. 5
οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ Α τῷ μὲν Β ὅλῳ ὑπάρχειν τῷ δὲ Γ
τινὶ, καὶ τὸ Β τῷ Γ μηδενὶ ὑπάρχειν, ὅλον ζῶον κύκνῳ
μὲν παντὶ μέλανι δὲ τινὶ, κύκνος δὲ οὐδενὶ μέλανι. ὥστ' εἰ
ληφθείη παντὶ τῷ Β τὸ Α καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Γ, ἀληθές
ἔσται τὸ συμπέρασμα ψευδοῦς ὄντος τοῦ Β Γ. ὁμοίως δὲ καὶ 10
στερητικῆς λαμβανομένης τῆς Α Β προτάσεως. ἐγχωρεῖ γὰρ
τὸ Α τῷ μὲν Β μηδενὶ τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν, τὸ
μὲντοι Β μηδενὶ τῷ Γ, ὅλον τὸ γένος τῷ ἐξ ἄλλου γένους
εἶδει καὶ τῷ συμβεβηκότι τοῖς αὐτοῦ εἵδεσι· τὸ γὰρ ζῶον
ἀριθμῷ μὲν οὐδενὶ ὑπάρχει λευκῷ δὲ τινὶ, ὁ δ' ἀριθμὸς 15
οὐδενὶ λευκῷ· ἐὰν οὖν μέσον τεθῇ ὁ ἀριθμὸς, καὶ ληφθῇ τὸ
μὲν Α μηδενὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ, τὸ Α τινὶ τῷ Γ
οὐχ ὑπάρξει, ὅπερ ἦν ἀληθές· καὶ ἡ μὲν Α Β πρότασις
ἀληθής, ἡ δὲ Β Γ ψευδής. καὶ εἰ ἐπὶ τι ψευδῆς ἡ Α Β,
ψευδῆς δὲ καὶ ἡ Β Γ, ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές. οὐδὲν 20
γὰρ κωλύει τὸ Α τῷ Β τινὶ καὶ τῷ Γ τινὶ ὑπάρχειν ἑκα-

b28 οὐσης + ὅλης ΒΓ 35 τὸ om. ΑΒη 37 καὶ . . ὑπάρχειν
om. η τὸ² om. η¹ 55²⁶ τὸ δὲ γ Α 11 στερητικῆς + οὐσης η
12 μὲν om. C 14 αὐτοῦ Α : ἐαυτοῦ η 15 τινὶ codd. : τινὶ οὐ conl.
Jenkinson 16 οὖν om. Β 17 τὸ² . . . Γ om. Α τινὶ] τί η
21 τινὶ¹ om. η

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

kabul edilirse, AB öncülü tamamen yanlış, BΓ öncülü doğru, sonuç da doğru olur. AB öncülü olumsuz olduğunda da bu böyle: Nitekim A bütün B'da bulunup kimi Γ'da bulunmayabilir, B kimi Γ'da bulunsada; sözgelişi canlı her insanda bulunup kimi aka yüklenmez, insan 30 ise kimi akta bulunur; dolayısıyla orta terim olarak 'insan' öne sürülüp A'nın hiçbir B'da bulunmadığı, B'nin kimi Γ'da bulunduğu kabul edilirse, AB öncülünün tamamen yanlış olmasına rağmen sonuç doğru olacak. AB öncülü kısmen yanlış olsa da sonuç doğru olabilecek. 35 Nitekim A'nın kimi B'da ve kimi Γ'da bulunmasına bir engel yok; sözgelişi canlının kimi güzel ve kimi büyük nesnede bulunmasına, güzelin de kimi büyük nesnede bulunmasına bir engel yok. İmdi A'nın her B'da ve B'nin kimi Γ'da bulunduğu kabul edilirse, AB öncülü kısmen yanlış, BΓ öncülü doğru, sonuç da doğru olacak. AB öncülü 55^a olumsuz olduğunda da bu böyle: Terimler aynı olacaklar ve bunu tanıtlamak üzere benzer bir tarzda öne sürülecekler.

Yine AB öncülü doğru, BΓ öncülü yanlış ise, sonuç doğru olacak. 5 Nitekim A'nın bütün B'da ve kimi Γ'da bulunmasına, B'nin da hiçbir Γ'da bulunmamasına bir engel yok; sözgelişi canlı her kuğuda ve kimi 'kara'da bulunur, ne ki kuğu hiçbir 'kara'da bulunmaz. Dolayısıyla A'nın her B'da ve B'nin kimi Γ'da bulunduğu kabul edilirse, BΓ öncülünün yanlış olmasına rağmen sonuç doğru olacak. AB öncülü olum- 10 suz alındığında da bu böyle. Nitekim A hiçbir B'da ve kimi Γ'da bulunmayabilir, B hiçbir Γ'da bulunmasa da; sözgelişi başka bir cinsin türü ve kendi türlerinin ilineği açısından bir cins: Canlı hiçbir sayıda ve kimi akta bulunmaz, sayı hiçbir akta bulunmaz; imdi orta terim olarak 15 'sayı' öne sürülüp A'nın hiçbir B'da bulunmadığı ve B'nin kimi Γ'da bulunduğu kabul edilirse, A kimi Γ'da bulunmayacak: Nitekim bu doğrudu; AB öncülü doğru, BΓ öncülü yanlış oluyor. AB öncülü 20 kısmen yanlış, BΓ öncülü de yanlış ise, sonuç doğru olabilecek. Nitekim A'nın kimi B'da ve kimi Γ'da bulunmasına, B'nin da hiçbir Γ'da

τέρω, τὸ δὲ *B* μηδενὶ τῷ *Γ*, ὅλον εἰ ἐναντίον τὸ *B* τῷ *Γ*,
 ἄμφω δὲ συμβεβηκότα τῷ αὐτῷ γένει· τὸ γὰρ ζῶον τινὶ
 λευκῷ καὶ τινὶ μέλανι ὑπάρχει, λευκὸν δ' οὐδενὶ μέλανι.
 25 εἴαν οὖν ληφθῇ τὸ *A* παντὶ τῷ *B* καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *Γ*,
 ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα. καὶ στερητικῆς δὲ λαμβανο-
 μένης τῆς *A B* ὡσαύτως· οἱ γὰρ αὐτοὶ ὅροι καὶ ὡσαύτως
 τεθήσονται πρὸς τὴν ἀπόδειξιν. καὶ ἀμφοτέρων δὲ ψευδῶν
 οὐσῶν ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές· ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ *A* τῷ
 30 μὲν *B* μηδενὶ τῷ δὲ *Γ* τινὶ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι *B* μηδενὶ
 τῷ *Γ*, ὅλον τὸ γένος τῷ ἐξ ἄλλου γένους εἶδει καὶ τῷ συμ-
 βεβηκότι τοῖς εἶδεσι τοῖς αὐτοῦ· ζῶον γὰρ ἀριθμῷ μὲν
 οὐδενὶ λευκῷ δὲ τινὶ ὑπάρχει, καὶ ὁ ἀριθμὸς οὐδενὶ λευκῷ.
 εἴαν οὖν ληφθῇ τὸ *A* παντὶ τῷ *B* καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *Γ*, τὸ
 35 μὲν συμπέρασμα ἀληθές, αἱ δὲ προτάσεις ἄμφω ψευδεῖς.
 ὁμοίως δὲ καὶ στερητικῆς οὔσης τῆς *A B*. οὐδὲν γὰρ κωλύει
 τὸ *A* τῷ μὲν *B* ὅλω ὑπάρχειν τῷ δὲ *Γ* τινὶ μὴ ὑπάρ-
 χειν, μηδὲ τὸ *B* μηδενὶ τῷ *Γ*, ὅλον ζῶον κύκνῳ μὲν παντὶ
 μέλανι δὲ τινὶ οὐχ ὑπάρχει, κύκνος δ' οὐδενὶ μέλανι. ὥστ' εἰ
 40 ληφθείη τὸ *A* μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* τινὶ
 55^b τῷ *Γ* οὐχ ὑπάρξει. τὸ μὲν οὖν συμπέρασμα ἀληθές, αἱ δὲ
 προτάσεις ψευδεῖς.

Ἐν δὲ τῷ μέσῳ σχήματι πάντως ἐγχωρεῖ διὰ ψευ- 3
 δῶν ἀληθὲς συλλογίσασθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν προτάσεων
 5 ὅλων ψευδῶν λαμβανομένων καὶ ἐπὶ τι ἑκατέρας, καὶ τῆς
 μὲν ἀληθοῦς τῆς δὲ ψευδοῦς οὔσης [ὅλης] ὅποτερασοῦν ψευδοῦς τι-
 θεμένης, [καὶ εἰ ἀμφοτέραι ἐπὶ τι ψευδεῖς, καὶ εἰ ἡ μὲν ἀπλῶς
 ἀληθής ἢ δ' ἐπὶ τι ψευδής, καὶ εἰ ἡ μὲν ὅλη ψευδής ἢ
 δ' ἐπὶ τι ἀληθής,] καὶ ἐν τοῖς καθόλου καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει
 10 συλλογισμῶν. εἰ γὰρ τὸ *A* τῷ μὲν *B* μηδενὶ ὑπάρχει τῷ
 δὲ *Γ* παντί, ὅλον ζῶον λίθῳ μὲν οὐδενὶ ἵππῳ δὲ παντί, εἴαν
 ἐναντίως τεθῶσιν αἱ προτάσεις καὶ ληφθῇ τὸ *A* τῷ μὲν *B*
 παντὶ τῷ δὲ *Γ* μηδενί, ἐκ ψευδῶν ὅλων τῶν προτάσεων
 ἀληθὲς ἔσται τὸ συμπέρασμα. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τῷ μὲν *B*
 15 παντὶ τῷ δὲ *Γ* μηδενὶ ὑπάρχει τὸ *A*· ὁ γὰρ αὐτὸς ἔσται
 16 συλλογισμός.

Πάλιν εἰ ἡ μὲν ἑτέρα ὅλη ψευδής ἢ δ' ἑτέρα

*28 ψευδῶν + ὅλων nΓ 29 τὸ *A* om. n 32 αὐτοῦ *AB* 34 οὖν
 om. C ^b1 ὑπάρξει *CG*: ὑπάρχει *ABn* 3 μέσῳ] δευτέρῳ *C* 6 ὅλης
 et 7-9 καὶ . . . ἀληθής seclusi: habent codd. *Γ*: 7 καὶ . . . ψευδεῖς secl. Waitz
 7 εἰ¹] αἱ n 8-9 καὶ . . . ἀληθής secl. Waitz

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

bulunmamasına bir engel yok; sözgelişi B Γ 'ya karşıt, ama ikisi aynı cinsin ilinekleri ise: Canlı kimi akta ve kimi karada bulunur, ne ki ak hiçbir karada bulunmaz. İmdi A'nın her B'da ve B'nin kimi Γ 'da bulunduğu kabul edilirse, sonuç doğru olacak. AB öncülü olumsuz alındığında da bu böyle: Terimler aynı olacaklar ve bunu tanıtlamak üzere benzer bir tarzda öne sürülecekler. Her iki öncül yanlış olduğunda da sonuç doğru olabilecek; nitekim A hiçbir B'da bulunmayıp kimi Γ 'da bulunabilir, B hiçbir Γ 'da bulunmasa da; sözgelişi başka bir cinsin türü ile kendi türlerinin ilineği açısından bir cins: Canlı hiçbir sayıda bulunmayıp kimi akta bulunur, ne ki sayı hiçbir akta bulunmaz. İmdi A'nın her B'da ve B'nin kimi Γ 'da bulunduğu kabul edilirse, sonuç doğru ama her iki öncül yanlış olur. AB öncülü olumsuz olduğunda da bu böyle. Nitekim A'nın B'nin bütününde bulunmasına ve kimi Γ 'da bulunmamasına, B'nin da hiçbir Γ 'da bulunmamasına bir engel yok; sözgelişi canlı her kuğuda bulunup kimi 'kara'da bulunmaz, kuğu hiçbir 'kara'da bulunmaz. Dolayısıyla A'nın hiçbir B'da bulunmayıp B'nin kimi Γ 'da bulunduğu kabul edilirse, A kimi Γ 'da bulunmayacak. Demek ki sonuç doğru, öncüller yanlış.

- 3 Orta konumda, gerek tümel gerek tikel sonuçlu tasımlarda, yanlış öncüllerle doğru bir sonuç her tarzda çıkarımlanabilir: Her iki öncül hem tamamen yanlış hem her biri kısmen yanlış alındığında, ikisinden herhangi biri yanlış öne sürülerek biri doğru, öteki [tamamen] yanlış olduğunda, [ve de her iki öncül kısmen yanlış ise, biri saltık anlamda doğru öteki kısmen yanlış ise, biri tamamen yanlış öteki kısmen doğruysa]. Nitekim A hiçbir B'da bulunmayıp her Γ 'da bulunursa –sözgelişi canlı hiçbir taşta bulunmayıp her atta bulunur–, öncüller karşıt bir tarzda öne sürülüp A'nın her B'da bulunduğu ve hiçbir Γ 'da bulunmadığı kabul edilirse, tamamen yanlış öncüllerden doğru bir sonuç çıkabilecek. A her B'da bulunup hiçbir Γ 'da bulunmazsa da bu böyle: Tasım aynı olacak.

Yine bir öncül tamamen yanlış öteki tamamen doğruysa: A'nın

ὅλη ἀληθής· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ *A* καὶ τῷ *B* καὶ τῷ *Γ*
 παντὶ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι *B* μηδενὶ τῷ *Γ*, οἷον τὸ γένος
 τοῖς μὴ ὑπ' ἄλληλα εἶδесιν. τὸ γὰρ ζῶον καὶ ἵππῳ παντὶ
 καὶ ἀνθρώπῳ, καὶ οὐδεὶς ἀνθρωπος ἵππος. εἰς οὖν ληφθῇ 20
 τῷ μὲν παντὶ τῷ δὲ μηδενὶ ὑπάρχειν, ἢ μὲν ὅλη ψευ-
 δής ἔσται ἢ δ' ὅλη ἀληθής, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές
 πρὸς ὅποτέρω οὖν τεθέντος τοῦ στερητικοῦ. καὶ εἰ ἡ ἑτέρα ἐπὶ τι
 ψευδής, ἢ δ' ἑτέρα ὅλη ἀληθής. ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ *A* τῷ
 μὲν *B* τινὶ ὑπάρχειν τῷ δὲ *Γ* παντί, τὸ μέντοι *B* μηδενὶ 25
 τῷ *Γ*, οἷον ζῶον λευκῷ μὲν τινὶ κόρακι δὲ παντί, καὶ τὸ
 λευκὸν οὐδενὶ κόρακι. εἰς οὖν ληφθῇ τὸ *A* τῷ μὲν *B* μηδενὶ
 τῷ δὲ *Γ* ὅλῳ ὑπάρχειν, ἢ μὲν *A B* πρότασις ἐπὶ τι ψευ-
 δής, ἢ δ' *A Γ* ὅλη ἀληθής, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές.
 καὶ μετατιθεμένου δὲ τοῦ στερητικοῦ ὡσαύτως· διὰ γὰρ τῶν 30
 αὐτῶν ὄρων ἢ ἀπόδειξις. καὶ εἰ ἡ καταφατικὴ πρότασις ἐπὶ
 τι ψευδής, ἢ δὲ στερητικὴ ὅλη ἀληθής. οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ
A τῷ μὲν *B* τινὶ ὑπάρχειν τῷ δὲ *Γ* ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν,
 καὶ τὸ *B* μηδενὶ τῷ *Γ*, οἷον τὸ ζῶον λευκῷ μὲν τινὶ πίττῃ
 δ' οὐδεμιᾷ, καὶ τὸ λευκὸν οὐδεμιᾷ πίττῃ. ὥστ' εἰς ληφθῇ τὸ 35
A ὅλῳ τῷ *B* ὑπάρχειν τῷ δὲ *Γ* μηδενί, ἢ μὲν *A B* ἐπὶ τι
 ψευδής, ἢ δ' *A Γ* ὅλη ἀληθής, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀλη-
 θές. καὶ εἰ ἀμφότεραι αἱ προτάσεις ἐπὶ τι ψευδεῖς, ἔσται
 τὸ συμπέρασμα ἀληθές. ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ *A* καὶ τῷ *B* καὶ
 τῷ *Γ* τινὶ ὑπάρχειν, τὸ δὲ *B* μηδενὶ τῷ *Γ*, οἷον ζῶον καὶ 40
 λευκῷ τινὶ καὶ μέλανι τινὶ, τὸ δὲ λευκὸν οὐδενὶ μέλανι. εἰς οὖν 56^a
 ληφθῇ τὸ *A* τῷ μὲν *B* παντὶ τῷ δὲ *Γ* μηδενί, ἀμφω μὲν αἱ
 προτάσεις ἐπὶ τι ψευδεῖς, τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. ὁμοίως
 δὲ καὶ μετατεθείσης τῆς στερητικῆς διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων.

Φανερόν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν· οὐδὲν 5
 γὰρ κωλύει τὸ *A* τῷ μὲν *B* παντὶ τῷ δὲ *Γ* τινὶ ὑπάρχειν,
 καὶ τὸ *B* τῷ *Γ* τινὶ μὴ ὑπάρχειν, οἷον ζῶον παντὶ ἀνθρώ-
 πῳ λευκῷ δὲ τινὶ, ἀνθρωπος δὲ τινὶ λευκῷ οὐχ ὑπάρξει.
 εἰς οὖν τεθῇ τὸ *A* τῷ μὲν *B* μηδενὶ ὑπάρχειν τῷ δὲ *Γ* τινὶ
 ὑπάρχειν, ἢ μὲν καθόλου πρότασις ὅλη ψευδής, ἢ δ' ἐν μέ- 10
 ρει ἀληθής, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. ὡσαύτως δὲ καὶ
 καταφατικῆς λαμβανομένης τῆς *A B*. ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ *A*
 τῷ μὲν *B* μηδενὶ τῷ δὲ *Γ* τινὶ μὴ ὑπάρχειν, καὶ τὸ *B* τῷ

b19 τοῖς om. n¹ 20 ληφθῇ + τὸ ζῶον AΓ 24 ὅλη om. C 27
 τὸ A om. B μὲν om. C 56^a4 τεθείσης n¹ 6 τῷ¹ + τῷ n

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

her B'da ve her Γ 'da bulunmasına bir engel yok, B hiçbir Γ 'da bulunmasa da; sözgelişi birbirinin altında olmayan türleri açısından bir cins. Canlı her atta ve her insanda bulunur, ne ki hiçbir insan at değil. 20 İmdi orta terimin birinin hepsinde bulunup ötekinin hiçbirinde bulunmadığı kabul edilirse, beriki öncül tamamen yanlış, öteki tamamen doğru olacak ve ikisinden herhangi biri olumsuz öne sürülse de sonuç doğru olacak. Bir öncül kısmen yanlış öteki tamamen yanlış olursa da <bu böyle>. Nitekim A kimi B'da ve her Γ 'da bulunabilir, B 25 hiçbir Γ 'da bulunmasa da; sözgelişi canlı kimi akta ve her kuzgunda bulunur, ne ki ak hiçbir kuzgunda bulunmaz. İmdi A'nın hiçbir B'da bulunmayıp Γ 'nın bütününde bulunduğu kabul edilirse, AB öncülü kısmen yanlış, A Γ öncülü tamamen doğru, sonuç da doğru olacak. Olumsuz öncül yer değiştirirse de bu böyle: Tanıtlaması aynı terimlerle 30 yapılır. Evetleyici öncül kısmen yanlış, olumsuz öncül tamamen doğru olduğunda da <bu böyle>. Nitekim A'nın kimi B'da bulunmasına ve her Γ 'da bulunmamasına, B'nin da hiçbir Γ 'da bulunmamasına bir engel yok; sözgelişi canlı kimi akta bulunup hiçbir ziftte bulunmaz, ak da hiçbir ziftte bulunmaz. Dolayısıyla A'nın B'nin bütününde bulu- 35 nup hiçbir Γ 'da bulunmadığı kabul edilirse, AB öncülü kısmen yanlış, A Γ öncülü tamamen doğru, sonuç da doğru olacak. Her iki öncül kısmen yanlış olsa da sonuç doğru olur. Nitekim A kimi B'da ve kimi Γ 'da bulunabilir, ne ki B hiçbir Γ 'da bulunamaz; sözgelişi canlı kimi 40 akta ve kimi karada bulunur, ama ak hiçbir karada bulunmaz. İmdi 56^b A'nın her B'da bulunup hiçbir Γ 'da bulunmadığı kabul edilirse, her iki öncül kısmen yanlış, ama sonuç doğru olur. Olumsuz öncül yer değiştirirse de aynı terimler sayesinde bu böyle.

Tikel sonuçlu tasımlarda da bu açık: Nitekim A'nın her B'da ve 5 kimi Γ 'da bulunmasına, B'nin da kimi Γ 'da bulunmamasına bir engel yok; sözgelişi canlı her insanda ve kimi akta bulunacak, ne ki insan kimi akta bulunmayacak. İmdi A'nın hiçbir B'da bulunmayıp kimi Γ 'da bulunduğu öne sürülürse, tümel öncül tamamen yanlış, tikel 10 öncül doğru, sonuç da doğru olur. AB öncülü evetleyici alınsa da bu böyle: Nitekim A hiçbir B'da ve kimi Γ 'da bulunmayabilir, B da kimi

Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν, ὅλον τὸ ζῶον οὐδενὶ ἀψύχῳ, λευ-
 15 κῶ δὲ τινί, καὶ τὸ ἄψυχον οὐχ ὑπάρξει τινὶ λευκῶ.
 ἐὰν οὖν τεθῇ τὸ Α τῷ μὲν Β παντὶ τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρ-
 χειν, ἢ μὲν Α Β πρότασις, ἢ καθόλου, ὅλη ψευδής, ἢ δὲ
 Α Γ ἀληθής, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. καὶ τῆς μὲν κα-
 θόλου ἀληθοῦς τεθείσης, τῆς δ' ἐν μέρει ψευδοῦς. οὐδὲν γὰρ
 20 κωλύει τὸ Α μήτε τῷ Β μήτε τῷ Γ μηδενὶ ἔπessθαι, τὸ μὲν-
 τοι Β τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν, ὅλον ζῶον οὐδενὶ ἀριθμῶ οὐδ'
 ἀψύχῳ, καὶ ὁ ἀριθμὸς τινὶ ἀψύχῳ οὐχ ἔπεται. ἐὰν οὖν τεθῇ
 τὸ Α τῷ μὲν Β μηδενὶ τῷ δὲ Γ τινί, τὸ μὲν συμπέρασμα
 ἔσται ἀληθές καὶ ἢ καθόλου πρότασις, ἢ δ' ἐν μέρει
 25 ψευδής. καὶ καταφατικῆς δὲ τῆς καθόλου τιθεμένης ὡσαύ-
 τως. ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ Α καὶ τῷ Β καὶ τῷ Γ ὅλῳ ὑπάρχειν,
 τὸ μὲντοι Β τινὶ τῷ Γ μὴ ἔπessθαι, ὅλον τὸ γένος τῷ εἶδει
 καὶ τῇ διαφορᾷ. τὸ γὰρ ζῶον παντὶ ἀνθρώπῳ καὶ ὅλῳ πεζῶ
 ἔπεται, ἄνθρωπος δ' οὐ παντὶ πεζῶ. ὥστ' ἂν ληφθῇ τὸ Α τῷ
 30 μὲν Β ὅλῳ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ μὴ ὑπάρχειν, ἢ μὲν κα-
 θόλου πρότασις ἀληθής, ἢ δ' ἐν μέρει ψευδής, τὸ δὲ συμ-
 32 πέρασμα ἀληθές.

32 Φανερόν δὲ καὶ ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων ψευδῶν
 ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές, εἴπερ ἐνδέχεται τὸ Α καὶ
 τῷ Β καὶ τῷ Γ ὅλῳ ὑπάρχειν, τὸ μὲντοι Β τινὶ τῷ Γ μὴ
 35 ἔπessθαι. ληφθέντος γὰρ τοῦ Α τῷ μὲν Β μηδενὶ τῷ δὲ Γ τινὶ
 ὑπάρχειν, αἱ μὲν προτάσεις ἀμφοτέραι ψευδεῖς, τὸ δὲ
 συμπέρασμα ἀληθές. ὁμοίως δὲ καὶ κατηγορικῆς οὐσης τῆς
 καθόλου προτάσεως, τῆς δ' ἐν μέρει στερητικῆς. ἐγχωρεῖ γὰρ
 τὸ Α τῷ μὲν Β μηδενὶ τῷ δὲ Γ παντὶ ἔπessθαι, καὶ τὸ Β
 40 τινὶ τῷ Γ μὴ ὑπάρχειν, ὅλον ζῶον ἐπιστήμη μὲν οὐδεμιᾷ ἀν-
 θρώπῳ δὲ παντὶ ἔπεται, ἢ δ' ἐπιστήμη οὐ παντὶ ἀνθρώπῳ.
 56^b ἐὰν οὖν ληφθῇ τὸ Α τῷ μὲν Β ὅλῳ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Γ τινὶ
 μὴ ἔπessθαι, αἱ μὲν προτάσεις ψευδεῖς, τὸ δὲ συμπέρασμα
 ἀληθές.

Ἔσται δὲ καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ σχήματι διὰ ψευδῶν 4
 5 ἀληθές, καὶ ἀμφοτέρων ψευδῶν οὐσῶν ὅλων καὶ ἐπὶ τι ἐκα-
 τέρας, καὶ τῆς μὲν ἐτέρας ἀληθοῦς ὅλης τῆς δ' ἐτέρας ψευδοῦς,

*15 τινὶ + οὐ C², an recte? : + οὐχ ὑπάρχει τι : + μὴ ὑπάρχειν Γ 20 οὐδενὶ
 ABC 24 πρότασις + ἀληθής Α 29 ἄνθρωπος] ὁ ἄνθρωπος C 35
 ἔπessθαι + ὅλον τὸ ζῶον οὐδενὶ ἀνθρώπῳ, ζῶόν τινι ἐπιστήμῃ, ἄνθρωπός τινι
 ἐπιστήμῃ οὐχ ὑπάρχει η 55 ἀληθές . . . οὐσῶν om. C καὶ + δι' Α
 οὐσῶν + καὶ η¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Γ'da bulunmayabilir; sözgelişi canlı hiçbir cansızda ve kimi akta bulunmayacak, cansız da kimi akta bulunmayacak. İmdi A'nın her B'da 15 bulunup kimi Γ'da bulunmadığı öne sürülürse, tümel AB öncülü tamamen yanlış, AΓ öncülü doğru, sonuç da doğru olur. Tümel öncül doğru, tikel öncül yanlış öne sürülse de <bu böyle>. Nitekim A'nın hiçbir B'ya da hiçbir Γ'ya da yüklenmemesine bir engel yok, B kimi 20 Γ'da bulunmasa da: Sözgelişi canlı hiçbir sayıya ve hiçbir cansıza yüklenmez, sayı da kimi cansıza yüklenmez. İmdi A'nın hiçbir B'da bulunmayıp kimi Γ'da bulunduğu öne sürülürse, sonuç ile tümel öncül doğru, tikel öncül yanlış olacak. Tümel öncül evetleyici öne sürülse 25 de bu böyle. Nitekim A B'nin bütününde ve Γ'nın bütününde bulunabilir, B kimi Γ'ya yüklenmese de: Sözgelişi türü ve ayrımı açısından bir cins: Canlı her insana ve 'ayaklı'nın bütününe yüklenir, ne ki insan her ayaklıya yüklenmez. Dolayısıyla A'nın B'nin bütününde bulunup kimi Γ'da bulunmadığı kabul edilirse, tümel öncül doğru, 30 tikel öncül yanlış, sonuç doğru olur.

Şu açık: B kimi Γ'ya yüklenmeyip A'nın hem bütün B'da hem bütün Γ'da bulunması olasıysa, yanlış iki öncülden doğru bir sonuç çıkabilecek. A'nın hiçbir B'da bulunmadığı ve kimi Γ'da bulunduğu 35 kabul edilirse, her iki öncül yanlış, sonuç doğru olur. Tümel öncül olumlu, tikel öncül olumsuz olduğunda da bu böyle. Nitekim A hiçbir B'ya yüklenmeyip her Γ'ya yüklenebilir, B da kimi Γ'da bulunmayabilir; sözgelişi canlı hiçbir bilgiye yüklenmeyip her insana yüklenir, 40 ne ki bilgi her insanda bulunmaz. İmdi A'nın bütün B'da bulunup kimi 56^b Γ'ya yüklenmediği kabul edilirse, öncüller yanlış, sonuç doğru olur.

4 Son konumda yanlış öncüllerle doğru bir sonuç çıkabilecek: Hem her iki öncül tamamen yanlış hem her biri kısmen yanlış olduğunda, 5 biri tamamen doğru öteki yanlış olduğunda, biri kısmen yanlış öteki

καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τι ψευδοῦς τῆς δ' ὅλης ἀληθοῦς, καὶ ἀνά-
 παλιν, καὶ ὁσαύτως ἄλλως ἐγκωρεῖ μεταλαβεῖν τὰς προ-
 τάσεις. οὐδὲν γὰρ κωλύει μήτε τὸ *A* μήτε τὸ *B* μηδενὶ τῷ
Γ ὑπάρχειν, τὸ μέντοι *A* τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν, ὡς οὐτ' ἂν 10
 ἄνθρωπος οὕτε πεζὸν οὐδενὶ ἀψύχῳ ἔπεται, ἄνθρωπος μέντοι τινὶ
 πεζῷ ὑπάρχει. εἰ οὖν ληθῇ τὸ *A* καὶ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*
 ὑπάρχειν, αἱ μὲν προτάσεις ὅσαι ψευδεῖς, τὸ δὲ συμπέρασμα
 ἀληθές. ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς μὲν στερητικῆς τῆς δὲ κατα- 15
 φατικῆς οὔσης. ἐγκωρεῖ γὰρ τὸ μὲν *B* μηδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρ-
 χειν, τὸ δὲ *A* παντί, καὶ τὸ *A* τινὶ τῷ *B* μὴ ὑπάρχειν,
 ὡς τὸ μέλαν οὐδενὶ κύκνῳ, ζῶον δὲ παντί, καὶ τὸ ζῶον οὐ
 παντὶ μέλανι. ὥστ' ἂν ληθῇ τὸ μὲν *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ
A μηδενί, τὸ *A* τινὶ τῷ *B* οὐχ ὑπάρξει· καὶ τὸ μὲν συμ-
 πέρασμα ἀληθές, αἱ δὲ προτάσεις ψευδεῖς. καὶ εἰ ἐπὶ τι 20
 ἑκατέρα ψευδής, ἔσται τὸ συμπέρασμα ἀληθές. οὐδὲν γὰρ
 κωλύει καὶ τὸ *A* καὶ τὸ *B* τινὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, καὶ τὸ
A τινὶ τῷ *B*, ὡς τὸ λευκὸν καὶ τὸ καλὸν τινὶ ζῳῳ ὑπάρ-
 χει, καὶ τὸ λευκὸν τινὶ καλῷ. εἰ οὖν τεθῇ τὸ *A* καὶ τὸ
B παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, αἱ μὲν προτάσεις ἐπὶ τι ψευδεῖς, 25
 τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. καὶ στερητικῆς δὲ τῆς *A Γ* τι-
 θεμένης ὁμοίως. οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ μὲν *A* τινὶ τῷ *Γ* μὴ
 ὑπάρχειν, τὸ δὲ *B* τινὶ ὑπάρχειν, καὶ τὸ *A* τῷ *B* μὴ παντὶ
 ὑπάρχειν, ὡς τὸ λευκὸν τινὶ ζῳῳ οὐχ ὑπάρχει, τὸ δὲ κα-
 λὸν τινὶ ὑπάρχει, καὶ τὸ λευκὸν οὐ παντὶ καλῷ. ὥστ' ἂν 30
 ληθῇ τὸ μὲν *A* μηδενὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *B* παντί, ἀμφότεραι
 μὲν αἱ προτάσεις ἐπὶ τι ψευδεῖς, τὸ δὲ συμπέρασμα ἀλη-
 θές.

Ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς μὲν ὅλης ψευδοῦς τῆς δ' ὅλης
 ἀληθοῦς λαμβανομένης. ἐγκωρεῖ γὰρ καὶ τὸ *A* καὶ τὸ *B*
 παντὶ τῷ *Γ* ἔπασθαι, τὸ μέντοι *A* τινὶ τῷ *B* μὴ ὑπάρχειν, 35
 ὡς τὸ ζῶον καὶ λευκὸν παντὶ κύκνῳ ἔπεται, τὸ μέντοι ζῶον
 οὐ παντὶ ὑπάρχει λευκῷ. τεθέντων οὖν ὅρων τοιούτων, εἰ ληθῇ
 τὸ μὲν *B* ὅλῳ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, τὸ δὲ *A* ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν,
 ἢ μὲν *B Γ* ὅλη ἔσται ἀληθής, ἢ δὲ *A Γ* ὅλη ψευδής, καὶ
 τὸ συμπέρασμα ἀληθές. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ μὲν *B Γ* ψευ- 40
 δος, τὸ δὲ *A Γ* ἀληθές· οἱ γὰρ αὐτοὶ ὅροι πρὸς τὴν ἀπό-

ἢ καὶ . . . ψευδοῦς οἱ. *B* 9 τό] τῷ *η* 29 λευκὸν . . . καλόν]
 καλὸν . . . λευκὸν *AB* λευκὸν + καὶ τὸ καλόν *η* οὐχ οἱ. *C*¹ 37 οὖν
 + τῶν *C* τούτων *ACη* 41 οἱ γὰρ] καὶ οἱ *C*: οἱ *Γ* αὐτοὶ] τοιοῦτοι *C*²

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

tamamen doğru olduğunda ve tersine ve de öncüllerin yer alabildiği başka herhangi bir tarzda. Nitekim A'nın da B'nin da hiçbir Γ 'da bulunmamasına bir engel yok, A kimi B'da bulunsun da: Sözelgesi insan 10 da ayaklı da hiçbir cansız yüklenmez, ne ki insan kimi ayaklıda bulunur. İmdi A ile B'nin her Γ 'da bulundukları kabul edilirse, öncüller tamamen yanlış, sonuç doğru olur. Bir öncül olumsuz öteki evetleyici olduğunda da bu böyle. Nitekim B hiçbir Γ 'da bulunmayabilir, A da 15 her Γ 'da bulunup kimi B'da bulunmayabilir; sözelgesi kara hiçbir kuğuda bulunmaz, canlı her kuğuda bulunup her karada bulunmaz. Dolayısıyla B'nin her Γ 'da bulunduğu ve A'nın hiçbir Γ 'da bulunmadığı kabul edilirse, A kimi B'da bulunmayacak: Sonuç doğru, öncüller yanlış. Her bir öncül kısmen yanlış olsa da sonuç doğru olabilecek. 20 Nitekim hem A'nın hem de B'nin kimi Γ 'da bulunmasına, A'nın da kimi B'da bulunmasına bir engel yok: Sözelgesi ak ve güzel kimi canlıda bulunurlar, ak kimi güzelde bulunur. İmdi A'nın ve B'nin her Γ 'da bulunduğu öne sürülürse, öncüller kısmen yanlış, sonuç doğru olur. 25 A Γ öncülü olumsuz öne sürülse de bu böyle. Nitekim A'nın kimi Γ 'da bulunmamasına, B'nin kimi Γ 'da bulunmasına, A'nın her B'da bulunmamasına bir engel yok: Sözelgesi ak kimi canlıda bulunmaz, güzel kimi canlıda bulunur, ak her güzelde bulunmaz. Dolayısıyla 30 A'nın hiçbir Γ 'da bulunmadığı ve B'nin her Γ 'da bulunduğu kabul edilirse, her iki öncül kısmen yanlış, sonuç doğru olur.

Bir öncül tamamen yanlış öteki tamamen doğru alındığında da bu böyle. Nitekim hem A hem B her Γ 'ya yüklenebilir, A kimi B'da 35 bulunmasa da; sözelgesi canlı ile ak her kuğuya yüklenirler, ne ki canlı her ak nesnede bulunmaz. İmdi böyle terimler öne sürüldüğünde, B'nin bütün Γ 'da bulunduğu ve A'nın bütün Γ 'da bulunmadığı kabul edilirse, B Γ öncülü tamamen doğru, A Γ öncülü tamamen yanlış, sonuç doğru olacak. B Γ öncülü yanlış, A Γ öncülü doğru olsa da 40 bu böyle: Bunu tanıtlamak üzere terimler aynı [kara-kuğu-cansız].

57^a δειξιν [μέλαν-κύκνος-ἄψυχον]. ἀλλὰ καὶ εἰ ἀμφότεραι λαμβάνονται καταφατικά. οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ ἔπασθαι, τὸ δὲ Α ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν, ὅλον κύκνῳ παντὶ ζῶον, μέλαν δ' οὐδενὶ κύκνῳ, καὶ τὸ μέλαν ὑπάρχει τινὶ ζῳῷ. ὥστ' ἂν ληφθῇ τὸ Α καὶ τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, ἢ μὲν Β Γ ὅλη ἀληθής, ἢ δὲ Α Γ ὅλη ψευδής, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀληθές. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς Α Γ ληφθείσης ἀληθοῦς· διὰ 9 γὰρ τῶν αὐτῶν ὅρων ἡ ἀπόδειξις.

9 Πάλιν τῆς μὲν ὅλης ἀλη-
10 θοῦς οὔσης, τῆς δ' ἐπὶ τι ψευδοῦς. ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α τινί, καὶ τὸ Α τινὶ τῷ Β, ὅλον δίπουν μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ, καλὸν δ' οὐ παντί, καὶ τὸ καλὸν τινὶ δίποδι ὑπάρχει. ἐὰν οὖν ληφθῇ καὶ τὸ Α καὶ τὸ Β ὅλῳ τῷ Γ ὑπάρχειν, ἢ μὲν Β Γ ὅλη ἀληθής, ἢ δὲ 15 Α Γ ἐπὶ τι ψευδής, τὸ δὲ συμπέρασμα ἀληθές. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς μὲν Α Γ ἀληθοῦς τῆς δὲ Β Γ ἐπὶ τι ψευδοῦς λαμβανομένης· μετατεθέντων γὰρ τῶν αὐτῶν ὅρων ἔσται ἡ ἀπόδειξις. καὶ τῆς μὲν στερητικῆς τῆς δὲ καταφατικῆς οὔσης. ἐπεὶ γὰρ ἐγχωρεῖ τὸ μὲν Β ὅλῳ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α 20 τινί, καὶ ὅταν οὕτως ἔχωσιν, οὐ παντὶ τῷ Β τὸ Α, ἐὰν οὖν ληφθῇ τὸ μὲν Β ὅλῳ τῷ Γ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Α μηδενί, ἢ μὲν στερητικὴ ἐπὶ τι ψευδής, ἢ δ' ἑτέρα ὅλη ἀληθής καὶ τὸ συμπέρασμα. πάλιν ἐπεὶ δέδεικται ὅτι τοῦ μὲν Α μηδενὶ ὑπάρχοντος τῷ Γ, τοῦ δὲ Β τινί, ἐγχωρεῖ τὸ Α τινὶ τῷ Β 25 μὴ ὑπάρχειν, φανερόν ὅτι καὶ τῆς μὲν Α Γ ὅλης ἀληθοῦς οὔσης, τῆς δὲ Β Γ ἐπὶ τι ψευδοῦς, ἐγχωρεῖ τὸ συμπέρασμα εἶναι ἀληθές. ἐὰν γὰρ ληφθῇ τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Β παντί, ἢ μὲν Α Γ ὅλη ἀληθής, ἢ δὲ Β Γ ἐπὶ τι ψευδής.

Φανερόν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν ὅτι πάν-
30 τως ἔσται διὰ ψευδῶν ἀληθές. οἱ γὰρ αὐτοὶ ὅροι ληπτέοι καὶ ὅταν καθόλου ᾧσιν αἱ προτάσεις, οἱ μὲν ἐν τοῖς κατηγορικοῖς κατηγορικοί, οἱ δ' ἐν τοῖς στερητικοῖς στερητικοί. οὐδὲν γὰρ διαφέρει μηδενὶ ὑπάρχοντος παντὶ λαβεῖν ὑπάρ-

57^a1 μέλαν . . . ἄψυχον secl. Waitz: μέλαν . . . ἄνθρωπος Γ 3 ὅλως Β
4 κύκνῳ + μὲν ΑΓ 13 τινὶ + τῷ Αη 14 τῷ Α¹ 16 ἐπὶ τι
ψευδοῦς ηΓ: ψευδοῦς ἐπὶ τι ΑΒ²: ψευδοῦς C 17 αὐτῶν om. η 20
οὖν CηΓ: om. ΑΒ 23 συμπέρασμα + ἀληθές Cη: + ἔσται ἀληθές Γ
24 τοῦ γ Β τινὶ παντί Α² 29 δὲ οὖν Γ: δὲ Tredennick 32
κατηγορικοί et στερητικοί om. ηΓ

Her iki öncül evetleyici alınsa da <bu böyle>. Nitekim B'nin her 57^a Γ 'ya yüklenmesine, A'nın Γ 'nin bütününde bulunmayıp kimi B'da bulunmasına bir engel yok; sözgelişi canlı her kuğuda bulunur, kara hiçbir kuğuda bulunmayıp kimi canlıda bulunur. Dolayısıyla A'nın 5 ve B'nin her Γ 'da bulundukları kabul edilirse, B Γ öncülü tamamen doğru, A Γ öncülü tamamen yanlış, sonuç doğru olur. A Γ öncülü doğru alındığında da bu böyle: Tanıtlaması aynı terimlerle.

Yine bir öncül tamamen doğru öteki kısmen yanlış olduğunda da 10 <bu böyle>. Nitekim B her Γ 'da bulunabilir, A da kimi Γ 'da ve kimi B'da bulunabilir; sözgelişi iki ayaklı, her insanda bulunur, güzel her insanda bulunmayıp kimi iki ayaklıda bulunur. İmdi hem A'nın hem B'nin bütün Γ 'da bulundukları kabul edilirse, B Γ öncülü tamamen doğru, A Γ öncülü kısmen yanlış, sonuç doğru olur. A Γ öncülü doğru 15 B Γ öncülü kısmen yanlış alınsa da bu böyle: Aynı terimler yer değiştirdiğinde bir tanıtlama olacak. Bir öncül olumsuz öteki evetleyici olduğunda da <bu böyle>. Madem B bütün Γ 'da, A kimi Γ 'da bulunabilir ve böylece bağlandıklarında A her B'da bulunmaz, demek ki B'nin 20 bütün Γ 'da bulunduğu ve A'nın hiçbir Γ 'da bulunmadığı kabul edilirse, olumsuz öncül kısmen yanlış, öteki öncül ile sonuç tamamen doğru olur. Yine madem ki şu tanıtlandı: A hiçbir Γ 'da bulunmayıp B kimi Γ 'da bulunduğu A kimi B'da bulunmayabilir, o halde açık ki A Γ 25 öncülü tamamen doğru ve B Γ öncülü kısmen yanlış olduğunda da sonuç doğru olabilir. Nitekim A'nın hiçbir Γ 'da bulunmadığı ve B'nin her Γ 'da bulunduğu kabul edilirse, A Γ öncülü tamamen doğru, B Γ öncülü kısmen yanlış olur.

Tikel sonuçlu tasımlarda da yanlış öncüllerle doğru bir sonucun her tarzda çıkabileceği açık. Nitekim öncüller tümel olduklarında 30 aynı terimleri almak gerekir: Olumlu sonuçlu tasımlarda olumlu terimler, olumsuz sonuçlu tasımlarda olumsuz terimler. Çünkü terimlerin belirtilmesi açısından, hiçbirinde bulunmadığında hepsinde bulunduğunu kabul etmek ile kiminde bulunduğu hepsinde bulunduğu-

χειν, καὶ τινὲ ὑπάρχοντος καθόλου λαβεῖν ὑπάρχειν, πρὸς τὴν τῶν ὄρων ἔκθεσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν στερητικῶν. 35

Φανερόν οὖν ὅτι ἂν μὲν ἦ τὸ συμπέρασμα ψεῦδος, ἀνάγκη, ἐξ ὧν ὁ λόγος, ψευδὴ εἶναι ἢ πάντα ἢ ἓνα, ὅταν δ' ἀληθές, οὐκ ἀνάγκη ἀληθές εἶναι οὔτε τι οὔτε πάντα, ἀλλ' ἔστι μηδενὸς ὄντος ἀληθοῦς τῶν ἐν τῷ συλλογισμῷ τὸ συμπέρασμα ὁμοίως εἶναι ἀληθές· οὐ μὴν ἐξ ἀνάγκης. αἷτιον δ' 40 ὅτι ὅταν δύο ἔχη οὕτω πρὸς ἄλληλα ὥστε θατέρου ὄντος ἐξ 57^b ἀνάγκης εἶναι θάτερον, τούτου μὴ ὄντος μὲν οὐδὲ θάτερον ἔσται, ὄντος δ' οὐκ ἀνάγκη εἶναι θάτερον· τοῦ δ' αὐτοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος ἀδύνατον ἐξ ἀνάγκης εἶναι τὸ αὐτό· λέγω δ' οἷον τοῦ Α ὄντος λευκοῦ τὸ Β εἶναι μέγα ἐξ ἀνάγκης, καὶ μὴ ὄντος 5 λευκοῦ τοῦ Α τὸ Β εἶναι μέγα ἐξ ἀνάγκης. ὅταν γὰρ τοιῦδι ὄντος λευκοῦ, τοῦ Α, τοδὶ ἀνάγκη μέγα εἶναι, τὸ Β, μεγάλου δὲ τοῦ Β ὄντος τὸ Γ μὴ λευκόν, ἀνάγκη, εἰ τὸ Α λευκόν, τὸ Γ μὴ εἶναι λευκόν. καὶ ὅταν δύο ὄντων θατέρου ὄντος ἀνάγκη θάτερον εἶναι, τούτου μὴ ὄντος ἀνάγκη τὸ πρῶτον μὴ 10 εἶναι. τοῦ δὴ Β μὴ ὄντος μεγάλου τὸ Α οὐχ οἷον τε λευκόν εἶναι. τοῦ δὲ Α μὴ ὄντος λευκοῦ εἰ ἀνάγκη τὸ Β μέγα εἶναι, συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης τοῦ Β μεγάλου μὴ ὄντος αὐτὸ τὸ Β εἶναι μέγα· τοῦτο δ' ἀδύνατον. εἰ γὰρ τὸ Β μὴ ἔστι μέγα, τὸ Α οὐκ ἔσται λευκόν ἐξ ἀνάγκης. εἰ οὖν μὴ ὄντος τούτου λευ- 15 κοῦ τὸ Β ἔσται μέγα, συμβαίνει, εἰ τὸ Β μὴ ἔστι μέγα, εἶναι μέγα, ὡς διὰ τριῶν.

5 Τὸ δὲ κύκλῳ καὶ ἐξ ἀλλήλων δεικνυσθαί ἐστι τὸ διὰ τοῦ συμπεράσματος καὶ τοῦ ἀνάπαλιν τῇ κατηγορίᾳ τὴν ἑτέραν λαβόντα πρότασιν συμπεράνασθαι τὴν λοιπὴν, ἣν 20 ἐλάμβανεν ἐν θατέρῳ συλλογισμῷ. οἷον εἰ ἔδει δεῖξαι ὅτι τὸ Α τῷ Γ παντὶ ὑπάρχει, ἔδειξε δὲ διὰ τοῦ Β, πάλιν εἰ δεικνύει ὅτι τὸ Α τῷ Β ὑπάρχει, λαβὼν τὸ μὲν Α τῷ Γ ὑπάρχειν τὸ δὲ Γ τῷ Β [καὶ τὸ Α τῷ Β]· πρότερον δ' ἀνά- 25 παλιν ἔλαβε τὸ Β τῷ Γ ὑπάρχον. ἢ εἰ [ὅτι] τὸ Β τῷ Γ δεῖ 15 δεῖξαι ὑπάρχον, εἰ λάβοι τὸ Α κατὰ τοῦ Γ, ὃ ἦν συμπε-

^a34 καὶ εἰ τινι ὑπῆρχεν η ὑπάρχειν οἱη. η¹Γ 36 ψευδές Β 38
ἀληθὲς εἶναι η²Γ 39 τῷ λόγῳ ηΓ ^b2 τούτου+δὲ η μὲν οἱη. η
5 et 6 μέγα οἱη. ΑΒΓ 7 τὸ] οἷον τὸ Cη: τὸ δὲ Γ 8 μὴ+ἢ CΓ
10 ἀνάγκη¹+ἢ η πρώτων scripti: a codd. 11 δὲ η¹ 12 εἶναι μέγα C
13 μὴ μεγάλου η 17 ὡς διὰ τριῶν codd. et ut vid. P: διὰ τριῶν Γ:
secl. Maier 19 an τοῦ² secludendum vel 20 λαβεῖν legendum? 21
ἐν οἱη. η 22 παντὶ τῷ γ C 23 δεικνύει C 24 καὶ . . . Β
οἱη. ηΓ 25 ὑπάρχειν fecit Α ὅτι seclusi

nu kabul etmek arasında hiçbir ayırım yok: Olumsuz sonuçlu tasımlarda da bu böyle.

35

İmdi şu açık: Sonuç yanlış olduğunda uslamlama öncüllerinin ya hepsinin ya da bazısının yanlış olması zorunlu; sonuç doğru olduğunda bu öncüllerin ne birinin ne de hepsinin doğru olması zorunlu, tasımdakilerin hiçbirisi doğru olmadığına bile sonuç aynı şekilde doğru olabilir: Ne ki zorunlu olarak değil. Nedeni şu: İki şey, biri var olduğunda 40 öteki zorunlu olarak var olacak şekilde birbirlerine bağlandıkları zaman, beriki var olmadığına öteki de var olmayacak, ne ki beriki var olduğunda ötekinin var olması zorunlu değil. Ama ötekinin var olup olmamasına rağmen berikinin zorunlu olarak var olması olanaksız; dediğim, sözgelisi A ak olduğunda B'nin zorunlu olarak büyük olması, 5 A ak olmadığına da B'nin zorunlu olarak büyük olması. Çünkü şu –A– ak olduğunda şunun –B'nin– büyük olması zorunlu, ama B büyük olduğunda Γ'nin ak olmaması zorunlu. İki var olandan biri var olduğunda ötekinin var olması zorunlu olduğu zaman, beriki var olmadığına birincinin de var olmaması zorunlu. O halde B büyük olmadığına, A sözgelisi ak olamaz. Ne ki A ak olmadığına B'nin büyük olması zorunlu ise, B büyük olmadığına aynı B'nin büyük olduğu sonucu zorunlu olarak çıkar: Ne ki bu olanaksız. Çünkü B büyük değilse A zorunlu olarak ak olmayacak. Demek A ak olmadığına B 15 büyük olacaksa, –üç terimle– B büyük değilse büyük olduğu sonucu çıkar.

5 Döngüsel ile eşgeçerli tanıtlama, sonuç ve alınan öteki öncülün karşıoluma göre tersi aracılığıyla, baştaki tasımda kabul edilmiş geri 20 kalan öncülün sonuç olarak çıkarımlanmasıdır. Sözgelisi A'nın her Γ'da bulunduğunu tanıtlamak gerekiyorsa ve bu B aracılığıyla tanıtlandıysa, yine A'nın B'da bulunduğunu tanıtlamak gerekiyorsa, A'nın Γ'da ve Γ'nin B'da bulunduğu kabul edilir: Ne ki ilkinde tersi, B'nin Γ'da bulunduğu kabul edildi. Veya B'nin Γ'da bulunduğunu 25 tanıtlamak gerekiyorsa <ilk tasımın> sonucu olan A'nın Γ'da

ρασμα, τὸ δὲ *B* κατὰ τοῦ *A* ὑπάρχειν· πρότερον δ' ἐλή-
φθη ἀνάπαλιν τὸ *A* κατὰ τοῦ *B*. ἄλλως δ' οὐκ ἔστιν ἐξ ἀλ-
λήλων δεῖξαι. εἴτε γὰρ ἄλλο μέσον λήψεται, οὐ κύκλω·
30 οὐδὲν γὰρ λαμβάνεται τῶν αὐτῶν· εἴτε τούτων τι, ἀνάγκη
θάτερον μόνον· εἰ γὰρ ἄμφω, ταῦτόν ἐσται συμπέρασμα,
32 δεῖ δ' ἕτερον.

33 Ἐν μὲν οὖν τοῖς μὴ ἀντιστρέφουσιν ἐξ ἀναπο-
δείκτου τῆς ἐτέρας προτάσεως γίνεται ὁ συλλογισμὸς· οὐ γὰρ
ἔστιν ἀποδείξαι διὰ τούτων τῶν ὄρων ὅτι τῷ μέσῳ τὸ τρίτον
35 ὑπάρχει ἢ τῷ πρώτῳ τὸ μέσον. ἐν δὲ τοῖς ἀντιστρέφουσιν
ἔστι πάντα δεικνύναι δι' ἀλλήλων, οἷον εἰ τὸ *A* καὶ τὸ *B*
καὶ τὸ *Γ* ἀντιστρέφουσιν ἀλλήλοις. δεδείχθω γὰρ τὸ *A* *Γ*
διὰ μέσου τοῦ *B*, καὶ πάλιν τὸ *A* *B* διὰ τε τοῦ συμπερά-
σματος καὶ διὰ τῆς *B* *Γ* προτάσεως ἀντιστραφείσης, ὡσαύ-
40 τως δὲ καὶ τὸ *B* *Γ* διὰ τε τοῦ συμπεράσματος καὶ τῆς *A* *B*
58^a προτάσεως ἀντεστραμμένης. δεῖ δὲ τήν τε *Γ* *B* καὶ τὴν *B* *A*
πρότασιν ἀποδείξαι· ταύταις γὰρ ἀναποδείκτοις κεκρήμεθα
μόναις. ἐὰν οὖν ληθῇ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν καὶ τὸ *Γ*
παντὶ τῷ *A*, συλλογισμὸς ἔσται τοῦ *B* πρὸς τὸ *A*. πάλιν
5 ἐὰν ληθῇ τὸ μὲν *Γ* παντὶ τῷ *A*, τὸ δὲ *A* παντὶ τῷ *B*,
παντὶ τῷ *B* τὸ *Γ* ἀνάγκη ὑπάρχειν. ἐν ἀμφοτέροις δὴ τού-
τοις τοῖς συλλογισμοῖς ἢ *Γ* *A* πρότασις εἰληπται ἀναπό-
δεικτος· αἱ γὰρ ἕτεραι δεδειγμέναι ἦσαν. ὥστ' ἂν ταύτην
ἀποδείξωμεν, ἅπασαι ἔσονται δεδειγμέναι δι' ἀλλήλων. ἐὰν
10 οὖν ληθῇ τὸ *Γ* παντὶ τῷ *B* καὶ τὸ *B* παντὶ τῷ *A* ὑπάρ-
χειν, ἀμφοτέραί τε αἱ προτάσεις ἀποδεδειγμέναι λαμβά-
νονται, καὶ τὸ *Γ* τῷ *A* ἀνάγκη ὑπάρχειν. φανερόν οὖν ὅτι
ἐν μόνοις τοῖς ἀντιστρέφουσι κύκλῳ καὶ δι' ἀλλήλων ἐνδέχε-
ται γίνεσθαι τὰς ἀποδείξεις, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ὡς πρότερον
15 εἵπομεν. συμβαίνει δὲ καὶ ἐν τούτοις αὐτῷ τῷ δεικνυμένῳ
χρηῆσθαι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν· τὸ μὲν γὰρ *Γ* κατὰ τοῦ *B* καὶ
τὸ *B* κατὰ τοῦ *A* δείκνυται ληφθέντος τοῦ *Γ* κατὰ τοῦ *A* λέ-
γεσθαι, τὸ δὲ *Γ* κατὰ τοῦ *A* διὰ τούτων δείκνυται τῶν προ-
τάσεων, ὥστε τῷ συμπεράσματι χρώμεθα πρὸς τὴν ἀπό-
20 δεῖξιν.

Ἐπὶ δὲ τῶν στερητικῶν συλλογισμῶν ὡδε δείκνυται ἐξ
ἀλλήλων. ἔστω τὸ μὲν *B* παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, τὸ δὲ *A* οὐ-

b₄₀ τε om. η
γ παντὶ τῷ β Γ

58^a1 ἔδει η¹
14 ὡς om. η

6 τὸ γ ἀνάγκη παντὶ τῷ β η: ἀνάγκη τὸ
22 ὑπάρχον f

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

bulunması ve B'nin A'da bulunması kabul edilir: Ne ki ilkinde tersi, A'nın B'da bulunduğu kabul edilmmişti. Eşgeçerli bir tanıtılama başka türlü olmaz. Çünkü başka bir orta terim alınırsa tanıtılama döngüsel olmaz: Baştaki öncüllerden hiçbirisi ele alınamaz; baştaki terimlerden 30 biri orta terim olarak kabul edilirse öncüllerden yalnızca birini ele almak zorunlu: Her iki öncül olduğu gibi alınırsa sonuç aynı olur: Oysa sonucun farklı olması gerekir.

Terimleri evrilmeyen tasımlarda, <ikinci> tasım tanıtlanmamış bir öncülden oluşur: Bu terimlerle, orta terimin üçüncüde veya birinci terimin ortancada bulunduğu tanıtlanamaz. Terimleri evrilen tasım- 35 larda her öncül eşgeçerli olarak tanıtlanabilir; sözgelisi A, B, Γ birbirlerine evriliyorlarsa. $A\Gamma$ öncülü B orta terimi aracılığıyla, yine AB öncülü sonuç ile $B\Gamma$ öncülünün evrilmesiyle ve aynı şekilde $B\Gamma$ öncülü sonuç ile AB öncülünün evrilmesiyle tanıtılsın. Ne ki ΓB ile BA 40 öncüllerini de tanıtılmak gerekir: Yalnızca bu öncülleri tanıtlanmamış 58^a olarak kullandık. İmdi B'nin her Γ 'da ve Γ 'nın her A'da bulunduğu kabul edilirse, tasımın sonucu B'nin A'yla ilgili olduğu. Yine Γ 'nın her A'da ve A'nın her B'da bulunduğu kabul edilirse, Γ 'nın her B'da 5 bulunması zorunlu. O halde bu tasımların her ikisinde de ΓA öncülü tanıtlanmamış olarak kabul edildi; öteki öncüller tanıtlanmışlardı. Dolayısıyla bunu tanıtladığımızda öncüllerin hepsi eşgeçerli olarak tanıtlanmış olacaklar. İmdi Γ 'nın her B'da ve B'nin her A'da bulun- 10 duğu kabul edilirse, her iki öncül tanıtlanmış olarak ele alınıyorlardır, Γ 'nın da A'da bulunması zorunlu olur. Demek ki şu açık: Döngüsel ve eşgeçerli bir tanıtılama yalnızca terimleri evrilebilen tasımlarda olabilir, öteki tasımlarda bu daha önce söylediğimiz gibi olur. Bunlarda kendileri tanıtlanmış olanlar tanıtlanma için kullanılır: Γ 'nın A'ya 15 ilişkin söylendiğini kabul etmekle ΓB 'ya ilişkin ve B A'ya ilişkin tanıtlanır, bu öncüllerle de ΓA 'ya ilişkin tanıtlanır, dolayısıyla tanıtılama için sonucu kullanıyoruz. 20

Olumsuz sonuçlu tasımlarda eşgeçerli bir tanıtılama şöyle yapılır: B her Γ 'da bulunup A hiçbir B'da bulunmasın: Sonuç A'nın hiçbir

δενὶ τῷ Β· συμπέρασμα ὅτι τὸ Α οὐδενὶ τῷ Γ. εἰ δὴ πάλιν
δεῖ συμπεράνασθαι ὅτι τὸ Α οὐδενὶ τῷ Β, ὁ πάλαι ἔλα-
βεν, ἔστω τὸ μὲν Α μηδενὶ τῷ Γ, τὸ δὲ Γ παντὶ τῷ Β· οὕτω 25
γὰρ ἀνάπαλιν ἢ πρότασις. εἰ δ' ὅτι τὸ Β τῷ Γ δεῖ συμπε-
ράνασθαι, οὐκέθ' ὁμοίως ἀντιστρεπτέον τὸ Α Β (ἢ γὰρ αὐτὴ
πρότασις, τὸ Β μηδενὶ τῷ Α καὶ τὸ Α μηδενὶ τῷ Β ὑπάρ-
χειν), ἀλλὰ ληπτέον, ὥς τὸ Α μηδενὶ ὑπάρχει, τὸ Β παντὶ
ὑπάρχειν. ἔστω τὸ Α μηδενὶ τῷ Γ ὑπάρχειν, ὅπερ ἦν τὸ 30
συμπέρασμα· ὥς δὲ τὸ Α μηδενί, τὸ Β εἰλήφθω παντὶ
ὑπάρχειν· ἀνάγκη οὖν τὸ Β παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. ὥστε
τριῶν ὄντων ἕκαστον συμπέρασμα γέγονε, καὶ τὸ κύκλῳ
ἀποδεικνύειν τοῦτ' ἔστι, τὸ τὸ συμπέρασμα λαμβάνοντα καὶ
ἀνάπαλιν τὴν ἐτέραν πρότασιν τὴν λοιπὴν συλλογίζεσθαι. 35

Ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν τὴν μὲν καθόλου πρό-
τασιν οὐκ ἔστιν ἀποδείξαι διὰ τῶν ἐτέρων, τὴν δὲ κατὰ μέ-
ρος ἔστιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἀποδείξαι τὴν καθόλου, φανε-
ρόν· τὸ μὲν γὰρ καθόλου δείκνυται διὰ τῶν καθόλου, τὸ δὲ
συμπέρασμα οὐκ ἔστι καθόλου, δεῖ δ' ἐκ τοῦ συμπεράσμα- 40
τος δείξαι καὶ τῆς ἐτέρας προτάσεως. ἔτι ὅλως οὐδὲ γίνεται
συλλογισμὸς ἀντιστραφείσης τῆς προτάσεως· ἐν μέρει γὰρ 58^b
ἀμφοτέραι γίνονται αἱ προτάσεις. τὴν δ' ἐπὶ μέρους ἔστιν. δε-
δείχθω γὰρ τὸ Α κατὰ τινὸς τοῦ Γ διὰ τοῦ Β. ἐὰν οὖν λη-
φθῇ τὸ Β παντὶ τῷ Α καὶ τὸ συμπέρασμα μένη, τὸ Β τινὶ
τῷ Γ ὑπάρξει· γίνεται γὰρ τὸ πρῶτον σχῆμα, καὶ τὸ Α 5
μέσον. εἰ δὲ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς, τὴν μὲν καθόλου πρό-
τασιν οὐκ ἔστι δείξαι, δι' ὃ καὶ πρότερον ἐλέχθη· τὴν δ' ἐν μέ-
ρει ἔστιν, ἐὰν ὁμοίως ἀντιστραφῇ τὸ Α Β ὥσπερ καπὶ τῶν κα-
θόλου, [οὐκ ἔστι, διὰ προσλήψεως δ' ἔστιν,] οἷον ὥς τὸ Α τινὶ
μὴ ὑπάρχει, τὸ Β τινὶ ὑπάρχειν· ἄλλως γὰρ οὐ γίνεται 10
συλλογισμὸς διὰ τὸ ἀποφατικὴν εἶναι τὴν ἐν μέρει πρό-
τασιν.

6 Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι τὸ μὲν καταφατικὸν οὐκ
ἔστι δείξαι διὰ τούτου τοῦ τρόπου, τὸ δὲ στερητικὸν ἔστιν. τὸ μὲν

²³ τῷ CΓ: τῶν ΑΒη τῷ CηΓ: τῶν ΑΒ 24 δόει η τῷ ηΓ:
τῶν ΑΒC 25 ἔσται ΑΒC τῷ¹ ΑCηΓ: τῶν Β 27-8 ἢ... τῷ Α
om. η¹ 30 τῷ Ρ: τῶν codd. ὑπάρχον Tredennick 31 τῷ β Α
32 ὑπάρχον Α³ τῷ γ παντὶ C 33 τῷ η 34 τὸ τὸ C²: τοῦ τὸ Β: τὸ
ΑΒ²Cη 41 οὐδὲ ὅλως C ^{b1} [προτάσεως] ἐτέρας fecit Α 2
ἐπιδεδείχθω η 5 τὸ¹ om. η 7 διὰ ΑΒ 8 ἔστιν om. C ἐὰν+
μὲν Α²Cη³: + οὖν Β² 9 οὐκ... ἔστιν Β²Cη³Ρ²: om. ΑΒηΓ ὥ om.
Α¹ 10 μὴ ὑπάρχει Α¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Γ 'da bulunmadığı. O halde yine öncekinde kabul edilen A'nın hiçbir B'da bulunmamasını çıkarımlamak gerekiyorsa, A hiçbir Γ 'da bulun- 25
mayıp Γ her B'da bulunsun: Öncül böylece ters olur. B'nin Γ 'da bulun-
masını çıkarımlamak gerekiyorsa, AB öncülünü daha öte aynı şekilde
evirmemek gerekir (nitekim 'B hiçbir A'da bulunmaz' ile 'A hiçbir
B'da bulunmaz' öncülleri aynı), ama 'hiçbirinde A'nın bulunmadığının
hepsinde B bulunur' öncül olarak kabul edilmeli. A hiçbir Γ 'da bulun- 30
masın –ki bu önceki tasımın sonucuydu–, 'hiçbirinde A'nın bulunma-
dığının hepsinde B bulunur' öncül olarak alınsın: B'nin her Γ 'da bu-
lunması zorunlu. Dolayısıyla üç önermeden her biri bir sonuç oldu,
nitekim döngüsel tanıtılama da böyle: Sonuç ve öteki öncülün tersini
kabul ederek geri kalan öncülü çıkarımlamak. 35

Tikel sonuçlu tasımlarda tümel öncül ötekilerle tanıtlanmaz, tikel
öncül tanıtlanabilir. Tümel öncülün tanıtlanmadığı açık: Tümel olan
tümel olanlarla tanıtlanır, ne ki sonuç tümel değil, tanıtlamayı da
sonuçtan ve öteki öncülden yapmak gerekir. Öte yandan bu öncül 40
evrildiğinde genel olarak hiçbir tasım oluşmaz: Nitekim her iki öncül 58^b
de tikel olur. Ama tikel öncül tanıtlanır. A'nın kimi Γ 'ya ilişkin olduğu
B aracılığıyla tanıtılsın. İmdi B'nin her A'da bulunduğu kabul edilip
sonuç duradursa, B kimi Γ 'da bulunacak: İlk konum oluşuyor ve A 5
orta terim. Tasım olumsuz sonuçlu ise tümel öncül önceden söylenen-
lerden ötürü tanıtlanmaz; AB öncülü tümel sonuçlu tasımlardaki
gibi evrilirse tikel öncül tanıtlanabilir; sözgelişi 'kiminde A'nın bulun-
madığının kiminde B bulunur': Tikel öncül değilleyici olduğu için 10
tasım başka bir şekilde oluşmaz.

6 İkinci konumda evetleyici olanı bu tarzda tanıtlanamaz, olumsuz

15 οὖν κατηγορικὸν οὐ δείκνυται διὰ τὸ μὴ ἀμφοτέρας εἶναι
τὰς προτάσεις καταφατικὰς· τὸ γὰρ συμπέρασμα στερητι-
κὸν ἐστὶ, τὸ δὲ κατηγορικὸν ἐξ ἀμφοτέρων ἐδείκνυτο κατα-
φατικῶν. τὸ δὲ στερητικὸν ὥδε δείκνυται. ὑπαρχέτω τὸ *A*
παντὶ τῷ *B*, τῷ δὲ *Γ* μηδενί· συμπέρασμα τὸ *B* οὐδενὶ
20 τῷ *Γ*. ἐὰν οὖν ληφθῇ τὸ *B* παντὶ τῷ *A* ὑπάρχον, [τῷ δὲ *Γ*
μηδενί,] ἀνάγκη τὸ *A* μηδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν· γίνεται γὰρ
τὸ δεύτερον σχῆμα· μέσον τὸ *B*. εἰ δὲ τὸ *A B* στερητικὸν
ἐλήφθη, θάτερον δὲ κατηγορικόν, τὸ πρῶτον ἔσται σχῆμα.
τὸ μὲν γὰρ *Γ* παντὶ τῷ *A*, τὸ δὲ *B* οὐδενὶ τῷ *Γ*, ὥστ' οὐ-
25 δενὶ τῷ *A* τὸ *B*· οὐδ' ἄρα τὸ *A* τῷ *B*. διὰ μὲν οὖν τοῦ
συμπεράσματος καὶ τῆς μιᾶς προτάσεως οὐ γίνεται συλ-
λογισμός, προσληφθείσης δ' ἐτέρας ἔσται. εἰ δὲ μὴ καθό-
λου ὁ συλλογισμός, ἡ μὲν ἐν ὅλῳ πρότασις οὐ δείκνυται
διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἣν περ εἵπομεν καὶ πρότερον, ἡ δ' ἐν μέ-
30 ρει δείκνυται, ὅταν ἡ τὸ καθόλου κατηγορικόν· ὑπαρχέτω
γὰρ τὸ *A* παντὶ τῷ *B*, τῷ δὲ *Γ* μὴ παντί· συμπέρασμα *B Γ*.
ἐὰν οὖν ληφθῇ τὸ *B* παντὶ τῷ *A*, τῷ δὲ *Γ* οὐ παντί, τὸ *A*
τινὶ τῷ *Γ* οὐχ ὑπάρξει· μέσον *B*. εἰ δ' ἐστὶν ἡ καθόλου στε-
ρητική, οὐ δειχθήσεται ἡ *A Γ* πρότασις ἀντιστραφέντος τοῦ *A B*.
35 συμβαίνει γὰρ ἡ ἀμφοτέρας ἢ τὴν ἐτέραν πρότασιν γίνεσθαι
ἀποφατικήν, ὥστ' οὐκ ἔσται συλλογισμός. ἀλλ' ὁμοίως
δειχθήσεται ὡς καὶ ἐπὶ τῶν καθόλου, ἐὰν ληφθῇ, ὥ τὸ *B*
τινὶ μὴ ὑπάρχει, τὸ *A* τινὶ ὑπάρχειν.

Ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου σχήματος ὅταν μὲν ἀμφοτέραι αἱ
40 προτάσεις καθόλου ληφθῶσιν, οὐκ ἐνδέχεται δεῖξαι δι' ἀλλή-
λων· τὸ μὲν γὰρ καθόλου δείκνυται διὰ τῶν καθόλου, τὸ
59 δ' ἐν τούτῳ συμπέρασμα αἰετὰ κατὰ μέρος, ὥστε φανερόν ὅτι
ὅλως οὐκ ἐνδέχεται δεῖξαι διὰ τούτου τοῦ σχήματος τὴν
3 καθόλου πρότασιν.

3 Ἐὰν δ' ἡ μὲν ἢ καθόλου ἢ δ' ἐν μέρει,
ποτὲ μὲν ἔσται ποτὲ δ' οὐκ ἔσται. ὅταν μὲν οὖν ἀμφοτέραι
5 κατηγορικαὶ ληφθῶσι καὶ τὸ καθόλου γένηται πρὸς τῷ ἐλάτ-
τονι ἄκρῳ, ἔσται, ὅταν δὲ πρὸς θατέρῳ, οὐκ ἔσται. ὑπαρ-
χέτω γὰρ τὸ *A* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *B* τινὶ· συμπέρασμα

^b19-20 *B*²-*Γ*¹] β τῷ γ μηδενί η

24 γὰρ om. *B*¹ 27 ἦν Aldina

καθόλου τὸ *A*³: καθόλου *A*¹*BC*¹

ὑπάρχει *ABC*
πρότασιν *ΑΓ*

38 μὴ ὑπάρχει *A*¹η

20-1 τῷ³ . . . μηδενί om. *AB*²*Γ*¹ η

28 συλλογισμός+ ἢ *ABC* 30

31 *BΓ*] τό βγ η 33 ὑπάρχει η^Γ:

40 ἀλλήλων+τὴν καθόλου

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

olanı tanıtlanabilir. Her iki öncül evetleyici olmadığı için olumlu bir 15
şey tanıtlanamaz: Çünkü sonuç olumsuz, ama olumlu bir şey iki evet-
leyici öncülle tanıtlanırdı. Olumsuz olanı şöyle tanıtlanır: A her B'da
bulunup hiçbir Γ 'da bulunmasın: Sonuç B'nin hiçbir Γ 'da bulunma-
dığı. İmdi B'nin her A'da bulunduğu [ama hiçbir Γ 'da bulunmadığı] 20
kabul edilirse A'nın hiçbir Γ 'da bulunmaması zorunlu: İkinci konum
oluşuyor; orta terim B. AB öncülü olumsuz öteki olumlu kabul edil-
diyse birinci konum oluşacak. Nitekim Γ her A'da bulunup B hiçbir
 Γ 'da bulunmaz, dolayısıyla B hiçbir A'da bulunmaz; o halde A da 25
B'da bulunmaz. Demek ki sonuç ile bir tek öncül aracılığıyla tasım
oluşmaz, buna ek olarak başka bir öncül alındığında tasım oluşacak.
Tasım tümel sonuçlu değilse tümel öncül önceden söylediğimiz aynı
nedenden ötürü tanıtlanmaz, ama tümel olanı olumlu olduğunda 30
tikel öncül tanıtlanır; A her B'da bulunup her Γ 'da bulunmasın: So-
nuç B Γ öncülü. İmdi B'nin her A'da bulunup her Γ 'da bulunmadığı
kabul edilirse, A kimi Γ 'da bulunmayacak: Orta terim B. Tümel öncül
olumsuz olursa AB öncülünün evrilmesiyle A Γ öncülü tanıtlanamaz:
Çünkü her iki öncül veya biri değilleyici olur, dolayısıyla tasım ortaya 35
çıkmayacak. Ne ki 'kiminde B'nin bulunmadığının kiminde A bulu-
nur' öncül olarak kabul edilirse tümel sonuçlu tasımlarda da bu tanıt-
lama yapılabilir.

- 7 Üçüncü konumda her iki öncül tümel alındığında eşgeçerli bir
tanıtlama olası olmaz: Tümel olan tümel olanlarla tanıtlanır, ne ki 40
bu durumda sonuç her zaman tikel, dolayısıyla açık ki bu konumda 59^a
tümel bir öncülü tanıtlamak genel olarak olası değil.

Bir öncül tümel öteki tikel ise, beriki bazen tanıtlanabilecek bazen
tanıtlanamayacak. İmdi her iki öncül olumlu alınıp küçük ucu içeren
öncül tümel olduğunda tanıtlanabilecek, öteki ucu içeren öncül tü- 5
mel olduğunda tanıtlanamayacak. A her Γ 'da ve B kimi Γ 'da bulun-

τὸ *A B*. εἰ οὖν ληφθῇ τὸ *Γ* παντὶ τῷ *A* ὑπάρχειν, τὸ μὲν *Γ* δέδευκται τινὶ τῷ *B* ὑπάρχον, τὸ δὲ *B* τινὶ τῷ *Γ* οὐ δέ-
 δεικται. καίτοι ἀνάγκη, εἰ τὸ *Γ* τινὶ τῷ *B*, καὶ τὸ *B* τινὶ ¹⁰
 τῷ *Γ* ὑπάρχειν. ἀλλ' οὐ ταυτόν ἐστὶ τὸδε τῷδε καὶ τὸδε
 τῷδε ὑπάρχειν· ἀλλὰ προσληπτέον, εἰ τὸδε τινὶ τῷδε, καὶ
 θάτερον τινὶ τῷδε. τούτου δὲ ληφθέντος οὐκέτι γίνεται ἐκ τοῦ
 συμπεράσματος καὶ τῆς ἐτέρας προτάσεως ὁ συλλογισμός.
 εἰ δὲ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *A* τινὶ τῷ *Γ*, ἔσται δεῖ- ¹⁵
 ξαι τὸ *A Γ*, ὅταν ληφθῇ τὸ μὲν *Γ* παντὶ τῷ *B* ὑπάρχειν,
 τὸ δὲ *A* τινὶ. εἰ γὰρ τὸ *Γ* παντὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *A* τινὶ τῷ *B*,
 ἀνάγκη τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν· μέσον τὸ *B*. καὶ ὅταν ἡ
 ἢ μὲν κατηγορικὴ ἢ δὲ στερητικὴ, καθόλου δ' ἢ κατηγορικὴ,
 δευχθήσεται ἢ ἐτέρα. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ ²⁰
 δὲ *A* τινὶ μὴ ὑπαρχέτω· συμπέρασμα ὅτι τὸ *A* τινὶ τῷ *B*
 οὐχ ὑπάρχει. εἰ οὖν προσληφθῇ τὸ *Γ* παντὶ τῷ *B* ὑπάρ-
 χειν, ἀνάγκη τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ* μὴ ὑπάρχειν· μέσον τὸ *B*.
 ὅταν δ' ἡ στερητικὴ καθόλου γένηται, οὐ δείκνυται ἢ ἐτέρα,
 εἰ μὴ ὥσπερ ἐπὶ τῶν πρότερον, εἰ ληφθῇ, ὥ τοῦτο τινὶ ²⁵
 μὴ ὑπάρχει, θάτερον τινὶ ὑπάρχειν, ὅλον εἰ τὸ μὲν *A* μη-
 δενὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *B* τινὶ· συμπέρασμα ὅτι τὸ *A* τινὶ τῷ *B*
 οὐχ ὑπάρχει. εἰ οὖν ληφθῇ, ὥ τὸ *A* τινὶ μὴ ὑπάρχει,
 τὸ *Γ* τινὶ ὑπάρχειν, ἀνάγκη τὸ *Γ* τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν. ἀλ-
 λως δ' οὐκ ἔστιν ἀντιστρέφοντα τὴν καθόλου πρότασιν δεῖξαι ³⁰
 τὴν ἐτέραν· οὐδαμῶς γὰρ ἔσται συλλογισμός.

[Φανερόν οὖν ὅτι ἐν μὲν τῷ πρώτῳ σχήματι ἢ δι' ἀλ-
 λήλων δεῖξεις διὰ τε τοῦ τρίτου καὶ διὰ τοῦ πρώτου γίνεται σχή-
 ματος. κατηγορικοῦ μὲν γὰρ ὄντος τοῦ συμπεράσματος διὰ
 τοῦ πρώτου, στερητικοῦ δὲ διὰ τοῦ ἐσχάτου· λαμβάνεται ³⁵
 γὰρ, ὥ τοῦτο μηδενί, θάτερον παντὶ ὑπάρχειν. ἐν δὲ τῷ μέσῳ
 καθόλου μὲν ὄντος τοῦ συλλογισμοῦ δι' αὐτοῦ τε καὶ διὰ τοῦ
 πρώτου σχήματος, ὅταν δ' ἐν μέρει, δι' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ
 ἐσχάτου. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ δι' αὐτοῦ πάντες. φανερόν δὲ καὶ
 ὅτι ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τῷ μέσῳ οἱ μὴ δι' αὐτῶν γινόμενοι ⁴⁰
 συλλογισμοὶ ἢ οὐκ εἰσὶ κατὰ τὴν κύκλῳ δεῖξιν ἢ ἀτελεῖς.]

59⁸ ὑπάρχειν + τὸ δὲ α τινὶ τῷ β C 12 προσληπτέον ὅτι εἰ η 15 τὸ¹
 + μὲν ΑΓ 22 ὑπάρχειν] ὑπάρχον ἦν τὸ α τῷ β fecit A 26 μὴ
 ὑπάρχει A¹Cn 27 τῷ¹] τῶν B 28 μὴ om. A¹ ὑπάρχει Cn 29 τὸ¹]
 τούτῳ τὸ C τῷ ηΓ: τῶν ABC 32-41 Φανερόν . . . ἀτελεῖς
 seculi: habent codd. ΓΡ 38 σχήματος CnP: + καὶ διὰ τοῦ ἐσχάτου AB
 40 τῷ¹ om. C

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

sun: Sonuç AB öncülü. İmdi Γ 'nın her A'da bulunduğu kabul edilirse Γ 'nın kimi B'da bulunması tanıtlanmış, ne ki B'nin kimi Γ 'da bulunması tanıtlanmamış olur. Yine de Γ kimi B'da bulunursa B'nin kimi Γ 'da bulunması zorunlu. Ne ki bunun şunda bulunması ile şunun bunda bulunması aynı şey değil: Buna ek olarak, bu şunun kiminde bulunuyorsa ötekinin de bunun kiminde bulunduğunu kabul etmek gerekir. Ama bu kabul edildiğinde tasım artık sonuçtan ve öteki öncülden oluşmaz. B her Γ 'da ve A kimi Γ 'da bulunursa, Γ 'nın her B'da ve A'nın kimi B'da bulunduğu kabul edildiğinde, $A\Gamma$ öncülü tanıtlanabilecek. Nitekim Γ her B'da ve A kimi B'da bulunursa A'nın kimi Γ 'da bulunması zorunlu: Orta terim B. Bir öncül olumlu öteki olumsuz, olumlu öncül tümel olduğunda öteki öncül tanıtlanabilecek. B her Γ 'da bulunsun, A kimi Γ 'da bulunmasın: Sonuç A'nın kimi B'da bulunmadığı. İmdi buna ek olarak Γ 'nın her B'da bulunduğu kabul edilirse A'nın kimi Γ 'da bulunmaması zorunlu: Orta terim B. Olumsuz öncül tümel olduğunda öncül öncekindeki gibi alınmadıysa –kiminde bunun bulunmadığının kiminde öteki bulunur– öteki öncül tanıtlanamaz; sözgelisi A hiçbir Γ 'da bulunmayıp B kimi Γ 'da bulunursa: Sonuç A'nın kimi B'da bulunmadığı. İmdi kiminde A'nın bulunmadığının kiminde Γ 'nın bulunduğu kabul edilirse Γ 'nın kimi B'da bulunması zorunlu. Tümel öncül başka bir şekilde evrilip öteki öncül tanıtlanamaz: Tasım hiçbir tarzda ortaya çıkmayacak.

[Demek ki şu açık: Birinci konumda eşgeçerli bir tanıtılama üçüncü ile birinci konumlarda oluşur. Sonuç olumlu olduğunda birinci konumda, sonuç olumsuz olduğunda son konumda; çünkü hiçbirinde bunun bulunmadığının hepsinde ötekinin bulunduğu kabul edilir. Orta konumda tasım tümel sonuçlu olduğunda tanıtılması orta ile ilk konumlarda, tasım tikel sonuçlu olduğunda tanıtılması orta ile son konumlarda oluşur. Üçüncü konumda her tanıtılama konumun kendisinde oluşur. Açık ki, üçüncü ve orta konumlarda bu konumlarda oluşmayan tasımlar ya döngüsel tanıtlamaya ilişkin değil ya da tam değil.]

59^b Τὸ δ' ἀντιστρέφειν ἐστὶ τὸ μετατιθέντα τὸ συμπέρασμα 8
ποιεῖν τὸν συλλογισμόν ὅτι ἡ τὸ ἄκρον τῷ μέσῳ οὐχ ὑπάρ-
ξει ἢ τοῦτο τῷ τελευταίῳ. ἀνάγκη γὰρ τοῦ συμπεράσματος
ἀντιστραφέντος καὶ τῆς ἐτέρας μενούσης προτάσεως ἀναιρεῖ-
5 σθαι τὴν λοιπὴν· εἰ γὰρ ἔσται, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται.
διαφέρει δὲ τὸ ἀντικειμένως ἢ ἐναντίως ἀντιστρέφειν τὸ συμ-
πέρασμα· οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς γίνεται συλλογισμὸς ἐκάτέρως
ἀντιστραφέντος· δηλὸν δὲ τοῦτ' ἔσται διὰ τῶν ἐπομένων. λέγω
δ' ἀντικεῖσθαι μὲν τὸ παντὶ τῷ οὐ παντὶ καὶ τὸ τινὶ τῷ οὐ-
10 δενί, ἐναντίως δὲ τὸ παντὶ τῷ οὐδενὶ καὶ τὸ τινὶ τῷ οὐ τινὶ
ὑπάρχειν. ἔστω γὰρ δεδειγμένον τὸ *A* κατὰ τοῦ *Γ* διὰ μέ-
σου τοῦ *B*. εἰ δὴ τὸ *A* ληφθεῖ μηδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, τῷ
δὲ *B* παντί, οὐδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρξει τὸ *B*. καὶ εἰ τὸ μὲν *A*
μηδενὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* οὐ παντὶ τῷ *B*
15 καὶ οὐχ ἀπλῶς οὐδενί· οὐ γὰρ ἐδείκνυτο τὸ καθόλου διὰ τοῦ
ἐσχάτου σχήματος. ὅλως δὲ τὴν πρὸς τῷ μείζονι ἄκρῳ
πρότασιν οὐκ ἔστιν ἀνασκευάσαι καθόλου διὰ τῆς ἀντιστρο-
φῆς· αἰεὶ γὰρ ἀναιρεῖται διὰ τοῦ τρίτου σχήματος· ἀνάγκη
γὰρ πρὸς τὸ ἐσχατον ἄκρον ἀμφοτέρας λαβεῖν τὰς προτά-
20 σεις. καὶ εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς, ὡσαύτως. δεδείχθω
γὰρ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρχον διὰ τοῦ *B*. οὐκοῦν ἂν λη-
φθῇ τὸ *A* τῷ *Γ* παντὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ *B* μηδενί, οὐδενὶ
τῷ *Γ* τὸ *B* ὑπάρξει. καὶ εἰ τὸ *A* καὶ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*,
τὸ *A* τινὶ τῷ *B*· ἀλλ' οὐδενὶ ὑπῆρχεν.
25 Ἐὰν δ' ἀντικειμένως ἀντιστραφῇ τὸ συμπέρασμα, καὶ
οἱ συλλογισμοὶ ἀντικείμενοι καὶ οὐ καθόλου ἔσσονται. γίνε-
ται γὰρ ἡ ἐτέρα πρότασις ἐν μέρει, ὥστε καὶ τὸ συμπέρα-
σμα ἔσται κατὰ μέρος. ἔστω γὰρ κατηγορικὸς ὁ συλλογι-
σμός, καὶ ἀντιστρεφέσθω οὕτως. οὐκοῦν εἰ τὸ *A* οὐ παντὶ
30 τῷ *Γ*, τῷ δὲ *B* παντί, τὸ *B* οὐ παντὶ τῷ *Γ*· καὶ εἰ τὸ μὲν
A μὴ παντὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *B* παντί, τὸ *A* οὐ παντὶ τῷ *B*.
ὁμοίως δὲ καὶ εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς. εἰ γὰρ τὸ *A*
τινὶ τῷ *Γ* ὑπάρχει, τῷ δὲ *B* μηδενί, τὸ *B* τινὶ τῷ *Γ* οὐχ
ὑπάρξει, οὐχ ἀπλῶς οὐδενί· καὶ εἰ τὸ μὲν *A* τῷ *Γ* τινί,
35 τὸ δὲ *B* παντί, ὥσπερ ἐν ἀρχῇ ἐλήφθη, τὸ *A* τινὶ τῷ *B*
ὑπάρξει.

^b ₄ ἀντιστρέφοντος <i>A</i>	6 ἀντιστραφεῖν <i>B</i>	8 ἀντιστρέφοντος <i>C</i>
15 οὐχὶ <i>ABC</i>	ἀπλῶς <i>nΓ</i> : ὅλως <i>ABC</i>	18 τρίτου] $\tilde{\gamma}$ <i>n</i>
ἄκρον τὸ ἐσχατον <i>C</i>	21 τῷ <i>CnP</i> : τῶν <i>AB</i>	19 τὸ
<i>CG</i> : τῶν <i>ABn</i>	29 οὐ <i>om. C</i> ¹ : μὴ <i>n</i>	23 τῷ ¹
	34 οὐχ] καὶ οὐχ <i>nΓ</i>	

8 Evirme, sonucun değiştirilip uç terimin ortancada veya ortancanın 59^b
 sonuncuda bulunmadığını çıkarımlayan bir tasımın kurulmasıdır. Ni-
 tekim sonuç evrilip bir öncül duradursa geri kalan öncülün çürümesi
 zorunlu: Bu öncül duradursa sonuç da duraduracak. Sonucu çelişigine 5
 veya karışıtına evirmek ayrımlı: Her birine evrildiğinde aynı tasım
 oluşmaz; bu ileride açık olacak. 'Çelişik' dediğim, 'hepsinde bulunur'
 ile 'hepsinde bulunmaz', 'kiminde bulunur' ile 'hiçbirinde bulunmaz';
 'karışıt' dediğim ise, 'hepsinde bulunur' ile 'hiçbirinde bulunmaz', 'ki- 10
 minde bulunur' ile 'kiminde bulunmaz'. B orta terimi aracılığıyla A'nın
 Γ'ya ilişkin olduğu tanıtlanmış olsun. Bu durumda A'nın hiçbir Γ'da
 bulunmayıp her B'da bulunduğu kabul edildiyse B hiçbir Γ'da bulun-
 mayacak. A hiçbir Γ'da bulunmayıp B her Γ'da bulunursa, A saltık
 anlamda hiçbir B'da bulunmuyor olmaz, ama her B'da bulunmaz: 15
 Tümel olanı son konumda tanıtlanmazdı. Genel olarak büyük ucu
 içeren öncül evirmeyle tümel bir anlamda çürümez: Çürütme her
 zaman üçüncü konumda olur; çünkü burada her iki öncülü son uca
 göre ele almak zorunlu. Tasım olumsuz sonuçlu olsa da bu böyle. B 20
 aracılığıyla A'nın hiçbir Γ'da bulunmadığı tanıtlanmış olsun. İmdi
 A'nın her Γ'da bulunup hiçbir B'da bulunmadığı kabul edilirse, B
 hiçbir Γ'da bulunmayacak. Ve A ile B her Γ'da bulunurlarsa A kimi
 B'da bulunacak; ne ki A hiçbir B'da bulunmazdı.

Sonuç çelişigine evrilirse tasımlar tümel sonuçlu değil çelişik so- 25
 nuçlu olacaklar. Nitekim öncülün biri tikel olur, dolayısıyla sonuç da
 tikel olacak. Tasım olumlu sonuçlu olsun ve böyle evrilsin. İmdi A
 her Γ'da bulunmayıp her B'da bulunursa B her Γ'da bulunmaz; A 30
 her Γ'da bulunmayıp B her Γ'da bulunursa A her Γ'da bulunmaz.
 Tasım olumsuz sonuçlu olsa da bu böyle. A kimi Γ'da bulunup hiçbir
 B'da bulunmazsa, B saltık anlamda hiçbir Γ'da bulunmuyor olma-
 yacak ama kimi Γ'da bulunmayacak; A kimi Γ'da bulunup B her
 Γ'da bulunursa, başta söylendiği gibi A kimi B'da bulunacak. 35

Ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν ὅταν μὲν ἀντικει-
 μένως ἀντιστρέφῃται τὸ συμπέρασμα, ἀναιροῦνται ἀμφότε-
 ραι αἱ προτάσεις, ὅταν δ' ἐναντίως, οὐδετέρα. οὐ γὰρ ἔτι
 συμβαίνει, καθάπερ ἐν τοῖς καθόλου, ἀναιρεῖν ἐλλείποντος 40
 τοῦ συμπεράσματος κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν, ἀλλ' οὐδ' ὅλως
 ἀναιρεῖν. δεδείχθω γὰρ τὸ *A* κατὰ τινὸς τοῦ *Γ*. οὐκοῦν ἂν 60^a
 ληφθῇ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν, τὸ δὲ *B* τινί, τὸ *A*
 τῷ *B* τινὶ οὐχ ὑπάρξει· καὶ εἰ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *Γ*, τῷ δὲ
B παντί, οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *B*. ὥστ' ἀναιροῦνται ἀμφότεραι.
 ἐὰν δ' ἐναντίως ἀντιστραφῇ, οὐδετέρα. εἰ γὰρ τὸ *A* τινὶ τῷ 5
Γ μὴ ὑπάρχει, τῷ δὲ *B* παντί, τὸ *B* τινὶ τῷ *Γ* οὐχ
 ὑπάρξει, ἀλλ' οὕτω ἀναιρεῖται τὸ ἐξ ἀρχῆς· ἐνδέχεται
 γὰρ τινὶ ὑπάρχειν καὶ τινὶ μὴ ὑπάρχειν. τῆς δὲ καθόλου,
 τῆς *A B*, ὅλως οὐδὲ γίνεται συλλογισμός· εἰ γὰρ τὸ μὲν
A τινὶ τῷ *Γ* μὴ ὑπάρχει, τὸ δὲ *B* τινὶ ὑπάρχει, οὐδετέρα 10
 καθόλου τῶν προτάσεων. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ στερητικὸς ὁ συλ-
 λογισμός· εἰ μὲν γὰρ ληφθῇ τὸ *A* παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρ-
 χειν, ἀναιροῦνται ἀμφότεραι, εἰ δὲ τινὶ, οὐδετέρα. ἀπόδει-
 ξις δ' ἡ αὕτη.

- 9 Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι τὴν μὲν πρὸς τῷ μείζονι 15
 ἄκρῳ πρότασιν οὐκ ἔστιν ἀνελεῖν ἐναντίως, ὅποτερωσοῦν τῆς
 ἀντιστροφῆς γινομένης· αἰεὶ γὰρ ἔσται τὸ συμπέρασμα ἐν τῷ
 τρίτῳ σχήματι, καθόλου δ' οὐκ ἦν ἐν τούτῳ συλλογισμός.
 τὴν δ' ἑτέραν ὁμοίως ἀναιρήσομεν τῇ ἀντιστροφῇ. λέγω δὲ
 τὸ ὁμοίως, εἰ μὲν ἐναντίως ἀντιστρέφεται, ἐναντίως, εἰ δ' 20
 ἀντικειμένως, ἀντικειμένως. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ *A* παντὶ τῷ
B, τῷ δὲ *Γ* μηδενί· συμπέρασμα *B Γ*. ἐὰν οὖν ληφθῇ τὸ
B παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν καὶ τὸ *A B* μένη, τὸ *A* παντὶ τῷ
Γ ὑπάρξει· γίνεται γὰρ τὸ πρῶτον σχῆμα. εἰ δὲ τὸ *B*
 παντὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *A* μηδενὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* οὐ παντὶ τῷ *B*· 25
 σχῆμα τὸ ἔσχατον. ἐὰν δ' ἀντικειμένως ἀντιστραφῇ τὸ *B Γ*,
 ἡ μὲν *A B* ὁμοίως δειχθήσεται, ἡ δὲ *A Γ* ἀντικειμένως. εἰ
 γὰρ τὸ *B* τινὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *A* μηδενὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* τινὶ τῷ
B οὐχ ὑπάρξει. πάλιν εἰ τὸ *B* τινὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *A* παντὶ

b40 ἀφαιρεῖν <i>n</i>	41 οὐδ' om. <i>n</i>	60 ^a 1 ἀναιρεῖν + οὐκ ἐνδέχεται ἡ
συ[υγία τὸ α παντὶ τῷ β, τὸ β τινὶ τῷ γ <i>n</i>	τῶν γ <i>n</i>	3 τινὶ τῷ β <i>C</i>
5 τῶν γ <i>n</i>	6 ὑπάρχει <i>n</i>	9 οὐ <i>C</i> : οὐδεὶς <i>nΓ</i>
μὴ ὑπάρχει <i>n</i>	11 εἰ] <i>στε C</i>	22 <i>BΓ</i>] τὸ βγ <i>n</i>
28 τῷ ³] τῶν <i>n</i>	29 et 30 τῶν γ <i>n</i>	26 σχῆμα + δὲ <i>n</i>

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Tikel sonuçlu tasımlarda sonuç çelişğine evrildiğinde her iki öncül çürür, sonuç karşıtına evrildiğinde hiçbir öncül çürümez. Çünkü tümel sonuçlu tasımlarda olduğu gibi, evirmeden sonra eksilen sonucun 40 çürütüldüğü değil genel anlamda hiçbir şeyin çürütülmediği sonucu çıkmaz. A'nın Γ 'ya ilişkin olduğu tanıtlanmış olsun. Bu durumda A'nın 60^a hiçbir Γ 'da bulunmayıp B'nin kimi Γ 'da bulunduğu kabul edilirse, A kimi B'da bulunmayacak; A hiçbir Γ 'da bulunmayıp her B'da bulunursa B hiçbir Γ 'da bulunamaz. Dolayısıyla her iki öncül çürür. Ne ki sonuç karşıtına evrilirse hiçbir öncül çürümez. A kimi Γ 'da bulunmayıp her B'da bulunursa B kimi Γ 'da bulunmayacak, ama baştaki öncül böyle çürümez: B'nin kimi Γ 'da bulunup kimi Γ 'da bulunmaması olası. Tümel AB öncülünden genel anlamda hiçbir tasım oluşmaz: A kimi Γ 'da bulunmayıp B kimi Γ 'da bulunursa hiçbir öncül tümel olmaz. 10 Tasım olumsuz sonuçlu olsa da bu böyle: A'nın her Γ 'da bulunduğu kabul edilirse her iki öncül çürür, A'nın kimi Γ 'da bulunduğu kabul edilirse hiçbir çürümez. Tanıtlaması aynı.

- 9 İkinci konumda evirme hangi tarzda olursa olsun büyük ucu içeren 15 öncül karşıtıyla çürümez; çünkü bu sonuç her zaman üçüncü konumda ortaya çıkacak; ne ki bu konumda tümel sonuçlu bir tasım ortaya çıkamıyordu. Öteki öncül evirmeye benzer şekilde çürüyecek. 'Benzer şekilde' dediğim, <ilk tasımın sonucu> karşıtına evrilirse <ikinci tasımın sonucunun, ilkinin ikinci öncülüne> karşıt olduğu, çelişğine 20 evrilirse çelişik olduğu. A her B'da bulunup hiçbir Γ 'da bulunmasın: Sonuç $B\Gamma$ öncülü. İmdi B'nin her Γ 'da bulunduğu ve AB öncülünün duradurduğu kabul edilirse, A her Γ 'da bulunacak: İlk konum oluşuyor. B her Γ 'da bulunup A hiçbir Γ 'da bulunmazsa A her B'da bulunmaz: Son konum. $B\Gamma$ sonucu çelişğine evrilirse AB öncülü benzer tarzda tanıtlanacak, $A\Gamma$ öncülü çelişik olacak. B kimi Γ 'da bulunup A hiçbir Γ 'da bulunmazsa A kimi B'da bulunmayacak. Yine B kimi 25

30 τῷ *B*, τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ*, ὥστ' ἀντικείμενος γίνεται ὁ συλλογισμός. ὁμοίως δὲ δειχθήσεται καὶ εἰ ἀνάπαλιν ἔχοιεν αἱ προτάσεις. εἰ δ' ἐστὶν ἐπὶ μέρους ὁ συλλογισμός, ἐναντίως μὲν ἀντιστρεφόμενου τοῦ συμπεράσματος οὐδετέρα τῶν προτάσεων ἀναιρεῖται, καθάπερ οὐδ' ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι, 35 ἀντικειμένως δ' ἀμφοτέραι. κείσθω γὰρ τὸ *A* τῷ μὲν *B* μηδενὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ *Γ* τινὶ· συμπέρασμα *B Γ*. ἐὰν οὖν τεθῇ τὸ *B* τινὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν καὶ τὸ *A B* μένῃ, συμπέρασμα ἔσται ὅτι τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ* οὐχ ὑπάρχει, ἀλλ' οὐκ ἀνῆρηται τὸ ἐξ ἀρχῆς· ἐνδέχεται γὰρ τινὶ ὑπάρχειν καὶ μὴ 40 ὑπάρχειν. πάλιν εἰ τὸ *B* τινὶ τῷ *Γ* καὶ τὸ *A* τινὶ τῷ *Γ*, οὐκ ἔσται συλλογισμός· οὐδέτερον γὰρ καθόλου τῶν εἰλημμένων. 60^b ὥστ' οὐκ ἀναιρεῖται τὸ *A B*. ἐὰν δ' ἀντικειμένως ἀντιστρέφηται, ἀναιροῦνται ἀμφοτέραι. εἰ γὰρ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *A* μηδενὶ τῷ *B*, οὐδενὶ τῷ *Γ* τὸ *A*· ἦν δὲ τινὶ. πάλιν εἰ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ δὲ *A* τινὶ τῷ *Γ*, τινὶ τῷ *B* τὸ *A*. 5 ἡ αὐτὴ δ' ἀποδείξις καὶ εἰ τὸ καθόλου κατηγορικόν.

Ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου σχήματος ὅταν μὲν ἐναντίως ἀντι- 10 στρέφηται τὸ συμπέρασμα, οὐδετέρα τῶν προτάσεων ἀναιρεῖται κατ' οὐδένα τῶν συλλογισμῶν, ὅταν δ' ἀντικειμένως, ἀμφοτέραι καὶ ἐν ᾗσιν. δεδείχθω γὰρ τὸ *A* τινὶ τῷ *B* 10 ὑπάρχον, μέσον δ' εἰλήφθω τὸ *Γ*, ἔστωσαν δὲ καθόλου αἱ προτάσεις. οὐκοῦν ἐὰν ληφθῇ τὸ *A* τινὶ τῷ *B* μὴ ὑπάρχειν, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, οὐ γίνεται συλλογισμός τοῦ *A* καὶ τοῦ *Γ*. οὐδ' εἰ τὸ *A* τῷ μὲν *B* τινὶ μὴ ὑπάρχει, τῷ δὲ *Γ* παντί, οὐκ ἔσται τοῦ *B* καὶ τοῦ *Γ* συλλογισμός. ὁμοίως δὲ 15 δειχθήσεται καὶ εἰ μὴ καθόλου αἱ προτάσεις. ἡ γὰρ ἀμφοτέρας ἀνάγκη κατὰ μέρος εἶναι διὰ τῆς ἀντιστροφῆς, ἡ τὸ καθόλου πρὸς τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ γίνεσθαι· οὕτω δ' οὐκ ἦν συλλογισμός οὗτ' ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι οὗτ' ἐν τῷ μέσῳ. ἐὰν δ' ἀντικειμένως ἀντιστρέφηται, αἱ προτάσεις ἀναιροῦν- 20 ται ἀμφοτέραι. εἰ γὰρ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Γ*, τὸ *A* οὐδενὶ τῷ *Γ*· πάλιν εἰ τὸ *A* τῷ μὲν *B* μηδενί, τῷ δὲ *Γ* παντί, τὸ *B* οὐδενὶ τῷ *Γ*. καὶ εἰ ἡ ἑτέρα μὴ καθόλου, ὡσαύτως. εἰ γὰρ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B*

^a30 ἀντικείμενος *A*¹ηΓ: ἀντικειμένως *A*²BC 38 ὑπάρξει *CG* ^b4 τινὶ τῷ β] ἔσται τινὶ τῶν β η 5 κατηγορικόν εἴη η 9 τῶν β *BηΓ* 11 τῷ *ACΓ*: τῶν *Bη* 13 τῷ] τῶν *A* μὲν om. *Γ* τινὶ] παντὶ η 15 ἀμφοτέρας post 16 μέρος *C* 19 ἀντιστρέφεται fort. *P*, conl. Waitz: ἀντιστρέφονται *ABC*: ἀντιστρέφονται η

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Γ 'da bulunup A her B'da bulunursa A kimi Γ 'da bulunur, dolayısıyla 30
tasım çelişik sonuçlu olur. Öncüller ters bağlansa da bu böyle tanıtla-
nacak. Tasım tikel sonuçlu ise sonuç karşısına evrildiğinde öncüller-
den hiçbir çürümez, tıpkı birinci konumda olduğu gibi; çelişğine
evrildiğinde her iki öncül çürür. A'nın hiçbir B'da bulunmayıp kimi 35
 Γ 'da bulunduğu öne sürülsün: Sonuç $B\Gamma$ öncülü. İmdi B'nin kimi
 Γ 'da bulunduğu ve AB öncülünün duradurduğu öne sürülürse sonuç
A'nın kimi Γ 'da bulunmadığı, ama baştaki öncül çürümüş değil: A'nın
kimisi Γ 'da bulunup kimi Γ 'da bulunmaması olası. Yine B ile A kimi
 Γ 'da bulunurlarsa tasım oluşmayacak: Alınan öncüllerin hiçbirisi tümel 40
değil. Dolayısıyla AB öncülü çürütülmüş değil. Sonuç çelişğine evri- 60^b
lirse her iki öncül çürür. B her Γ 'da bulunup A hiçbir B'da bulunmazsa
A hiçbir Γ 'da bulunmaz: Ne ki A kimi Γ 'da bulunuyordu. Yine B her
 Γ 'da ve A kimi Γ 'da bulunursa A kimi B'da bulunur. Tümel öncül
olumlu olsa da tanıtlanması aynı. 5

10 Üçüncü konumda sonuç karşısına evrildiğinde tasımların hiçbirin-
de hiçbir öncül çürümez, çelişğine evrildiğinde her tasımda her iki
öncül çürür. A'nın kimi B'da bulunduğu tanıtlanmış, Γ orta terim
olarak kabul edilmiş olsun, öncüller de tümel olsun. Bu durumda 10
A'nın kimi B'da bulunmayıp B'nin her Γ 'da bulunduğu kabul edilirse,
A ile Γ sonuçlu bir tasım oluşmaz. A kimi B'da bulunmayıp her Γ 'da
bulunursa B ile Γ sonuçlu bir tasım olmayacak. Öncüller tümel olma-
salar da bu böyle tanıtlanacak. Çünkü ya her iki öncülün evirmeden 15
ötürü tikel olması zorunlu ya da küçük ucu içeren öncülün tümel
olması zorunlu; ne ki böylece ne ilk ne de orta konumda bir tasım
oluşuyordu. Sonuç çelişğine evrilirse her iki öncül çürür. A hiçbir
B'da bulunmayıp B her Γ 'da bulunursa, A hiçbir Γ 'da bulunmaz; yine 20
A hiçbir B'da bulunmayıp her Γ 'da bulunursa B hiçbir Γ 'da bulunmaz.
Öncüllerden biri tümel olmazsa da bu böyle. A hiçbir B'da bulunma-

τινὶ τῷ Γ, τὸ Α τινὶ τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει· εἰ δὲ τὸ Α τῷ
μὲν Β μηδενί, τῷ δὲ Γ παντί, οὐδενὶ τῷ Γ τὸ Β. 25

Ὁμοίως 25

δὲ καὶ εἰ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς. δεδείχθω γὰρ τὸ Α
τινὶ τῷ Β μὴ ὑπάρχον, ἔστω δὲ κατηγορικὸν μὲν τὸ Β Γ,
ἀποφατικὸν δὲ τὸ Α Γ· οὕτω γὰρ ἐγένετο ὁ συλλογισμὸς.
ὅταν μὲν οὖν τὸ ἐναντίον ληφθῇ τῷ συμπεράσματι, οὐκ ἔσται
συλλογισμὸς. εἰ γὰρ τὸ Α τινὶ τῷ Β, τὸ δὲ Β παντὶ τῷ 30
Γ, οὐκ ἦν συλλογισμὸς τοῦ Α καὶ τοῦ Γ. οὐδ' εἰ τὸ Α τινὶ τῷ
Β, τῷ δὲ Γ μηδενί, οὐκ ἦν τοῦ Β καὶ τοῦ Γ συλλογισμὸς.
ὥστε οὐκ ἀναιροῦνται αἱ προτάσεις. ὅταν δὲ τὸ ἀντικείμενον,
ἀναιροῦνται. εἰ γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Β καὶ τὸ Β τῷ Γ, τὸ
Α παντὶ τῷ Γ· ἀλλ' οὐδενὶ ὑπῆρχεν. πάλιν εἰ τὸ Α παντὶ 35
τῷ Β, τῷ δὲ Γ μηδενί, τὸ Β οὐδενὶ τῷ Γ· ἀλλὰ παντὶ
ὑπῆρχεν. ὁμοίως δὲ δείκνυται καὶ εἰ μὴ καθόλου εἰσὶν αἱ
προτάσεις. γίνεται γὰρ τὸ Α Γ καθόλου τε καὶ στερητικόν,
θάτερον δ' ἐπὶ μέρους καὶ κατηγορικόν. εἰ μὲν οὖν τὸ Α παντὶ
τῷ Β, τὸ δὲ Β τινὶ τῷ Γ, τὸ Α τινὶ τῷ Γ συμβαίνει· 40
ἀλλ' οὐδενὶ ὑπῆρχεν. πάλιν εἰ τὸ Α παντὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ
μηδενί, τὸ Β οὐδενὶ τῷ Γ· ἔκειτο δὲ τινί. εἰ δὲ τὸ Α τινὶ 61^α
τῷ Β καὶ τὸ Β τινὶ τῷ Γ, οὐ γίνεται συλλογισμὸς· οὐδ'
εἰ τὸ Α τινὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ μηδενί, οὐδ' οὕτως. ὥστ' ἐκεί-
νως μὲν ἀναιροῦνται, οὕτω δ' οὐκ ἀναιροῦνται αἱ προτάσεις.

Φανερόν οὖν διὰ τῶν εἰρημένων πῶς ἀντιστρεφόμενον 5
τοῦ συμπεράσματος ἐν ἐκάστῳ σχήματι γίνεται συλλογι-
σμὸς, καὶ πότ' ἐναντίος τῇ προτάσει καὶ πότ' ἀντικείμενος,
καὶ ὅτι ἐν μὲν τῷ πρώτῳ σχήματι διὰ τοῦ μέσου καὶ τοῦ
ἐσχάτου γίνονται οἱ συλλογισμοί, καὶ ἡ μὲν πρὸς τῷ ἐλάτ- 10
τονι ἄκρῳ αἰ διὰ τοῦ μέσου ἀναιρεῖται, ἡ δὲ πρὸς τῷ μεί-
ζονι διὰ τοῦ ἐσχάτου· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ διὰ τοῦ πρώτου καὶ
τοῦ ἐσχάτου, ἡ μὲν πρὸς τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ αἰ διὰ τοῦ
πρώτου σχήματος, ἡ δὲ πρὸς τῷ μείζονι διὰ τοῦ ἐσχάτου·
ἐν δὲ τῷ τρίτῳ διὰ τοῦ πρώτου καὶ διὰ τοῦ μέσου, καὶ ἡ
μὲν πρὸς τῷ μείζονι διὰ τοῦ πρώτου αἰ, ἡ δὲ πρὸς τῷ 15
ἐλάττονι διὰ τοῦ μέσου.

24 τῷ ΑΓΓ: τῶν Βη τὸ . . Γ om. Αη¹ 31 καὶ] κατὰ ΒΓ τῷ
ΑΓΓ: τῶν Βη 32 καὶ] κατὰ ΒΓ 35 παντὶ²] τινὶ Γ 39 καὶ om.
ηΓ 61^α1 ἔκειτο δὲ τινί om. ΑΒ 2 τῷ bis et 3 τῷ¹] τῶν η
7 ἐναντίος . . . ἀντικείμενος ΑηΓ: ἐναντίως . . . ἀντικειμένως ΒC 11
καὶ + διὰ η¹ 12 ἡ] καὶ ἡ Β 14 καὶ³ om. ΑC 16 διὰ] αἰ διὰ ηΓ

yıp B kimi Γ 'da bulunursa A kimi Γ 'da bulunmayacak; A hiçbir B'da bulunmayıp her Γ 'da bulunursa B hiçbir Γ 'da bulunmaz. 25

Tasım olumsuz sonuçlu olsa da bu böyle. A'nın kimi B'da bulunmadığı tanıtlanmış, $B\Gamma$ öncülü olumlu, $A\Gamma$ öncülü değilleyici olsun: Böylece bir tasım oluşabilir. İmdi sonucun karşıtı kabul edildiğinde tasım ortaya çıkmayacak. A kimi B'da ve B her Γ 'da bulunursa A ile 30 Γ sonuçlu bir tasım oluşmuyordu. A kimi B'da bulunup hiçbir Γ 'da bulunmazsa B ile Γ sonuçlu bir tasım oluşmuyordu. Dolayısıyla öncüller çürümez. Sonuç çelişğine evrildiğinde öncüller çürür. A her B'da ve B Γ 'da bulunursa A her Γ 'da bulunur: Ne ki A hiçbir Γ 'da bulun- 35 muyordu. Yine A her B'da bulunup hiçbir Γ 'da bulunmazsa B hiçbir Γ 'da bulunmaz: Ne ki B her Γ 'da bulunuyordu. Öncüller tümel olmasalar da bu böyle tanıtlanır. Nitekim $A\Gamma$ öncülü tümel ve olumsuz, öteki öncül tikel ve olumlu olur. İmdi A her B'da ve B kimi Γ 'da bulunursa A'nın kimi Γ 'da bulunduğu sonucu çıkar: Ne ki A hiçbir 40 Γ 'da bulunmuyordu. Yine A her B'da bulunup hiçbir Γ 'da bulunmazsa B hiçbir Γ 'da bulunmaz: Ne ki B'nın kimi Γ 'da bulunduğu kabul edil- 61^a mişti. A kimi B'da ve B kimi Γ 'da bulunursa bir tasım oluşmaz; A kimi B'da bulunup hiçbir Γ 'da bulunmazsa, böylece de bir tasım oluşmaz. Dolayısıyla öncüller öteki tarzda çürürler, böylece çürümezler.

İmdi söylenenlerden şu açık: Her bir konumda sonuç evrildiğinde 5 tasım ne zaman oluşur, sonucu öncüle ne zaman karşıt ne zaman çelişik olur. İlk konumda tasımlar orta ve son konumlarda oluşurlar, küçük ucu içeren öncül her zaman orta konumda çürür, büyük ucu 10 içeren öncül son konumda çürür; ikinci konumda tasımlar birinci ve sonuncu konumlarda oluşurlar, küçük ucu içeren öncül her zaman birinci konumda çürür, büyük ucu içeren öncül son konumda çürür; üçüncü konumda tasımlar ilk ve orta konumlarda oluşurlar, büyük ucu içeren öncül her zaman birinci konumda çürür, küçük ucu içeren 15 öncül orta konumda çürür.

Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἀντιστρέφειν καὶ πῶς ἐν ἐκάστω II
 σχήματι καὶ τίς γίνεται συλλογισμός, φανερόν. ὁ δὲ διὰ
 τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμός δείκνυται μὲν ὅταν ἡ ἀντίφα-
 20 σις τεθῇ τοῦ συμπεράσματος καὶ προσληφθῇ ἄλλη πρότα-
 σις, γίνεται δ' ἐν ᾧασι τοῖς σχήμασιν· ὁμοιον γὰρ ἐστὶ
 τῇ ἀντιστροφῇ, πλὴν διαφέρει τοσοῦτον ὅτι ἀντιστρέφεται
 μὲν γεγεννημένου συλλογισμοῦ καὶ εἰλημμένων ἀμφοῖν τῶν
 25 προτάσεων, ἀπάγεται δ' εἰς ἀδύνατον οὐ προομολογηθέντος
 τοῦ ἀντικειμένου πρότερον, ἀλλὰ φανεροῦ ὄντος ὅτι ἀληθές.
 οἱ δ' ὅροι ὁμοίως ἔχουσιν ἐν ἀμφοῖν, καὶ ἡ αὐτὴ λήψις
 ἀμφοτέρων. οἷον εἰ τὸ *A* τῷ *B* παντὶ ὑπάρχει, μέσον δὲ
 τὸ *Γ*, εἰ ὑποτεθῇ τὸ *A* ἢ μὴ παντὶ ἢ μηδενὶ τῷ *B* ὑπάρ-
 χειν, τῷ δὲ *Γ* παντί, ὅπερ ἦν ἀληθές, ἀνάγκη τὸ *Γ* τῷ
 30 *B* ἢ μηδενὶ ἢ μὴ παντὶ ὑπάρχειν τοῦτο δ' ἀδύνατον, ὥστε
 ψεῦδος τὸ ὑποτεθέν· ἀληθές ἄρα τὸ ἀντικείμενον. ὁμοίως δὲ
 καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σχημάτων· ὅσα γὰρ ἀντιστροφὴν δέχε-
 ται, καὶ τὸν διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμόν.

Τὰ μὲν οὖν ἄλλα προβλήματα πάντα δείκνυται διὰ
 35 τοῦ ἀδυνάτου ἐν ᾧασι τοῖς σχήμασι, τὸ δὲ καθόλου κα-
 τηγορικὸν ἐν μὲν τῷ μέσῳ καὶ τῷ τρίτῳ δείκνυται, ἐν δὲ
 τῷ πρώτῳ οὐ δείκνυται. ὑποκείσθω γὰρ τὸ *A* τῷ *B* μὴ παντὶ
 ἢ μηδενὶ ὑπάρχειν, καὶ προσειλήθῃ ἄλλη πρότασις ὅπο-
 τερωθενούν, εἴτε τῷ *A* παντὶ ὑπάρχειν τὸ *Γ* εἴτε τὸ *B* παντὶ
 40 τῷ *Δ* οὕτω γὰρ ἂν εἴη τὸ πρῶτον σχῆμα. εἰ μὲν οὖν ὑπό-
 κειται μὴ παντὶ ὑπάρχειν τὸ *A* τῷ *B*, οὐ γίνεται συλλο-
 61^b γισμός ὅποτερωθενούν τῆς προτάσεως λαμβανομένης, εἰ δὲ
 μηδενί, ὅταν μὲν ἡ *B* *Δ* προσληφθῇ, συλλογισμός μὲν ἔσται
 τοῦ ψεύδους, οὐ δείκνυται δὲ τὸ προκείμενον. εἰ γὰρ τὸ *A*
 μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ *B* παντὶ τῷ *Δ*, τὸ *A* οὐδενὶ τῷ *Δ*.
 5 τοῦτο δ' ἔστω ἀδύνατον ψεῦδος ἄρα τὸ μηδενὶ τῷ *B* τὸ *A*
 ὑπάρχειν. ἀλλ' οὐκ εἰ τὸ μηδενὶ ψεῦδος, τὸ παντὶ ἀληθές.
 εἰ δ' ἡ *Γ* *A* προσληφθῇ, οὐ γίνεται συλλογισμός, οὐδ'
 ὅταν ὑποτεθῇ μὴ παντὶ τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρχειν. ὥστε φανερόν
 ὅτι τὸ παντὶ ὑπάρχειν οὐ δείκνυται ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι
 10 διὰ τοῦ ἀδυνάτου.

10 Τὸ δέ γε τινὶ καὶ τὸ μηδενὶ καὶ μὴ παντὶ
 δείκνυται. ὑποκείσθω γὰρ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *B* ὑπάρχειν, τὸ

²³ γεγεννημένου + τοῦ π

² μὲν^a οπι. C

5 ἔσται C

28 ἡ¹ οπι. π

7 οὐδ' codd.: an ὥπερ οὐδ'?

39-40 τῷ β παντὶ τὸ B

11 Evirmenin ne olduğu, her bir konumda nasıl olduğu ve hangi tasımın çıktığı açık. Olanaksıza <ergi> ile bir tasım, sonucunun evriği öne sürülüp buna ek olarak başka bir öncül alındığında –ki bu 20 her konumda olabilir– tanıtlanır; bu tanıtılma evirmeye benzer, gerçi şöyle bir ayrımları bulunur: Tasım oluştuktan ve iki öncül kabul edildikten sonra evirme yapılır, ne ki çelişenle ilgili önceden bir uyuma sağlandığı için değil, doğruluğu açık olduğu için olanaksıza indirgenir. 25 Her ikisinde de terimler benzer bağlanırlar, her ikisinin öncülleri aynı tarzda ele alınır. Sözgelisi A her B'da bulunup Γ orta terim ise, A'nın ya her B'da ya da hiçbir B'da bulunmadığı ve her Γ 'da bulunduğu –ki bu doğrudur– varsayılırsa, Γ 'nın ya hiçbir B'da ya da her B'da bulunmaması zorunlu. Ne ki bu olanaksız. Dolayısıyla varsayım yanlış; o 30 halde çelişigi doğru. Öteki konumlarda da bu böyle: Evirmeye tanıtılanlar olanaksıza <ergi> ile de tanıtlanırlar.

Tümel olumlu dışındaki bütün öteki problemler olanaksıza <ergi> ile her konumda tanıtlanırlar, bu ise orta ile üçüncü konum- 35 larda tanıtlanır, birinci konumda tanıtlanmaz. A'nın her veya hiçbir B'da bulunmadığı varsayılınsın, buna ek olarak ister Γ her A'da ister B her A'da bulunsun, bu ikisinden herhangi birisi başka bir öncül olarak alınsın. Böylece birinci konum oluşsa gerek. İmdi A'nın her B'da bu- 40 lunmadığı varsayıldıysa, ikisinden herhangi birisi öncül olarak alınsa da bir tasım oluşmaz; A'nın hiçbir B'da bulunmadığı varsayıldıysa, 61^b buna ek olarak $B\Delta$ öncülü alındığı zaman yanlış sonuçlu bir tasım ortaya çıkacak, ne ki önceki önesürüm tanıtlanamıyor. Çünkü A hiçbir B'da bulunmayıp B her Δ 'da bulunursa A hiçbir Δ 'da bulunmaz. Bu olanaksız olsun: O halde A'nın hiçbir B'da bulunmadığı yan- 5 lış. Fakat 'A hiçbir B'da bulunmaz' yanlış ise 'A her B'da bulunur' doğru olmaz. <A'nın hiçbir B'da bulunmamasına> ek olarak ΓA öncülü alınırsa bir tasım oluşmaz, A'nın her B'da bulunmadığı varsayıldığında da bir tasım oluşmaz. Dolayısıyla açık ki 'A her B'da bulunur' birinci konumda olanaksıza <ergi> ile tanıtlanamaz.

'Kiminde bulunur', 'hiçbirinde bulunmaz', 'hepsinde bulunmaz' 10 ise tanıtlanabilir. A'nın hiçbir B'da bulunmadığı varsayılınsın, B'nin

δὲ Β εἰλήφθω παντὶ ἢ τινὶ τῷ Γ. οὐκοῦν ἀνάγκη τὸ Α μη-
δενὶ ἢ μὴ παντὶ τῷ Γ ὑπάρχειν. τοῦτο δ' ἀδύνατον—ἔστω
γὰρ ἀληθὲς καὶ φανερόν ὅτι παντὶ ὑπάρχει τῷ Γ τὸ Α—
ὥστ' εἰ τοῦτο ψεῦδος, ἀνάγκη τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν. ἐὰν 15
δὲ πρὸς τῷ Α ληφθῇ ἡ ἑτέρα πρότασις, οὐκ ἔσται συλλο-
γισμός. οὐδ' ὅταν τὸ ἐναντίον τῷ συμπεράσματι ὑποτεθῇ,
οἶον τὸ τινὶ μὴ ὑπάρχειν. φανερόν οὖν ὅτι τὸ ἀντικείμενον ὑπο-
θετέον. 19

Πάλιν ὑποκείσθω τὸ Α τινὶ τῷ Β ὑπάρχειν, εἰλή- 19
φθω δὲ τὸ Γ παντὶ τῷ Α. ἀνάγκη οὖν τὸ Γ τινὶ τῷ Β 20
ὑπάρχειν. τοῦτο δ' ἔστω ἀδύνατον, ὥστε ψεῦδος τὸ ὑποτεθέν.
εἰ δ' οὕτως, ἀληθὲς τὸ μηδενὶ ὑπάρχειν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ
στερητικὸν ἐλήφθη τὸ Γ Α. εἰ δ' ἡ πρὸς τῷ Β εἰληπται πρό-
τασις, οὐκ ἔσται συλλογισμός. ἐὰν δὲ τὸ ἐναντίον ὑποτεθῇ,
συλλογισμός μὲν ἔσται καὶ τὸ ἀδύνατον, οὐ δείκνυται δὲ τὸ 25
προτεθέν. ὑποκείσθω γὰρ παντὶ τῷ Β τὸ Α ὑπάρχειν, καὶ
τὸ Γ τῷ Α εἰλήφθω παντί. οὐκοῦν ἀνάγκη τὸ Γ παντὶ τῷ
Β ὑπάρχειν. τοῦτο δ' ἀδύνατον, ὥστε ψεῦδος τὸ παντὶ τῷ Β
τὸ Α ὑπάρχειν. ἀλλ' οὕτω γε ἀναγκαῖον, εἰ μὴ παντί,
μηδενὶ ὑπάρχειν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ πρὸς τῷ Β ληφθείη ἡ 30
ἑτέρα πρότασις· συλλογισμός μὲν γὰρ ἔσται καὶ τὸ ἀδύ-
νατον, οὐκ ἀναιρεῖται δ' ἡ ὑπόθεσις ὥστε τὸ ἀντικείμενον
ὑποθετέον. 33

Πρὸς δὲ τὸ μὴ παντὶ δεῖξαι ὑπάρχον τῷ Β τὸ 33
Α, ὑποθετέον παντὶ ὑπάρχειν· εἰ γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Β
καὶ τὸ Γ παντὶ τῷ Α, τὸ Γ παντὶ τῷ Β, ὥστ' εἰ τοῦτο 35
ἀδύνατον, ψεῦδος τὸ ὑποτεθέν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ πρὸς τῷ Β
ἐλήφθη ἡ ἑτέρα πρότασις. καὶ εἰ στερητικὸν ἦν τὸ Γ Α, ὡς-
αύτως· καὶ γὰρ οὕτω γίνεται συλλογισμός. ἐὰν δὲ πρὸς τῷ
Β ἢ τὸ στερητικόν, οὐδὲν δείκνυται. ἐὰν δὲ μὴ παντὶ ἀλλὰ
τινὶ ὑπάρχειν ὑποτεθῇ, οὐ δείκνυται ὅτι οὐ παντὶ ἀλλ' ὅτι 40
οὐδενί. εἰ γὰρ τὸ Α τινὶ τῷ Β, τὸ δὲ Γ παντὶ τῷ Α, τινὶ
τῷ Β τὸ Γ ὑπάρξει. εἰ οὖν τοῦτ' ἀδύνατον, ψεῦδος τὸ τινὶ 62^a
ὑπάρχειν τῷ Β τὸ Α, ὥστ' ἀληθὲς τὸ μηδενί. τούτου δὲ
δειχθέντος προσαναιρεῖται τὸ ἀληθές· τὸ γὰρ Α τῷ Β τινὶ

b12 τῶν γ η 15 τῶν β η 16 τὸ Α 20 τῶν β η 23 γ α + ἡ γὰρ
 μείζων ἔσται οὕτως C: + ἡ γὰρ μείζων ἔσται οὕτως (+ ἡ δὲ ἐλάττων η^a)
 μερικὴ ἐν πρώτῳ σχήματι η 26 ὑπάρχειν ΑηΓ: om. BC 27 τῷ¹
 ηΓ: om. ABCΓ 30 κἀν εἰ Cη ληφθῇ C 34 παντὶ¹] τὸ παντὶ ηΓ
 35 τὸ^a . . . B om. η¹ 37 α γ C 39 ἡ om. C οὐδὲ η

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

her veya kimi Γ 'da bulunduğu kabul edilmiş olsun. İmdi A'nın hiçbir veya her Γ 'da bulunmaması zorunlu. Ne ki bu olanaksız –bu doğru olsun, açık ki A her Γ 'da bulunur–, dolayısıyla bu yanlış ise A'nın kimi B'da bulunması zorunlu. Öteki öncül A'yla ilgili alınırsa tasım 15 olmayacak. Sonucun karşıtı varsayıldığı zaman da –sözgelisi A kimi B'da bulunmaz– bir tasım olmayacak. İmdi açık ki çelişeni varsaymak gerekir.

Yine A'nın kimi B'da bulunduğu varsayılın, Γ 'nın her A'da bulunduğu kabul edilmiş olsun. İmdi Γ 'nın kimi B'da bulunması zorunlu. 20 Bu olanaksız olsun, dolayısıyla varsayım yanlış olur. Bu böyleyse, A'nın hiçbir B'da bulunmadığı doğru. ΓA öncülü olumsuz ele alınsa da bu böyle. Ama B'yla ilgili alınmışsa bir tasım olmayacak. Karşıtı varsayılırsa tasım ve olanaksız bir sonuç ortaya çıkacak, ne ki önceki önesü- 25 rüm tanıtlanamaz. A'nın her B'da bulunduğu varsayılın, Γ 'nın da her A'da bulunduğu kabul edilmiş olsun. İmdi Γ 'nın her B'da bulunması zorunlu. Ne ki bu olanaksız, dolayısıyla 'A her B'da bulunur' yanlış. Fakat A her B'da bulunmasa da hiçbir B'da bulunmaması zorunlu değil. Öteki öncül B'yla ilgili alınsa da bu böyle: Tasım ve ola- 30 naksız bir sonuç ortaya çıkacak, ama varsayım çürütülmez; dolayısıyla çelişeni varsaymak gerekir.

A'nın her B'da bulunmadığını tanıtlamak üzere, her B'da bulunduğunu varsaymak gerekir: A her B'da ve Γ her A'da bulunursa Γ her B'da bulunur; dolayısıyla bu olanaksız ise varsayım yanlış. Öteki 35 öncül B'yla ilgili alınsa da bu böyle. ΓA öncülü olumsuz olsa da yine bu böyle: Böylece de bir tasım oluşur. Ne ki olumsuz öncül B'yla ilgili ise hiçbir şey tanıtlanmaz. A'nın her B'da değil kimi B'da bulunduğu varsayılırsa, A'nın her B'da bulunmadığı değil hiçbir B'da bulunmadığı 40 tanıtlanır. Çünkü A kimi B'da ve Γ her A'da bulunursa Γ kimi B'da bulunacak. Demek bu olanaksız ise 'A kimi B'da bulunur' yanlış, 62^a dolayısıyla 'A hiçbir B'da bulunmaz' doğru. Ne ki bu tanıtlandığında doğru olan da çürür: A kimi B'da bulunup kimi B'da bulunmuyordu.

μὲν ὑπῆρχε, τινὶ δ' οὐχ ὑπῆρχεν. ἔτι οὐδὲν παρὰ τὴν ὑπόθε-
 5 σιν συμβαίνει [τὸ] ἀδύνατον· ψεῦδος γὰρ ἂν εἴη, εἴπερ ἐξ
 ἀληθῶν μὴ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι· νῦν δ' ἐστὶν ἀληθές·
 ὑπάρχει γὰρ τὸ *A* τινὶ τῷ *B*. ὥστ' οὐχ ὑποθετέον τινὶ ὑπάρ-
 χειν, ἀλλὰ παντί. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τινὶ μὴ ὑπάρχον τῷ *B*
 τὸ *A* δεικνύομεν· εἰ γὰρ ταὐτὸ τὸ τινὶ μὴ ὑπάρχειν καὶ
 10 μὴ παντὶ ὑπάρχειν, ἡ αὐτὴ ἀμφοῖν ἀποδείξεις.

Φανερόν οὖν ὅτι οὐ τὸ ἐναντίον ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον
 ὑποθετέον ἐν ᾧασι τοῖς συλλογισμοῖς. οὕτω γὰρ τό τε ἀναγ-
 καῖον ἔσται καὶ τὸ ἀξίωμα ἔνδοξον. εἰ γὰρ κατὰ πάντος ἡ
 φάσις ἢ ἡ ἀπόφασις, δειχθέντος ὅτι οὐχ ἡ ἀπόφασις,
 15 ἀνάγκη τὴν κατάφασιν ἀληθεύεσθαι. πάλιν εἰ μὴ τίθῃσιν
 ἀληθεύεσθαι τὴν κατάφασιν, ἔνδοξον τὸ ἀξιῶσαι τὴν ἀπό-
 φασιν. τὸ δ' ἐναντίον οὐδετέρως ἀρμόττει ἀξιῶν· οὔτε γὰρ
 ἀναγκαῖον, εἰ τὸ μηδενὶ ψεῦδος, τὸ παντὶ ἀληθές, οὐτ' ἔν-
 δοξον ὡς εἰ θάτερον ψεῦδος, ὅτι θάτερον ἀληθές.

Φανερόν οὖν ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι τὰ μὲν ἄλλα 12
 προβλήματα πάντα δείκνυται διὰ τοῦ ἀδυνάτου, τὸ δὲ κα-
 θόλου καταφατικὸν οὐ δείκνυται. ἐν δὲ τῷ μέσῳ καὶ τῷ
 ἐσχάτῳ καὶ τοῦτο δείκνυται. κείσθω γὰρ τὸ *A* μὴ παντὶ
 τῷ *B* ὑπάρχειν, εἰλήφθω δὲ τῷ *Γ* παντὶ ὑπάρχειν τὸ *A*.
 25 οὐκοῦν εἰ τῷ μὲν *B* μὴ παντί, τῷ δὲ *Γ* παντί, οὐ παντὶ
 τῷ *B* τὸ *Γ*. τοῦτο δ' ἀδύνατον· ἔστω γὰρ φανερόν ὅτι παντὶ
 τῷ *B* ὑπάρχει τὸ *Γ*, ὥστε ψεῦδος τὸ ὑποκείμενον. ἀληθές
 ἄρα τὸ παντὶ ὑπάρχειν. ἐὰν δὲ τὸ ἐναντίον ὑποτεθῇ, συλ-
 λογισμὸς μὲν ἔσται καὶ τὸ ὀδύνατον, οὐ μὴν δείκνυται τὸ
 30 προτεθέν. εἰ γὰρ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *B*, τῷ δὲ *Γ* παντί, οὐδενὶ
 τῷ *B* τὸ *Γ*. τοῦτο δ' ἀδύνατον, ὥστε ψεῦδος τὸ μηδενὶ ὑπάρ-
 χειν. ἀλλ' οὐκ εἰ τοῦτο ψεῦδος, τὸ παντὶ ἀληθές. ὅτι δὲ
 τινὶ τῷ *B* ὑπάρχει τὸ *A*, ὑποκείσθω τὸ *A* μηδενὶ τῷ *B*
 ὑπάρχειν, τῷ δὲ *Γ* παντὶ ὑπαρχέτω. ἀνάγκη οὖν τὸ *Γ* μη-
 35 δενὶ τῷ *B*. ὥστ' εἰ τοῦτ' ἀδύνατον, ἀνάγκη τὸ *A* τινὶ τῷ *B*
 ὑπάρχειν. ἐὰν δ' ὑποτεθῇ τινὶ μὴ ὑπάρχειν, ταὐτ' ἔσται
 ἅπερ ἐπὶ τοῦ πρώτου σχήματος. πάλιν ὑποκείσθω τὸ *A* τινὶ

62*4 οὐδὲν scripsi, fort. habet *P*: οὐδὲ *n*: οὐ *ABC*: δὲ οὐ *Γ* 5 τὸ
 seclusi, om. ut vid. *P* ψευδὴς *B*ⁿ γὰρ om. *A*¹*B*¹*C*¹ ἂν om. *B*¹
 7 ὑπάρχειν τὸ *n* τῶν *n* 9 εἰ] ἢ *n* 12 τε *n**Γ*: om. *ABC* 13 ἢ] ἢ *AB*
 14 ἢ om. *AB* 20 τῷ om. *C* 21 δείκνυται *C* 27 ὑπάρχειν *n*¹
 32 ὅτε *Aldina* 34 τῷ] τὸ *A*¹ 36 ταὐτ' con. *Jenkinson*: ταὐτ'
 codd.: ταὐτόν *Γ*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Öte yandan olanaksız sonuç varsayımdan çıkmıyor: Doğru öncüllerden yanlış bir sonuç çıkarımlanmıyorsa, varsayım yanlış olsa gerek; 5 ne ki bu doğru: A kimi B'da bulunur. Dolayısıyla A'nın kimi B'da bulunduğunu değil her B'da bulunduğunu varsaymak gerekir. A'nın kimi B'da bulunmadığını tanıtlayacaksa da bu böyle: 'Kiminde bulunmaz' ile 'hepsinde bulunmaz' aynı ise her ikisinin tanıtlanması da aynı. 10

İmdi açık ki bütün tasımlarda karşıtı değil çelişeni varsaymak gerekir. Böylece zorunlu bir sonuç ortaya çıkacak ve iddia genel kabul görebilecek. Nitekim her nesneye ilişkin bir evetleme veya değilleme varsa, değillemenin olmadığı tanıtlandığında evetlemenin doğru ol- 15 ması zorunlu. Yine evetlemenin doğru olduğu kabul edilmezse değillemenin doğru olduğu iddiası genel kabul görebilecek. Ne ki karşıtı iddia etmek hiçbir tarzda uygun düşmez: Çünkü 'hiçbirinde bulunmaz' yanlış ise 'hepsinde bulunur' doğru olmak zorunda değil; ve biri yanlış ise ötekinin doğru olduğu genel kabul göremez.

12 Şu açık: Birinci konumda tümel evetleyici dışındaki bütün problemler olanaksız <ergi> ile tanıtlanırlar, bu tanıtlanmaz. Bu orta ile son konumlarda tanıtlanır. A'nın her B'da bulunmadığı öne sürülsün, A'nın her Γ 'da bulunduğu da kabul edilmiş olsun. İmdi A her B'da bulunmayıp her Γ 'da bulunursa, Γ her B'da bulunmaz. Ne ki bu 25 olanaksız: Γ 'nın her B'da bulunduğu açık olsun, dolayısıyla varsayım yanlış. O halde 'A her B'da bulunur' doğru. Karşıtı varsayılırsa tasım ve olanaksız bir sonuç ortaya çıkacak, ne ki önceki önesürüm tanıtlanamaz. Çünkü A hiçbir B'da bulunmayıp her Γ 'da bulunursa, Γ hiçbir 30 B'da bulunmaz. Ne ki bu olanaksız, dolayısıyla 'A hiçbir B'da bulunmaz' yanlış. Fakat bu yanlış olsa da 'A her B'da bulunur' doğru olmaz. A kimi B'da bulunduğu zaman A'nın hiçbir B'da bulunmadığı varsayılınsın, A da her Γ 'da bulunsun. İmdi Γ 'nın hiçbir B'da bulunmaması zorunlu. Dolayısıyla bu olanaksız ise A'nın kimi B'da bulunması zorun- 35 lu. A'nın kimi B'da bulunmadığı varsayılırsa, birinci konumdakiyle aynı durum ortaya çıkacak. Yine A'nın kimi B'da bulunduğu varsayıl-

τῷ *B* ὑπάρχειν, τῷ δὲ *Γ* μηδενὶ ὑπαρχέτω. ἀνάγκη οὖν
τὸ *Γ* τινὶ τῷ *B* μὴ ὑπάρχειν. ἀλλὰ παντὶ ὑπῆρχεν, ὥστε
ψεῦδος τὸ ὑποτεθέν· οὐδενὶ ἄρα τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρξει. ὅτι 40
δ' οὐ παντὶ τὸ *A* τῷ *B*, ὑποκείσθω παντὶ ὑπάρχειν, τῷ
δὲ *Γ* μηδενί. ἀνάγκη οὖν τὸ *Γ* μηδενὶ τῷ *B* ὑπάρχειν. τοῦτο 62^b
δ' ἀδύνατον, ὥστ' ἀληθὲς τὸ μὴ παντὶ ὑπάρχειν. φανερόν
οὖν ὅτι πάντες οἱ συλλογισμοὶ γίνονται διὰ τοῦ μέσου σχή-
ματος.

- 13 Ὅμοίως δὲ καὶ διὰ τοῦ ἐσχάτου. κείσθω γὰρ τὸ *A* 5
τινὶ τῷ *B* μὴ ὑπάρχειν, τὸ δὲ *Γ* παντί· τὸ ἄρα *A* τινὶ τῷ
Γ οὐχ ὑπάρχει. εἰ οὖν τοῦτ' ἀδύνατον, ψεῦδος τὸ τινὶ μὴ
ὑπάρχειν, ὥστ' ἀληθὲς τὸ παντί. ἐὰν δ' ὑποτεθῇ μηδενὶ
ὑπάρχειν, συλλογισμὸς μὲν ἔσται καὶ τὸ ἀδύνατον, οὐ δεί-
κνυται δὲ τὸ προτεθέν· ἐὰν γὰρ τὸ ἐναντίον ὑποτεθῇ, ταὐτ' 10
ἔσται ἅπερ ἐπὶ τῶν πρότερον. ἀλλὰ πρὸς τὸ τινὶ ὑπάρχειν
αὕτη ληπτέα ἢ ὑπόθεσις. εἰ γὰρ τὸ *A* μηδενὶ τῷ *B*, τὸ δὲ
Γ τινὶ τῷ *B*, τὸ *A* οὐ παντὶ τῷ *Γ*. εἰ οὖν τοῦτο ψεῦδος,
ἀληθὲς τὸ *A* τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν. ὅτι δ' οὐδενὶ τῷ *B* ὑπάρ-
χει τὸ *A*, ὑποκείσθω τινὶ ὑπάρχειν, εἰλήφθω δὲ καὶ τὸ *Γ* 15
παντὶ τῷ *B* ὑπάρχον. οὐκοῦν ἀνάγκη τῷ *Γ* τινὶ τὸ *A* ὑπάρ-
χειν. ἀλλ' οὐδενὶ ὑπῆρχεν, ὥστε ψεῦδος τὸ τινὶ τῷ *B* ὑπάρ-
χειν τὸ *A*. ἐὰν δ' ὑποτεθῇ παντὶ τῷ *B* ὑπάρχειν τὸ *A*, οὐ
δείκνυται τὸ προτεθέν, ἀλλὰ πρὸς τὸ μὴ παντὶ ὑπάρχειν
αὕτη ληπτέα ἢ ὑπόθεσις. εἰ γὰρ τὸ *A* παντὶ τῷ *B* καὶ τὸ 20
Γ παντὶ τῷ *B*, τὸ *A* ὑπάρχει τινὶ τῷ *Γ*. τοῦτο δὲ οὐκ ἦν,
ὥστε ψεῦδος τὸ παντὶ ὑπάρχειν. εἰ δ' οὕτως, ἀληθὲς τὸ μὴ
παντί. ἐὰν δ' ὑποτεθῇ τινὶ ὑπάρχειν, ταὐτ' ἔσται α καὶ
ἐπὶ τῶν προειρημένων.

Φανερόν οὖν ὅτι ἐν ἅπασιν τοῖς διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλ- 25
λογισμοῖς τὸ ἀντικείμενον ὑποθετέον. δῆλον δὲ καὶ ὅτι ἐν τῷ
μέσῳ σχήματι δείκνυται πως τὸ καταφατικὸν καὶ ἐν τῷ
ἐσχάτῳ τὸ καθόλου.

- 14 Διαφέρει δ' ἡ εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπόδειξις τῆς δεικτικῆς
τῷ τιθέναι ὃ βούλεται ἀναιρεῖν ἀπάγουσα εἰς ὁμολογούμε- 30

³⁸ τῷ¹] τὸ *A*¹: τῶν *BnΓ* 39 τῶν *β η* 40 ὅτι *ABnΓ*: ὅτε *Aldina*:
εἰ *C* ¹⁰ τῷ¹ + παντὶ *C* ταὐτ' *nΓ*: ταὐτ' *ABC* 12 τῶν *β B*
τῷ *B*¹ 13 τῷ *β* *A¹BCΓP^c*: τὸ *β A*: om. *η* 14 ὅτε *Aldina*
16 τῷ *γ* τινὶ τὸ *A¹CnP*: τὸ *γ* τινὶ τῷ *ABn³* 17 τὸ om. *AB* 21
παντὶ *ABCnΓP^c*: τινὶ *B¹C²* τὸ *A*] τῷ *γ C*: τὸ *γ η* τῷ *Γ*] τὸ *α C*:
τῷ *α η* 23 ταὐτ' *ABC* 29 δ' ἡ] δὴ *η*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

sın, A hiçbir Γ 'da bulunmasın. İmdi Γ 'nın kimi B'da bulunmaması zorunlu. Ne ki Γ her B'da bulunurdu, dolayısıyla varsayım yanlış; o halde A hiçbir B'da bulunmayacak. A her B'da bulunmadığı zaman 40 her B'da bulunduğu varsayılın, A hiçbir Γ 'da bulunmasın. İmdi Γ 'nın hiçbir B'da bulunmaması zorunlu. Ne ki bu olanaksız, dolayısıyla 'A 62^b her B'da bulunmaz' doğru. İmdi açık ki orta konumda bütün tasımlar böyle olabilirler.

13 Son konumda da bu böyle. A'nın kimi B'da bulunmadığı ve Γ 'nın 5 her B'da bulunduğu öne sürülsün: O halde A kimi Γ 'da bulunmaz. İmdi bu olanaksız ise 'A kimi B'da bulunmaz' yanlış; dolayısıyla 'A her B'da bulunur' doğru. A'nın hiçbir B'da bulunmadığı varsayılırsa tasım ve olanaksız bir sonuç ortaya çıkacak; ne ki önceki önesürüm tanıtlanamaz; karşıtı varsayılırsa daha öncekiyle aynı durum ortaya 10 çıkacak. Ama A'nın kimi B'da bulunduğunu tanıtlamak üzere aynı varsayımı kabul etmek gerekir. Çünkü A hiçbir B'da bulunmayıp Γ kimi B'da bulunursa A her Γ 'da bulunmaz. İmdi bu yanlış ise 'A kimi B'da bulunur' doğru. A hiçbir B'da bulunmadığı zaman kimi B'da bulunduğu varsayılın, Γ 'nın her B'da bulunduğu kabul edilmiş olsun. 15 İmdi A'nın kimi Γ 'da bulunması zorunlu. Ne ki A hiçbir Γ 'da bulunmazdı, dolayısıyla 'A kimi B'da bulunur' yanlış. A'nın her B'da bulunduğu varsayılırsa önceki önesürüm tanıtlanamaz; ama A'nın her B'da bulunmadığını tanıtlamak üzere aynı varsayımı kabul etmek gerekir. 20 Çünkü A her B'da ve Γ kimi B'da bulunursa A kimi Γ 'da bulunur. Ne ki bu böyle değildi, dolayısıyla 'A her B'da bulunur' yanlış. Bu böyle ise 'A her B'da bulunmaz' doğru. A'nın kimi B'da bulunduğu varsayılırsa önceden söylenenlerle aynı durum ortaya çıkacak.

Demek ki olanaksıza <ergi> ile tanıtlanan bütün tasımlarda 25 çelişenin varsayılması gerektiği açık. Şu da açık ki, orta konumda evetleyici olan ile son konumda tümel olan bir tek tarzda tanıtlanır.

14 Olanaksıza <ergi> ile tanıtlama doğrudan tanıtlamadan ayrılmı- 30 dır: İlkinde yanlışlığında uyuşma sağlanmış olana indirgemeyeyle çürü-

νον ψεύδος· ἡ δὲ δεικτική ἄρχεται ἐξ ὁμολογουμένων θέσεων. λαμβάνουσι μὲν οὖν ἀμφότεραι δύο προτάσεις ὁμολογουμένας· ἀλλ' ἡ μὲν ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός, ἡ δὲ μίαν μὲν τούτων, μίαν δὲ τὴν ἀντίφασιν τοῦ συμπεράσματος. καὶ ἔνθα μὲν οὐκ ἀνάγκη γνῶριμον εἶναι τὸ συμπέρασμα, οὐδὲ προϋπολαμβάνειν ὥς ἔστιν ἢ οὐ· ἔνθα δὲ ἀνάγκη ὥς οὐκ ἔστιν. διαφέρει δ' οὐδὲν φάσιν ἢ ἀπόφασιν εἶναι τὸ συμπέρασμα, ἀλλ' ὁμοίως ἔχει περὶ ἀμφοῖν.

³⁸ Ἄπαν δὲ τὸ δεικτικῶς περαινόμενον καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου δειχθήσεται, καὶ τὸ διὰ τοῦ ἀδυνάτου δεικτικῶς διὰ τῶν αὐτῶν ὄρων [οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς δὲ σχήμασιν]. ὅταν μὲν γὰρ ὁ συλλογισμὸς ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι γένηται, τὸ ἀληθὲς ἔσται ἐν τῷ μέσῳ ἢ τῷ ἐσχάτῳ, τὸ μὲν στερητικὸν ἐν τῷ μέσῳ, τὸ δὲ κατηγορικὸν ἐν τῷ ἐσχάτῳ. ὅταν δ' ἐν τῷ μέσῳ ὁ συλλογισμὸς, τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ πρώτῳ ἐπὶ πάντων τῶν προβλημάτων. ὅταν δ' ἐν τῷ ἐσχάτῳ ὁ συλλογισμὸς, τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τῷ μέσῳ, τὰ μὲν καταφατικά ἐν τῷ πρώτῳ, τὰ δὲ στερητικά ἐν τῷ μέσῳ. ἔστω γὰρ δεδειγμένον τὸ *A* μηδενὶ ἢ μὴ παντὶ τῷ *B* διὰ τοῦ πρώτου σχήματος. οὐκοῦν ἡ μὲν ὑπόθεσις ἦν τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν τὸ *A*, τὸ δὲ *Γ* ἐλαμβάνετο τῷ μὲν *A* παντὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ *B* οὐδενὶ οὕτω γὰρ ἐγένετο ὁ συλλογισμὸς καὶ τὸ ἀδύνατον. τοῦτο δὲ τὸ μέσον σχῆμα, εἰ τὸ *Γ* τῷ μὲν *A* παντὶ τῷ δὲ *B* μηδενὶ ὑπάρχει. καὶ φανερόν ἐκ τούτων ὅτι οὐδενὶ τῷ *B* ὑπάρχει τὸ *A*. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ μὴ παντὶ δέδεικται ὑπάρχον. ἡ μὲν γὰρ ὑπόθεσις ἐστὶ παντὶ ὑπάρχειν, τὸ δὲ *Γ* ἐλαμβάνετο τῷ μὲν *A* παντί, τῷ δὲ *B* οὐ παντί. καὶ εἰ στερητικὸν λαμβάνοιτο τὸ *Γ A*, ὡσαύτως· καὶ γὰρ οὕτω γίνεται τὸ μέσον σχῆμα. πάλιν δεδείχθω τινὶ ὑπάρχον τῷ *B* τὸ *A*. ἡ μὲν οὖν ὑπόθεσις μηδενὶ ὑπάρχειν, τὸ δὲ *B* ἐλαμβάνετο παντὶ τῷ *Γ* ὑπάρχειν καὶ τὸ *A* ἢ παντὶ ἢ τινὶ τῷ *Γ*. οὕτω γὰρ ἔσται τὸ ἀδύνατον. τοῦτο δὲ τὸ ἔσχατον σχῆμα, εἰ τὸ *A* καὶ τὸ *B* παντὶ τῷ *Γ*. καὶ φανερόν ἐκ τούτων ὅτι ἀνάγκη τὸ *A* τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τινὶ τῷ *Γ* ληφθείη ὑπάρχον τὸ *B* ἢ τὸ *A*.

^{b31} θέσεων] θέσεων ἀληθῶν *A*, fort. *P*: καὶ ἀληθῶν θέσεων *Γ* 37-8 ἀπό-
 φασιν . . . τὸ fecit *A* 38 παρὰ *n*² 41 οὐκ . . . σχήμασιν Aldina :
 om. codd. 63*1 γίνεται *n* 3 ὁ] ἢ ὁ *ΑΓ* 4 ἀληθές + ἔσται *n*
 13 ὑπάρχει *n* 14 ὑπάρχον + τὸ α *A* : + τὸ α τῷ *β Γ* 24 ἢ τὸ *A* om. *n*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

tülmesi istenen öne sürülür, ama doğrudan tanıtılama uyuşma sağlanmış önesürümlerden başlar. Demek ki her ikisi de uyuşma sağlanmış iki öncül alırlar; ne ki beriki tasımı oluşturan öncülleri alır, diğeri bir öncülü bunların arasından ve sonucun çelişmesini de öteki öncül olarak alır. Doğrudan tanıtılamada ne sonucun biliniyor olması ne de 35 önceden doğru olup olmadığının kabul edilmesi zorunlu; ama olanaksıza <ergi> ile tanıtılamada sonucun doğru olmayacağıının önceden kabul edilmesi zorunlu. Sonucun evetleme veya değilme olması arasında hiçbir ayırım yok, her iki durumda bu böyledir.

Doğrudan tanıtılmalı tamamlanan her şey olanaksıza <ergi> ile de tanıtlanabilecek ve olanaksıza <ergi> ile tamamlanan her şey de aynı terimlerle doğrudan tanıtılmalı olarak tanıtlanabilecek 40 [ama aynı konumlarda değil]. Birinci konumda bir tasım oluştuğunda doğruluğu orta veya son konumda açığa çıkacak: Olumsuz sonuçlu 63^a ise orta konumda, olumlu sonuçlu ise son konumda. Tasım orta konumda oluştuğunda tüm problemlerde doğruluğu ilk konumda açığa çıkacak. Tasım son konumda oluştuğunda doğruluğu ilk ve orta konumlarda açığa çıkacak: Evetleyici sonuçlu ise ilk konumda, olumsuz sonuçlu ise orta konumda. A'nın hiçbir B'da bulunmadığı veya her B'da bulunmadığı ilk konumda tanıtlanmış olsun. İmdi varsayım A'nın kimi B'da bulunduğuydu, Γ'nın her A'da bulunduğu ve hiçbir B'da 10 bulunmadığı kabul edilmişti: Tasım ve olanaksız bir sonuç böylece oluşuyordu. Ne ki Γ her A'da bulunup hiçbir B'da bulunmazsa bu orta konumdur. Bunlardan da açık ki A hiçbir B'da bulunmaz. A'nın her B'da bulunmadığı tanıtlanacaksa da bu böyle. Nitekim varsayım 15 A'nın her B'da bulunduğu; Γ'nın her A'da bulunup her B'da bulunmadığı ise kabul edilmiş. ΓA öncülü olumsuz alınsa da bu böyle: Böylece orta konum oluşur. Yine A'nın kimi B'da bulunduğu tanıtlanmış olsun. İmdi varsayım A'nın hiçbir B'da bulunmadığı; B'nın her Γ'da bulunduğu ve A'nın ya her ya da kimi Γ'da bulunduğu ise kabul 20 edilmiş: Böylece olanaksız bir sonuç çıkacak. Ama A ile B her Γ'da bulunurlarsa bu son konumdur. Ve bunlardan açık ki A'nın kimi B'da bulunması zorunlu. B'nın veya A'nın kimi Γ'da bulunduğu kabul edilse de bu böyle.

Πάλιν ἐν τῷ μέσῳ σχήματι δεδείχθω τὸ *A* παντὶ τῷ *B* 25
B ὑπάρχον. οὐκοῦν ἢ μὲν ὑπόθεσις ἦν μὴ παντὶ τῷ *B* τὸ
A ὑπάρχειν, εἰληπται δὲ τὸ *A* παντὶ τῷ *Γ* καὶ τὸ *Γ* παντὶ
 τῷ *B*. οὕτω γὰρ ἔσται τὸ ἀδύνατον. τοῦτο δὲ τὸ πρῶτον
 σχῆμα, τὸ *A* παντὶ τῷ *Γ* καὶ τὸ *Γ* παντὶ τῷ *B*. ὁμοίως
 δὲ καὶ εἰ τινὶ δέδεικται ὑπάρχον· ἢ μὲν γὰρ ὑπόθεσις ἦν 30
 μηδενὶ τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρχειν, εἰληπται δὲ τὸ *A* παντὶ τῷ
Γ καὶ τὸ *Γ* τινὶ τῷ *B*. εἰ δὲ στερητικὸς ὁ συλλογισμὸς, ἢ
 μὲν ὑπόθεσις τὸ *A* τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν, εἰληπται δὲ τὸ *A*
 μηδενὶ τῷ *Γ* καὶ τὸ *Γ* παντὶ τῷ *B*, ὥστε γίνεται τὸ πρῶ-
 τον σχῆμα. καὶ εἰ μὴ καθόλου ὁ συλλογισμὸς, ἀλλὰ τὸ 35
A τινὶ τῷ *B* δέδεικται μὴ ὑπάρχειν, ὡσαύτως. ὑπόθεσις
 μὲν γὰρ παντὶ τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρχειν, εἰληπται δὲ τὸ *A*
 μηδενὶ τῷ *Γ* καὶ τὸ *Γ* τινὶ τῷ *B*. οὕτω γὰρ τὸ πρῶτον
 σχῆμα.

Πάλιν ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι δεδείχθω τὸ *A* παντὶ τῷ 40
B ὑπάρχειν. οὐκοῦν ἢ μὲν ὑπόθεσις ἦν μὴ παντὶ τῷ *B* τὸ
A ὑπάρχειν, εἰληπται δὲ τὸ *Γ* παντὶ τῷ *B* καὶ τὸ *A* παντὶ 63^b
 τῷ *Γ*. οὕτω γὰρ ἔσται τὸ ἀδύνατον. τοῦτο δὲ τὸ πρῶτον
 σχῆμα. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ ἐπὶ τινὸς ἢ ἀπόδειξις· ἢ μὲν
 γὰρ ὑπόθεσις μηδενὶ τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρχειν, εἰληπται δὲ τὸ
Γ τινὶ τῷ *B* καὶ τὸ *A* παντὶ τῷ *Γ*. εἰ δὲ στερητικὸς ὁ συλ- 5
 λογισμὸς, ὑπόθεσις μὲν τὸ *A* τινὶ τῷ *B* ὑπάρχειν, εἰλη-
 πται δὲ τὸ *Γ* τῷ μὲν *A* μηδενί, τῷ δὲ *B* παντί· τοῦτο δὲ
 τὸ μέσον σχῆμα. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ μὴ καθόλου ἢ ἀπόδει-
 ξις. ὑπόθεσις μὲν γὰρ ἔσται παντὶ τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρχειν,
 εἰληπται δὲ τὸ *Γ* τῷ μὲν *A* μηδενί, τῷ δὲ *B* τινί· τοῦτο δὲ 10
 τὸ μέσον σχῆμα.

Φανερόν οὖν ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν ὅρων καὶ δεικτικῶς ἔστι
 δεικνύναι τῶν προβλημάτων ἕκαστον [καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου].
 ὁμοίως δ' ἔσται καὶ δεικτικῶν ὄντων τῶν συλλογισμῶν εἰς
 ἀδύνατον ἀπάγειν ἐν τοῖς εἰλημμένοις ὅροις, ὅταν ἢ ἀντικει- 15
 μένη πρότασις τῷ συμπεράσματι ληφθῇ. γίνονται γὰρ οἱ
 αὐτοὶ συλλογισμοὶ τοῖς διὰ τῆς ἀντιστροφῆς, ὥστ' εὐθὺς
 ἔχομεν καὶ τὰ σχήματα δι' ὧν ἕκαστον ἔσται. δηλον οὖν ὅτι
 πᾶν πρόβλημα δείκνυται κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους,

^a29 τὸ¹] εἰ τὸ *πΓ* 33 ὑπάρχειν *πΓ*: om. *ABC* 38 τὸ . . . τῷ] τῷ
 . . . τὸ *A*¹ γὰρ] δὲ *π* 41 ὑπάρχον *π* ἦν om. *πΓ* τὸ *β* τῷ *A*¹
 68 δὴ *B*¹ 13 καὶ . . . ἀδυνάτου *ΒπΓ*: om. *AC*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

Yine orta konumda A'nın her B'da bulunduğu tanıtlanmış olsun. 25
İmdi varsayım A'nın her B'da bulunmadığıydı; A'nın her Γ 'da ve Γ 'nın
her B'da bulunduğu da kabul edilmişti: Böylece olanaksız bir sonuç
çıkacak. Ama A her Γ 'da ve Γ her B'da ise bu birinci konumdur.
A'nın kimi B'da bulunduğu tanıtlanacaksa da bu böyle: Varsayım 30
A'nın hiçbir B'da bulunmadığıydı, A'nın her Γ 'da ve Γ 'nın kimi B'da
bulunduğu da kabul edilmişti. Tasım olumsuz sonuçlu ise varsayım
A'nın kimi B'da bulunduğu; A'nın hiçbir Γ 'da bulunmadığı ve Γ 'nın
her B'da bulunduğu ise kabul edilmişti, dolayısıyla birinci konum
oluşuyor. Tasım tümel sonuçlu olmayıp A'nın kimi B'da bulunmadığı 35
tanıtlandıysa da bu böyle. Çünkü varsayım A'nın her B'da bulunduğu;
A'nın hiçbir Γ 'da bulunmadığı ve Γ 'nın kimi B'da bulunduğu da kabul
edilmişti: Böylece birinci konum ortaya çıkar.

Yine üçüncü konumda A'nın her B'da bulunduğu tanıtlanmış ol- 40
sun. İmdi varsayım A'nın her B'da bulunmadığıydı, Γ 'nın her B'da ve 63^b
A'nın her Γ 'da bulunduğu da kabul edilmişti: Böylece olanaksız bir
sonuç ortaya çıkacak. Bu da birinci konum. Tanıtlama tikel sonuçlu
olsa da bu böyle: Varsayım A'nın hiçbir B'da bulunmadığı, Γ 'nın kimi
B'da ve A'nın her Γ 'da bulunduğu kabul edilmişti. Tasım olumsuz 5
sonuçlu ise, varsayım A'nın kimi B'da bulunduğu; Γ 'nın hiçbir A'da
bulunmayıp her B'da bulunduğu ise kabul edilmişti: Bu orta konum-
dur. Tanıtlama tümel sonuçlu olmasa da bu böyle. Nitekim varsayım
A'nın her B'da bulunduğu olacak; Γ 'nın hiçbir A'da bulunmayıp kimi 10
B'da bulunduğu da kabul edilmişti: Bu orta konumdur.

İmdi şu açık: Aynı terimlerle problemlerin her biri hem doğrudan
[hem olanaksıza <ergi> ile] tanıtlanabilir. Benzer tarzda, sonuca
çelişik olan bir öncül alındığında, kabul edilen aynı terimlerle doğru-
dan tanıtlamalı tasımlar da olanaksıza indirgenebilecekler. Nitekim 15
evirme sayesinde oluşanlarla aynı tasımlar oluşur, dolayısıyla her bir
problemin yer alacağı konumları da doğrudan elde edebiliriz. İmdi
açık ki bütün problemler her iki tarzda –hem olanaksıza <ergi> ile

20 διὰ τε τοῦ ἀδυνάτου καὶ δεικτικῶς, καὶ οὐκ ἐνδέχεται χω-
ρίζεσθαι τὸν ἕτερον.

Ἐν ποίῳ δὲ σχήματι ἔστω ἐξ ἀντικειμένων προτάσεων 15
συλλογίσασθαι καὶ ἐν ποίῳ οὐκ ἔστω, ὥδ' ἔσται φανερόν. λέγω
δ' ἀντικειμένας εἶναι προτάσεις κατὰ μὲν τὴν λέξιν τέττα-
25 ρας, ὅλον τὸ παντὶ τῷ οὐδενί, καὶ τὸ παντὶ τῷ οὐ παντί, καὶ
τὸ τινὶ τῷ οὐδενί, καὶ τὸ τινὶ τῷ οὐ τινί, κατ' ἀλήθειαν δὲ
τρεῖς· τὸ γὰρ τινὶ τῷ οὐ τινὶ κατὰ τὴν λέξιν ἀντίκειται μό-
νον. τούτων δ' ἐναντίας μὲν τὰς καθόλου, τὸ παντὶ τῷ μη-
δενὶ ὑπάρχειν, ὅλον τὸ πᾶσαν ἐπιστήμην εἶναι σπουδαίαν τῷ
30 μηδεμίαν εἶναι σπουδαίαν, τὰς δ' ἄλλας ἀντικειμένας.

Ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ σχήματι οὐκ ἔστω ἐξ ἀντικει-
μένων προτάσεων συλλογισμός, οὔτε καταφατικὸς οὔτε ἀπο-
φατικὸς, καταφατικὸς μὲν ὅτι ἀμφοτέρας δεῖ καταφατι-
κὰς εἶναι τὰς προτάσεις, αἱ δ' ἀντικείμεναι φάσεις καὶ
35 ἀπόφασις, στερητικὸς δὲ ὅτι αἱ μὲν ἀντικείμεναι τὸ αὐτὸ
τοῦ αὐτοῦ κατηγοροῦσι καὶ ἀπαρνοῦνται, τὸ δ' ἐν τῷ πρώτῳ
μέσον οὐ λέγεται κατ' ἀμφοῖν, ἀλλ' ἐκείνου μὲν ἄλλο ἀπαρ-
νεῖται, αὐτὸ δὲ ἄλλου κατηγορεῖται· αὗται δ' οὐκ ἀντί-
κεινται.

40 Ἐν δὲ τῷ μέσῳ σχήματι καὶ ἐκ τῶν ἀντικειμένων καὶ
ἐκ τῶν ἐναντιῶν ἐνδέχεται γίνεσθαι συλλογισμόν. ἔστω γὰρ
64^a ἀγαθὸν μὲν ἐφ' οὗ *A*, ἐπιστήμη δὲ ἐφ' οὗ *B* καὶ *Γ*. εἰ δὴ
πᾶσαν ἐπιστήμην σπουδαίαν ἔλαβε καὶ μηδεμίαν, τὸ *A* τῷ
B παντὶ ὑπάρχει καὶ τῷ *Γ* οὐδενί, ὥστε τὸ *B* τῷ *Γ* οὐδενί·
οὐδεμία ἄρα ἐπιστήμη ἐπιστήμη ἐστίν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ πᾶσαν
5 λαβὼν σπουδαίαν τὴν ἱατρικὴν μὴ σπουδαίαν ἔλαβε· τῷ
μὲν γὰρ *B* παντὶ τὸ *A*, τῷ δὲ *Γ* οὐδενί, ὥστε ἢ τις ἐπιστήμη
οὐκ ἔσται ἐπιστήμη. καὶ εἰ τῷ μὲν *Γ* παντὶ τὸ *A*, τῷ δὲ *B*
μηδενί, ἔστι δὲ τὸ μὲν *B* ἐπιστήμη, τὸ δὲ *Γ* ἱατρικὴ, τὸ δὲ
A ὑπόληψις· οὐδεμίαν γὰρ ἐπιστήμην ὑπόληψιν λαβὼν εἴ-
10 ληφε τινὰ εἶναι ὑπόληψιν. διαφέρει δὲ τοῦ πάλαι
τῷ ἐπὶ τῶν ὄρων ἀντιστρέφεσθαι· πρότερον μὲν γὰρ πρὸς τῷ
B, νῦν δὲ πρὸς τῷ *Γ* τὸ καταφατικόν. καὶ ἂν ἦ δὲ μὴ κα-
θόλου ἢ ἐτέρα πρότασις, ὡσαύτως· αἰεὶ γὰρ τὸ μέσον ἐστίν

b22-3 συλλογίσασθαι προτάσεων *C* 25 et 26 τῷ quater *B* 28
μὲν+λέγομεν *A* τὸ] τῷ *B* οὐδενὶ *n* 30 μηδεμίαν+ἐπιστήμην *n*
34 φάσεις καὶ ἀποφάσεις *A* 38 αὐτὸ] τὸ αὐτὸ *B* 64^a *I* καὶ om. *C*
6 τὸ *A*] τῷ (sic) *A* 10 τινὰ+ἐπιστήμην *ABC* ὑπόληψιν+ἢ γὰρ ἱατρικὴ
τις ἐπιστήμη ἐστίν, ἢ τις ἐλήφθη εἶναι ὑπόληψιν *n* 12 δὲ^a om. *C*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

hem doğrudan– tanıtlanırlar; birini ötekinden ayırmak da olası değil. 20
15 Çelişik öncüllerden hangi konumda çıkarım yapıldığı, hangisinde yapılmadığı burada açık olacak. ‘Öncüllerin çelişik olmaları’ dediğim, söylenişleri bakımından dört tarzda olur: Sözelgişi ‘hepsinde bulunur’ ile ‘hiçbirinde bulunmaz’, ‘hepsinde bulunur’ ile ‘hepsinde bulunmaz’, 25 ‘kiminde bulunur’ ile ‘hiçbirinde bulunmaz’, ‘kiminde bulunur’ ile ‘kiminde bulunmaz’; ne ki doğruluğu bakımından üç tarz var: ‘Kiminde bulunur’ ile ‘kiminde bulunmaz’ yalnızca söyleniş bakımından çelişiktir. Bunlardan ‘hepsinde bulunur’ ile ‘hiçbirinde bulunmaz’ –tümel olanları– karşıt: Sözelgişi ‘her bilgi iyidir’ ile ‘hiçbir bilgi iyi değil’; ötekilerse 30 çelişik.

İlk konumda çelişik öncüllerden ne evetleyici ne de değilleyici sonuçlu bir tasım ortaya çıkar; evetleyici sonuçlu olmaz, çünkü her iki öncülün evetleyici olması gerekir, ne ki çelişiklerden biri evetleme öteki değilleme; olumsuz sonuçlu olmaz, çünkü çelişikler aynı nesneyi 35 aynı nesneye hem yükleyip hem reddederler, ne ki ilk konumda orta terim her iki uca bağlanarak söylenmez, ama ona ilişkin bir başkası reddedilip kendisi bir başkasına yüklenir: Bunlarsa çelişik değil.

Orta konumda hem çelişik hem de karşıt öncüllerden bir tasımın 40 oluşması olası. Nitekim A ‘iyi’, B ile Γ ‘bilgi’ olsun. O halde ‘her bilgi 64^a iyidir’ ile ‘hiçbir bilgi iyi değil’ kabul edildiyse A her B’da bulunup hiçbir Γ’da bulunmaz, dolayısıyla B hiçbir Γ’da bulunmaz: O halde hiçbir bilgi bilgi değil. Benzer tarzda her bilginin iyi olduğunu kabul eden kişi ‘tıp bilgisi iyi değil’i kabul ettiyse de bu böyle: A her B’da 5 bulunup hiçbir Γ’da bulunmaz, dolayısıyla kimi bilgi bilgi olmayacak. Ve A her Γ’da bulunup hiçbir B’da bulunmazsa, B ‘bilgi’, Γ ‘tıp’, A ‘sanı’ olursa: Hiçbir bilginin sanı olmadığını kabul eden kişi kimi bilginin sanı olduğunu kabul etmiştir. Bu tasım deminkinden terimlerinin 10 evrilmiş olmasıyla ayrımlıdır: Birincisinde evetleyici öncül B’yı içeriyordu, şimdi Γ’yı içeriyor. Öncüllerden biri tümel olmasa da bu böyle:

ὁ ἀπὸ θατέρου μὲν ἀποφατικῶς λέγεται, κατὰ θατέρου δὲ καταφατικῶς. ὥστ' ἐνδέχεται τάντικείμενα περαίνεσθαι, 15
πλήν οὐκ αἰεὶ οὐδὲ πάντως, ἀλλ' ἐὰν οὕτως ἔχη τὰ ὑπὸ
τὸ μέσον ὥστ' ἡ ταῦτα εἶναι ἢ ὅλον πρὸς μέρος. ἄλλως δ'
ἀδύνατον· οὐ γὰρ ἔσονται οὐδαμῶς αἱ προτάσεις οὐτ' ἐναντία
οὐτ' ἀντικείμενα.

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σχήματι καταφατικὸς μὲν συλλο- 20
γισμὸς οὐδέποτε ἔσται ἐξ ἀντικειμένων προτάσεων διὰ τὴν εἰ-
ρημένην αἰτίαν καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου σχήματος, ἀποφατικὸς
δ' ἔσται, καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου τῶν ὄρων ὄντων. ἔστω
γὰρ ἐπιστήμη ἐφ' οὗ τὸ Β καὶ Γ, ἱατρικὴ δ' ἐφ' οὗ Α. εἰ
οὖν λάβοι πᾶσαν ἱατρικὴν ἐπιστήμην καὶ μηδεμίαν ἱατρικὴν 25
ἐπιστήμην, τὸ Β παντὶ τῷ Α εἴληφε καὶ τὸ Γ οὐδενί, ὥστ'
ἔσται τις ἐπιστήμη οὐκ ἐπιστήμη. ὁμοίως δὲ καὶ ἂν μὴ καθό-
λου ληφθῇ ἡ Β Α πρότασις· εἰ γάρ ἐστὶ τις ἱατρικὴ ἐπι-
στήμη καὶ πάλιν μηδεμία ἱατρικὴ ἐπιστήμη, συμβαίνει ἐπι-
στήμην τινὰ μὴ εἶναι ἐπιστήμην. εἰσὶ δὲ καθόλου μὲν τῶν 30
ὄρων λαμβανομένων ἐναντία αἱ προτάσεις, ἐὰν δ' ἐν μέρει
ἄτερος, ἀντικείμενα.

Δεῖ δὲ κατανοεῖν ὅτι ἐνδέχεται μὲν οὕτω τὰ ἀντικεί-
μενα λαμβάνειν ὥσπερ εἵπομεν πᾶσαν ἐπιστήμην σπου-
δαίαν εἶναι καὶ πάλιν μηδεμίαν, ἢ τινὰ μὴ σπουδαίαν· 35
ὅπερ οὐκ εἴωθε λανθάνειν. ἔστι δὲ δι' ἄλλων ἐρωτημάτων συλ-
λογίσασθαι θάτερον, ἢ ὡς ἐν τοῖς Τοπικοῖς ἐλέχθη λαβεῖν. ἐπεὶ
δὲ τῶν καταφάσεων αἱ ἀντιθέσεις τρεῖς, ἐξαχῶς συμβαί-
νει τὰ ἀντικείμενα λαμβάνειν, ἢ παντὶ καὶ μηδενί, ἢ παντὶ
καὶ μὴ παντί, ἢ τινὶ καὶ μηδενί, καὶ τοῦτο ἀντιστρέφει ἐπὶ 40
τῶν ὄρων, οἷον τὸ Α παντὶ τῷ Β, τῷ δὲ Γ μηδενί, ἢ τῷ 64^b
Γ παντί, τῷ δὲ Β μηδενί, ἢ τῷ μὲν παντί, τῷ δὲ μὴ
παντί, καὶ πάλιν τοῦτο ἀντιστρέφει κατὰ τοὺς ὄρους. ὁμοίως
δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου σχήματος. ὥστε φανερόν ὅσαχῶς τε
καὶ ἐν ποίοις σχήμασιν ἐνδέχεται διὰ τῶν ἀντικειμένων προ- 5
τάσεων γενέσθαι συλλογισμόν.

Φανερόν δὲ καὶ ὅτι ἐκ ψευδῶν μὲν ἔστιν ἀληθὲς συλλο-
γίσασθαι, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἐκ δὲ τῶν ἀντικειμέ-

^a17 ταῦτα Β ἡ τὸ μὲν ὅλον τὸ δὲ μέρος CηΓ 20 μὲν + ὁ η 23 δ' ἔστι η
24 καὶ + τὸ η 25-6 καὶ . . . ἐπιστήμην om. η¹ 26 το³] τῷ Β¹
28 αβ φυΓ 32 θάτερος η 36 λανθάνειν + τοὺς προσδιαλεγόμενους η
37 τοῖς om. Α 38 καταφατικῶν η 39-40 ἡ³ . . . μηδενί om. η¹
^b3 τοῦτον Β¹

Orta terim her zaman bir uçtan ayrılarak değilleyici bir tarzda, öteki uca bağlanarak evetleyici bir tarzda söylenir. Dolayısıyla çelişik öncüllerden bir sonucun çıkması olası, her zaman ve her durumda olmasa da: Ancak orta terimin altındaki terimler aynıysalar ya da parçaya göre bütününe bağlandığı gibi bağlıysalar! Öncüller başka hiçbir tarzda karşıt da çelişik de olmayacaklar.

Üçüncü konumda, birinci konumda da söylenen aynı nedenden ötürü çelişik öncüllerden asla evetleyici sonuçlu bir tasım çıkmayacak, ama terimler tümel olsunlar olmasınlar değilleyici sonuçlu bir tasım çıkabilecek. B ile Γ 'bilgi', A 'tıp' olsun. İmdi her tıp bilgisinin bilgi olduğu ve hiçbir tıp bilgisinin bilgi olmadığı kabul edilirse, B'nin her A'da bulunup Γ 'nin hiçbir A'da bulunmadığı kabul edilmiştir, dolayısıyla kimi bilgi bilgi olmayacak. BA öncülü tümel alınmasa da bu böyle: Nitekim kimi tıp bilgisi bilgi ise ve yine hiçbir tıp bilgisi bilgi değilse, kimi bilginin bilgi olmadığı sonucu çıkar. Terimler tümel alındığında öncüller karşıt olurlar, terimlerden biri tikel ise çelişik.

Çelişikleri söylediğimiz tarzda almanın olası olduğunu bilmek gerekir: 'Her bilgi iyidir' ve yine 'hiçbir bilgi iyi değil' veya 'kimi bilgi iyi değil'; bunu gözden kaçırmak alışılmış bir şey değil. Ama çelişmenin bir yanı başka sorgulamalarla çıkarımlanabilir veya *Topikler*'de söylendiği gibi elde edilebilir. Madem evetlemelerin karşılımları üç, çelişiklerin altı tarzda ele alınabildiği sonucu çıkar: 'Hepsinde bulunur' ile 'hiçbirinde bulunmaz', 'hepsinde bulunur' ile 'hepsinde bulunmaz', 'kiminde bulunur' ile 'hiçbirinde bulunmaz'; ve terimlerde bu evrilebilir: Sözelgesi A her B'da bulunup hiçbir Γ 'da bulunmaz, veya her Γ 'da bulunup hiçbir B'da bulunmaz, veya birinin hepsinde bulunup ötekinin hepsinde bulunmaz; ve yine terimlerde bu evrilebilir. Üçüncü konumda da bu böyle. Dolayısıyla çelişik öncüllerle bir tasımın oluşmasının kaç tarzda ve hangi konumlarda olası olduğu açık.

Şu da açık: Daha önce söylendiği gibi yanlış öncüllerden doğru bir sonuç çıkarımlanabilir, ne ki çelişik öncüllerden bu çıkarımlana-

κων οὐκ ἔστιν· αἰεὶ γὰρ ἐναντίος ὁ συλλογισμὸς γίνεται τῷ
 10 πράγματι, οἷον εἰ ἔστιν ἀγαθόν, μὴ εἶναι ἀγαθόν, ἢ εἰ ζῶν,
 μὴ ζῶν, διὰ τὸ ἐξ ἀντιφάσεως εἶναι τὸν συλλογισμὸν καὶ
 τοὺς ὑποκειμένους ὅρους ἢ τοὺς αὐτοὺς εἶναι ἢ τὸν μὲν ὅλον
 τὸν δὲ μέρος. δῆλον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς παραλογισμοῖς οὐδὲν
 κωλύει γίνεσθαι τῆς ὑποθέσεως ἀντίφασιν, οἷον εἰ ἔστι περιτ-
 15 τόν, μὴ εἶναι περιττόν. ἐκ γὰρ τῶν ἀντικειμένων προτάσεων
 ἐναντίος ἦν ὁ συλλογισμὸς· ἐὰν οὖν λάβῃ τοιαύτας, ἔσται τῆς
 ὑποθέσεως ἀντίφασις, δεῖ δὲ κατανοεῖν ὅτι οὕτω μὲν οὐκ ἔστιν
 ἐναντία συμπεράνασθαι ἐξ ἐνὸς συλλογισμοῦ ὥστ' εἶναι τὸ
 συμπέρασμα τὸ μὴ ὄν ἀγαθὸν ἀγαθὸν ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον,
 20 ἐὰν μὴ εὐθύς ἢ πρότασις τοιαύτη ληφθῇ (οἷον πᾶν ζῶν λευ-
 κὸν εἶναι καὶ μὴ λευκόν, τὸν δ' ἄνθρωπον ζῶν), ἀλλ' ἢ προσ-
 λαβεῖν δεῖ τὴν ἀντίφασιν (οἷον ὅτι πᾶσα ἐπιστήμη ὑπόλη-
 ψις [καὶ οὐχ ὑπόληψις], εἰτα λαβεῖν ὅτι ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη
 μὲν ἔστιν, οὐδεμία δ' ὑπόληψις, ὥσπερ οἱ ἔλεγχοι γίνονται),
 25 ἢ ἐκ δύο συλλογισμῶν. ὥστε δ' εἶναι ἐναντία κατ' ἀλή-
 θειαν τὰ εἰλημμένα, οὐκ ἔστιν ἄλλον τρόπον ἢ τοῦτον, καθά-
 περ εἴρηται πρότερον.

Τὸ δ' ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν ἐστὶ μὲν, ὡς 16
 ἐν γένει λαβεῖν, ἐν τῷ μὴ ἀποδεικνύναι τὸ προκείμενον, τοῦτο
 30 δὲ συμβαίνει πολλαχῶς· καὶ γὰρ εἰ ὅλως μὴ συλλο-
 γίζεται, καὶ εἰ δι' ἀγνωστοτέρων ἢ ὁμοίως ἀγνώστων, καὶ
 εἰ διὰ τῶν ὑστέρων τὸ πρότερον· ἢ γὰρ ἀπόδειξις ἐκ πιστοτέ-
 ρων τε καὶ προτέρων ἐστίν. τούτων μὲν οὖν οὐδὲν ἐστὶ τὸ αἰτεῖ-
 σθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς· ἀλλ' ἐπεὶ τὰ μὲν δι' αὐτῶν πέφυκε
 35 γνωρίζεσθαι τὰ δὲ δι' ἄλλων (αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ δι' αὐ-
 τῶν, τὰ δ' ὑπὸ τὰς ἀρχὰς δι' ἄλλων), ὅταν μὴ τὸ δι'
 αὐτοῦ γνωστὸν δι' αὐτοῦ τις ἐπιχειρῇ δεικνύναι, τότε αἰτεῖται
 τὸ ἐξ ἀρχῆς. τοῦτο δ' ἔστι μὲν οὕτω ποιεῖν ὥστ' εὐθύς ἀξιώ-
 σαι τὸ προκείμενον, ἐνδέχεται δὲ καὶ μεταβάνας ἐπ'
 40 ἄλλα ἅττα τῶν πεφυκότων δι' ἐκείνου δεικνύσθαι διὰ τούτων
 65^a ἀποδεικνύναι τὸ ἐξ ἀρχῆς, οἷον εἰ τὸ *A* δεικνύοιτο διὰ τοῦ
B, τὸ δὲ *B* διὰ τοῦ *Γ*, τὸ δὲ *Γ* πεφυκὸς εἶη δεικνύσθαι

b9 ὁ ἐναντίος <i>C</i>	11 μὴ + εἶναι <i>ηΓ</i>	13 δῆλον <i>η^a</i>	16 τοιαύτας
+ ἀντικειμένους <i>η</i>	18 συμπεραίνεισθαι <i>C</i>	21 ἄλλ' ἢ]	ἀλλὰ <i>C</i> : ἄλλη <i>Γ</i>
προλαβεῖν <i>ηΓ</i>	23 καὶ οὐχ ὑπόληψις <i>ομ. B</i> <i>η¹</i>	24 γίνονται αἰεὶ <i>η^a</i>	
25-6 τὰ εἰλημμένα κατ' ἀλήθειαν <i>C</i>	30 ἐπισυμβαίνει <i>ABC</i>	33 <i>τε ομ. A</i>	
34 αὐτῶν <i>ABη</i>	35 αὐτῶν <i>Bη</i>	36 τὸ μὴ <i>η</i>	37 αὐτοῦ <i>CG</i> : αὐτοῦ
<i>ABη</i> αὐτοῦ <i>ABη</i>	40 ἅττα <i>ομ. η</i>	ἐκείνων <i>AB</i>	65 ^a 1 δεικνύοιτο

ηΓ: δεικνύοι τὸ *C*: δεικνύοι *AB*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

maz; çünkü her zaman olan bitene karşıt bir tasım oluşur; sözgelişi bir nesne iyi ise iyi olmadığı sonucu, canlı ise canlı olmadığı sonucu çıkar, çünkü tasım bir çelişmeden ortaya çıkar ve taşıyıcı terimleri ya aynıdırlar ya da bütün ile parça ilişkisinde bağlıdırlar. Şu da açık ki yanılmalı tasımlarda varsayımdan çelişme oluşmasına bir engel yok, sözgelişi bir sayı tek ise tek olmadığı sonucu. Çünkü çelişik öncüllerden karşıt sonuçlu bir tasım oluşurdu; imdi böyle öncüller alınırca sonuç varsayımın çelişmesi olacak; ne ki şunu da akılda tutmak gerekir: Doğrudan böyle bir öncül kabul edilmezse, iyi olmayanın iyi olduğu sonucunun veya bu türden başka bir sonucun ortaya çıktığı biçimde, karşıtlar bir tek tasımdan çıkarımlanamaz (sözgelişi 'her canlı ak ve ak olmayandır', 'insan bir canlıdır'); ama ya buna ek olarak bir çelişmeyi kabul etmek (sözgelişi 'her bilgi sanı[ve sanı olmayan]dır', daha sonra 'tıp bilgisi bir bilgi, ne ki hiçbir tıp bilgisi sanı değil'i kabul etmek gerekir, çürütmede olduğu gibi) veya iki tasımdan sonuç çıkarmak gerekir. Dolayısıyla daha önce söylendiği gibi alınan öncüller bundan başka bir tarzda doğruluk bakımından karşıt olamazlar.

- 16 Baştakini tanıtlanmış sayıp ele almak önesürümü tanıtlayamamanın bir cinsidir; bu da pek çok tarzda olur: Genel olarak tasımsal bir çıkarım yapılamıyorsa veya sonuçtan daha az bilinen ya da eşit olarak bilinmeyen öncüllerden çıkarım yapılıyorsa; veya sonuçları aracılığıyla öncül çıkarımlanıyorsa. Nitekim tanıtlama daha güvenilir ve daha önsel öncüllerden yapılır. İmdi baştakini tanıtlanmış saymak bunlardan hiçbirisi değil; ama madem kimi nesneler doğal olarak kendileriyle, ötekiler de başka nesnelerle bilinir (nitekim ilkeler kendileriyle, ilkelere bağlı olanlar başka şeylerle bilinirler), kendisiyle bilinir olmayanın kendisiyle tanıtlanması denenirse, o zaman baştaki tanıtlanmış sayılır. Bu doğrudan önesürümü iddia etmekle yapılabilir; doğal olarak bununla tanıtlanan başka nesnelere bir geçiş ve bunu —baştakini— onlarla tanıtlamak da olası: Sözgelişi A B'yla ve B Γ'yla tanıtlandıysa, ne 65^a

διὰ τοῦ *A*· συμβαίνει γὰρ αὐτὸ δι' αὐτοῦ τὸ *A* δεικνύναι
τοὺς οὕτω συλλογιζομένους. ὅπερ ποιοῦσιν οἱ τὰς παραλλή-
λους οἰόμενοι γράφειν· λανθάνουσι γὰρ αὐτοὶ ἑαυτοὺς τοι- 5
αὐτὰ λαμβάνοντες ἃ οὐχ οἷόν τε ἀποδείξαι μὴ οὐσῶν τῶν
παραλλήλων. ὥστε συμβαίνει τοῖς οὕτω συλλογιζομένοις ἕκα-
στον εἶναι λέγειν, εἰ ἔστιν ἕκαστον· οὕτω δ' ἅπαν ἔσται δι' αὐ-
τοῦ γνωστόν· ὅπερ ἀδύνατον.

Εἰ οὖν τις ἀδήλου ὄντος ὅτι τὸ *A* ὑπάρχει τῷ *Γ*, 10
ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τῷ *B*, αἰτοῖτο τῷ *B* ὑπάρχειν τὸ *A*,
οὕτω δηλον εἰ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖται, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀποδεί-
κνυσι, δηλον· οὐ γὰρ ἀρχὴ ἀποδείξεως τὸ ὁμοίως ἀδελον.
εἰ μέντοι τὸ *B* πρὸς τὸ *Γ* οὕτως ἔχει ὥστε ταῦτόν εἶναι, ἢ
δηλον ὅτι ἀντιστρέφουσιν, ἢ ἐνυπάρχει θάτερον θατέρῳ, τὸ ἐν 15
ἀρχῇ αἰτεῖται. καὶ γὰρ ἂν ὅτι τῷ *B* τὸ *A* ὑπάρχει δι'
ἐκείνων δεικνύοι, εἰ ἀντιστρέφοι (νῦν δὲ τοῦτο κωλύει, ἀλλ'
οὐχ ὁ τρόπος). εἰ δὲ τοῦτο ποιοῖ, τὸ εἰρημένον ἂν ποιοῖ καὶ
ἀντιστρέφοι διὰ τριῶν. ὡσαύτως δὲ κἂν εἰ τὸ *B* τῷ *Γ*
λαμβάνοι ὑπάρχειν, ὁμοίως ἀδελον ὄν καὶ εἰ τὸ *A*, οὕτω 20
τὸ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' οὐκ ἀποδείκνυσιν. ἐὰν δὲ ταύ-
τόν ἢ τὸ *A* καὶ *B* ἢ τῷ ἀντιστρέφειν ἢ τῷ ἐπεσθαι τῷ *B*
τὸ *A*, τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖται διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· τὸ γὰρ
ἐξ ἀρχῆς τί δύναται, εἴρηται ἡμῖν, ὅτι τὸ δι' αὐτοῦ δεικνύναι
τὸ μὴ δι' αὐτοῦ δηλον. 25

Εἰ οὖν ἐστὶ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι τὸ δι' αὐτοῦ δεικνύναι
τὸ μὴ δι' αὐτοῦ δηλον, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ μὴ δεικνύναι, ὅταν
ὁμοίως ἀδελων ὄντων τοῦ δεικνυμένου καὶ δι' οὐ δείκνυσιν ἢ
τῷ ταῦτὰ τῷ αὐτῷ ἢ τῷ ταῦτόν τοῖς αὐτοῖς ὑπάρχειν, ἐν
μὲν τῷ μέσῳ σχήματι καὶ τρίτῳ ἀμφοτέρως ἂν ἐνδέχοιτο 30
τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι, ἐν δὲ κατηγορικῷ συλλογισμῷ ἔν
τε τῷ τρίτῳ καὶ τῷ πρώτῳ. ὅταν δ' ἀποφατικῶς, ὅταν τὰ
αὐτὰ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ· καὶ οὐχ ὁμοίως ἀμφοτέραι αἱ προτά-
σεις (ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ), διὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφειν

*3 αὐτοῦ] αὐτοῦ *Αη* 5 αὐτοῦς (sic) *η* 8 εἰ fecit *C* αὐτοῦ *Αη*
13 γάρ+ἐστιν *η*: +ἐστὶν *Γ* 14 ἢ] εἰ *A^C* 15 ἐνυπάρχει *scripsi*,
habet ut vid. P: ὑπάρχει *codd.* 18 ποιῇ *C*: *om.* *Γ* ποιῇ *A^C* 19
ἀντιστρέφῃ *C²*: ἀναστρέφοι *η* διὰ] ὡς διὰ *C²η²* 20 δηλον *B¹* α+τῷ
γ *CG* 21 ἀρχῆς+αἰτεῖται *ACΓ* 22 καὶ+τὸ *η* 23 τὸ *A* *om.* *η¹Γ*
24, 25, 26, 27 αὐτοῦ *Αη* 28 τοῦ+τε *C* δεικνύται *ΑΓ* 29 αὐτῷ+
λαμβάνειν *ACη¹Γ* τῷ *om.* *C¹*, fecit *η* ὑπάρχειν+λαμβάνῃ *ηΓ* 30 καὶ
+τῷ *CG* 32 τε *om.* *B* ὅταν δ' ἀποφατικῶς] ἀποφατικῶς δὲ *η²*
33 καὶ *om.* *η²* 34 μὴ *om.* *η¹*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

ki Γ doğal olarak A'yla tanıtlanırdı: Nitekim böyle tasımsal çıkarım yapanların A'yı kendisiyle tanıtladıkları sonucu çıkar. Paralel çizgiler çizdiklerini sananların yaptığı da bu: Onlar, paralel çizgiler var olma- 5 dan tanıtlanamayan şeylerin kendilerini kabul ettiklerini unutuyorlar. Dolayısıyla böyle tasımsal çıkarım yapanların, tek bir şey varsa o tek şeyin var olduğunu söyledikleri sonucu çıkar; ne ki böylece her şey kendisiyle bilinir olur: Ama bu olanaksız.

İmdi A'nın Γ 'da bulunması ve benzer tarzda A'nın B'da bulunması 10 açık olmadığında, birisi A'nın B'da bulunduğunu öne sürerse, baştakini tanıtlanmış saydığı henüz açık değil, ama bir tanıtlama yapmadığı açık: Tanıtlamanın ilkesi de benzer şekilde açık değil. Ne ki B'yı Γ 'ya, aynılarmış gibi bağlarsa veya bu terimlerin evrilebildikleri açık olursa veya biri ötekinin içinde bulunursa, baştakini tanıtlanmış sayar. Nite- 15 kim bunlar evrilirse o terimlerle A'nın B'da bulunduğu tanıtlanırsa gerek (ne ki şimdi tarzları değil evrilmemeleri bunu engeller). Ama bu yapılırsa hem söylenenle hem de üç terimle evirme yapılabilir. B'nın Γ 'da bulunduğu kabul edilse de bu böyle; bunun açık olmaması A'nın Γ 'da bulunmasıyla benzer tarzdadır; daha baştaki tanıtlanmış sayılma- 20 dı; ne ki bir tanıtlama da yapılmadı. Ama evirmeyle veya A'nın B'ya yüklenmesiyle A ile B aynı olurlarsa, aynı nedenden ötürü baştaki tanıtlanmış sayılır. Nitekim 'baştakinin tanıtlanmış sayılması' neyi imliyor, bize söylendi: Kendisiyle açık olmayanın kendisiyle tanıtlan- 25 ması.

İmdi 'baştakinin tanıtlanmış sayılması' kendisiyle açık olmayanın kendisiyle tanıtlanması ise bu, ya aynı nesnelerin aynı nesnede bulunmalarıyla ya da aynı nesnenin aynı nesnelerde bulunmasıyla, tanıtlanan ile onunla tanıtlananlar benzer tarzda açık olmadıklarında bir tanıtlamanın yapılmasıdır; orta ile üçüncü konumlarda baştakinin 30 tanıtlanmış sayılması her iki tarzda olası, ne ki olumlu sonuçlu bir tasımda bu üçüncü ve birinci konumlarda olası. Tasım değilleyici tarzda olduğunda bu, aynı nesneler aynı nesneden ayrıldıklarında olur; ve her iki öncül baştakini benzer tarzda tanıtlanmış saymaz (orta konumda da bu böyle), çünkü değilleyici sonuçlu bir tasımda

35 τοὺς ὅρους κατὰ τοὺς ἀποφατικούς συλλογισμούς. ἔστι δὲ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι ἐν μὲν ταῖς ἀποδείξεσι τὰ κατ' ἀλήθειαν οὕτως ἔχοντα, ἐν δὲ τοῖς διαλεκτικοῖς τὰ κατὰ δόξαν.

Τὸ δὲ μὴ παρὰ τοῦτο συμβαίνειν τὸ ψεῦδος, ὃ πολ- 17
λάκις ἐν τοῖς λόγοις εἰώθαμεν λέγειν, πρῶτον μὲν ἔστιν ἐν
40 τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον συλλογισμοῖς, ὅταν πρὸς ἀντίφασιν ἢ
65^b τοῦτου ὃ ἐδείκνυτο τῇ εἰς τὸ ἀδύνατον. οὔτε γὰρ μὴ ἀντι-
φάσας ἐρεῖ τὸ οὐ παρὰ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ψεῦδος τι ἐτέθη
τῶν πρότερον, οὐτ' ἐν τῇ δεικνυούσῃ· οὐ γὰρ τίθησι ὁ ἀντί-
φησιν. ἔτι δ' ὅταν ἀναιρεθῇ τι δεικτικῶς διὰ τῶν *A B Γ*, οὐκ
5 ἔστιν εἰπεῖν ὡς οὐ παρὰ τὸ κείμενον γεγένηται ὁ συλλογι-
σμός. τὸ γὰρ μὴ παρὰ τοῦτο γίνεσθαι τότε λέγομεν, ὅταν
ἀναιρεθέντος τοῦτου μηδὲν ἦττον περαίνεται ὁ συλλογισμός,
ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς δεικτικοῖς· ἀναιρεθείσης γὰρ τῆς θέσεως
οὐδ' ὁ πρὸς ταύτην ἔσται συλλογισμός. φανερόν οὖν ὅτι ἐν τοῖς
10 εἰς τὸ ἀδύνατον λέγεται τὸ μὴ παρὰ τοῦτο, καὶ ὅταν οὕτως
ἔχη πρὸς τὸ ἀδύνατον ἢ ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσις ὥστε καὶ οὔσης
καὶ μὴ οὔσης ταύτης οὐδὲν ἦττον συμβαίνειν τὸ ἀδύνατον.

Ὁ μὲν οὖν φανερώτατος τρόπος ἐστὶ τοῦ μὴ παρὰ τὴν
θέσιν εἶναι τὸ ψεῦδος, ὅταν ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως ἀσύναπτος
15 ἢ ἀπὸ τῶν μέσων πρὸς τὸ ἀδύνατον ὁ συλλογισμός, ὅπερ
εἴρηται καὶ ἐν τοῖς Τοπικοῖς. τὸ γὰρ τὸ ἀναίτιον ὡς αἷτιον τιθέ-
ναι τοῦτό ἐστιν, οἷον εἰ βουλόμενος δεῖξαι ὅτι ἀσύμμετρος
ἢ διάμετρος, ἐπιχειροῖ τὸν Ζήνωνος λόγον, ὡς
οὐκ ἔστι κινεῖσθαι, καὶ εἰς τοῦτο ἀπάγοι τὸ ἀδύνατον· οὐδα-
20 μῶς γὰρ οὐδαμῇ συνεχές ἐστι τὸ ψεῦδος τῇ φάσει τῇ ἐξ
ἀρχῆς. ἄλλος δὲ τρόπος, εἰ συνεχές μὲν εἴη τὸ ἀδύνατον
τῇ ὑποθέσει, μὴ μέντοι δι' ἐκείνην συμβαίνειν. τοῦτο γὰρ
ἐγγχωρεῖ γενέσθαι καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ ἐπὶ τὸ κάτω λαμ-
βάνοντι τὸ συνεχές, οἷον εἰ τὸ *A* τῷ *B* κεῖται ὑπάρ-
25 χον, τὸ δὲ *B* τῷ *Γ*, τὸ δὲ *Γ* τῷ *Δ*, τοῦτο δ' εἴη ψεῦδος,
τὸ τὸ *B* τῷ *Δ* ὑπάρχειν. εἰ γὰρ ἀφαιρεθέντος τοῦ *A* μηδὲν
ἦττον ὑπάρχοι τὸ *B* τῷ *Γ* καὶ τὸ *Γ* τῷ *Δ*, οὐκ ἂν εἴη τὸ
ψεῦδος διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν. ἢ πάλιν εἴ τις ἐπὶ τὸ
ἄνω λαμβάνοι τὸ συνεχές, οἷον εἰ τὸ μὲν *A* τῷ *B*, τῷ δὲ

^a35 κατὰ om. C¹

φήσαντος Maier

Bn: ἀντίφασιν

16 τοῖς om. AC

δεικνύναι AG

^b1 γὰρ+ὁ *A*

2 ἐρεῖ] τις ἐρεῖ n²Γ

δ' ἀντιφάσεων *A*: τὴν ἀντίφασιν

το^a om. B

19 ἀπάγη C: ἀπαγάγοι n²

ἀντιφάσας ACnGP, fecit B: ἀντι-

3 ὁ ἀντίφασιν A²C: ἀντίφασιν

C²: κατ' ἀντίφασιν Γ

18 ἢ διάμετρος om. n¹

λόγον+

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

terimler evrilmezler. Doğrudan tanıtlamalı tasımlarda başta- 35
nıtlanmış sayılması terimler doğruluk bakımından bağlandıklarında
ortaya çıkar, diyalektik tasımlarda terimler sanı bakımından bağlan-
dıklarında.

17 Tartışmalarda sık sık söylemeye alıştığımız 'yanlış sonucun çıkması
bunun yüzünden değil' sözü, ilkin olanaksıza <ergi> ile tamamlanan
tasımlarda, olanaksıza <ergi> ile tanıtlanandan bir çelişme ortaya 40
çıktığında söylenir. Nitekim kimse bir çelişme olmadan 'yanlış sonuç 65^b
bunun yüzünden değil' demez, daha önceden kimi yanlış şeylerin
kabul edildiğini söyler; ne de bunu doğrudan tanıtlama için söyler:
Çünkü bir çelişme öne sürülmemiştir. Öte yandan A B Γ terimleriyle
kimi şey doğrudan tanıtlamalı olarak çürütüldüğünde, tasımın oluş- 5
masının öne sürülen sayesinde olmadığı söylenemez. Nitekim böyle
bir şey çürütüldüğü halde tasım tamamlanmadığında 'yanlış sonucun
oluşması bunun yüzünden değil' deriz; ne ki bu doğrudan tanıtlama-
larda olamaz: Önesürüm çürütüldükten sonra bununla ilgili bir tasım
çıkmayacak. İmdi şu açık: Olanaksıza <ergi> durumlarında, baştaki 10
varsayım, olsa da olmasa da olanaksız bir sonuç çıkmayacak tarzda
olanaksız sonuca bağlandığında 'yanlış sonuç bunun yüzünden değil'
denir.

Demek ki, *Topikler*'de de söylendiği gibi, tasım varsayımdan ayrıl-
rak orta terimlerden olanaksız bir sonuca vardığında, 'yanlışın ortaya
çıkması önesürüm yüzünden değil' sözü için bu en açık tarz. Nitekim 15
neden olmayanın neden olarak kabul edilmesi, işte böyledir; sözgelişi
birisini köşegenlerin bakışımı olmadıklarını tanıtlamak isterse önce
Zenon'un 'hareket yok' savını denemeli ve bunu olanaksıza indirge-
meli: Çünkü yanlış sonucun başta söylenenle hiçbir şekilde hiçbir 20
bağlantısı yok. İşte bunun başka bir tarzı: Olanaksız sonuç varsayımla
bağlantılı, ne ki sonuç olarak onunla çıkmaz. Bu, bağlantının hem
yukarıya doğru hem de aşağıya doğru olduğunu kabul etmekle ortaya
çıkarak; sözgelişi A'nın B'da, B'nin Γ 'da, Γ 'nın da Δ 'da bulunduğu kabul 25
edildiyse, ama 'B Δ 'da bulunur' yanlış ise. Nitekim A çıkartılıp B
 Γ 'da ve Γ Δ 'da bulunursa yanlış sonuç baştaki varsayımla çıkmasa
gerek. Veya yine birisini bağlantıyı yukarıya doğru kabul ederse; sözgelişi

Α τὸ Ε καὶ τῷ Ε τὸ Ζ, ψεῦδος δ' εἴη τὸ ὑπάρχειν τῷ 30
 Α τὸ Ζ· καὶ γὰρ οὕτως οὐδὲν ἂν ἦττον εἴη τὸ ἀδύνατον
 ἀναιρεθείσης τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεως. ἀλλὰ δεῖ πρὸς τοὺς
 ἐξ ἀρχῆς ὅρους συνάπτειν τὸ ἀδύνατον· οὕτω γὰρ ἔσται διὰ
 τὴν ὑπόθεσιν, ὅλον ἐπὶ μὲν τὸ κάτω λαμβάνοντι τὸ συνεχές
 πρὸς τὸν κατηγορούμενον τῶν ὅρων (εἰ γὰρ ἀδύνατον τὸ Α 35
 τῷ Δ ὑπάρχειν, ἀφαιρεθέντος τοῦ Α οὐκέτι ἔσται τὸ ψεῦδος)·
 ἐπὶ δὲ τὸ ἄνω, καθ' οὗ κατηγορεῖται (εἰ γὰρ τῷ Β μὴ ἐγ-
 χωρεῖ τὸ Ζ ὑπάρχειν, ἀφαιρεθέντος τοῦ Β οὐκέτι ἔσται τὸ
 ἀδύνατον). ὁμοίως δὲ καὶ στερητικῶν τῶν συλλογισμῶν
 ὄντων.

Φανερόν οὖν ὅτι τοῦ ἀδυνάτου μὴ πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς 40
 ὅρους ὄντος οὐ παρὰ τὴν θέσιν συμβαίνει τὸ ψεῦδος. ἢ οὐδ'
 οὕτως αἰεὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν ἔσται τὸ ψεῦδος; καὶ γὰρ εἰ μὴ
 τῷ Β ἀλλὰ τῷ Κ ἐτέθη τὸ Α ὑπάρχειν, τὸ δὲ Κ τῷ Γ
 καὶ τοῦτο τῷ Δ, καὶ οὕτω μένει τὸ ἀδύνατον (ὁμοίως δὲ καὶ 5
 ἐπὶ τὸ ἄνω λαμβάνοντι τοὺς ὅρους), ὥστ' ἐπεὶ καὶ ὄντος καὶ
 μὴ ὄντος τούτου συμβαίνει τὸ ἀδύνατον, οὐκ ἂν εἴη παρὰ
 τὴν θέσιν. ἢ τὸ μὴ ὄντος τούτου μὴδὲν ἦττον γίνεσθαι τὸ ψευ-
 дос οὐχ οὕτω ληπτέον ὥστ' ἄλλου τιθεμένου συμβαίνειν τὸ
 ἀδύνατον, ἀλλ' ὅταν ἀφαιρεθέντος τούτου διὰ τῶν λοιπῶν 10
 προτάσεων ταῦτο περαίνηται ἀδύνατον, ἐπεὶ ταῦτό γε ψευ-
 дос συμβαίνειν διὰ πλειόνων ὑποθέσεων οὐδὲν ἴσως ἄτοπον,
 ὅλον τὰς παραλλήλους συμπίπτειν καὶ εἰ μείζων ἐστὶν ἢ
 ἐντὸς τῆς ἐκτὸς καὶ εἰ τὸ τρίγωνον ἔχει πλείους ὀρθὰς
 δυεῖν;

15
 18 Ὁ δὲ ψευδὴς λόγος γίνεται παρὰ τὸ πρῶτον ψεῦδος.
 ἢ γὰρ ἐκ τῶν δύο προτάσεων ἢ ἐκ πλειόνων πᾶς ἐστὶ συλ-
 λογισμός. εἰ μὲν οὖν ἐκ τῶν δύο, τούτων ἀνάγκη τὴν ἐτέραν
 ἢ καὶ ἀμφοτέρας εἶναι ψευδεῖς· ἐξ ἀληθῶν γὰρ οὐκ ἦν ψευ-
 δὴς συλλογισμός. εἰ δ' ἐκ πλειόνων, ὅλον τὸ μὲν Γ διὰ τῶν 20
 Α Β, ταῦτα δὲ διὰ τῶν Δ Ε Ζ Η, τούτων τι ἔσται τῶν
 ἐπάνω ψεῦδος, καὶ παρὰ τοῦτο ὁ λόγος· τὸ γὰρ Α καὶ Β
 δι' ἐκεῖνων περαίνονται. ὥστε παρ' ἐκεῖνων τι συμβαίνει τὸ
 συμπέρασμα καὶ τὸ ψεῦδος.

b30 τω ³) τὸ π ¹	34 τῷ κάτω Β	66a2 ὅρους om. C ¹	συμβαίνει]
λαμβάνει Α	5 τούτῳ Β	7 τοῦτο C ¹	συμβαίνει Β
λήλας Α ¹ π ¹	συμπίπτειν fecit π	14 ἔχοι ΑΒπ	16 πρῶτον om. Β
17 ἔσται CΓ	19 ψευδεῖς] ψευδὴς Α ¹	21 δὲ om. Α ¹ C ¹	22 λόγος +
ψευδὴς π	23 περαίνεται C		

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

A B'da, E A'da, Z E'da bulunursa, ama 'Z A'da bulunur' yanlış ise. 30
Nitekim baştaki varsayım çürütüldüğü halde, böylece de olanaksız
bir sonuç çıkmasa gerek. Ne ki olanaksız sonucun baştaki terimlerle
bağlantılı olması gerekir: Böylece sonuç varsayımla çıkacak; sözgelişi
bağlantı aşağıya doğru kabul edilirse, olanaksız sonucun terimlerden
yükleneniyle ilgili olması gerekir (nitekim A'nın Δ 'da bulunması ola- 35
naksız ise A çıkartıldığında artık yanlış sonuç çıkmayacak); bağlantı
yukarıya doğru kabul edilirse, olanaksız sonucun terimlerden yükleni-
leniyle ilgili olması gerekir (nitekim Z B'da bulunamıyorsa B çıkartıldı-
ğında artık olanaksız sonuç çıkmayacak). Tasımlar olumsuz sonuçlu
olduklarında da bu böyle. 40

Açık ki olanaksızlık baştaki terimler bağlı olmadığına, önesürüm 66^a
yüzünden yanlış bir sonuç çıkmaz. Bu böyleyse, yanlış sonuç her za-
man varsayımla çıkmaz mı? Nitekim A'nın B'da değil K'da bulunduğu,
K'nın Γ 'da ve Γ 'nın Δ 'da bulunduğu kabul edildiyse, böylece de ola-
naksız sonuç yerinde kalır (terimler yukarıya doğru kabul edildikle- 5
rinde de bu böyle); dolayısıyla madem ki, bu böyle olsa da olmasa da,
olanaksız bir sonuç çıkar, bu önesürüm yüzünden olmasa gerek. Veya
'bu böyle olmasa da yanlış sonuç oluşur'u, başka bir şey öne sürüldü-
ğünde olanaksız bir sonuç çıkacak diye anlamamak gerekir; madem 10
ki birden çok varsayımla aynı yanlışın çıkması saçma değil, bu çıkartıl-
dığında geri kalan öncüllerle aynı olanaksız sonucun çıkması olarak
anlamak gerekir; sözgelişi hem iç açı dış açıdan daha büyük ise hem de
uçgenin ikiden fazla dik açısı varsa, paralel çizgilerin kesiştiği sonucu. 15

18 Yanlış bir uslamlama önceki yanlış öncülünden oluşur. Nitekim
her tasım ya iki ya da daha çok öncülünden ortaya çıkar. İmdi iki öncül-
den oluşuyorsa bunlardan birinin veya her ikisinin yanlış olması zorun-
lu: Yanlış sonuçlu bir tasım doğru öncüllerden çıkmazdı. Tasım daha
çok öncülünden oluşuyorsa, sözgelişi Γ , A ile B aracılığıyla, bunlar da 20
 $\Delta E Z H$ aracılığıyla tanıtlandıysa ve berikilerden kimi yanlış ise uslam-
lama da bunun yüzünden yanlış olacak: Çünkü A ile B berikilerle
sonuçlandı. Dolayısıyla berikilerin kimileri yüzünden sonuç ve yan-
lışlık ortaya çıkar.

25 Πρὸς δὲ τὸ μὴ κατασυλλογίζεσθαι παρατηρητέον, 19
ὅταν ἄνευ τῶν συμπερασμάτων ἐρωτᾷ τὸν λόγον, ὅπως μὴ
δοθῇ δις ταῦτόν ἐν ταῖς προτάσεσιν, ἐπειδήπερ ἴσμεν ὅτι
ἄνευ μέσου συλλογισμὸς οὐ γίνεται, μέσον δ' ἐστὶ τὸ πλε-
ονάκις λεγόμενον. ὥς δὲ δεῖ πρὸς ἕκαστον συμπέρασμα τη-
30 ρεῖν τὸ μέσον, φανερόν ἐκ τοῦ εἰδέναι ποῖον ἐν ἐκάστῳ σχή-
ματι δεικνύται. τοῦτο δ' ἡμᾶς οὐ λήσεται διὰ τὸ εἰδέναι πῶς
ὑπέχομεν τὸν λόγον.

Χρῆ δ' ὅπερ φυλάττεσθαι παραγγέλλομεν ἀποκρινο-
μένους, αὐτοὺς ἐπιχειροῦντας πειρᾶσθαι λανθάνειν. τοῦτο δ'
35 ἔσται πρῶτον, εἰὰ τὰ συμπεράσματα μὴ προσυλλογίζων-
ται ἀλλ' εἰλημμένων τῶν ἀναγκαίων ἀδηλα ἤ, ἔτι δὲ ἂν
μὴ τὰ σύνεγγυς ἐρωτᾷ, ἀλλ' ὅτι μάλιστα ἄμεσα. οἷον
ἔστω δέον συμπεραίνεισθαι τὸ Α κατὰ τοῦ Ζ· μέσα Β Γ Δ Ε.
δεῖ οὖν ἐρωτᾶν εἰ τὸ Α τῷ Β, καὶ πάλιν μὴ εἰ τὸ Β τῷ
40 Γ, ἀλλ' εἰ τὸ Δ τῷ Ε, κἄπειτα εἰ τὸ Β τῷ Γ, καὶ οὕτω
66^b τὰ λοιπά. κἂν δι' ἐνὸς μέσου γίνηται ὁ συλλογισμὸς, ἀπὸ
τοῦ μέσου ἄρχεσθαι· μάλιστα γὰρ ἂν οὕτω λανθάνοι τὸν
ἀποκρινόμενον.

Ἐπεὶ δ' ἔχομεν πότε καὶ πῶς ἐχόντων τῶν ὅρων γί- 20
5 νεται συλλογισμὸς, φανερόν καὶ πότ' ἔσται καὶ πότ' οὐκ
ἔσται ἔλεγχος. πάντων μὲν γὰρ συγχωρουμένων, ἢ ἐναλλάξ
τιθεμένων τῶν ἀποκρίσεων, οἷον τῆς μὲν ἀποφατικῆς τῆς δὲ
καταφατικῆς, ἐγχωρεῖ γίνεσθαι ἔλεγχον. ἦν γὰρ συλλογι-
σμὸς καὶ οὕτω καὶ ἐκείνως ἐχόντων τῶν ὅρων, ὥστ' εἰ τὸ
10 κείμενον ἐναντίον τῷ συμπεράσματι, ἀνάγκη γίνεσθαι ἔλεγ-
χον· ὁ γὰρ ἔλεγχος ἀντιφάσεως συλλογισμὸς. εἰ ὑὲ μη-
δὲν συγχωροῖτο, ἀδύνατον γενέσθαι ἔλεγχον· οὐ γὰρ ἦν
συλλογισμὸς πάντων τῶν ὅρων στερητικῶν ὄντων, ὥστ' οὐδ'
ἔλεγχος· εἰ μὲν γὰρ ἔλεγχος, ἀνάγκη συλλογισμὸν εἶναι,
15 συλλογισμοῦ δ' ὄντος οὐκ ἀνάγκη ἔλεγχον. ὡσαύτως δὲ καὶ
εἰ μηδὲν τεθείη κατὰ τὴν ἀπόκρισιν ἐν ὁλῳ· ὁ γὰρ αὐτὸς
ἔσται διορισμὸς ἐλέγχου καὶ συλλογισμοῦ.

Συμβαίνει δ' ἐνίοτε, καθάπερ ἐν τῇ θέσει τῶν ὅρων 21
ἀπατώμεθα, καὶ κατὰ τὴν ὑπόληψιν γίνεσθαι τὴν ἀπάτην,

*27 θέσειν η 31 δ'] δεῖ η 32 ὑπέχομεν codd. P: ἀν ὑπέχωμεν?
35 πρῶτον + μὲν η προσσυλλογίζονται B: προσυλλογίζονται η 37 ἄμεσα
ABC² η et ut vid. P: τὰ μέσα B²CF² b⁸ κατηγορικῆς BC γὰρ +
ὁ η 10 κείμενον ηΓ: + ἦ AB: + ἦν C: + εἴη πη² 12 γίνεσθαι ABC
13 ὄντων om. η¹

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

19 <Çıkarımımıza> karşı bir çıkarım yapılmaması için şuna dikkatle 25
bakmak gerekir: Madem ki orta terim olmaksızın tasımın oluşmadığını
ve birden çok söylenen terimin orta terim olduğunu biliyoruz, uslam-
lama sonuçlarından bağımsız olarak sorulduğunda, her ne tarzda olur-
sa olsun öncüllerinde aynı terimin iki kez bulunmasına izin verilme-
meli. Her bir sonuç için orta terime nasıl bakılacağı, her bir konumda 30
hangisinin tanıtlandığının bilinmesinden açık. Bu gözümüzden kaç-
mayacak, çünkü tartışmayı nasıl sürdüreceğimizi artık biliyoruz.

Yanıtlarken kaçınılmasını önerdiğimiz şeyleri sert bir tartışma sıra-
sında gizlemeye çalışmak gerekir. Bu ilkin şöyle olabilecek: İlk tasım-
ların sonuçları çıkarımlanmaz, ne ki zorunlu öncüller kabul edilip 35
sonuçlar açık kılınıyorsa; ayrıca sıkı bağlantılı olanlar değil de orta
terimi olmayanlar soruluyorsa. Söz gelişi A'nın sonuç olarak Z'dan
çıkması gereksin: Orta terimler $B \Gamma \Delta E$. İmdi A'nın B'da bulunup
bulunmadığını ve yine B'nın Γ 'da bulunup bulunmadığını sormak
gerekmez, ne ki Δ 'nın E'da bulunup bulunmadığını ve bunlardan
sonra B'nın Γ 'da bulunup bulunmadığını ve geri kalanları da böylece 40
sormak gerekir. Tasım bir tek orta terimle oluştuysa orta terimden 66^b
başlamak gerekir. Yanıtlayan kimse en çok böyle yanılrsa gerek.

20 Madem ki terimler nasıl bağlandıklarında ve ne zaman tasımın 5
oluştüğünü biliyoruz, çürütmenin ne zaman yapılıp ne zaman yapılma-
yacağı da açık. Nitekim her şey kabul edildiğinde veya öne sürülen
yanıtlar karşılıklı olduğunda –söz gelişi biri evetleyici öteki değilleyici–,
çürütme olabilir. Çünkü terimler hem böylece hem öylece bağlandık-
larında tasım ortaya çıkardı; dolayısıyla öne sürülen şey sonuca karşıt 10
ise bir çürütme olması zorunlu: Nitekim çürütme çelişmeyi çıkarımla-
yan bir tasımdır. Ne ki hiçbir şey kabul edilmezse çürütmenin olması
olanaksız: Çünkü bütün terimler olumsuz olduklarında bir tasım ol-
mazdı, dolayısıyla hiçbir çürütme de olmaz; çürütme varsa bir tasımın
da olması zorunlu, ne ki tasım var olduğunda çürütmenin var olması 15
zorunlu değil. Yanıtta hiçbir şey tümel olarak öne sürülmesine de bu
böyle: Çürütme ile tasımın tanımları aynı olacak.

21 Tıpkı terimlerin yerleşmelerinde yanıldığımız gibi, bazen yanılma
sanılara ilişkin olarak oluşabilir; söz gelişi aynı şeyin öncelikli olarak

pek çok şeyde bulunması olasıysa, birinin bilinip kimilerinin unutul- 20
ması ve hiçbirinde bulunmadığının sanılması da olası. A, B'da ve
Γ'da B ile Γ'nın kendiliğinden bulunsun, B ile Γ da her Δ'da benzer
tarzda bulunsun. O halde A'nın her B'da ve B'nin Δ'da bulunduğu,
ama A'nın hiçbir Γ'da bulunmadığı ve Γ'nın her Δ'da bulunduğu
düşünülürse aynı şey aynı şeye ilişkin olarak hem bilinecek hem bilin- 25
meyecek. Yine bir kimse karşılıklı ilişkide olanlar konusunda yanılırsa;
sözgelişi A B'da, B Γ'da, Γ Δ'da bulunursa ama bir kimse A'nın her
B'da bulunduğunu ve yine A'nın hiçbir Γ'da bulunmadığını düşünürse:
Nitekim aynı anda hem A'nın Δ'da bulunduğunu bilecek hem de
bulunmadığını düşünecek. İmdi daha öte bunlardan başka herhangi 30
bir şeyi veya bildiği bir şeyi düşünmediğini kabul eder mi? Çünkü
madem tikel olan tümelde bulunur, her nasılsa A'nın B aracılığıyla
Γ'da bulunduğunu bilir, dolayısıyla her nasılsa bildiği şeyi genel an-
lamda düşünmediğini kabul eder: Ne ki bu olanaksız.

Önceden söylenen durumda orta terim aynı karşılıklı ilişkide olan- 35
lardan değilse her iki öncül de orta terimlerin her birine ilişkin düşü-
nülmez; sözgelişi A her B'da bulunup hiçbir Γ'da bulunmazsa, B ile
Γ'nın her ikisi her Δ'da bulunursa. Nitekim ilk öncülün ya saltık
olarak ya da kısmen karşıt alındığı sonucu çıkar. Çünkü B'nin bulun-
duğunun hepsinde A'nın bulunduğu düşünülürse, ama B'nin Δ'da 40
bulunduğu biliniyorsa, A'nın Δ'da bulunduğu da bilinir. Dolayısıyla 67^a
yine Γ'nın bulunduğunun hiçbirinde A'nın bulunmadığı düşünülürse,
B'nin bulunduğunun kiminde A'nın bulunmadığı düşünülür. B'nin
bulunduğunun hepsinde A'nın bulunduğunu düşünmek, yine B'nin
bulunduğunun kiminde A'nın bulunmadığını düşünmek ya saltık ola-
rak ya da kısmen karşıt. 5

İmdi böyle düşünmek olası değil, ne ki bir öncülü orta terimlerin
her birine ilişkin veya her iki öncülü orta terimlerden birine ilişkin
düşünmeye bir engel yok; sözgelişi A her B'da ve B Δ'da bulunursa
ve yine A hiçbir Γ'da bulunmazsa. Bu tür bir yanılmayla tikeller konu-
sundaki yanılmanız birbirine benzer; sözgelişi B'nin bulunduğunun
hepsinde A bulunursa ve B Γ'da bulunursa, A her Γ'da bulunacak. 10
İmdi bir kimse B'nin bulunduğunun hepsinde A'nın bulunduğunu

χει παντί, οἶδε καὶ ὅτι τῷ Γ. ἀλλ' οὐδὲν κωλύει ἀγνοεῖν
τὸ Γ ὅτι ἔστιν, οἶον εἰ τὸ μὲν Α δύο ὀρθαί, τὸ δ' ἐφ' ᾧ Β
τρίγωνον, τὸ δ' ἐφ' ᾧ Γ αἰσθητὸν τρίγωνον. ὑπολάβοι γὰρ
15 ἂν τις μὴ εἶναι τὸ Γ, εἰδὼς ὅτι πᾶν τρίγωνον ἔχει δύο ὀρ-
θὰς, ὥσθ' ἅμα εἴσεται καὶ ἀγνοήσει ταυτόν. τὸ γὰρ εἰδέ-
ναι πᾶν τρίγωνον ὅτι δύο ὀρθαῖς οὐχ ἀπλοῦν ἔστιν, ἀλλὰ
τὸ μὲν τῷ τὴν καθόλου ἔχειν ἐπιστήμην, τὸ δὲ τὴν καθ'
ἑκαστον. οὕτω μὲν οὖν ὡς τῇ καθόλου οἶδε τὸ Γ ὅτι δύο ὀρ-
20 θαί, ὡς δὲ τῇ καθ' ἑκαστον οὐκ οἶδεν, ὥστ' οὐχ ἔξει τὰς
ἐναντίας. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐν τῷ Μένωνι λόγος, ὅτι ἡ μά-
θησις ἀνάμνησις. οὐδαμοῦ γὰρ συμβαίνει προεπίστασθαι τὸ
καθ' ἑκαστον, ἀλλ' ἅμα τῇ ἐπαγωγῇ λαμβάνειν τὴν τῶν
κατὰ μέρος ἐπιστήμην ὥσπερ ἀναγνωρίζοντας. ἐνια γὰρ εὐ-
25 θὺς ἴσμεν, οἶον ὅτι δύο ὀρθαῖς, ἐὰν ἴδωμεν ὅτι τρίγωνον.
ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Τῇ μὲν οὖν καθόλου θεωροῦμεν τὰ ἐν μέρει, τῇ δ' οἰ-
κειά οὐκ ἴσμεν, ὥστ' ἐνδέχεται καὶ ἀπατᾶσθαι περὶ αὐτά,
πλὴν οὐκ ἐναντίως, ἀλλ' ἔχειν μὲν τὴν καθόλου, ἀπατᾶ-
30 σθαι δὲ τὴν κατὰ μέρος. ὁμοίως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημέ-
νων· οὐ γὰρ ἐναντία ἡ κατὰ τὸ μέσον ἀπάτη τῇ κατὰ τὸν
συλλογισμόν ἐπιστήμη, οὐδ' ἡ καθ' ἑκάτερον τῶν μέσων ὑπό-
ληψις. οὐδὲν δὲ κωλύει εἰδῶτα καὶ ὅτι τὸ Α ὅλῳ τῷ Β
ὑπάρχει καὶ πάλιν τοῦτο τῷ Γ, οἰηθῆναι μὴ ὑπάρχειν τὸ
35 Α τῷ Γ, οἶον ὅτι πᾶσα ἡμίονος αἵτοκος καὶ αὕτη ἡμίονος
οἴεσθαι κύειν ταύτην· οὐ γὰρ ἐπίσταται ὅτι τὸ Α τῷ Γ, μὴ
συνθεωρῶν τὸ καθ' ἑκάτερον. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ εἰ τὸ μὲν
οἶδε τὸ δὲ μὴ οἶδεν, ἀπατηθήσεται· ὅπερ ἔχουσιν αἱ κα-
θόλου πρὸς τὰς κατὰ μέρος ἐπιστήμας. οὐδὲν γὰρ τῶν αἰ-
67^b σθητῶν ἔξω τῆς αἰσθήσεως γενόμενον ἴσμεν, οὐδ' ἂν ἡσθη-
μένοι τυγχάνωμεν, εἰ μὴ ὡς τῷ καθόλου καὶ τῷ ἔχειν τὴν
οἰκειάν ἐπιστήμην, ἀλλ' οὐχ ὡς τῷ ἐνεργεῖν. τὸ γὰρ ἐπί-
στασθαι λέγεται τριχῶς, ἢ ὡς τῇ καθόλου ἢ ὡς τῇ οἰκειᾷ
5 ἢ ὡς τῷ ἐνεργεῖν, ὥστε καὶ τὸ ἡπατῆσθαι τοσαυταχῶς. οὐδὲν
οὖν κωλύει καὶ εἰδέναι καὶ ἡπατῆσθαι περὶ ταυτό, πλὴν οὐκ

^a14 τὸ fecit B ψ] οὐ AC

τῷ δὲ η^a

ιδόντες η

29 μὲν om. B

37 ἐκάτερον + λήμμα ΑΓ

τὸ Α¹Β

19 ὀρθαῖς ηΓ

25 οἶον om. C

30 τὴν scripsi: τῇ codd.

33 ὡς om. η¹

τῷ] τὸ Α¹

18 τῷ om. η

24 ὥσπερ εἰ γνωρίζοντας η¹

ιδώμεν Α²CηP: εἰδῶμεν ΑΒ

32 ἕτερον Α

38 καθόλου + προτάσεις Α

ἀπατᾶσθαι η

τὴν ACη: ἦν ἐν τῷ η^a

27 τὰ] τὸ ηΓ

35 αὕτη + ἡ Α

3^b τῷ CηPc:

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

bilirse, A'nın Γ 'da bulunduğunu da bilir. Ne ki hiçbir şey o kimseyi Γ 'nın var olduğunu bilmemekten alıkoyamaz; sözgelişi A 'iki dik açı', B 'üçgen', Γ 'duyulur bir üçgen' ise. Nitekim her üçgenin iki dik açısı olduğunu bilen bir kimse Γ 'nın var olmadığını düşünebilir; dolayısıyla 15 aynı şeyi aynı anda hem bilecek hem de bilmeyecek. Çünkü 'her üçgenin iki dik açısı olduğunu bilmek' yalın bir anlam taşımaz: Bir anlamı tümel bir bilginin olduğunu bilmek, öteki anlamı tek tek ele alınanların bir bilgisinin olduğunu bilmek. İmdi böylece Γ 'nın iki dik açısı olduğu tümel bilgiyle bilinir, tek tek ele alınanların bilgisiyle 20 bilinmez; dolayısıyla bunlar birbirine karşıt değil. "Menon"daki bilginin anımsama olduğu usamlaması da böyle. Çünkü tek tek olanlar hiçbir tarzda önceden bilinemez, ama tikellerin bilgisi tümevarımla aynı anda anımsananlar olarak bilinebilir. Nitekim kimi şeyleri doğrudan biliriz; sözgelişi üçgenin olduğunu biliyorsak iki dik açısı olduğunu 25 da biliriz. Öteki durumlarda da bu böyle.

İmdi tikelleri tümellerle görebiliriz, ne ki tikelleri kendilerine özgü bir bilgiyle bilemeyiz; dolayısıyla onlar konusunda yanılmak da olası, gerçi bunlar birbirine karşıt değil, tümel bilgisi var ama yanılma tikelde ortaya çıkıyor. Demek ki önceden söylenenlerde bu böyle. Orta terime 30 ilişkin bir yanılma tasımla elde edilen bir bilgiye karşıt olmaz; orta terimlerin her birine ilişkin düşünceler de karşıt olmaz. A'nın bütün B'da ve yine B'nın Γ 'da bulunduğunu bilen bir kimsenin A'nın Γ 'da bulunmadığını düşünmesine bir engel yok; sözgelişi her katırın kısır 35 olduğunu ve bu nesnenin bir katır olduğunu bilmek, ama onun gebe olduğunu düşünmek: Çünkü her ikisine ilişkin olanı göz önünde bulundurmayan bir kimse A'nın Γ 'da bulunduğunu da bilmez. Dolayısıyla açık ki birini bilip ötekini bilmiyorsa yanılacak; tikel bilgilere göre tümel bilgiler böyledir. Nitekim duyudan bağımsız olarak duyulur 67^b olanı bilemeyiz; tümel bilgi olmadan, nesnenin kendine özgü bilgisi olmadan, etkinlikte bulunmadan duyumsamış da olamayız. Nitekim 'bilmek' üç anlamda söylenir: Tümel bilgiyle bilmek, nesnenin kendine özgü bilgisiyle bilmek, etkinlikte bulunmakla bilmek; dolayısıyla yanılma böyle tarzlarda da olası. İmdi aynı nesne konusunda hem 5 bilmeyi hem de yanılmayı engelleyen bir şey yok; her ne kadar bunlar

ἐναντίως. ὅπερ συμβαίνει καὶ τῷ καθ' ἑκατέραν εἰδοτι τὴν πρότασιν καὶ μὴ ἐπεσκεμμένῳ πρότερον. ὑπολαμβάνων γὰρ κύειν τὴν ἡμίονον οὐκ ἔχει τὴν κατὰ τὸ ἐνεργεῖν ἐπιστήμην, οὐδ' αὖ διὰ τὴν ὑπόληψιν ἐναντίαν ἀπάτην τῇ ἐπιστήμῃ· 10 συλλογισμὸς γὰρ ἡ ἐναντία ἀπάτη τῇ καθόλου.

Ὁ δ' ὑπολαμβάνων τὸ ἀγαθὸ εἶναι κακῷ εἶναι, τὸ αὐτὸ ὑπολήσεται ἀγαθὸ εἶναι καὶ κακῷ. ἔστω γὰρ τὸ μὲν ἀγαθὸ εἶναι ἐφ' οὗ Α, τὸ δὲ κακῷ εἶναι ἐφ' οὗ Β, πάλιν δὲ τὸ ἀγαθὸ εἶναι ἐφ' οὗ Γ. ἐπεὶ οὖν ταυτόν ὑπολαμβάνει 15 τὸ Β καὶ τὸ Γ, καὶ εἶναι τὸ Γ τὸ Β ὑπολήσεται, καὶ πάλιν τὸ Β τὸ Α εἶναι ὡσαύτως, ὥστε καὶ τὸ Γ τὸ Α. ὥσπερ γὰρ εἰ ἦν ἀληθές, καθ' οὗ τὸ Γ, τὸ Β, καὶ καθ' οὗ τὸ Β, τὸ Α, καὶ κατὰ τοῦ Γ τὸ Α ἀληθές ἦν, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπολαμβάνειν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ εἶναι ταύτου 20 γὰρ ὄντος τοῦ Γ καὶ Β, καὶ πάλιν τοῦ Β καὶ Α, καὶ τὸ Γ τῷ Α ταυτόν ἦν· ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ δοξάζειν ὁμοίως. ἄρ' οὖν τοῦτο μὲν ἀναγκαῖον, εἴ τις δώσει τὸ πρῶτον; ἀλλ' ἴσως ἐκείνο ψευδὸς, τὸ ὑπολαβεῖν τινὰ κακῷ εἶναι τὸ ἀγαθὸ εἶναι, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός· πολλαχῶς γὰρ ἐγχωρεῖ τοῦθ' 25 ὑπολαμβάνειν. ἐπισκεπτέον δὲ τοῦτο βέλτιον.

22 Ὅταν δ' ἀντιστρέφῃ τὰ ἄκρα, ἀνάγκη καὶ τὸ μέσον ἀντιστρέφειν πρὸς ἄμφω. εἰ γὰρ τὸ Α κατὰ τοῦ Γ διὰ τοῦ Β ὑπάρχει, εἰ ἀντιστρέφει καὶ ὑπάρχει, ὥ τὸ Α, παντὶ τὸ Γ, καὶ τὸ Β τῷ Α ἀντιστρέφει καὶ ὑπάρξει, ὥ τὸ Α, 30 παντὶ τὸ Β διὰ μέσου τοῦ Γ· καὶ τὸ Γ τῷ Β ἀντιστρέφει διὰ μέσου τοῦ Α. καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν ὡσαύτως, οἷον εἰ τὸ Β τῷ Γ ὑπάρχει, τῷ δὲ Β τὸ Α οὐχ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ Α τῷ Γ οὐχ ὑπάρξει. εἰ δὴ τὸ Β τῷ Α ἀντιστρέφει, καὶ τὸ Γ τῷ Α ἀντιστρέφει. ἔστω γὰρ τὸ Β μὴ ὑπάρχον 35 τῷ Α· οὐδ' ἄρα τὸ Γ· παντὶ γὰρ τῷ Γ τὸ Β ὑπῆρχεν· καὶ εἰ τῷ Β τὸ Γ ἀντιστρέφει, καὶ τὸ Α ἀντιστρέφει· καθ' οὗ γὰρ ἅπαντος τὸ Β, καὶ τὸ Γ. καὶ εἰ τὸ Γ <καὶ> πρὸς τὸ Α ἀντιστρέφει, καὶ τὸ Β ἀντιστρέφει. ὥ γὰρ τὸ Β,

b8 μὴ om. n¹Γ 11 γάρ+έστιν C 13 τὸ fecit C 18 τὸ¹ om. n
22 τὸ α n ἄρ' Α 24 ὑπολαμβάνειν n τὸ] καὶ B 30 ἀντι-
στρέφει scripsi: ἀντιστρέφει codd. ὑπάρχει ABC 31 ἀντιστρέφει
ABC 35 ἀντιστρέφει ABCP: ἀντιστρέφει nΓ 36 γάρ om. n¹
37 τὸ β τῷ Α¹Β²Γ³ καὶ . . . ἀντιστρέφει om. n¹ τὸ Α¹Β¹Γ: τῷ
Α¹Β²Γ³ ἀντιστρέφει Γ: ἀντιστρέφει ABC 38 ἀν παντός n καὶ
adieci 39 ἀντιστρέφει]+καὶ τὸ β con. Jenkinson ἀντιστρέφει
scripsi: ἀντιστρέφει ABCn: ἀντιστρέφει πρὸς τὸ α f

BİRİNCİ ÇÖZÜMLELER

karşıt olmasa da. Bu durum her bir öncülü bilip önceden göz önünde bulundurmamakla da ortaya çıkabilir. Nitekim katırın gebe olduğunu düşünen kimsenin etkinlikte bulunmakla bir bilgisi yok, ayrıca bu düşüncesinden ötürü bilgisine karşıt bir yanılma da söz konusu değil: 10 Çünkü tümel bilgiye karşıt bir yanılma, bir tasımla olur.

İyi olmanın kötü olduğunu düşünen bir kimse iyi olmakla kötü olmanın aynı şey olduğunu düşünecek. A 'iyi olmak', B 'kötü olmak', Γ yine 'iyi olmak' olsun. İmdi madem B ile Γ 'nın aynı şey olduğunu 15 düşünüyor, B'nin Γ olduğunu da düşünecek ve yine benzer bir tarzda B'nin A olduğunu düşünecek, dolayısıyla Γ 'nın A olduğunu da düşünecek. Nasıl ki Γ 'nın ilişkin olduğuna ilişkin B ve B'nin ilişkin olduğuna ilişkin A doğruysa A'nın da Γ 'ya ilişkin doğru olması gibi, 'düşünmek' konusunda da bu böyle. 'Olmak' konusunda da bu böyle; çünkü 20 Γ ile B ve yine B ile A aynı şeylerse Γ ile A da aynı olur; dolayısıyla 'sanmak' konusunda da bu böyle. İmdi bir kimse öncekini kabul edecekse bu zorunlu olur mu? Ne ki ilineksel bir anlamda değilse bir kimsenin iyi olmanın kötü olduğunu düşünmesi herhalde yanlış; nitekim bu pek çok tarzda düşünülebilir. Ama bunu daha iyi araştırmak 25 gerekir.

- 22 Uçlar evrildiklerinde orta terimin de her iki uca göre evrilmesi zorunlu. A B aracılığıyla Γ 'da bulunursa ve A'nın bulunduğu hepsinde Γ da bulunup A ile Γ evrilirlerse, Γ orta terimiyle A'nın bulunduğu hepsinde B bulunup B A'yla evrilebilecek; A orta terimiyle de Γ B'yla evrilebilecek. Bulunmama durumunda da bu böyle; sözgelişi B Γ 'da bulunup A B'da bulunmazsa A Γ 'da da bulunmayacak. O halde B A'yla evrilirse Γ da A'yla evrilecek. B A'da bulunmasın; 35 öyleyse Γ da A'da bulunmayacak: Çünkü B her Γ 'da bulunuyordu. Γ B'yla evrilirse A da B'yla evrilecek: Çünkü B'nin ilişkin olduklarının hepsine Γ da ilişkin. Γ A ve B'ya göre evrilirse B da A'ya göre evrilecek.

68* τὸ Γ· ὥ δὲ τὸ Α, τὸ Γ οὐχ ὑπάρχει. καὶ μόνον τοῦτο ἀπὸ τοῦ συμπεράσματος ἄρχεται, τὰ δ' ἄλλα οὐχ ὁμοίως
3 καὶ ἐπὶ τοῦ κατηγορικοῦ συλλογισμοῦ.

3 Πάλιν εἰ τὸ Α καὶ
τὸ Β ἀντιστρέφει, καὶ τὸ Γ καὶ τὸ Δ ὡσαύτως, ἅπαντι δ'
5 ἀνάγκη τὸ Α ἢ τὸ Γ ὑπάρχειν, καὶ τὸ Β καὶ Δ οὕτως ἔξει
ὥστε παντὶ θάτερον ὑπάρχειν. ἐπεὶ γὰρ ὥ τὸ Α, τὸ Β, καὶ
ὥ τὸ Γ, τὸ Δ, παντὶ δὲ τὸ Α ἢ τὸ Γ καὶ οὐχ ἅμα, φα-
8 νερόν ὅτι καὶ τὸ Β ἢ τὸ Δ παντὶ καὶ οὐχ ἅμα [οἶον . .
11 γεγονέναι]. δύο γὰρ συλλογισμοὶ σύγκεινται. πάλιν εἰ παντὶ
μὲν τὸ Α ἢ τὸ Β καὶ τὸ Γ ἢ τὸ Δ, ἅμα δὲ μὴ ὑπάρχει, εἰ ἀντι-
στρέφει τὸ Α καὶ τὸ Γ, καὶ τὸ Β καὶ τὸ Δ ἀντιστρέφει. εἰ
γὰρ τινὶ μὴ ὑπάρχει τὸ Β, ὥ τὸ Δ, δῆλον ὅτι τὸ Α ὑπάρχει.
εἰ δὲ τὸ Α, καὶ τὸ Γ· ἀντιστρέφει γάρ. ὥστε ἅμα τὸ Γ καὶ
16 τὸ Δ. τοῦτο δ' ἀδύνατον. <οἶον εἰ τὸ ἀγέννητον ἀφθαρτον καὶ
9 τὸ ἀφθαρτον ἀγέννητον, ἀνάγκη τὸ γένομενον φθαρτὸν καὶ τὸ
10 φθαρτὸν γεγονέναι>.

16 *Όταν δὲ τὸ Α ὅλω τῷ Β καὶ τῷ Γ
ὑπάρχη καὶ μηδενὸς ἄλλου κατηγορήται, ὑπάρχη δὲ καὶ
τὸ Β παντὶ τῷ Γ, ἀνάγκη τὸ Α καὶ Β ἀντιστρέφειν· ἐπεὶ
γὰρ κατὰ μόνων τῶν Β Γ λέγεται τὸ Α, κατηγορεῖται δὲ
20 τὸ Β καὶ αὐτὸ αὐτοῦ καὶ τοῦ Γ, φανερόν ὅτι καθ' ὧν τὸ Α,
καὶ τὸ Β λεχθήσεται πάντων πλην αὐτοῦ τοῦ Α. πάλιν ὅταν
τὸ Α καὶ τὸ Β ὅλω τῷ Γ ὑπάρχη, ἀντιστρέφη δὲ τὸ Γ
τῷ Β, ἀνάγκη τὸ Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχειν· ἐπεὶ γὰρ παντὶ
τῷ Γ τὸ Α, τὸ δὲ Γ τῷ Β διὰ τὸ ἀντιστρέφειν, καὶ τὸ Α
25 παντὶ τῷ Β.

25 *Όταν δὲ δυοῖν ὄντων τὸ Α τοῦ Β αἰ-
ρετώτερον ᾗ, ὄντων ἀντικειμένων, καὶ τὸ Δ τοῦ Γ ὡσαύτως,
εἰ αἰρετώτερα τὰ Α Γ τῶν Β Δ, τὸ Α τοῦ Δ αἰρετώτερον.
ὁμοίως γὰρ διωκτὸν τὸ Α καὶ φευκτὸν τὸ Β (ἀντικείμενα
γάρ), καὶ τὸ Γ τῷ Δ (καὶ γὰρ ταῦτα ἀντίκειται). εἰ οὖν
30 τὸ Α τῷ Δ ὁμοίως αἰρετόν, καὶ τὸ Β τῷ Γ φευκτόν· ἐκά-

68*1 α, τὸ γ Α³Β³Ρ: γ, τὸ α ΑΒCηΓ 2 ὁμοίως + ὡς η 5 Δ] τὸ
8 η 8 καὶ οὐχ ἅμα om. η¹Γ οἶον . . . γεγονέναι hic codd. Ρ: post
16 ἀδύνατον Pacius 12 ὑπάρχη η 14 μὴ ὑπάρχη η 16 τὸ om. ΑΒ
οἶον . . . γεγονέναι hic Pacius: post 8 ἅμα codd. Ρ ἀγέννητον C 9
τῷ Β ἀγέννητον C 16 bis τῷ γ ὑπάρχει η 18 καὶ + τὸ η 23 τῷ¹] καὶ τὸ η 24 β + παντὶ η 25 β + ὑπάρξει ΑΒC τὸ] οἶον τὸ
CΓ, fecit η 28 γάρ] τε γάρ η 29 τῷ] καὶ τὸ η ἀντίκεινται η
30 γ + ὁμοίως η

Çünkü B'nin bulunduğu Γ bulunur, ne ki A'nın bulunduğu Γ 68^a
bulunmaz. Ve yalnızca bu, sonuçtan başlar; ötekiler, olumlu sonuçlu
tasımlarda bile böyle değiller.

Yine A ile B ve Γ ile Δ benzer evrilirlerse ve A veya Γ 'nin her
nesnede bulunması zorunluysa B ile Δ 'dan biri de her nesnede bulu- 5
nacak. Madem ki A'nın bulunduğu B bulunur ve Γ 'nin bulun-
duğunda Δ bulunur, ama madem ki A ile Γ aynı anda her nesnede
bulunamazlar, açık ki B ile Δ da aynı anda her nesnede bulunamazlar 8
[sözgelişi oluşmuş olması <zorunlu>]; çünkü iki tasım bir arada 11
öne sürülmüştür. Yine A veya B ve Γ veya Δ her nesnede bulunup
aynı anda bulunamıyorlarsa, A ile Γ evrilirse B ile Δ da evrilir. Nitekim
 Δ 'nın bulunduğu kimi nesnede B bulunamıyorsa, açık ki o nesnede
A bulunur. Ne ki A bulunuyorsa Γ da o nesnede bulunur: Çünkü
bunlar evriliyorlar. Dolayısıyla o nesnede Γ ile Δ aynı anda bulunurlar.
Ne ki bu olanaksız. <Sözgelişi oluşmayan yok olmayıp yok olmayan 16
oluşmamış ise; oluşanın yok olup yok olanın oluşmuş olması zo- 9
runlu.> 10

A bütün B'da ve bütün Γ 'da bulunup başka hiçbir şeye yüklenme- 16
diğinde ve B her Γ 'da bulunduğu A ile B'nin evrilmeleri zorunlu;
madem A yalnızca B ile Γ 'ya ilişkin söyleniyor ve B hem kendi kendi-
sine hem de Γ 'ya yükleniyor, açık ki A'nın kendisi dışında A'nın ilişkin 20
olduğu her nesneye ilişkin B da söylenebilecek. Yine A ile B bütün
 Γ 'da bulunup Γ B'yla evrildiğinde A'nın her B'da bulunması zorunlu:
Madem A her Γ 'da bulunur ve Γ evirmeyle B'da bulunur, A her B'da
da bulunaçak.

İki çelişik var olandan A B'dan daha yeğlenesi olduğunda, benzer 25
tarzda Δ Γ 'dan daha yeğlenesi olduğunda, $A\Gamma B\Delta$ 'dan daha yeğlenesi
ise, A Δ 'dan daha yeğlenesi olur. Nitekim aranan olarak A ve kaçını-
lan olarak B benzerler (çünkü bunlar çelişik), Γ da Δ 'ya benzer (bunlar
da çelişik). İmdi yeğlenen olarak A Δ 'ya benzerse kaçınılan olarak B 30

τερον γὰρ ἑκατέρῳ ὁμοίως, φευκτὸν διωκτῷ. ὥστε καὶ τὰ
 ἄμφω τὰ *A Γ* τοῖς *B Δ*. ἐπεὶ δὲ μᾶλλον, οὐχ οἷόν τε
 ὁμοίως· καὶ γὰρ ἂν τὰ *B Δ* ὁμοίως ἦσαν. εἰ δὲ τὸ *Δ* τοῦ *A*
 αἰρετώτερον, καὶ τὸ *B* τοῦ *Γ* ἦττον φευκτόν· τὸ γὰρ ἔλατ- 35
 τον τῷ ἐλάττονι ἀντίκειται. αἰρετώτερον δὲ τὸ μείζον ἀγα-
 θὸν καὶ ἔλαττον κακὸν ἢ τὸ ἔλαττον ἀγαθὸν καὶ μείζον
 κακόν· καὶ τὸ ἅπαν ἄρα, τὸ *B Δ*, αἰρετώτερον τοῦ *A Γ*.
 νῦν δ' οὐκ ἔστιν. τὸ *A* ἄρα αἰρετώτερον τοῦ *Δ*, καὶ τὸ *Γ* ἄρα
 τοῦ *B* ἦττον φευκτόν. εἰ δὴ ἔλοιτο πᾶς ὁ ἔρων κατὰ τὸν
 ἔρωτα τὸ *A* τὸ οὕτως ἔχειν ὥστε χαρίζεσθαι, καὶ τὸ μὴ 40
 χαρίζεσθαι τὸ ἐφ' οὗ *Γ*, ἢ τὸ χαρίζεσθαι τὸ ἐφ' οὗ *Δ*, καὶ
 τὸ μὴ τοιοῦτον εἶναι οἷον χαρίζεσθαι τὸ ἐφ' οὗ *B*, δηλον ὅτι 68^b
 τὸ *A* τὸ τοιοῦτον εἶναι αἰρετώτερόν ἐστιν ἢ τὸ χαρίζεσθαι. τὸ
 ἄρα φιλεῖσθαι τῆς συνουσίας αἰρετώτερον κατὰ τὸν ἔρωτα.
 μᾶλλον ἄρα ὁ ἔρως ἐστὶ τῆς φιλίας ἢ τοῦ συνεῖναι. εἰ δὲ
 μάλιστα τούτου, καὶ τέλος τούτου. τὸ ἄρα συνεῖναι ἢ οὐκ ἔστιν 5
 ὅλως ἢ τοῦ φιλεῖσθαι ἔνεκεν· καὶ γὰρ αἱ ἄλλαι ἐπιθυμῖαι
 καὶ τέχναι οὕτως.

23 Πῶς μὲν οὖν ἔχουσιν οἱ ὅροι κατὰ τὰς ἀντιστροφὰς
 καὶ τὸ αἰρετώτεροι ἢ φευκτότεροι εἶναι, φανερόν· ὅτι δ' οὐ
 μόνον οἱ διαλεκτικοὶ καὶ ἀποδεικτικοὶ συλλογισμοὶ διὰ 10
 τῶν προειρημένων γίνονται σχημάτων, ἀλλὰ καὶ οἱ ῥητορι-
 κοὶ καὶ ἀπλῶς ἡττισοῦν πίστις καὶ ἡ καθ' ὅποιαν οὖν μέθοδον,
 νῦν ἂν εἴη λεκτέον. ἅπαντα γὰρ πιστεύομεν ἢ διὰ συλλο-
 γισμοῦ ἢ ἐξ ἐπαγωγῆς.

Ἐπαγωγή μὲν οὖν ἐστὶ καὶ ὁ ἐξ ἐπαγωγῆς συλλογι- 15
 σμός τὸ διὰ τοῦ ἐτέρου θάτερον ἄκρον τῷ μέσῳ συλλογίσα-
 σθαι, οἷον εἰ τῶν *A Γ* μέσον τὸ *B*, διὰ τοῦ *Γ* δεῖξαι τὸ *A*
 τῷ *B* ὑπάρχον· οὕτω γὰρ ποιούμεθα τὰς ἐπαγωγὰς. οἷον
 ἔστω τὸ *A* μακρόβιον, τὸ δ' ἐφ' ᾧ *B* τὸ χολὴν μὴ ἔχον,
 ἐφ' ᾧ δὲ *Γ* τὸ καθ' ἑκάστον μακρόβιον, οἷον ἄνθρωπος καὶ 20

*31 τὰ om. n² 32 τοῖς] καὶ τὰ n¹ 33 βγ C δὴ n 35 τῷ] τὸ n
 37 τὸ B Δ om. C 38 δ' om. C¹ 40 καὶ τὸ] τὸ δὲ n Γ 41 τὸ] δὲ n
 τὸ om. n b₁ τὸν n χαρίσασθαι n 2 χαρίσασθαι BC 3
 κατὰ] ἐστὶ κατὰ n Γ 4 ἐστὶ] ἐπὶ n ἢ τῆς συνουσίας n 5 τοῦτο
 n² καὶ + τὸ n 6 ἔνεκα n 7 οὕτω + γίνονται a. γ. β. δ An¹ Γ:
 + γίνονται n² 9 τῷ n Γ αἰρετώτεροι ἢ φευκτότεροι n Γ: φευκτότεροι
 ἢ αἰρετώτεροι AB: φευκτότεροι καὶ αἰρετώτεροι C: αἰρετώτερον ἢ φευκτότερον
 fm 10 διαλεκτοὶ A¹ 13 πιστεύομεν C 18 ὑπάρχειν Bekker:
 om. C 19 τὸ³ om. n 20 τὰ καθ' ἑκάστα μακρόβια n μακρόβιον
 secl. Consbruch, om. fort. P: ἄχολον Grote οἷον om. n

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

Γ 'ya benzer; bunlardan her biri her birine, kaçınılan aranana benzer. Dolayısıyla da $A\Gamma$ 'nın ikisi $B\Delta$ 'nın ikisine benzer. Ama madem ki $A\Gamma$ daha yeğlenesi, $A\Delta$ 'ya benzer olamaz: Çünkü $B\Delta$ $A\Gamma$ 'ya benzerdi. Ama Δ A 'dan daha yeğlenesi ise B Γ 'dan daha az kaçınılan olur: Çünkü daha az daha aza çelişik. Ne ki daha çok iyilik ile daha az 35 kötülük, daha az iyilik ile daha çok kötülükten daha yeğlenesidir: O halde $B\Delta$ 'nın tümü $A\Gamma$ 'nın tümünden daha yeğlenesidir. Ne ki şimdi bu böyle değil. Bu durumda $A\Delta$ 'dan daha yeğlenesidir, dolayısıyla da Γ B 'dan daha az kaçınılan. Demek ki her âşık aşkı açısından A 'yı –sevilmeyi– ve Γ 'yı –sevmemeyi– Δ 'ya –sevmeye– ve B 'ya –sevilmeye– yeğliyorsa, açık ki böyle bir A sevmekten daha yeğlenesidir. 40 68^b O halde aşk açısından, dost olma birlikte olmadan daha yeğlenesi bir durum. Bu durumda aşk birliktelikten çok dostluğa özgü. Ama bu en çok dostluğa özgü ise dostluk amaç olmalı. Demek ki birliktelik 5 ya genel olarak amaç değil ya da dost olmaya yönelik bir amaçtır; öteki arzular ile sanatlar da böyle.

23 Evirmede ve yeğlenen veya kaçınılan olarak terimlerin nasıl bağlandıkları açık; şimdi de şunları söylemek gerekir: Önceden söylenen 10 konumlarda yalnızca diyalektik ve doğrudan tanıtılamalı tasımlar değil retorik tasımlar ve saltık anlamda herhangi bir araştırmaya ilişkin her çeşit inanç da oluşur. Nitekim inançlarımızın hepsi ya tasımdan ya da tümevarımdan ileri gelir.

'Tümevarım' ile 'tümevarımlı tasım', bir ucun orta terimde bulun- 15 duğunu öteki uçla çıkarımlamaktır; sözgelişi $A\Gamma$ 'nın orta terimi B ise A 'nın B 'da bulunduğu Γ 'yla tanıtılacak; nitekim tümevarımları böyle oluşturuyoruz. Sözgelişi A 'uzun yaşamlı', B 'safrasız', Γ 'tek tek uzun yaşamlılar' –sözgelişi insan, at, katır– olsun. O halde A bütün 20

ἵππος καὶ ἡμίονος. τῷ δὲ Γ ὅλῳ ὑπάρχει τὸ Α (πᾶν γὰρ τὸ Γ μακρόβιον)· ἀλλὰ καὶ τὸ Β, τὸ μὴ ἔχειν χολήν, παντὶ ὑπάρχει τῷ Γ. εἰ οὖν ἀντιστρέφει τὸ Γ τῷ Β καὶ μὴ ὑπερτείνει τὸ μέσον, ἀνάγκη τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν. δεδει-

25 κται γὰρ πρότερον ὅτι ἂν δύο ἄττα τῷ αὐτῷ ὑπάρχη καὶ πρὸς θάτερον αὐτῶν ἀντιστρέφῃ τὸ ἄκρον, ὅτι τῷ ἀντιστρέφοντι καὶ θάτερον ὑπάρξει τῶν κατηγορουμένων. δεῖ δὲ νοεῖν τὸ Γ τὸ ἐξ ἀπάντων τῶν καθ' ἕκαστον συγκείμενον· ἡ γὰρ ἐπαγωγή διὰ πάντων.

30 "Ἔστι δ' ὁ τοιοῦτος συλλογισμὸς τῆς πρώτης καὶ ἀμέσου προτάσεως· ὦν μὲν γὰρ ἔστι μέσον, διὰ τοῦ μέσου ὁ συλλογισμὸς, ὦν δὲ μὴ ἔστι, δι' ἐπαγωγῆς. καὶ τρόπον τινὰ ἀντίκειται ἡ ἐπαγωγή τῷ συλλογισμῷ· ὁ μὲν γὰρ διὰ τοῦ μέσου τὸ ἄκρον τῷ τρίτῳ δείκνυσιν, ἡ δὲ διὰ τοῦ τρίτου

35 τὸ ἄκρον τῷ μέσῳ. φύσει μὲν οὖν πρότερος καὶ γνωριμώτερος ὁ διὰ τοῦ μέσου συλλογισμὸς, ἡμῖν δ' ἐναργέστερος ὁ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς.

Παράδειγμα δ' ἐστὶν ὅταν τῷ μέσῳ τὸ ἄκρον ὑπάρ- 24
χον δευχθῇ διὰ τοῦ ὁμοίου τῷ τρίτῳ. δεῖ δὲ καὶ τὸ μέσον
40 τῷ τρίτῳ καὶ τὸ πρῶτον τῷ ὁμοίῳ γνώριμον εἶναι ὑπάρχον.
οἷον ἔστω τὸ Α κακόν, τὸ δὲ Β πρὸς ὁμόρους ἀναιρεῖσθαι
69^a πόλεμον, ἐφ' ᾧ δὲ Γ τὸ Ἀθηναίους πρὸς Θηβαίους, τὸ δ'
ἐφ' ᾧ Δ Θηβαίους πρὸς Φωκεῖς. ἐὰν οὖν βουλώμεθα δεῖξαι
ὅτι τὸ Θηβαίους πολεμεῖν κακόν ἐστὶ, ληπτέον ὅτι τὸ πρὸς
τοὺς ὁμόρους πολεμεῖν κακόν. τούτου δὲ πίστις ἐκ τῶν
5 ὁμοίων, οἷον ὅτι Θηβαίους ὁ πρὸς Φωκεῖς. ἐπεὶ οὖν τὸ πρὸς
τοὺς ὁμόρους κακόν, τὸ δὲ πρὸς Θηβαίους πρὸς ὁμόρους ἐστὶ,
φανερὸν ὅτι τὸ πρὸς Θηβαίους πολεμεῖν κακόν. ὅτι μὲν οὖν
τὸ Β τῷ Γ καὶ τῷ Δ ὑπάρχει, φανερόν (ἄμφω γὰρ ἐστὶ
πρὸς τοὺς ὁμόρους ἀναιρεῖσθαι πόλεμον), καὶ ὅτι τὸ Α τῷ
10 Δ (Θηβαίους γὰρ οὐ συνήνεγκεν ὁ πρὸς Φωκεῖς πόλεμος)· ὅτι
δὲ τὸ Α τῷ Β ὑπάρχει, διὰ τοῦ Δ δευχθήσεται. τὸν αὐ-
τὸν δὲ τρόπον καὶ εἰ διὰ πλείονων τῶν ὁμοίων ἡ πίστις γέ-
νοιτο τοῦ μέσου πρὸς τὸ ἄκρον. φανερόν οὖν ὅτι τὸ παράδει-

^b21-2 πᾶν . . . μακρόβιον suspexit Tredennick 22 γ Pacius: ἀχολον
ABCⁿ: ἀχολον γ η 23 ἀντιστρέφῃ η 25 ἄττα ABC ὑπάρχει C
26 ἀντιστρέφει C 32 ἔστι+οἱ vel αἱ η¹ 35 οὖν om. C καὶ γνωρι-
μώτερος om. η¹ 39-40 δεῖ . . . τρίτῳ om. C 40 γνωριμώτερον ηΓ
69^a1 τὸ δ' om. η 6 τοὺς om. C κακόν . . . ὁμόρους om. η¹ 7 τὸ om. η²
10 ὁ om. C² 11 τῷ β τὸ α C 12 καὶ η γίνοντο AB 13 οὖν om. C

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

Γ 'da bulunur (çünkü her Γ uzun yaşamlı); ne ki B –safrasız olan– da her Γ 'da bulunur. İmdi Γ B'yla evrilip orta terim genişlemese, A'nın B'da bulunması zorunlu. Nitekim şu önceden tanıtlanmıştı: İki nesne 25 aynı nesnede bulunup uç terim onlardan biriyle evriliyorsa, yüklenenlerden biri, evrilmiş öteki yüklenende bulunacak. Ama bilmek gerekir ki, Γ bütün tek teklerden oluşmuştur; nitekim tümevarım bütün tek teklerden çıkar.

Böyle bir tasım ilk ve orta terimsiz öncülü sonuç olarak çıkarır: 30 Nitekim bir orta terim varsa orta terim aracılığıyla tasım çıkar, orta terim yoksa tümevarım aracılığıyla tasım çıkar. Tümevarım belli bir tarzda tasımla çelişir: Beriki uç terimin üçüncüde bulunduğunu orta terim aracılığıyla tanıtırlar, öteki uç terimin ortancada bulunduğunu üçüncü terim aracılığıyla tanıtırlar. İmdi doğası bakımından orta terim 35 aracılığıyla sonuca ulaşan tasım daha önsel ve daha bilinir, ne ki tümevarımla sonuca ulaşan tasım bizim için daha açıktır.

24 Uç terimin orta terimde bulunduğu üçüncü terime benzer bir şeyle tanıtlandığında beriki bir 'örnek'tir. Şunu da bilmek gerekir: Hem orta terim üçüncüde hem de ilk terim üçüncüye benzeyende bulunur. 40 Sözelgeşi A 'kötü', B 'sınır komşularına karşı savaşa kalkışmak', Γ 'Thebaililere karşı Atinalılar', Δ 'Phokionlulara karşı Thebaililer' ol- 69^a sun. İmdi Thebaililerle savaşmanın kötü olduğunu tanıtlamak istersek, sınır komşularına karşı savaşmanın kötü olduğunu kabul etmemiz gerekir. Ama bu benzer şeylerden de gösterilebilir, sözelgeşi Phokionlulara karşı savaşmanın Thebaililer için kötü olmasından. Madem 5 sınır komşularına karşı savaşmak kötü ve madem Thebaililere karşı savaşmak sınır komşularına karşı savaşmaktır, açık ki Thebaililere karşı savaşmak kötü. Demek B'nın Γ ile Δ 'da bulunduğu (çünkü her ikisi de sınır komşularına karşı savaşa kalkışmaktır), A'nın da Δ 'da bulunduğu (nitekim Phokionlulara karşı savaş Thebaililer için iyi 10 bitmedi) açık; ne ki A'nın B'da bulunduğu Δ 'yla tanıtlanacak. Orta terimin ucla ilişkisi inancı daha çok benzer bir şeyden oluşsa da tarz

γμά ἐστιν οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον οὔτε ὡς ὅλον πρὸς μέρος, ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ ταυτό, ¹⁵ γνωρίμων δὲ θάτερον. καὶ διαφέρει τῆς ἐπαγωγῆς, ὅτι ἡ μὲν ἐξ ἀπάντων τῶν ἀτόμων τὸ ἄκρον ἐδείκνυνεν ὑπάρχειν τῷ μέσῳ καὶ πρὸς τὸ ἄκρον οὐ συνήπτε τὸν συλλογισμόν, τὸ δὲ καὶ συνάπτει καὶ οὐκ ἐξ ἀπάντων δείκνυσιν.

25 Ἀπαγωγή δ' ἐστὶν ὅταν τῷ μὲν μέσῳ τὸ πρῶτον δη- ²⁰ λον ᾖ ὑπάρχον, τῷ δ' ἐσχάτῳ τὸ μέσον ἀδῆλον μὲν, ὁμοίως δὲ πιστὸν ἢ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος· ἔτι ἂν ὀλίγα ᾖ τὰ μέσα τοῦ ἐσχάτου καὶ τοῦ μέσου· πάντως γὰρ ἐγγύτερον εἶναι συμβαίνει τῆς ἐπιστήμης. οἷον ἔστω τὸ *A* τὸ διδασκόν, ἐφ' οὗ *B* ἐπιστήμη, τὸ *Γ* δικαιοσύνη. ἡ μὲν οὖν ἐπιστήμη ὅτι ²⁵ διδασκόν, φανερόν· ἡ δ' ἀρετὴ εἰ ἐπιστήμη, ἀδῆλον. εἰ οὖν ὁμοίως ἢ μᾶλλον πιστὸν τὸ *B Γ* τοῦ *A Γ*, ἀπαγωγή ἐστίν· ἐγγύτερον γὰρ τοῦ ἐπίστασθαι διὰ τὸ προσειληφέναι τὴν *A B* ἐπιστήμην, πρότερον οὐκ ἔχοντας. ἡ πάλιν εἰ ὀλίγα τὰ μέσα τῶν *B Γ*· καὶ γὰρ οὕτως ἐγγύτερον τοῦ εἰδέναι. οἷον εἰ τὸ *Δ* ³⁰ εἴη τετραγωνίζεσθαι, τὸ δ' ἐφ' ᾧ *E* εὐθύγραμμον, τὸ δ' ἐφ' ᾧ *Z* κύκλος· εἰ τοῦ *E Z* ἐν μόνον εἴη μέσον, τὸ μετὰ μνηίσκων ἴσον γίνεσθαι εὐθυγράμμῳ τὸν κύκλον, ἐγγὺς ἂν εἴη τοῦ εἰδέναι. ὅταν δὲ μήτε πιστότερον ᾖ τὸ *B Γ* τοῦ *A Γ* μήτ' ὀλίγα τὰ μέσα, οὐ λέγω ἀπαγωγὴν. οὐδ' ὅταν ἄμεσον ᾖ τὸ ³⁵ *B Γ*· ἐπιστήμη γὰρ τὸ τοιοῦτον.

26 Ἐνστασις δ' ἐστὶ πρότασις προτάσει ἐναντία. διαφέρει δὲ τῆς προτάσεως, ὅτι τὴν μὲν ἔνστασιν ἐνδέχεται εἶναι ἐπὶ ^{69b} μέρους, τὴν δὲ πρότασιν ἢ ὅλως οὐκ ἐνδέχεται ἢ οὐκ ἐν τοῖς καθόλου συλλογισμοῖς. φέρεται δὲ ἡ ἔνστασις διχῶς καὶ διὰ δύο σχημάτων, διχῶς μὲν ὅτι ἡ καθόλου ἢ ἐν μέρει ⁵ πᾶσα ἔνστασις, ἐκ δύο δὲ σχημάτων ὅτι ἀντικείμενα φέρονται τῇ προτάσει, τὰ δ' ἀντικείμενα ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τῷ τρίτῳ σχήματι περαίνονται μόνοις. ὅταν γὰρ ἀξιώσῃ ⁵ παντὶ ὑπάρχειν, ἐνιστάμεθα ἢ ὅτι οὐδενὶ ἢ ὅτι τινὶ οὐχ ὑπάρχει· τούτων δὲ τὸ μὲν μηδενὶ ἐκ τοῦ πρώτου σχήματος, τὸ δὲ τινὶ μὴ ἐκ τοῦ ἐσχάτου. οἷον ἔστω τὸ *A* μίαν εἶναι ἐπιστή-

¹⁵ εἴη *C* ¹⁶ γνωριμώτερον *n* ²¹ δ' om. *n*¹ ²⁵ οὐδ' + δὲ *C*
²⁰ + δὲ *CG* ²⁸ προσειληφέναι *C* τὴν *AB* scripsi: τὴν *ay ABCn*: τὴν
*βγ n*²: τὴν *AG* τὴν *BΓ* Pacius ³¹ τετράγωνον γνωρίζεσθαι *n* δ'¹
om. *C* ³² ἐφ' ᾧ om. *B* ³⁴ ᾗ] εἴη *C* ³⁵ εἴη *n*: om. *C*
⁶¹ δὲ fecit *n* καὶ] τε καὶ *C* ² μὲν fecit *n* ³ ἐκ] διὰ *CG* ⁶ ᾗ¹
CnΓ: om. *ABd* οὐδενὶ . . . οὐχ] τινὶ ἢ ὅτι οὐδενὶ μὴ *C* ⁸ ἐστιν *d*

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

aynı. İmdi şu açık: Örnek ne bütüne göre parça gibi ne de parçaya göre bütün gibi; iki şey aynı terimin altında olup biri bilindiğinde parçaya göre parça gibidir. Örnek tümevarımdan da ayrımlıdır: Beriki bütün bölünmez nesnelerden uç terimin orta terimde bulunduğunu tanıtıyor ama tasımı uç terimle birleştirmiyordu, öteki hem bunları birleştiriyor hem de tanıtlamayı bütün bölünmez nesnelerden yapmıyor.

25 Birinci terimin ortancada bulunduğu açık olup ortancanın sonuncuda bulunduğu açık olmadığına, ama beriki bağlantı sonuçtan daha fazla veya eşit olarak inandırıcı olduğunda, 'indirgeme' ortaya çıkar; ayrıca son ile orta terimlerin ortañcaları az olduğunda da indirgeme ortaya çıkar: Nitekim bütün bu tarzlar da bilgiye daha çok yaklaşıldığı sonucu çıkar. Söz gelişi A 'öğretilebilen', B 'bilgi', Γ 'adalet' olsun. İmdi bilginin öğretilbildiği açık; ne ki erdemin bilgi olup olmadığı açık değil. O halde BΓ AΓ'dan daha çok veya benzer şekilde inandırıcı ise indirgeme ortaya çıkar: AB bilgisine ek olarak daha önce olmayan bir terimin alınmasıyla bilmeye daha çok yaklaşıldı. Veya yine BΓ'nın ortancaları az ise: Böylece de bilmeye daha çok yaklaşıldı. Söz gelişi Δ 'dörtgenleştirmek', E 'düz çizgili şekil', Z 'çember' ise: EZ'nın yalnızca bir tek orta terimi varsa –çember yaylar sayesinde düz çizgili bir şekle eşit olur– bilmeye yaklaşıyor olsa gerek. Ne ki BΓ AΓ'dan daha inandırıcı olmayıp orta terimleri de az değilse, buna indirgeme demem. BΓ orta terimsiz olduğunda da demem: Çünkü böyle bir şey bilgidir. 35

26 'İtiraz' bir öncüle karşıt bir öncüdür. Ama öncülden ayrımlıdır: İtirazın tikel olması olası, ne ki öncülün ya genel olarak ya da tümel sonuçlu tasımlarda tikel olması olası değil. İtiraz iki tarzda ve iki konumda getirilir: İki tarzda çünkü her itiraz ya tümel ya da tikel; iki konumda çünkü itirazlar öncüle çelişik ve çelişik olanlar da yalnızca birinci ile üçüncü konumlarda sonuçlanırlar. İddia 'hepsinde bulunur' olduğunda buna ya 'hiçbirinde bulunmaz' ya da 'kiminde bulunmaz' yanıtlarıyla karşı çıkarız; bunlardan 'hiçbirinde bulunmaz' ilk konumda, 'kiminde bulunmaz' son konumda sonuçlanır. Söz gelişi A 'bilimin 69^b 5

μην, ἐφ' ᾧ τὸ Β ἐναντία. προτείναντος δὴ μίαν εἶναι τῶν
 10 ἐναντίων ἐπιστήμην, ἣ ὅτι ὅλως οὐχ ἡ αὐτὴ τῶν ἀντικειμένων
 ἐνίσταται, τὰ δ' ἐναντία ἀντικείμενα, ὥστε γίνεται τὸ πρῶτον
 σχῆμα, ἣ ὅτι τοῦ γνωστοῦ καὶ ἀγνώστου οὐ μία· τοῦτο δὲ τὸ
 τρίτον· κατὰ γὰρ τοῦ Γ, τοῦ γνωστοῦ καὶ ἀγνώστου, τὸ μὲν
 ἐναντία εἶναι ἀληθές, τὸ δὲ μίαν αὐτῶν ἐπιστήμην εἶναι ψευ-
 15 dos. πάλιν ἐπὶ τῆς στερητικῆς προτάσεως ὡσαύτως. ἀξιοῦν-
 τος γὰρ μὴ εἶναι μίαν τῶν ἐναντίων, ἣ ὅτι πάντων τῶν ἀν-
 τικειμένων ἣ ὅτι τινῶν ἐναντίων ἣ αὐτὴ λέγομεν, οἶον ὑγιεινοῦ
 καὶ νοσώδους· τὸ μὲν οὖν πάντων ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ τινῶν
 19 ἐκ τοῦ τρίτου σχήματος.

19 Ἀπλῶς γὰρ ἐν πᾶσι καθόλου μὲν
 20 ἐνιστάμενον ἀνάγκη πρὸς τὸ καθόλου τῶν προτεινομένων τὴν
 ἀντίφασιν εἰπεῖν, οἶον εἰ μὴ τὴν αὐτὴν ἀξιοῖ τῶν ἐναντίων,
 πάντων εἰπόντα τῶν ἀντικειμένων μίαν. οὕτω δ' ἀνάγκη τὸ
 πρῶτον εἶναι σχῆμα· μέσον γὰρ γίνεται τὸ καθόλου πρὸς
 τὸ ἐξ ἀρχῆς. ἐν μέρει δέ, πρὸς ὃ ἐστὶ καθόλου καθ' οὗ λέ-
 25 γεται ἡ πρότασις, οἶον γνωστοῦ καὶ ἀγνώστου μὴ τὴν αὐτὴν·
 τὰ γὰρ ἐναντία καθόλου πρὸς ταῦτα. καὶ γίνεται τὸ τρίτον
 σχῆμα· μέσον γὰρ τὸ ἐν μέρει λαμβανόμενον, οἶον τὸ γνω-
 στὸν καὶ τὸ ἀγνώστον. ἐξ ὧν γὰρ ἐστὶ συλλογίσασθαι τούναν-
 30 καὶ ἐκ μόνων τούτων τῶν σχημάτων φέρομεν· ἐν μόνοις γὰρ
 οἱ ἀντικείμενοι συλλογισμοί· διὰ γὰρ τοῦ μέσου οὐκ ἦν κα-
 ταφατικῶς. ἔτι δὲ κἂν λόγου δέοιτο πλείονος ἢ διὰ τοῦ μέ-
 σου σχήματος, οἶον εἰ μὴ δοίη τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν διὰ
 τὸ μὴ ἀκολουθεῖν αὐτῷ τὸ Γ. τοῦτο γὰρ δι' ἄλλων προτά-
 35 σεων δῆλον· οὐ δεῖ δὲ εἰς ἄλλα ἐκτρέπεσθαι τὴν ἐνστασιν,
 ἀλλ' εὐθὺς φανεράν ἔχειν τὴν ἐτέραν πρότασιν. [διὸ καὶ τὸ
 σημεῖον ἐκ μόνου τούτου τοῦ σχήματος οὐκ ἔστιν.]

Ἐπισκεπτέον δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐνστάσεων, οἶον

ἡ9 ὧν Β: ο8 C τὸ om. C τῶν ἐναντίων μίαν εἶναι ἐπιστήμην C: τῶν
 ἐναντίων μίαν ἐπιστήμην εἶναι Γ 10 ὅτι om. d 14 αὐτὸν n 15
 ἐξιοῦνται A: ἀξιοῦντες Bd 16 γὰρ+ τοῦ C τῶν⁹ om. n 17 λέγω-
 μεν B 19 ἀπασι C 20 ἐνισταμένων ABdn τῷ προτεινομένῳ
 ABdnΓ 25 γνωστὸν καὶ ἀγνώστον τοῦ μὴ n (μὴ om. n⁹) 28 τὸ om.
 Cdn τὰ ἐναντία C 30 ἐκ om. d τῶν σχημάτων τούτων+ τούτεστι
 τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου C 31 καταφατικός CnΓ 32 δέηται d
 ἣ] εἰ C 35 εἰς ἄλλα ἐκτρέπεσθαι om. n¹Γ 36-7 διὸ . . . ἔστιν secl.
 Susemihl, om. fort. P 38-70² Ἐπισκεπτέον . . . λαβεῖν codd. P: secl.
 Cook Wilson

bir tek olması', B 'karşıtlar' olsun. Karşıtların biliminin bir tek olduğu ileri sürülürse ya şöyle karşı çıkılır: 'Çelişiklerin bilimi genel olarak 10 aynı değil ve karşıtlar çelişiktir', dolayısıyla ilk konum oluşur. Ya da şöyle karşı çıkılır: 'Bilinenin ve bilinmeyenin bilimi bir tek değil', bu ise üçüncü konumdur; çünkü Γ 'ya –bilinen ile bilinmeyene– ilişkin olarak onun karşıtlar olduğu doğru, ne ki bunların biliminin bir tek olduğu yanlış. Yine olumsuz öncülde de bu böyle. Karşıtların biliminin 15 bir tek olmadığı ileri sürülürse ya bütün çelişiklerin ya da kimi karşıtların biliminin aynı olduğunu söyleriz, sözgelişi sağlık ile hastalığın; imdi 'hepsinin bilimi aynı' birinci konumda, 'kiminin bilimi aynı' üçüncü konumda sonuçlanır.

Saltık olarak her tümel itirazda ileri sürülenlerden tümel olanıyla ilgili bir çelişme söylemek zorunlu; sözgelişi karşıtların biliminin aynı 20 olmadığı iddia edilirse bütün çelişiklerin biliminin bir tek olduğunu söylemek zorunlu. Böylece ilk konumun ortaya çıkması da zorunlu: Baştakini içeren tümel terim orta terim oluyor. İtiraz tikel olacaksa öncülün ona ilişkin tümel söylendiği terimle ilgili bir çelişme söylemek zorunlu; sözgelişi bilinenin ve bilinmeyenin biliminin aynı olmadığını 25 söylemek zorunlu: Nitekim bunlara göre 'karşıtlar' tümel. Ve üçüncü konum oluşur: Çünkü tikel alınan terim –sözgelişi bilinen ile bilinmeyen– orta terim oluyor. İtirazları karşıt sonuçların çıkarımlanabildiği öncüllerden yapmaya çalışmalıyız. Bu nedenle itirazları yalnızca bu konumlarda getiririz; orta konumda evetleyici bir sonuç çıkarım- 30 lanamadığı için yalnızca bu konumlarda çelişik sonuçlu tasımlar bulunur. Öte yandan orta konumdaki bir itiraz daha çok usamlama gerektirebilir; sözgelişi Γ B'ya uymadığı için A'nın B'da bulunduğu kabul edilmezse. B başka öncüllerle açık olabilir; ne ki itiraz başka öncüllere 35 yönelmemeli, yeni öncül doğrudan açık olmalı. [Bu yüzden de yalnızca bu konumdan bir im oluşmaz.]

Öteki itiraz türlerine de bakmak gerekir: Sözgelişi karşıttan, ben-

περὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ τοῦ ὁμοίου καὶ τοῦ κατὰ δόξαν, καὶ εἰ τὴν ἐν μέρει ἐκ τοῦ πρώτου ἢ τὴν στερητικὴν ἐκ τοῦ μέσου 70^a δυνατόν λαβεῖν.

27 Ὑπόμνημα δὲ ἐστὶ συλλογισμὸς ἐξ εἰκότων ἢ σημείων, > εἰκὸς 10
δὲ καὶ σημεῖον οὐ ταυτὸν ἐστίν, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰκὸς ἐστὶ πρότασις 3
ἔνδοξος· ὁ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἴσασιν οὕτω γνωόμενον ἢ μὴ
γνωόμενον ἢ ὄν ἢ μὴ ὄν, τοῦτ' ἐστὶν εἰκὸς, οἷον τὸ μισεῖν τοὺς 5
φθονοῦντας ἢ τὸ φιλεῖν τοὺς ἐρωμένους. σημεῖον δὲ βούλεται
εἶναι πρότασις ἀποδεικτικὴ ἢ ἀναγκαία ἢ ἔνδοξος· οὐ γὰρ
ὄντος ἐστὶν ἢ οὐ γενομένου πρότερον ἢ ὕστερον γέγονε τὸ
πρᾶγμα, τοῦτο σημεῖον ἐστὶ τοῦ γεγονέναι ἢ εἶναι. [Ὑπόμνημα 9
. . . σημείων] λαμβάνεται δὲ τὸ σημεῖον τριχῶς, ὡσαυχῶς 11
καὶ τὸ μέσον ἐν τοῖς σχήμασιν· ἢ γὰρ ὡς ἐν τῷ πρώτῳ
ἢ ὡς ἐν τῷ μέσῳ ἢ ὡς ἐν τῷ τρίτῳ, οἷον τὸ μὲν δεῖξαι κύου-
σαν διὰ τὸ γάλα ἔχειν ἐκ τοῦ πρώτου σχήματος· μέσον
γὰρ τὸ γάλα ἔχειν. ἐφ' ᾧ τὸ Α κύειν, τὸ Β γάλα ἔχειν, 15
γυνὴ ἐφ' ᾧ Γ. τὸ δ' ὅτι οἱ σοφοὶ σπουδαῖοι, Πιττακὸς γὰρ
σπουδαῖος, διὰ τοῦ ἐσχάτου. ἐφ' ᾧ Α τὸ σπουδαῖον, ἐφ' ᾧ
Β οἱ σοφοί, ἐφ' ᾧ Γ Πιττακός. ἀληθὲς δὴ καὶ τὸ Α καὶ
τὸ Β τοῦ Γ κατηγορεῖσθαι· πλὴν τὸ μὲν οὐ λέγουσι διὰ τὸ εἰδέ-
ναι, τὸ δὲ λαμβάνουσιν. τὸ δὲ κύειν, ὅτι ὠχρά, διὰ τοῦ 20
μέσου σχήματος βούλεται εἶναι· ἐπεὶ γὰρ ἔπεται ταῖς κυού-
σαις τὸ ὠχρόν, ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ταύτῃ, δεδειχθαι οἷονται
ὅτι κύει. τὸ ὠχρόν ἐφ' οὐ τὸ Α, τὸ κύειν ἐφ' οὐ Β, γυνὴ
ἐφ' οὐ Γ.

24

Ἐὰν μὲν οὖν ἡ μία λεχθῇ πρότασις, σημεῖον γίνε- 24
ται μόνον, εἰάν δὲ καὶ ἡ ἑτέρα προσληφθῇ, συλλογισμὸς, 25
οἷον ὅτι Πιττακὸς ἐλευθέριος· οἱ γὰρ φιλότιμοι ἐλευθέριοι,
Πιττακὸς δὲ φιλότιμος. ἢ πάλιν ὅτι οἱ σοφοὶ ἀγαθοί· Πιτ-
τακὸς γὰρ ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ σοφός. οὕτω μὲν οὖν γίνονται
συλλογισμοί, πλὴν ὁ μὲν διὰ τοῦ πρώτου σχήματος ἄλυ-
τος, ἂν ἀληθὲς ἢ (καθόλου γὰρ ἐστίν), ὁ δὲ διὰ τοῦ ἐσχάτου 30

b39 περὶ τῶν] καὶ περὶ τοῦ CΓ: ἐπὶ τῶν n ἐκ om. C κατὰ + τὴν n
70^a2 λαμβάνειν δυνατόν n 10 Ὑπόμνημα . . . σημείων ex ll. 10-11 trans-
tuli δὲ CnΓ: μὲν οὖν ABd συλλογισμὸς + ἀτελής C¹ ἢ + καὶ
C: + ἐκ n 4 οὕτω om. n 7 ἢ CdnΓP^c: om. AB ἀναγκαία
secl. Maier 9 τοῦτο om. dn ἐνθύμημα . . . σημείων hic
codd. GP: ante l. 3 collocavi 14 πρώτου] α n 15 τὸ α τὸ κύειν, τὸ β
τὸ γάλα ἔχειν, γυνὴ δὲ ἐφ' ᾧ τὸ γ C 17 A] τὸ α C 18 τὸ Β ACdn
Γ] τὸ γ C 23 τὸ^a om. Cn B, γυνὴ] τὸ Β, ἡ γυνὴ C 24 Γ] τὸ γ C
ἡ μία] ἡμῖν C¹ λεχθεῖς C 25 καὶ fecit n 26 ἐλευθερος d ἐλευθεροὶ d

BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

zerden, sanıya ilişkin olandan getirilen itirazlar; ve ilk konumda tikel bir itirazda veya orta konumda olumsuz bir itirazda bulunmanın ola- 70^a
naklı olup olmadığı.

27 <Eksik önermeli tasım olasılıklardan veya imlerden ortaya çıkan 10
bir tasımdır,> ne ki olasılık ile im aynı şey değil, olasılık genel kabul 3
görmüş bir öncüldür: Pek çok nesne için oluşması ya da oluşmama-
sının, olması ya da olmamasının bilinmesi olasılıktır; sözgelişi kısa- 5
namlara kin duymak veya sevilenleri sevmek. 'İm'in ya zorunlu ya da
genel kabul görmüş doğrudan tanıtlamalı bir öncül olması istenir:
Nitekim bir nesne bir başkası varken var olduğunda veya bir başkası
oluşurken ister önce ister sonra oluştuğunda, öteki berikinin varlığının
veya oluşmasının imidir. [Eksik bir tasımdır.] Konumlarda orta 9
terim nasıl alındıysa, im de üç tarzda alınabilir: Birinci, ortanca veya 11
üçüncü konumda; sözgelişi <bir kadının> süt taşıdığı için gebe olma-
sının tanıtlanması ilk konumda olur: Nitekim 'süt taşımak' orta terim
-A 'gebe olmak', B 'süt taşımak', Γ 'kadın'. Pittakos erdemli olduğu 15
için bilgelerin erdemli olduklarının tanıtlanması son konumda olur
-A 'erdemli', B 'bilgeler', Γ 'Pikkatos'. O halde hem A'yı hem de B'yı
Γ'ya yüklemek doğru; ne ki beriki bilindiği için söylenmez, ama öteki
ele alınır. <Kadının> solgun olduğu için gebe olmasının tanıtlanması 20
orta konumda istenir: Madem solgunluk gebelere yüklenir, solgunluk
da bu kadına uyuyor, gebe olduğu tanıtlanmış sayılır -A 'solgunluk',
B 'gebe olmak', Γ 'kadın'.

Bir öncül söylendiyse yalnızca bir im oluşur, buna ek olarak bir
başkası da alındıysa tasım oluşur; sözgelişi Pittakos'un soylu olması: 25
Onur düşkünleri soylu, Pittakos onur düşkünü. Veya yine bilgelerin
iyi olmaları: Pittakos iyi, hem de bilge. Demek ki tasımlar böyle oluşur-
lar; ne ki ilk konumda oluşan tasım doğruysa çözülmez (çünkü tümel
sonuçlu), son konumda oluşan tasım sonucu doğru olsa da çözülebilir, 30

λύσιμος, κἂν ἀληθὲς ᾗ τὸ συμπέρασμα, διὰ τὸ μὴ εἶναι καθόλου μηδὲ πρὸς τὸ πρᾶγμα τὸν συλλογισμόν· οὐ γὰρ εἰ Πιττακὸς σπουδαῖος, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκη σοφούς. ὁ δὲ διὰ τοῦ μέσου σχήματος αἰεὶ καὶ πάντως λύσιμος· οὐδέποτε γὰρ γίνεται συλλογισμὸς οὕτως ἐχόντων τῶν ὄρων· οὐ γὰρ εἰ ἡ κύουσα ὠχρά, ὠχρά δὲ καὶ ᾗδε, κύειν ἀνάγκη ταύτην. ἀληθὲς μὲν οὖν ἐν ᾗσιν ὑπάρξει τοῖς σημείοις, διαφορὰς δ' ἔχουσι τὰς εἰρημένας.

70^b Ἡ δὴ οὕτω διαιρετέον τὸ σημεῖον, τούτων δὲ τὸ μέσον τεκμήριον ληπτέον (τὸ γὰρ τεκμήριον τὸ εἰδέναι ποιοῦν φασὶν εἶναι, τοιοῦτο δὲ μάλιστα τὸ μέσον), ἢ τὰ μὲν ἐκ τῶν ἄκρων σημεῖον λεκτέον, τὰ δ' ἐκ τοῦ μέσου τεκμήριον· ἐνδο-
5 ξότατον γὰρ καὶ μάλιστα ἀληθὲς τὸ διὰ τοῦ πρώτου σχήματος.

Τὸ δὲ φυσιογνωμονεῖν δυνατόν ἐστιν, εἴ τις δίδωσιν ἄμα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὅσα φυσικά ἐστι παθήματα· μαθὼν γὰρ ἴσως μουσικὴν μεταβέβληκέ τι τὴν
10 ψυχὴν, ἀλλ' οὐ τῶν φύσει ἡμῖν ἐστὶ τοῦτο τὸ πάθος, ἀλλ' ὅλον ὄργαι καὶ ἐπιθυμῖαι τῶν φύσει κινήσεων. εἰ δὴ τοῦτό τε δοθεῖη καὶ ἐν ἐνὸς σημεῖον εἶναι, καὶ δυναίμεθα λαμβάνειν τὸ ἴδιον ἐκάστου γένους πάθος καὶ σημεῖον, δυνησόμεθα φυσιογνωμονεῖν. εἰ γὰρ ἐστὶν ἰδίᾳ τινὶ γένει ὑπάρχον ἀτόμῳ
15 πάθος, ὅλον τοῖς λέουσιν ἀνδρεία, ἀνάγκη καὶ σημεῖον εἶναι τι· συμπάσχειν γὰρ ἀλλήλοις ὑπόκειται. καὶ ἔστω τοῦτο τὸ μέγαλα τὰ ἀκρωτήρια ἔχειν· ὃ καὶ ἄλλοις ὑπάρχειν γένεσι μὴ ὅλοις ἐνδέχεται. τὸ γὰρ σημεῖον οὕτως ἰδιόν ἐστιν, ὅτι ὅλου γένους ἰδιόν ἐστι [πάθος], καὶ οὐ μόνου ἰδιον, ὡς περ εἰώθαμεν λέγειν. ὑπάρξει δὴ καὶ ἐν ἄλλῳ γένει τοῦτο, καὶ ἔσται ἀνδρείος [ὃ] ἄνθρωπος καὶ ἄλλο τι ζῶον. ἔξει ἄρα τὸ σημεῖον· ἐν γὰρ ἐνὸς ᾗν. εἰ τοίνυν ταῦτ' ἐστί, καὶ δυνησόμεθα τοιαῦτα σημεία συλλέξαι ἐπὶ τούτων τῶν ζώων ἃ μόνον ἐν πάθος ἔχει τι ἴδιον, ἕκαστον δ' ἔχει ση-
25 μεῖον, ἐπεὶ περ ἐν ἔχειν ἀνάγκη, δυνησόμεθα φυσιογνωμονεῖν. εἰ δὲ δύο ἔχει ἴδια ὅλον τὸ γένος, ὅλον ὃ λέων ἀνδρείον

^a31 ἀληθὲς n¹ 33 ἀνάγκη ante διὰ C 34 εἶναι σοφούς d ^b1 Ἡ δὴ ἡδη
An: εἰ δὴ fecit C: ἢ εἰ δὴ d 2 λεκτέον nΓ 4 σημεία C τὸ CΓ
5 καὶ] ὁ d τὸ om. B 8 ἐστὶ φυσικά C 9 ἴσως + τις C 10 τὸ]
τι d 12 δυνάμεθα B λαβεῖν d 13 καὶ] τε καὶ n δυνησόμεθα καὶ
φυσιογνωμονεῖν C 15 καὶ + τὸ n¹ 19 πάθος seclusi, om. fort. P:
τὸ πάθος Cn¹ 20 ἐν om. C 21 τοῦτο CnΓ: ταῦτο ABd ὁ seclusi
24 α + καὶ C 25 ἐπεὶ γὰρ d ἐν om. n¹ Γ

çünkü sonuç ne tümel ne de tasımın konusuyla ilgili; nitekim Pittakos erdemli ise bundan ötürü öteki bilgelerin de erdemli olması zorunlu değil. Orta konumda oluşan tasım her zaman ve her durumda çözülebilir: Nitekim böyle bağlanan terimlerden asla bir tasım oluşamaz; 35 gebe bir kadın solgun oluyorsa, şu kadın da solgun ise, onun gebe olması zorunlu değil. Demek ki bütün imlerde doğruluk bulunabilecek, ama söylenen ayrımları da bulunur.

O halde imleri böylece ayırmak, bunların arasından da orta terimi 70^b kanıt olarak almak gerekir (nitekim bir şeyin bilinmesini sağlayana kanıt derler, en çok böyle olansa orta terimdir) veya uçlardan çıkanları im olarak ve orta terimden çıkanları kanıt olarak almak gerekir; çünkü ilk konumda çıkarılan şey en çok kabul gören ve en doğru 5 olandır.

Beden ile ruhun doğal etkilenimlerle aynı anda değişime uğradıkları veriliyse, nesnenin doğasını tanımak olanaklı olur; nitekim belki müziğin öğrenilmesiyle ruh kimi değişime uğramıştır, ne ki bizim için bu doğal bir etkilenim değil, ama sözgelişi öfke ile arzu doğal etkilenimler. O halde bu ve tek etkilenimin tek imi olduğu verildiyse ve her bir cinse özgü etkilenim ile imini bilebiliyorsak, o nesnenin doğasını tanıyabileceğiz. Nitekim bölünmez bir cinste ona özgü bir etkilenim bulunuyorsa –sözgelişi aslanlarda cesaret– bunun bir imi olması zorunlu: 15 Çünkü <beden ile ruhun> birbirleriyle etkilendikleri varsayıldı. Bu im büyük aşırılıklara iyelik olsun: Bunun öteki cinslerde de bulunması olası, ne ki bütün cinste bulunması olası değil. Çünkü im cinse şöyle özgü: [Etkilenim] bütün cinse özgü, ama söyleyegeldiğimiz gibi, yalnızca buna özgü değil. O halde aynı şey öteki cinslerde de 20 bulunabilecek; ve insan ile kimi öteki canlılar da cesur olabilecekler. Bu nedenle bunların da bir imi olacak: Çünkü tek etkilenimin tek imi vardı. Bu böyleyse ve yalnızca kendilerine özgü tek etkilenimi olan bu canlılarda böyle imleri toplayabileceksek –madem tek etkilenimin tek imi olması zorunlu ve her birinin bir imi var– bunların 25 doğalarını tanıyabileceğiz. Cins bütün olarak kendisine özgü iki ime

καὶ μεταδοτικόν, πῶς γνωσόμεθα πότερον ποτέρου σημείου τῶν ἰδίᾳ ἀκολουθούντων σημείων; ἢ εἰ ἄλλῳ τινὶ μὴ ὅλῳ ἄμφω, καὶ ἐν οἷς μὴ ὅλοις ἐκάτερον, ὅταν τὸ μὲν ἔχῃ τὸ δὲ μὴ· εἰ γὰρ ἀνδρείος μὲν ἐλευθέριος δὲ μὴ, ἔχει δὲ τῶν 30 δύο τοδί, δηλὸν ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ λέοντος τοῦτο σημεῖον τῆς ἀνδρείας. 32

Ἔστι δὴ τὸ φυσιογνωμονεῖν τῷ ἐν τῷ πρώτῳ σχή- 32 ματι τὸ μέσον τῷ μὲν πρώτῳ ἄκρῳ ἀντιστρέφειν, τοῦ δὲ τρίτου ὑπερτείνειν καὶ μὴ ἀντιστρέφειν, οἷον ἀνδρεία τὸ Α, τὰ ἀκρωτήρια μεγάλα ἐφ' οὗ Β, τὸ δὲ Γ λέων. ὦ δὴ τὸ Γ, 35 τὸ Β παντί, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις. ὦ δὲ τὸ Β, τὸ Α παντὶ καὶ οὐ πλείοσω, ἀλλ' ἀντιστρέφει· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἔσται ἐν ἐνὸς σημείον.

^b28 ἄλλῳ τινὶ μὴ ὅλῳ CnΓ: τε ἄλλῳ μὴ ὅλῳ τινὶ ABd 30 εἰ . . . μὴ
om. B¹ 31-2 τοῦτο . . . ἀνδρείας]. σημεῖον τοῦτο ἀνδρείας ἐστὶν C 32
τῷ¹] τῶν AB: τὸ Cn²Γ 33 τὸ μὲν πρῶτον τῷ ἄκρῳ n¹ 34 ἀνδρεία C
τὰ] τὸ C 36 τὸ fecit B ἄλλας Α δὲ fecit n τῷ a n²

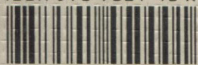
BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER

ıye ise, sözgelişı aslan cesur ve asil ise, ona özgü etkilenimlere uyan imlerden hangisinin hangi etkilenimin imi olduğunu nasıl bileceğiz? Her ikisi başka kimi cinstе –bütününde değıl– bulunuyorsa ve her ikisinin bulundukları cinslerde –cinslerin bütününde değıl– kimisi birine iye olup ötekine iye olmadığında: Nitekim biri cesur olup asil 30 değılse, ama iki imden büyük aşırılıklara iye ise, açık ki aslandaki cesaretin imi de bu.

Nesnenin doğası, birinci konumda orta terimin ilk uçla evrilmesi, ama üçüncünün kapsamını aşp onunla evrilmemesiyle tanınabilir; sözgelişı A 'yiğitlik', B 'büyük aşırılıklar', Γ 'aslan' olsun. O halde 35 Γ'nın bulunduğunun hepsinde B bulunur, ne ki B başkalarında da bulunur. B'nın bulunduğunun hepsinde A bulunur ve A daha çok nesnede bulunmayıp B'yla evrilebilir: Evrilemezse tek etkilenimin tek imi olmayacak.

FOR BACKLASH BACKLASH
FOR BACKLASH BACKLASH
FOR BACKLASH BACKLASH
FOR BACKLASH BACKLASH
FOR BACKLASH BACKLASH
FOR BACKLASH BACKLASH
FOR BACKLASH BACKLASH
FOR BACKLASH BACKLASH
FOR BACKLASH BACKLASH
FOR BACKLASH BACKLASH

ISBN 975-7501-45-X

9 757501 450001